

นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

นางสาวกุลนาถ ชินโคตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI CONTEMPORARY DANCE IN THE IMAGINARY LITERATURE ‘LILIT PHRA LO’ DANCE
SERIES

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance
Department of Dance
Faculty of Fine and Applied Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2015
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ

ชุดลิลิตพระลอ

โดย

นางสาวกุลนาถ ชินโคตร

สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.วิชชุดา วุธาทิตย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์ ดร.วิชชุดา วุธาทิตย์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร)

กุลนาถ ชินโคตร : นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ (THAI CONTEMPORARY DANCE IN THE IMAGINARY LITERATURE ‘LILIT PHRA LO’ DANCE SERIES) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร. วิชชุดา รุธาทิตย์, 206 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่อง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ(thai contemporary dance in the imaginary literature ‘LilitPhraLo’ dance series) ของ นราพงษ์ จรัสศรี เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงและวิเคราะห์บริบททางสังคมที่เกี่ยวกับการแสดงนี้ ให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่จะเป็นแนวทางการศึกษาและการสร้างสรรค์ผลงาน นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยต่อไปโดยการรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยตรงด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลผู้ผ่านการเรียบเรียงไว้แล้ว เช่น ข้อมูลจากหนังสือ วิจัย บทความ เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการแสดงประกอบด้วยบทบาทการแสดง ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง การแต่งกาย สถานที่ทำการแสดง แสงประกอบการแสดง นักแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว ตลอดจนกระบวนการสร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี ในการสร้างสรรค์ นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแสดง โดยใช้อุปกรณ์การแสดงสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมและผู้แสดงสามารถแสดงบทบาทได้ทุกตัวละคร ซึ่งถือว่านักแสดงมีความเท่าเทียมกัน นับเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงชุดนี้ อันทำให้การแสดงสำเร็จลุล่วงด้วยดี การแสดงดังกล่าวนี้ได้มีบทบาทต่อสังคมหลายด้านโดยสอดคล้องกันที่สำคัญคือด้านนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยและด้านการศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ โดยสะท้อนให้เห็นว่านาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพสามารถทำประโยชน์ให้กับการศึกษาที่เกี่ยวกับลิลิตพระลอ โดยถ่ายทอดวรรณคดีที่เป็นตัวอักษรให้ปรากฏเป็นรูปธรรมจุดประกายให้เยาวชน นักเรียน หรือนักศึกษา เกิดความสนใจและเข้าใจในเนื้อหาของวรรณคดีลิลิตพระลอกระจ่างมากยิ่งขึ้น

ภาควิชา นาฏยศิลป์

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558

5786601435 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORDS: THAI CONTEMPORARY DANCE / FOLKLORE VISUAL PERFORMANCE / LILITPHRALOR
 KULLANAD CHINKOT: THAI CONTEMPORARY DANCE IN THE IMAGINARY
 LITERATURE 'LILIT PHRA LO' DANCE SERIES. ADVISOR: VIJJUTA VUDHADITYA,
 Ph.D., 206 pp.

The thesis aimed to study LilitPhraLor folklore visual performance in Thai contemporary dance style by Narapong Charassri to study performance pattern and analyze social context relating to this performance to acquire knowledge base to form study guidelines and create Thai contemporary dances in the future. The research was made by gathering primary data, which is data collection from interview and observation by researcher, and secondary data, which is information from books, research and journals.

The research found that the performance components comprising script, music and vocals, costume, performing venue, lighting, performers, props and Narapong Charassri's creation process of LilitPhraLor folklore visual performance in Thai contemporary dance style contributed to the performance's success and had harmonious impacts on society. Narapong Charassri designed performance by using property to convey both direct and indirect as well as performers could perform all characters which were equality and uniqueness of this performance. The most important aspects were Thai contemporary dance and study on LilitPhraLor folklore. The study reflected that visual performance in Thai contemporary dance could supplement study of written literature which was LilitPhraLor in this study since it translated text to visual performance. And this would attract students to be interested in the literature and create clearer understanding in LilitPhraLor for them.

Department: Dance

Student's Signature

Field of Study: Thai Dance

Advisor's Signature

Academic Year: 2015

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ที่ได้ให้สละเวลาให้ข้อมูล และคำปรึกษาอย่างละเอียดและเอาใจใส่ ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.วิชชุดา วุธาติตย์ ที่ให้ความกรุณาเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำสำหรับการเขียนวิทยานิพนธ์ อีกทั้งได้ให้ความเมตตาและเอาใจใส่ทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณนวิยา อ่อนทอง เจ้าหน้าที่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องและบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้คำปรึกษาและตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณรุ่นพี่ปริญญาโทและเพื่อนปริญญาโท สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย ทำให้มีกำลังแรงใจและร่างกาย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว และเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ที่เป็นกำลังใจให้กัน เสมอ ซาบซึ้งและสุขใจเป็นอย่างมาก เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ สมบูรณ์ได้

ท้ายสุดนี้ข้าพเจ้าหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และหากผิดพลาด ประการใดหรือมีคำแนะนำ ผู้วิจัยยินดีน้อมรับทุกประการ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
สารบัญภาพ	1
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาแล้วความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	7
1.6 แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai dance).....	9
2.2 วรรณคดีจินตภาพ.....	10
2.2.1 วรรณคดี.....	10
2.2.2 จินตภาพ	12
2.3 ลิลิตพระลอ.....	14
2.3.1 ภูมิหลังวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ	14
2.3.2 เนื้อหาและเรื่องย่อของวรรณคดี.....	16

2.3.3. พัฒนาการทางวรรณกรรมและลักษณะการแสดง	18
2.4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.4.1 แนวคิดทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic).....	23
2.4.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art).....	24
2.4.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวยิม (postmodern art) และโพสต์โมเดิร์น แดนซ์ (postmodern dance).....	26
2.4.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance).....	27
2.4.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art).....	28
2.4.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง (installation art) ..	29
2.5 ชีวิตประวัติและผลงานของผู้สร้างสรรค์การแสดง	30
2.5.1 ประวัติการศึกษา	31
2.5.2 ประวัติการทำงาน.....	32
1) ผลงานวิชาการ	33
2) ประสบการณ์การได้รับถ่ายทอดและร่วมงานกับศิลปินนานาชาติที่มี ชื่อเสียง	35
3) ผลงานที่เผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์สื่อสังคมออนไลน์และอื่นๆ	36
4) รางวัลและเกียรติคุณที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับ	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
3.1 รูปแบบงานวิจัย	42
3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	43
3.3 แผนการดำเนินงานวิจัย	46
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
3.4.1 คำถามงานวิจัย.....	47
3.4.2 เครื่องบันทึกภาพ.....	50

3.4.3 เครื่องบันทึกเสียง	50
3.4.4 เครื่องคอมพิวเตอร์.....	50
3.4.5 เครื่องพิมพ์กระดาษ.....	50
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม.....	51
3.5.1.1 การสัมภาษณ์.....	51
3.5.1.2 สังเกตการณ์.....	64
3.6 การตรวจสอบข้อมูล.....	64
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	65
3.8 การสรุปผล ออกแบบและนำเสนองานวิจัย	66
บทที่ 4 บทวิเคราะห์.....	69
4.1 การวิเคราะห์ตามหลักแนวคิดและทฤษฎีที่ปรากฏในการแสดง	70
4.1.1 ทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic).....	70
4.1.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art).....	70
4.1.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวนิยม (postmodern art) และโพสต์โมเดิร์น แดนซ์ (postmodern dance).....	71
4.1.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (Site Specific Dance).....	72
4.1.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art).....	74
4.1.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง (installation art)	74
4.2 วิเคราะห์รูปแบบการแสดง.....	75
4.2.1. บทการแสดง	75
4.2.2. ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง	77
4.3.3. เครื่องแต่งกาย	77

4.2.4. สถานที่ทำการแสดง	78
4.2.5. แสงประกอบการแสดง	79
4.2.6. นักแสดง	80
4.2.7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง	80
4.2.8. สีลาท่าและการเคลื่อนไหว	83
4.3. การวิเคราะห์กระบวนการบริหาร	104
4.4 การวิเคราะห์บริบททางสังคม	105
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	109
5.1 สรุปผลการวิจัย	109
5.2 ข้อเสนอแนะ	113
รายการอ้างอิง	115
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	206

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	7
ตารางที่ 2 ตารางแสดงแผนการดำเนินงานวิจัย	46

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้สร้างสรรค์ผลงาน	30
ภาพที่ 2 สถานที่ทำการแสดง	73
ภาพที่ 3 หุ่นสายพม่าสัญลักษณ์แห่งการเล่าถึง	81
ภาพที่ 4 ฟ้อนเล็บสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมภาคเหนือ	81
ภาพที่ 5 ร่มสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมภาคเหนือ	82
ภาพที่ 6 ฉากเปิดการแสดง	84
ภาพที่ 7 เล่าถึงเมืองสรอง	85
ภาพที่ 8 เล่าถึงเมืองสรอง	86
ภาพที่ 9 ท้าวแมนสรวงยกทัพไปรบเมืองสรอง	87
ภาพที่ 10 ท้าวแมนสรวงยกทัพไปรบเมืองสรอง ใช้ธนูเป็นสัญลักษณ์ของสงคราม	87
ภาพที่ 11 ท้าวแมนสรวงยกทัพไปรบเมืองสรอง ใช้ธนูเป็นสัญลักษณ์และแบบแถวหลากหลาย	88
ภาพที่ 12 ความสนิทของเจ้าหญิงและพระพี่เลี้ยง	89
ภาพที่ 13 พี่เลี้ยงแต่งคนสรรเสริญโคมพระเพื่อนพระแพง	90
ภาพที่ 14 การใช้หุ่นพม่าเพื่อสร้างมิติในการแสดง	91
ภาพที่ 15 พี่เลี้ยงหาคนสรรเสริญโคมพระเพื่อน พระแพง	92
ภาพที่ 16 พี่เลี้ยงหาหม่อมทำเสน่ห์	93
ภาพที่ 17 พระเพื่อนพระแพงกลัวมนต์ไม่ได้ผล	94
ภาพที่ 18 หุ่นสายพม่าที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของปู่เจ้า	95
ภาพที่ 19 ปู่เจ้าแต่งทัพผี	96
ภาพที่ 20 พระลอคลิ่ง	96
ภาพที่ 21 พระลอลาแม่ออกจากเมือง	97
ภาพที่ 22 พระลอสเด็จพระประพาสไพโร ถึง แม่น้ำกาหลง	98
ภาพที่ 23 พระลอสเด็จพระประพาสไพโร	99
ภาพที่ 24 เจ้าคิดฆ่าพระลอ	100
ภาพที่ 25 หุ่นสายพม่าที่ใช้เป็นสัญลักษณ์	101
ภาพที่ 26 ทำศพพระลอ พระเพื่อน พระแพง	102
ภาพที่ 27 ดอกบัวสัญลักษณ์จักรธรรม	103

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาแล้วความสำคัญ

พระลอ เป็นนิทานท้องถิ่นทางล้านนาที่เล่าสืบต่อกันมาจนถูกทำให้เป็นงานวรรณกรรมประเภทลิลิต เรียกว่า “ลิลิตพระลอ” สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เพราะสืบค้นหลักฐานได้ย้อนไปถึงในสมัยรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.2017) หรืออาจเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2205) แต่ไม่ทราบผู้แต่ง คาดว่าเป็นนิทานที่เล่าเสริมเติมต่อกันเป็นทอดๆ ภายหลังมีการรวบรวมและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร คำประพันธ์เป็นประเภทลิลิตสุภาพโดยประกอบด้วย ร่ายสุภาพและโคลงสุภาพเป็นส่วนใหญ่ บางโคลงลักษณะคล้ายโคลงตันและโคลงโบราณ บางรายเป็นบทร่ายอย่างโบราณ บางบทแต่งได้ไพเราะถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ลิลิตพระลอนับว่าเป็นที่ยอมรับในฐานะนิทานต้นแบบในรูปแบบลิลิต เพราะกลวิธีในการแต่งมีวรรณศิลป์สูง ใช้ถ้อยคำและสำนวนที่ไพเราะ ถือว่าเป็นวรรณกรรมที่ให้ความสุนทรีย์ศาสตร์อย่างมากและเป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญ อันเป็นสมบัติล้ำค่าด้านภาษาศาสตร์ของคนไทย สามารถตีความได้หลายมิติและแตกต่างกันตามมุมมองของผู้อ่านหากศึกษาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งแล้ว จะพบสัจธรรมและคำสอนที่แฝงไว้ได้อย่างแยบยล

ลิลิตพระลอมีอิทธิพลต่อสังคมไทยสมัยต่อมาชัดเจนยิ่งขึ้น เห็นได้จากการแตกแขนงและสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ มากมาย เช่น รูปแบบวรรณกรรม การขับซอ และการแสดง อีกทั้งทำให้เกิดสำนวนอื่นๆ หลายสำนวน เช่น ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ของพระบวรราชินพินธ์ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพในรัชกาลที่ 3 เรื่องลิลิตพระภา ของหลวงศรีมหาสถ บทละครเรื่องพระลอสำนวนเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) และหลวงมลอชานุโยค บทละครเรื่องพระลอพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระลอคำกลอนสำนวนของนายร้อยเอกหลวงทวยหาญรักษา (เพิ่ม) เป็นต้นนอกจากนี้ กลวิธีการแต่งลิลิตพระลอยังเป็นต้นแบบให้กับวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น บทชมความงามของตัวละครเปรียบเสมือนหยาดลงมาจากฟ้า ในนิราศนครินทร์ เป็นต้น¹

นาฏยศิลป์หลายท่าน อาทิ พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ หม่อมแก้ว สนิทวงศ์เสนี ภัทราวดี มีชูชน นราภพพงษ์ จรัสศรี เป็นต้น นำโครงหรือบางส่วนของเรื่อง

¹กรมศิลปากร, ชุมนุมเรื่องพระลอ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, 2547)

ลิลิตพระลอมาแต่งเป็นบทสำหรับทำการแสดงเพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปะผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ในสมัยรัชกาลที่ 3 กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ได้นำโครงเรื่องของลิลิตพระลอ มาแต่เป็นบทใหม่สำหรับแสดงละครรำขึ้น เรื่องพระลอ ขึ้น นับเป็นการเสพพระลอโดยการฟังด้วยหูดูด้วยตายุคแรก โดยใช้ละครรำนาฏศิลป์ไทยแสดงเป็นเนื้อเรื่องที่เรียงร้อยกัน ต่อมาเมื่อสังคมไทยได้รับอิทธิพลการแสดงแบบตะวันตกเพิ่มขึ้น ศิลปินไทยจึงสร้างสรรค์การแสดงเรื่องลิลิตพระลอในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยขึ้น

นราพงษ์ จรัสศรี ได้สร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ เรื่องพระลอ 2 ครั้ง ในครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2548 จัดแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย รูปแบบวรรณคดีจินตภาพ เรื่อง พระลอ (เด็ก) และครั้งที่สองเมื่อปี พ.ศ.2549 จัดแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ขึ้นบริเวณหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งยุคปัจจุบันศิลปินจำนวนมากนำเสนอเรื่องพระลอในรูปแบบของตัวศิลปินเอง แต่ผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุดลิลิตพระลอของ นราพงษ์ จรัสศรีจัดแสดงขึ้นเพื่ออนุรักษ์คุณค่าและเพื่อถ่ายทอดความดั้งเดิมของลิลิตพระลอ² โดยคงเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบตามแบบฉบับดั้งเดิม ได้รับการสนับสนุนจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านการตีความหมายเพื่อถ่ายทอดให้อยู่ในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์อย่างถูกต้อง ด้วยอุดมการณ์ที่ปรารถนาจะนำเสนอคุณค่าของวรรณคดีผ่านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ เพื่อแสดงความดีมีค่าซาบซึ้งในวรรณศิลป์ โดยนำเสนอปรัชญาและคำสอนให้เผยแพร่ มุ่งอนุรักษ์คุณค่าของลิลิตพระลออันเป็นวรรณกรรมเรื่องสำคัญของไทย

งานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอของ นราพงษ์ จรัสศรี มีกลวิธีและความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถวิเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ได้ ซึ่งทำให้แสดงออกมาได้ตรงกับเนื้อความดั้งเดิมของลิลิตพระลอ นอกจากนี้ยังสามารถนำกลวิธีเหล่านี้ไปบูรณาการให้เป็นประโยชน์ต่อผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ต่อไปในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา เยาวชนและสังคม ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและต้องการศึกษารูปแบบการแสดงและบริบททางสังคมของงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอที่จัดแสดงขึ้นในปี พ.ศ.2549 ของ นราพงษ์ จรัสศรี จะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้ศึกษานำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สำหรับการสร้างสรรค์การแสดงรูปแบบวรรณคดีจิตภาพได้ในภายภาคหน้า

²สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 มีนาคม 2557.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ
2. วิเคราะห์บริบททางสังคมของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราพงษ์ จรัสศรี” ผู้วิจัยมุ่งหมายศึกษารูปแบบการแสดงและบริบททางสังคมของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราพงษ์ จรัสศรี ที่จัดแสดงขึ้นใน พ.ศ.2549 ณ บริเวณหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เท่านั้น โดยจะศึกษาและจัดทำในเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2558

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทั้งประเภทข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยตรงด้วยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการเรียบเรียงไว้แล้ว เช่น ข้อมูลจากหนังสือ วิจัย บทความ เป็นต้น ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวม ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากตำราหนังสือรายงานวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนสังเกตการณ์จากวิถีทัศนบันเทิงการแสดง การสัมภาษณ์คณะผู้ดำเนินงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ดังต่อไปนี้

- 2.1 สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับหน้าที่เป็นผู้สร้างสรรค์และกำกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

- 2.2 สัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จตุทะศรี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับหน้าที่เป็นผู้อ่านคำกลอนลิลิตพระลอ ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.3 สัมภาษณ์อาจารย์อานันท์ นาคคง อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รับหน้าที่เป็นผู้กำกับดนตรีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดี จินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.4 สัมภาษณ์อาจารย์จิรายุทธ พนมรัักษ์ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา รับหน้าที่เป็นผู้ช่วยกำกับดนตรีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบประกอบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.5 สัมภาษณ์อาจารย์เอกรัตน์ รุ่งสว่าง อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา ผู้แสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.6 สัมภาษณ์นางสาววรยุภา เหมือนประเสริฐ ศิลปินอิสระ สำเร็จการศึกษาจาก ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้แสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดี จินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.7 สัมภาษณ์อาจารย์สถาพร สนทอง ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญนาฏยศิลป์ไทย ระดับ 8 และข้าราชการบำนาญ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้ชมการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบประกอบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุป พร้อมทั้งส่งงานวิจัยฉบับร่างให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ

4. ตรวจสอบความถูกต้องและดำเนินการแก้ไข พร้อมทั้งจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผลงานวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัยด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูล ในการนำเสนอเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 1.5 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

1.6 แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai dance)

2.2 รูปแบบการแสดง

2.3 วรรณคดีจินตภาพ

2.3.1 วรรณคดี

2.3.2 จินตภาพ

2.4 ลิลิตพระลอ

2.4.1 ภูมิหลังวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

2.4.2 เนื้อหาและเรื่องย่อของวรรณคดี

2.4.2.1 เนื้อหา

2.4.2.2 เรื่องย่อ

2.4.3. พัฒนาการทางวรรณกรรมและลักษณะการแสดง

1) บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ พระบวรราชนิพนธ์ใน

สมเด็จพระบวรราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ

2) ลิลิตพระภา สำนวนพระราชครูพิเชต (มหากลัด)

3) บทละครเรื่องพระลอสำนวนของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์

วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) กับหลวงมลายโธธานุโยค

4) บทละครภาพนิ่งเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้า

บรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

5) บทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

6) พระลอคำกลอน สำนวนนายร้อยเอก หลวงทวยหาญรักษา

(เพิ่ม)

2.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 แนวคิดทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)

2.5.2 ศิลปะนามธรรม (abstract Art)

2.5.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคศิลปะหลังนวยิม (postmodern art) และ

โพสต์โมเดิร์น ด๊านซ์ (postmodern dance)

2.5.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance)

2.5.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)

2.5.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง
(installlation art)

2.6 ชีวิตประวัติและผลงานของผู้สร้างสรรค์การแสดง

2.6.1 ประวัติการศึกษา

2.6.2 ประวัติการทำงาน

1) ผลงานวิชาการ

2) ประสบการณ์การได้รับถ่ายทอด และ ร่วมงานกับศิลปิน
นานาชาติที่มีชื่อเสียง

3) ผลงานที่เผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์สื่อสังคมออนไลน์
และอื่นๆ

4) รางวัลและเกียรติคุณที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบงานวิจัย

3.2 แผนการดำเนินการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.8 การสรุปผลและนำเสนองานวิจัย

บทที่ 4 บทวิเคราะห์การแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุดลิลิตพระลอ

4.1 วิเคราะห์ตามหลักแนวคิดและทฤษฎีที่ปรากฏในการแสดง

4.1.1 ทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)

4.1.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art)

4.1.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวยิม (postmodern dance)

4.1.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance)

4.1.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)

4.1.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และ

ศิลปะการจัดวาง (installlation art)

4.2 วิเคราะห์รูปแบบการแสดง

- 4.2.1. บทการแสดง
- 4.2.2. ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง
- 4.3.3. เครื่องแต่งกาย
- 4.2.4. สถานที่ทำการแสดง
- 4.2.5. แสงประกอบการแสดง
- 4.2.6. นักแสดง
- 4.2.7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง
- 4.2.8. ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว

4.3 วิเคราะห์กระบวนการบริหาร

4.4 วิเคราะห์บริบททางสังคม

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1.5 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

เดือน	การดำเนินการวิจัย
เดือนสิงหาคม ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2558	<ul style="list-style-type: none"> - เสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่จะทำการศึกษา - นำเสนอโครงร่างงานวิจัย (proposal) พร้อมแนวทางในการศึกษางานวิจัย - ดำเนินการวิจัยในบทที่ 1 - 2 โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร
	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ และส่งงานวิจัยฉบับร่างเป็นระยะๆ - นำคำแนะนำที่ได้รับจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไข
เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558	<ul style="list-style-type: none"> - ดำเนินการวิจัยบทที่ 3 พร้อมกับส่งงานวิจัยเป็นระยะๆ - นำเสนองานวิจัยบทที่ 1 - 3 - ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4

เดือน	การดำเนินการวิจัย
เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558	- ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 - 5 - นำเสนอข้อมูลในบทที่ 4 - 5
เดือนธันวาคม พ.ศ. 2558	- แก้ไขข้อมูลในจุดที่บกพร่องตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา - นำเสนอผลงานวิจัย พร้อมส่งรูปเล่มวิจัยฉบับสมบูรณ์

1.6 แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏยศิลป์และดุริยางคศิลป์ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบรูปแบบของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจิตภาพ ชุดลิลิตพระลอ
2. ทราบถึงบริบททางสังคมที่ได้จากการวิเคราะห์ ของการแสดงของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ สรุปลงเป็นองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ให้กับผู้ศึกษา และผู้อ่าน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดง เริ่มด้วยข้อมูลเกี่ยวกับลิลิตพระลอ เนื้อเรื่องของพระพระลอ พัฒนาการเรื่องลิลิตพระลอสู่การแสดงนาฏศิลป์ แนวคิดและทฤษฎีด้านศิลปะ และนาฏศิลป์ไทยที่เกี่ยวข้องกับการแสดง

2.1 นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai dance)

นาฏศิลป์ในประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นจนถึงขั้นที่เกิดเป็น นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย อันเป็นรูปแบบนาฏศิลป์ที่ปัจจุบันคนไทยรู้จักและพบเห็นได้มากขึ้นจากหลายช่องทาง เช่น รายการโทรทัศน์ การแสดงในงานต่างๆ หรือทางสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น เป็นนาฏศิลป์ที่มีการผสมผสานทักษะและท่าทางแบบนาฏศิลป์ไทยกับทักษะและท่าทางแบบนาฏศิลป์สกุลอื่นอย่างไม่จำกัด รวมไปถึงไม่จำกัดความคิดสร้างสรรค์หรือองค์ประกอบการแสดงด้านอื่นๆ

นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยว่า “เป็นการเต้นรำที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน โดยบูรณาการนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์จากหลากหลายวัฒนธรรม ที่ต่างยุคต่างสมัยกันมารวมกัน ซึ่งผู้สร้างสรรค์หรือนาฏศิลป์ปินควรคำนึงถึงแนวคิด กระบวนการ องค์ประกอบต่างๆ ทางนาฏศิลป์ รวมไปถึงองค์รวมของงานศิลปะ มีเหตุผลและความหมายที่แฝงอยู่ในนาฏศิลป์ การนำเสนอความเป็นไทยสามารถนำเสนอได้หลายวิธี เช่น ต้องการนำเสนอความคิด และเทคนิคของท่าเต้น เพลง เสื้อผ้า หรือเน้นความเป็นไทยผ่านองค์ประกอบการแสดงอื่น เป็นต้น ซึ่งมาจากแรงบันดาลใจ และเหตุผลในการออกแบบของศิลปิน ดังนั้นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยแต่ละครั้งจะต้องอาศัยประสบการณ์ ความทุ่มเทแรงใจและร่างกาย อีกทั้งเคารพต่อภูมิปัญญาของผู้อื่นโดยไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น เพื่อให้เป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะที่มีประสิทธิภาพและเป็นนาฏศิลป์สร้างสรรค์อย่างแท้จริง”³

³สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 ตุลาคม 2558.

จิรายุทธ พนมรักษ์ ได้กล่าวถึงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยว่า “ไทยร่วมสมัย คือ การรวม 2 สมัย ให้เป็นหนึ่งเดียว เช่น ถ้ารำนาฏยศิลป์ของสมัยอยุธยาในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นร่วมสมัยแล้ว อาจมีการเต้นแจ๊ส หรือบัลเลต์รวมอยู่ก็ยิ่งถือว่าเป็นการแสดงร่วมสมัย ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งทีนำมาใช้ในการแสดง เกิดขึ้นเมื่อไหร่ และจะนำมาใช้เมื่อไหร่ แค่นั้นไทยคิดสร้างสรรค์ก็จะมีความเป็นไทยแล้ว”⁴

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย หมายถึง ศิลปะ การเคลื่อนไหวร่างกายหรือการฟ้อนรำที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยมีกระบวนการ แนวคิด หรือแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมและวัฒนธรรมไทยต่างๆ โดยผู้สร้างสรรค์มีเหตุผลในการนำเสนอสิ่งต่างๆ อาจผ่านแนวคิด หรือผ่านองค์ประกอบการแสดง ส่วนอื่น ที่นำมาเรียงร้อย เข้าด้วยการเป็นผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ที่ไม่ได้คัดลอกผู้ใดมา ด้วย วัฒนธรรมที่เคารพต่อสิทธิทางภูมิปัญญาของผู้อื่น

2.2 วรรณคดีจินตภาพ

2.2.1 วรรณคดี

ผู้วิจัยศึกษาความหมายของคำว่า วรรณคดี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในชื่อการแสดง นาฏยศิลป์ไทย ร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ อันเป็นคำที่ควรศึกษาความหมายเพิ่มขึ้น เพื่อให้เข้าใจที่มาของชื่อการแสดง อีกทั้งเป็นส่วนที่บ่งบอกถึงลักษณะการแสดงได้เป็นอย่างดี ความหมายของคำว่า วรรณคดี มีดังต่อไปนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของ วรรณคดี ว่า น. วรรณกรรมที่ได้รับยกย่องว่าแต่งดีมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ เช่น พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน มัทนะพาธา สามก๊ก เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ผู้วิจัยศึกษาความหมายของคำว่า วรรณคดี จากระบบออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ต (internet) เพิ่มเติม เพราะมีความหมายคล้ายกันและใช้แทนกันได้ในบางครั้ง อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่งมี ข้อมูลดังนี้

⁴สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, อาจารย์ประจำวิชานาฏยศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 1 กันยายน 2558.

วรรณคดี หมายถึง วรรณกรรมหรืองานเขียนที่ยกย่องกันว่าดี มีสาระ และมีคุณค่าทางวรรณศิลป์ การใช้คำว่าวรรณคดีเพื่อประเมินค่าของวรรณกรรมเกิดขึ้นในพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 วรรณคดี เป็นวรรณกรรมที่ถูกยกย่องว่าเขียนดี มีคุณค่า สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีความคิดเป็นแบบแผน ใช้ภาษาที่ไพเราะ เหมาะแก่การให้ประชาชนได้รับรู้ เพราะสามารถยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น รู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร

วรรณคดีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1) วรรณคดีมุขปาฐะ คือ วรรณคดี แบบที่เล่ากันปากต่อปาก ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เพลงพื้นบ้าน นิทานชาวบ้าน บทร้องเล่น เป็นต้น
- 2) วรรณคดีราชสำนัก หรือ วรรณคดีลายลักษณ์ เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระอภัยมณี อิเหนาลิลิตตะเลงพ่าย⁵

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า วรรณคดี คือวรรณกรรมหรืองานเขียนที่ที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดีมีคุณค่าทางศิลปะการใช้ภาษา ลิลิตพระลอ ได้รับการยกย่องให้เป็นงานวรรณกรรมประเภทวรรณคดี โดยมีการขยายความต่ออีกว่า

งานเขียนในสมัยใดสมัยหนึ่ง งานประพันธ์ที่ได้รับการยกย่องจากนักวิจารณ์และผู้อ่านทั่วไป สำหรับในภาษาไทย วรรณคดี ปรากฏครั้งแรกในหนังสือพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสร วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 โดยมีความหมายว่า หนังสือที่ได้รับยกย่องว่าแต่งดี นั่นคือมีการใช้ภาษาอย่างดี มีศิลปะการแต่งที่ยอดเยี่ยมทั้งด้านศิลปะการใช้คำ ศิลปะการใช้โวหารและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และภาษานั้นให้ความหมายชัดเจน ทำให้เกิดการโน้มน้าวอารมณ์ผู้อ่านให้คล้อยตามไปด้วย กล่าวง่าย ๆ คือ เมื่อผู้อ่านๆ แล้วทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ตื่นเต้นดีมีค่า หนังสือเล่มใดอ่านแล้วมีอารมณ์เฉยๆ ไม่ซาบซึ้งตรึงใจและทำให้น่าเบื่อถือว่าไม่ใช่วรรณคดี หนังสือที่ทำให้เกิดความรู้สึกดีมีค่าดังกล่าวนี้จะต้องเป็นความรู้สึกฝ่ายสูง คือทำให้เกิดอารมณ์ความนึกคิดในทางที่ดีงาม ไม่ชักจูงในทางที่ไม่ดี

⁵ปิยะฤกษ์ บุญโกศล, วรรณกรรมและวรรณคดี [ออนไลน์], 10 ตุลาคม 2558. แหล่งที่มา [www. krapiyarek.wordpress.com/](http://www.krapiyarek.wordpress.com/)

การศึกษาวรรณคดีโดยวิเคราะห์ตามประเภท สามารถแบ่งได้เป็นประเภท
ต่างๆ คือวรรณคดีคำสอนวรรณคดีศาสนาวรรณคดีนิทานวรรณคดีลิลิตวรรณคดี
นิราศวรรณคดีเสภาวรรณคดีบทละครวรรณคดีเพลงยาววรรณคดีคำฉันท์วรรณคดี
ยอพระเกียรติวรรณคดีคำหลวง และวรรณคดีปลุกใจ⁶

จากข้อความข้างต้น ได้แสดงถึงคุณค่าของวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ เพราะได้รับการยกย่อง
จากวรรณคดีสโมสร สมัยรัชกาลที่ 6 ว่า เป็นยอดแห่งลิลิต เป็นวรรณคดีที่เกิดขึ้นจากมุขปาฐะที่มี
เรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ต่อมามีการบันทึกเป็นงานเขียน มีศิลปะการใช้โวหารและถูกต้อง
ตามหลักไวยากรณ์ของ วรรณกรรมประเภทลิลิต สามารถโน้มน้าวอารมณ์ผู้อ่านให้คล้อยตามได้ อีกทั้ง
ผู้อ่าน ต็มตำกับริสวรรณคดีได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วรรณคดี หมายถึง งานเขียนหรืองานวรรณกรรมที่ยอดเยี่ยม ประกอบคุณค่า
ทางวรรณศิลป์ แต่งได้ถูกต้องตามหลักโวหารของภาษา สามารถทำให้อ่านคล้อยตาม และทำให้
สำนึกในคุณงามความดี ซึ่งลิลิตพระลอเป็นยอดแห่งวรรณคดีประเภทลิลิต มีภาษาและศิลปะในการแต่ง
ที่งดงาม สามารถโน้มน้าวความคิดของผู้ตามให้คล้อยตามเนื้อเรื่องได้ ส่งเสริมคุณงามความดีและ
ให้ปรัชญาแฝงอยู่

2.2.2 จินตภาพ

จินตภาพ เป็นส่วนหนึ่งของการแสดง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ
ชุดลิลิตพระลอ ซึ่งสามารถบ่งบอกลักษณะการแสดงได้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาความหมายของ
จินตภาพให้เข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาการแสดงชุดดังกล่าวนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของ จินตภาพ ว่า น. ภาพที่
เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น, ภาพลักษณ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาบทความ เรื่อง ทฤษฎีเกี่ยวกับจินตภาพของ มนัส โกมลชา จากสื่อออนไลน์
หรือสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาความหมายของจินตภาพ รวมไปถึงศึกษาการใช้จินตภาพในบริบท
ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ร่างกายหรือการแสดง โดยมีการให้ความหมายดังต่อไปนี้

⁶เรื่องเดียวกัน.

คำว่า จินตภาพ ในภาษาอังกฤษ มีการใช้คำหลายคำในความหมายเดียวกัน เช่น (Imaging, Imagery, และ Visualization เป็นต้น ในภาษาไทยมีคำที่คล้ายคลึงกัน 2 คำ คือ จินตภาพ กับ จินตนาการ ความหมายของจินตภาพจึงมีแตกต่างหลากหลาย

จินตภาพ คือ การสร้างภาพในสมอง หรือนึกคิดเป็นภาพ เกิดจากการกระตุ้นความคิด จินตนาการ โดยไม่มีเหตุการณ์หรือสิ่งของใดให้เห็นในขณะนั้น อาจเกิดจากประสบการณ์เดิม ความเคยชิน และความคิดสร้างสรรค์ด้วย การใช้จินตภาพในชีวิตประจำวัน เช่น การพยายามจำที่จอดรถของเรา ในลานจอดรถห้างสรรพสินค้า การนึกภาพลิ่งของที่เรจัดวางไว้ในบ้าน การนึกภาพล่วงหน้าขณะเล่นหมากรุก หรือขณะตีลูกเล่นเทนนิสการนึกถึงภาพทะเล สายลม เสียงคลื่น ล้วนเป็นจินตภาพทั้งสิ้น คนเราทุกคนมีจินตภาพ ความคิดจินตนาการสร้างสรรค์มากน้อยแตกต่างกันไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

คนเรามีจินตภาพและปฏิกิริยาการตอบสนองไม่เหมือนกัน เพราะประสบการณ์การใช้จินตภาพ และประสบการณ์ของการตอบสนองแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และสภาพแวดล้อมหลายอย่าง คนบางคนมีจินตภาพกว้างไกลแต่มีการปฏิบัติงานที่เป็นเรื่องจริงจังได้น้อย เช่น จิตรกร กวี นักออกแบบ แต่คนที่ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ขยันขันแข็ง มักจะไม่ค่อยชอบนั่งนึกฝันหรือมีอารมณ์ศิลปิน เช่น ช่างก่อสร้าง เกษตรกร แต่ถ้าคนไหนสามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ ให้เป็นคนที่มีจินตภาพและมีการยอมรับสภาพความจริงคือ การเปลี่ยนแปลงของโลกได้ก็จะเกิดสติมีความพอดีหรือสมดุลเกิดขึ้นก็จะมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดีได้ อย่างไรก็ตามจากการทดลองคนเราจะลงมือทำงานไปพร้อม ๆ คิดจินตนาการไปเรื่อยเปื่อยนั้นคงไม่ได้ นอกจากคนที่มีความสามารถพิเศษจริง หรือได้รับการฝึกสมาธิมาแล้วอย่างดี เช่น คนที่สามารถสะกดจิตตนเอง หรือผู้อื่นได้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามหากที่สมองคนเราจะทำงานหรือนึกคิดหลายสิ่งภายในเวลาเดียวกันได้ก็เปรียบเสมือนเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องยนต์ที่ทำงานเกินกำลัง ก็จะไม่ทำงานไม่ได้เช่นเดียวกัน⁷

⁷มันัส โกลมลทา, ทฤษฎีเกี่ยวกับจินตภาพ [ออนไลน์], 10 พฤศจิกายน 2558 แหล่งที่มา <http://www.gotoknow.org>

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ดังนั้นจินตภาพ คือ ภาพที่เกิดจากการจินตนาการอาจเป็นด้านสัมผัส เสียง กลิ่น รส และภาพหรือนาฏการ คือ การเคลื่อนไหวที่สวยงาม และมีการอธิบายเพิ่มเติม คนเราใช้จินตภาพทั้งในส่วนที่เป็นรูปภาพและข้อความไปด้วยและเรียงเป็นระบบก่อนหลังอย่างดีไม่สับสน หากคนเราใช้จินตภาพให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิต โดยการช่วยส่งเสริมประสบการณ์ที่คุ้มค่าสั่งสมความรู้สึก และความทรงจำที่ดี จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นหรือกับธรรมชาติรอบตัวอีกด้วย

จากความหมายข้างต้น วรรณคดี และ จินตภาพ เมื่อนำมารวมกันเป็นคำว่าวรรณคดีจินตภาพ แล้ว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วรรณคดีจินตภาพ หมายถึง การจินตนาการภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้นตีความจากวรรณคดีเรื่องต่างๆ เกิดเป็นภาพขึ้นในสมอง ในที่นี้คือ การจินตนาการภาพจากการตีความวรรณคดี ลิลิตพระลอ และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย เป็นงานศิลปะที่เน้น ความสวยงามของลีลาการเคลื่อนไหวร่างกาย หรือการแสดงสัมผัสได้ด้วยตาจริงๆ ร่วมกับองค์ประกอบการแสดงส่วนต่างๆ เช่น เสียงประกอบการแสดง แสง เสื้อผ้า ฉาก อุปกรณ์ เป็นต้น

2.3 ลิลิตพระลอ

2.3.1 ภูมิหลังวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

การทราบภูมิหลังของวรรณคดีเป็นเรื่องจำเป็น จะช่วยให้เข้าใจวรรณคดีเรื่องนั้นๆ ชัดเจนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความซาบซึ้งต่อวรรณคดีเรื่องดังกล่าว ผู้ศึกษาขอแนะนำเสนอภูมิหลังของวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

การสืบค้นหาผู้แต่งวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอยังไม่สามารถสืบค้นได้แน่ชัด แต่สันนิษฐานได้ว่า แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น เนื่องจากลักษณะคำประพันธ์และกลวิธีการแต่งคำประพันธ์มีลักษณะคล้ายคลึงกับวรรณคดีเรื่องอื่นๆ ที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น อีกทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณคดีของไทยสามารถสันนิษฐานได้ชัดเจนมากขึ้นว่า ลิลิตพระลอน่าจะแต่งขึ้นในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งอยู่ในราว พ.ศ. 2034 – 2072 เพราะในตอนท้ายของเรื่อง มีเนื้อความกล่าวถึงพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่เรียกว่า “พระบาทสร้อยสรเสริญเพชฌัญ” ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระวิหารศรีสรเพชฌัญ

ในปี พ.ศ. 2042 และในปีถัดมา โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์หุ้มทอง เพื่อนำไปประดิษฐานในพระบรมมหาราชวัง โคลงบทดังกล่าวความว่า

๑สองมาเปรียบดอกไม้ ถวายรูปเทียนทองไหว้

พระบาทสร้อยสรรเพชญ์ หนึ่งรา ฯ⁸

จากโคลงบทข้างต้น จึงสันนิษฐานได้ว่าลิลิตพระลอแต่งขึ้นหลังจากมีการสร้างพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์เสร็จสิ้นแล้ว

ลิลิตพระลอไม่มีการระบุชื่อผู้แต่ง แต่ท่อนท้ายของเรื่องปรากฏโคลงสี่สุภาพ 2 บท ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะแต่งเพิ่มในภายหลังและสันนิษฐานต่อไปว่าน่าจะการระบุผู้แต่ง โคลงสี่สุภาพความว่า

๑ จบเสรีจมหาราช นิพนธ์

ยอศพระลอกคน หนึ่งแท้

พี่เลี้ยงอาจเอาตน ตายก่อน พระนา

ในโลกนี้สุดแล้ว เลสล้าคองสวรรค์ ฯ

๑ จบเสรีจเยวราชเจ้า บรรจง

กลอนกล่าวพระลอยง ยิงผู้

ใครฟังย่อมไหลดลลง ฤาอิม ฟังนา

ดิเรกแรกรักชู้ เหมแท้รักจริง ฯ⁹

จากโคลงข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยมีความเห็นว่า โคลงบทแรก กล่าวว่ “มหาราชเจ้า นิพนธ์” น่าจะหมายถึงพระมหากษัตริย์เป็นผู้แต่ง และบทที่สองกล่าวว่ “เยวราชเจ้า บรรจง” น่าจะหมายถึงพระเยวราชหรือองค์รัชทายาทเป็นผู้คัดลอก แต่โคลงทั้งสองบทข้างต้นไม่ใช่ผลงานของผู้แต่งลิลิตพระลอ จึงไม่ให้ความสำคัญแก่ทั้งสองบทนี้แต่อย่างใด

⁸ชลดา เรื่องรักษ์ลิลิต, อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ (กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรสจำกัด, 2554), หน้า 40.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

ในเนื้อหาตอนต้นของวรรณคดีมีโคลงบทหนึ่งกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการแต่งลิลิตพระลอไว้ปรากฏในบาทสุดท้ายของโคลงดังต่อไปนี้

๑ สรวลเสียงขับอ่านอ้าง	ไต่ปาน
ฟังเสนาะไต่ปุ่น	เปรียบได้
เกลากลอนกล่าวกลการ	กลกล่อม ใจนา
ถวายเป็นเรอท้าวไท	อิราชผู้มีบุญ ฯ

โคลงบทดังกล่าวข้างต้นปรากฏอยู่ในตัวของวรรณคดี จึงมีความน่าเชื่อถือว่าเป็นถ้อยคำของกวีที่แต่งขึ้นเอง จากข้อความดังกล่าวทำให้ทราบว่ากวีแต่งเรื่องลิลิตพระลอเพื่อถวายพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งน่าจะหมายถึงถวายสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ส่วนผู้แต่งนั้นน่าจะเป็นกวีคนในหนึ่งราชสำนัก

ฉันทลักษณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ เป็นคำชนิดร่ายและโคลงสลับไปมา มีจำนวนทั้งสิ้นกว่า 600 บท เกิดจากการแต่งร่ายและโคลงสลับกัน เรียกว่า “ลิลิต” ซึ่งแปลว่า “การเล่น” เกิดจากการต่อสัมผัสหรือเชื่อมสัมผัสระหว่างร่ายกับโคลง หรือระหว่างโคลงกับร่ายให้ต่อเนื่องกันตลอดเรื่อง ซึ่งลิลิตในช่วงแรกๆ รวมถึงลิลิตพระลอด้วยยังไม่เคร่งครัดเรื่องการต่อสัมผัสดังกล่าวมากนัก

2.3.2 เนื้อหาและเรื่องย่อของวรรณคดี

1) เนื้อหา

วรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คำนำมัสการ ปรากฏอยู่ในร่ายนำเรื่อง และโคลงสี่ด้นมหาวิวิธมาลีบทแรกที่ต่อเนื่องกับบทนำร่าย เป็นการสดุดีพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีชัยชนะเหนือศัตรูในการทำสงครามระหว่างไทยกับลาวโยนก ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะหมายถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2

ส่วนที่ 2 กวีกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการแต่ง ซึ่งปรากฏในโคลงสี่ด้นมหาวิวิธมาลี บทที่ 2 และ 3 หมายถึงแต่งเพื่อบำเรอพระเจ้าแผ่นดิน

ส่วนที่ 3 เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและความรักของพระลอ

ส่วนที่ 4 กวีกล่าวชื่นชมผลงานตนเองว่าสวยงามประดุจพวงดอกไม้ที่ร้อยกรองขึ้นอย่างประณีต หรือเปรียบกับเครื่องประดับหูอันงดงาม หรือเปรียบกับกระแจะแบ่งหอมที่ทำให้หอมชื่นใจ

ส่วนที่ 5 กล่าวถึงผู้แต่งเรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งปรากฏเป็นโคลงสี่สุภาพสองบทตอนท้าย แต่มีความเห็นว่าโคลงทั้งสองบทนี้เป็นโคลงที่ผู้อื่นแต่งขึ้นในภายหลัง ไม่น่าจะเป็นผลงานของกวีผู้แต่งลิลิตพระลอ

2) เรื่องย่อ¹⁰

ท้าวแมนสรวงเป็นกษัตริย์ของเมืองแมนสรวง พระองค์มีพระเมเหสีนามว่า นาบุญญเหลือ ทั้งสองพระองค์มีพระโอรสพระนามว่า พระลอดิลกราช หรือเรียกกันสั้นๆ ว่า พระลอ พระองค์มีพระชายานามว่า สุรัสวดี และมีพี่เลี้ยงคนสนิทสองคนนามว่า นายแก้วและนายขวัญ พระลอนั้นมีกิตติศัพท์ล่ำลือว่าเป็นชายหนุ่มรูปงาม ล่ำลือไปถึงเมืองสรอง ซึ่งเป็นเมืองอยู่ในความปกครองของท้าวพิชัยวิษณุกร พระองค์มีพระมเหสีนามว่า พรตาราวดี และมีพระราชธิดาผู้เลอโฉม 2 พระองค์นามว่า พระเพื่อนและพระแพง เมื่อพระเพื่อนพระแพงได้ยินคำร่ำลือว่าพระลอเป็นชายหนุ่มรูปงาม ก็เกิดสนใจและปรารถนายลโฉมพระลอ นางรื่นและนางโรยซึ่งเป็นพี่เลี้ยงเห็นความปรารถนาของพระเพื่อนพระแพงก็เข้าใจในพระประสงค์ จึงอาสาจัดการให้ได้พบกับพระลอ โดยส่งคนเข้าไปขบขอในเมืองแมนสรวง ให้พรรณนาถึงความงามของพระเพื่อและพระแพง และยังได้ไปหาปู่เจ้าสมิงพราย เพื่อทำเสน่ห์ให้พระลอหลงใหลพระเพื่อนพระแพง เมื่อพระลอต้องมนต์เสน่ห์ก็ใคร่อยากพบพระเพื่อนและพระแพงยิ่งนัก เกิดอาการคลั่งไคล้ผิดปกติ จนพระชนนีสงสัยว่าพระลอถูกผีเข้า แม้พาไปรักษากับหมอผีให้ช่วยขับไล่ แต่ก็ไม่สำเร็จ สุดท้ายพระลอจึงออกอุบายทูลพระชนนีไปประพาสป่า แต่แท้จริงแล้วมีจุดประสงค์จะเดินทางไปเมืองสรองเพื่อให้ได้พบกับพระเพื่อนพระแพง พระลอออกเดินทางไปพร้อมกับนายแก้วนายขวัญ และไพร่พลจำนวนหนึ่ง ขณะเดินทางได้พบกับแม่น้ำสายหนึ่งชื่อว่า แม่น้ำกาหลง พระลอได้ตั้งจิตอธิษฐานเสี่ยงน้ำตรวจดวงชะตาของพระองค์เอง ทันทิที่สิ้นคำอธิษฐาน แม่น้ำก็เปลี่ยนเป็นสีแดงเลือดและไหลเวียนผิดปกติ เมื่อเห็นดังนั้นก็รู้ได้ว่าจะเกิดเรื่องร้ายกับตนเอง แต่เพราะมนต์เสน่ห์ทำให้พระองค์ไม่ย่อท้อที่จะเดินทางไปพบพระเพื่อนกับพระแพงให้จงได้

ส่วนเจ้าหญิงทั้งสองรอคอยให้พระลอเดินทางมาพบ แต่เกรงว่ามนต์เสน่ห์ของปู่เจ้าสมิงพรายจะไม่ได้ผล จึงขอให้ปู่เจ้าสมิงพรายช่วยอีกครั้ง โดยเสกให้ผีเขาสิงในตัวไก่แก้ว ซึ่งไก่ตัวนี้เป็นไก่ที่มีความสวยงามและมีเสียงขันไพเราะ ส่งไปล่อพระลอให้สนพระทัยและติดตามมาเมืองสรองได้อย่างแน่นอน ฝ่ายพระลอก็ติดตามไก่มาถึงราชอุทยานและได้พบกับพระเพื่อนและพระแพงกำลัง

¹⁰เรื่องเดียวกัน.

ทรงสำราญอยู่ในราชอุทยาน ทั้งสามก็เกิดความรักใคร่ต่อกันทันที ในขณะที่เดียวกันนายแก้ว และนายขวัญก็ตกหลุมรักนางรินและนางโรย ปรากฏว่าพระลอและบ่าวคนสนิทแอบลักลอบเข้าไปใน พระตำหนักชั้นในที่ประทับของพระเพื่อนพระแพง ต่อมาความก็ทราบถึงท้าวพระพิชัยวิษณุกร จึงเสด็จมาไต่สวนทันที เมื่อพระลอทูลให้ทราบเรื่อง พระองค์ทรงกริ้วอย่างมาก แต่เข้าพระทัยในความ รักทั้งสาม และจัดพิธีอภิเษกสมรสให้

ฝ่ายเจ้าย่าซึ่งเป็นพระชนนีของท้าวพิชัยวิษณุกร ไม่พอพระทัยเป็นอย่างมาก จึงสั่งให้ทหาร ล้อมพระลอและไพร่พลไว้ ฝ่ายพระลอจึงต่อสู้เอาตัวรอด เจ้าย่าจึงสั่งให้ทหารยิงธนูเข้าใส่ดังท่าฝน เมื่อพระเพื่อนพระแพงเห็นดังนั้น จึงเอาตัวเองเข้ากำบังให้พระลอ สุดท้ายทั้งสามสิ้นพระชนม์ในอ้อม กอดของกันและกัน ท่ามกลางศพของไพร่พลนั่นเอง

2.3.3. พัฒนาการทางวรรณกรรมและลักษณะการแสดง

ผู้วิจัยขอนำเสนอตัวอย่างวรรณกรรมที่แตกแขนงมาจากวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

1) บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ พระบวรราชนิพนธ์ในสมเด็จพระบวรราช เจ้ามหาศักดิพลเสพ

พระลอนรลักษณ์ เป็นบทพระบวรราชนิพนธ์ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาศักดิพลเสพกรม พระราชวังบวรในสมัยรัชกาลที่ 3 หอพระสมุดวชิรญาณได้ต้นฉบับมาจากพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธาสวรรค์ ประทานมาแต่พระราชวังบวร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง ราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ว่า

มีผู้กล่าวว่า หนังสือละครพระลอความนี้ เดิม 2 เล่มสมุดไทยด้วยกัน จบเรื่องจนเชิญศพพระลอลกลับมาฝังไว้ที่เมืองสระบุรี ความข้อนี้จะจริงหรือ ฉันทหาทราบไม่ ด้วยหอพระสมุดฯ ได้ต้นฉบับมาแต่เล่ม 1 เล่มเดียว เรื่อง ขึ้นต้นแต่พระลอฟังคนขับซอชมโฉมนางเพื่อนนางแพงไปจนพระลอสั่งเมือง ได้สืบทราบซึ่งว่ายังมีต่อมาอยู่ช้านานก็ไม่พบ จะรั้งรอดต่อไปก็เห็นว่าไม่เป็น ประโยชน์อันใด ถ้าฉบับที่มีอยู่นี้เป็นอันตรายไปก็จะเลยสูญเสียหมดทั้งเรื่อง จึงเห็นว่าควรจะพิมพ์ให้ได้อ่านกันอ่านเสียสักคราว 1 ส่วนความที่ค้างอยู่

ได้ขออนุญาตตัดบทของเจ้าพระยาเทเวศร์ ฯ มาต่อข้างท้ายหน่อยหนึ่งเพียง
พระลอบไปถึงสวนนางเพื่อนนางแพง”¹¹

ในปัจจุบันบทละครบทนี้ไม่สามารถสืบค้นได้ว่าเคยนำออกแสดงหรือไม่ แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเคยนำออกแสดงเฉพาะที่วังหน้าเท่านั้น และเป็นการแสดงส่วนพระองค์ของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ พอครั้งสวรรคตบทละครดังกล่าวจึงไม่ได้นำออกแสดงอีกจึงทำให้การแสดงสูญหายไปที่สุดในที่สุดเหลือเพียงแต่บทละครบางส่วนที่สามารถสืบค้นเพื่ออ่านได้เท่านั้น

2) ลิลิตพระภา สำนวนพระราชครูพิเชต (มหากล็ด)

ลิลิตพระภา พระราชครูพิเชต (มหากล็ด) ได้แต่งไว้เมื่อครั้งรับราชการเป็นหลวงศรีมโหสถ ในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่งเสร็จเมื่อวันศุกร์ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 10 ปีมะโรง อัฐศก จุลศักราช 1218 พ.ศ. 2399 ถือเป็นวรรณกรรมสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งสันนิษฐานว่าท่านรับราชการตำแหน่ง อารักขณ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 5 เพราะชื่อตำแหน่งของท่านมีหน้าที่เกี่ยวกับงานทางด้านหนังสือ ลิลิตพระภานี้มีเนื้อหาด้ายคลึงกับลิลิตพระลอบ ต่างกันที่ลิลิตพระลอบด้วยโศกนาฏกรรม ส่วนลิลิตพระภาจบด้วยความสุขสมหวัง คุณค่าของลิลิตพระภานี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี โดยทั่วไป เช่น ประเพณีในราชสำนัก การขับชอของชาวบ้าน การมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เป็นต้น

3) บทละครเรื่องพระลอบสำนวนของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) กับหลวงมลอโยธานุโยค

บทละครสำนวนนี้มีต้นฉบับสมุดไทยอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายไว้ว่า เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ไม่ทราบว่ามีบทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์อยู่แล้ว จึงแต่งขึ้นใหม่เมื่อรัชกาลที่ 5 อีกความหนึ่ง

¹¹กรมศิลปากร, ชุมนุมเรื่องพระลอบ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, 2547), หน้า 8.

เมื่อ พ.ศ.2508 สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เมื่อครั้งยังเป็น กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้พบต้นฉบับสมุดไทยดำ เขียนตัวรง อยู่ในหอสมุดแห่งชาติเพียงเล่มเดียว เมื่อตรวจแล้วจึงทราบว่าเป็นสำนวนที่แตกต่างกับบทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ และบทละครเรื่องพระลอในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มีข้อความในปัจจุบันที่น่าไปใช้เป็นบทร้องในเพลงตับลาวเจริญศรีอยู่ได้ คุณครูมนตรี ตราโมท ได้พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า บทละครดังกล่าว เป็นบทละครของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เพราะบทร้องในเพลงตับลาวเจริญศรีดังกล่าว เป็นบทที่เริ่มร้องในวังบ้านหม้อของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ จึงเป็นเหตุให้สันนิษฐานว่าบทละครดังกล่าวนี้มาจากวังบ้านหม้อของท่าน แต่ก็สามารถสืบค้นได้เพียงเล่มเดียว ซึ่งเข้าใจว่าน่าจะมีต่ออีก เพราะเมื่อคราวพิมพ์บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้คัดเอาบทละครเรื่องพระลอของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เข้าไปต่อตอนท้ายไว้ด้วย และบทละครตอนท้ายที่ปรากฏในเรื่องพระลอนรลักษณ์นั้น เป็นตอนหลังที่ปรากฏอยู่ในสมุดไทยที่พบใหม่ จึงเป็นเหตุให้เข้าใจว่าบทละครเรื่องพระลอของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ มีอยู่ด้วยกัน 2 เล่ม แต่อาจจะสูญหายหรือปะปนอยู่กับหนังสืออื่นจึงยังหาต้นฉบับไม่พบอีกทั้ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ธิดาของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ แต่งร่วมกับหลวงมลอโยธานุโยค แต่ไม่ทราบชื่อจริงทราบเฉพาะนามสกุล คือ เอมะศิริ นายยิ้ม ปิณฑยางกูร ได้สืบค้นและค้นพบว่าหลวงมลอโยธานุโยคมีด้วยกัน 3 คน คนที่หนึ่งชื่อว่า “จิ้น” เป็นมหาดเล็กในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 คนที่สองชื่อว่า “นก” เป็นบุตรของหมื่นทิพยพลรัักษ์ ได้ตำแหน่งเป็นขุนรักษ์ดีอาสา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึง ร.ศ. 144 แล้วได้เป็นหลวงมลอโยธานุโยคมาจนถึง ร.ศ. 125 และภายหลังได้เป็นพระอมรสินธพตำแหน่งสุดท้าย ท่านเป็นกวีที่ได้ร่วมแต่งโคลงรามเกียรติ์ในวัดพระแก้ว และเรื่องอื่นๆ อีกมากมาย คนสุดท้ายชื่อว่า “เปลี่ยน” ท่านได้เป็นหลวงมลอโยธานุโยค เมื่อ ร.ศ. 129 จึงสันนิษฐานว่าหลวงมลอโยธานุโยคที่แต่งบทละครเรื่องพระลอกับเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ น่าจะเป็นหลวงมลอโยธานุโยค (นก)¹²

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าบทละครสำนวนนี้คงใช้เฉพาะแสดงละครของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เท่านั้น ต่อมาเมื่อเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ยกเลิกกิจการคณะละคร บทละครดังกล่าวจึงไม่ได้นำออกแสดงอีกจึงทำให้การแสดงสูญหายไปเป็นที่สุด เหลือเพียงแต่บทละครบางส่วนที่สามารถสืบค้นเพื่ออ่านได้เท่านั้นและในปัจจุบันบทละครเรื่องพระลอสำนวนของเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ไม่ได้นำออกแสดงแล้ว

4) บทละครภาพนิ่งเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ละครภาพนิ่งหรือการแสดงตาโบลิวอง (Tableaux Vivants) เป็นการแสดงที่เริ่มขึ้นเมื่อราวใน พ.ศ.2435 โดยเป็นพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารที่ทรงต้องการให้พระอนุชาแต่งตัวตามท้องเรื่องต่าง ๆ แล้วทำทำนึ่งประกอบการบรรเลงและขับร้อง โปรดให้จัดขึ้นเพื่อทรงเก็บเงินบำรุงการกุศล โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นผู้พระนิพนธ์บทสำหรับการแสดง มีทั้งหมด 8 เรื่องละครภาพนิ่งแสดงครั้งสุดท้ายราว พ.ศ.2437 จึงสันนิษฐานว่าบทละครภาพนิ่งเรื่องพระลอน่าจะทรงพระนิพนธ์ขึ้นในราว พ.ศ.2435 – 2437 และทรงพระนิพนธ์ไว้เพียงตอนเดียวเท่านั้น คือตอนที่ปู่เจ้าสมิงพรายทำมนต์ให้ผีสิงไก่ไปจนถึงพระลอตามไก่

5) บทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

บทละครสำนวนนี้ ม.จ.พรพิมลพรรณ รัชนี้ พระธิดาในกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ได้ทรงนิพนธ์คำนำอธิบายไว้ในหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพหม่อมผัน วรวรณ ณ อยู่ยหา ว่า

บทละครเรื่องพระลอนี้ เป็นพระนิพนธ์บทละครเรื่องแรกในจำนวนบทละครหลายสิบเรื่องของเสด็จพ่อ พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เมื่อประมาณ 45 ปีมาแล้ว ท่านทรงถอดจากลิลิตพระลอมาเป็นสำหรับเล่นละคร เป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า ลิลิตพระลอเป็นกวีนิพนธ์ชิ้นเอกชิ้นหนึ่งในวรรณคดีของเรา เสด็จพ่อจึงทรงระวังหนักหนาในการรักษาเนื้อเรื่อง แลถ้อยคำในลิลิตไว้มากที่สุดที่จะมากได้ บทร้องตอนสำคัญๆ เช่น ตอนพระชนนีของพระลอประทานโอวาทแก่พระลอ เมื่อพระลอจะเดินทางไปหาพระเพื่อนพระแพงที่เมืองสรอง ตอนพระลอเสี่ยงน้ำที่แม่น้ำกาหลง ตอนปู่เจ้าเรียกไก่มาเลือกแล้วปล่อยผีเข้าสิงไก่ สั่งให้ไก่ไปล่อพระลอมาเมืองสรอง ตอนพระลอชมดง

ตอนต่อสู้อะและตอนที่พระชนนีรำพันต่อหน้าศพพระเพื่อนพระแพง เหล่านี้ทรงนำ
ร้ายและโคลงในลิลิตพระลอมาโดยมาก

ละครรำมีหน้าพาทย์ต่างๆ ตามอิริยบทที่ตัวละครจะต้องรำ เป็นต้นว่า
เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงฉุยฉาย และเพลงเชิดฉิ่ง เป็นต้น ตามทำนองเพลงเหล่านี้
เสด็จพ่อก็ทรงขยับแต่งเนื้อร้องขึ้นๆ ให้ลูกคู่ร้องคลอไปกับทำนองเพลงของ
พิณพาทย์ แล้วยังมีบทร้องถวายพระพรพระเจ้าอยู่หัวในตอนท้ายก่อนละครเลิก
อีกด้วยทั้ง 3 ตอน เรื่องพระลอตั้งแต่ต้นจนจบยาวมาก เสด็จพ่อจึงทรงแบ่ง
ออกเป็น 3 ตอน เล่นละครสนุกทุกตอน¹³

ในปัจจุบันบทละครเรื่องพระลอของกรมพระนราธิปฯ ยังคงนำออกแสดงอยู่เสมอใน
รูปแบบละครพันทาง แต่ก็มีมีการแก้ไขบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ถือเป็นบทละครที่นิยมนำมา
แสดงมากที่สุดในยุคปัจจุบัน

6) พระลอคำกลอน สำนวนนายร้อยเอก หลวงทวยหาญรักษา (เพิ่ม)

พระลอคำกลอนนี้ เป็นสำนวนที่นายร้อยเอก หลวงทวยหาญรักษา (เพิ่ม) เป็นผู้แต่งขึ้น
จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ร.ศ. 113 หรือ พ.ศ. 2437 มีข้อความปรากฏบนปกหนังสือว่า

หนังสือสำหรับอ่านเล่น พระลอคำกลอน แต่งโดยหลวงทวยหาญรักษา
(เพิ่ม) เป็นเรื่องเพราะหนักหนา ราคาสองบาท ลงพิมพ์ 500 ฉบับ บางกอกประสิทธิ์
การ บริษัทสิริมา ออฟฟิศ ปากคลอง วัดประยูรวงศาวาส กรุงเทพฯ 113

จากวรรณกรรมเรื่องพระลอสำนวนต่างๆ ข้างต้นเป็นตัวอย่งวรรณกรรมที่แตก
แขนงมาจากลิลิตพระลอ แสดงให้เห็นว่าเรื่องลิลิตพระลอเป็นวรรณกรรมชั้นยอดและทรงคุณค่า จึงทำ
ให้กวีต่างๆ นำเรื่องลิลิตพระลอมาสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมในสำนวนของตนเอง

2.4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบ
วรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราพงษ์ จรัสศรี ที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไป เป็นองค์ความรู้ที่
ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการวิเคราะห์ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ความรู้ดังต่อไปนี้

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

2.4.1 แนวคิดทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)

วิชาสุนทรียศาสตร์เพิ่งจะได้รับความนิยมหลังจากมีการทบทวนเนื้อหาและขอบเขตของวิชาตามหลักของวิทยาศาสตร์เมื่อต้นศตวรรษที่ 18 (ค.ศ. 1718-1760) นักปรัชญาชาวเยอรมัน อะเล็กซานเดอร์ บวมการ์เตน (Alexander Baumgarten) ได้ให้ความหมายด้วยภาษากรีกว่า aesthesis (เอ็ชเทท-อิคซ) ซึ่งหมายถึงวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความงาม และในภาษาไทยใช้คำว่า สุนทรียศาสตร์ ซึ่งหมายถึงวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้หรือศาสตร์ของการรับรู้ นอกจากนี้ สุนทรียศาสตร์ยังสามารถอธิบายได้หลายหลายความหมายดังนี้

1. วิชาที่เกี่ยวกับความรู้สึก การรับรู้ และเกี่ยวข้องกับความหมาย
2. วิชาที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และคุณลักษณะของความงาม คุณค่าของความงามและรสนิยมที่มีหลักเกณฑ์
3. วิชาที่ส่งเสริมให้สอบสวนและแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงามสากลในลักษณะรูปธรรมให้เห็นได้ รู้สึกได้ รับรู้ได้ เพื่อชื่นชมได้
4. วิชาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตรงของผู้สร้างพฤติกรรมตามความพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนในทางปฏิบัติ รู้สึกพอใจตามที่ตนเองเลือก และสามารถเผยแพร่ให้ผู้อื่นมีความรู้สึกร่วมได้
5. วิชาที่เกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าภายนอกตามเงื่อนไขของสถานการณ์ เรื่องราวความเชื่อ และผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น

จากความหมายข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การศึกษาวิชาสุนทรียศาสตร์จะต้องสนใจในความรู้ด้านต่างๆ ด้วย เป็นองค์ประกอบการทำความเข้าใจงานศิลปะ เช่น วิชาจิตวิทยาและสังคมศาสตร์ เป็นต้น¹⁴ ผู้เสพงานศิลปะต้องมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆบนโลก และจะได้รับสุนทรียะจากการชมงานศิลปะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน เป็นความเอิบอิมใจเฉพาะคน เหมือนการชมความงามของดอกไม้ โดยไม่ต้องการหยิบมาเป็นเจ้าของ เพียงแค่ได้มองก็พึงพอใจในความหมายเฉพาะตน

¹⁴อารี สุทธิพันธุ์, ประสบการณ์สุนทรียะ (กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี จำกัด, 2547), หน้า 59.

2.4.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art)¹⁵

ศิลปะนามธรรม (abstract) เป็นศิลปะที่มีแนวคิดสอดคล้องกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ผู้วิจัยจึงเสนอการอธิบายเรื่องศิลปะนามธรรม (abstract art) จากบทความของ ม.ล.นิพาดา เทวกุล เรื่อง ความคิดปรัชญาเบื้องหลังภาพเขียน abstract ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างสรรค์และการชมนาฏศิลป์เรื่องดังกล่าว

ศิลปะแบบใหม่ของศตวรรษที่ 20 เพราะเดิมนั้นศิลปะมีหน้าที่เลียนแบบธรรมชาติอันเป็นความคิดที่เริ่มมาตั้งแต่สมัยนักปราชญ์กรีกสืบทอดกันมาจนถึงสมัยศตวรรษที่ 19 ซึ่งศิลปะเริ่มเน้นโลกภายในของตนเอง คือความรู้สึกงามจากภายในของศิลปินแทนการเลียนแบบจากภายนอก ถ้าสังเกตให้ชัดจะเห็นว่า ศิลปะทั้ง 2 ยุค คือศตวรรษที่ 19 และ 20 ยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวพันกับโลกและชีวิตไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติภายนอกหรือความรู้สึกภายในก็ยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกและชีวิตมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น

ในศตวรรษที่ 20 มีนักคิดสุนทรียศาสตร์ชาวอังกฤษผู้โด่งชื่อ Clive Bell ได้เขียนหนังสือเรื่อง ART เพื่ออธิบายความคิดปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังภาพเขียนหรือศิลปะแบบนามธรรม ซึ่ง Bell คิดว่า โลกของศิลปะเป็นโลกแห่งความงามอันสูงส่ง โลกแห่งศิลปะอยู่อย่างอิสระเหนือโลกแห่งกระแสชีวิต การที่คนจะเข้าถึงโลกแห่งความงามนี้ได้ จะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพวกศิลปินเพราะศิลปินคือคนที่มีพรสวรรค์และสามารถนำประสบการณ์ในโลกแห่งความงามให้ปรากฏตัวออกมาในงานศิลปะของเขาได้ คนทั้งหลายได้ชมความงามของศิลปะเหล่านี้ พวกเขาจะเกิดความรู้สึกดื่มด่ำซาบซึ้งขึ้นมาได้เมื่อพวกเขาสามารถที่จะเห็นความงามที่ศิลปินนำมาปรากฏในผลงานชิ้นนั้นๆ

Bell อธิบายอีกว่า ศิลปินสามารถที่จะเข้าถึงโลกแห่งความงามได้โดยตรงก็เพราะศิลปินสามารถที่จะมองดูธรรมชาติและสิ่งต่างๆรอบตัว ได้ผิดแผกแตกต่างจากคนธรรมดา ซึ่งเมื่อคนธรรมดามองสิ่งต่าง ๆ นั้น พวกเขาจะมองในแง่การปฏิบัติ มองให้รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีประโยชน์อะไร ใช้ทำอะไรได้บ้าง ตรงกันข้ามกับศิลปินเพราะนอกจากเขาจะมองสิ่งต่างๆได้เหมือนคนธรรมดายังสามารถมองสิ่งเหล่านั้นได้อย่างมีความหมาย สิ่งเหล่านั้นมีความน่าสนใจในตัวเองโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์นอกตัวที่มันมีต่อมนุษย์ บางทีศิลปินไม่คำนึงด้วยซ้ำว่า สิ่งนั้นเป็นอะไรกันแน่เพราะเมื่อศิลปินมองดู

¹⁵ม.ล.นิพาดา เทวกุล, “ความคิดปรัชญาเบื้องหลังภาพเขียน Abstract”, วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ รายงานผลงานทางวิชาการประจำปี 2537, (2537): 7-11.

เขาจะมองลึกลงไปถึงรูปแบบบริสุทธิ์ (pure form) ของสิ่งเหล่านั้น คนธรรมดาทั่วไปยังยึดติดกับรูปแบบความคิดเก่าที่ผิดๆในการชมงานศิลปะ เพราะคนเหล่านี้ไม่รู้ว่าศิลปะที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่เนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่บนงานศิลปะชิ้นนั้นๆ แต่ศิลปะที่แท้จริงอยู่ที่รูปแบบแห่งนัยยะ คือการรวมตัวกันของเหล่าเส้นสีแสงที่สัมพันธ์กันด้วยสัดส่วนที่ลงตัวต่างหาก คนส่วนใหญ่ที่เข้าไปดูภาพเขียนนั้น จะเกิดความรู้สึกพึงพอใจกับภาพเขียนที่มีเรื่องราวเนื้อหาสาระ อันเป็นการถ่ายทอดจำลองแบบสิ่งต่างๆ สภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองที่ได้รู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี น้อยคนนักที่จะมองภาพเขียนให้ลึกลงไปจากเนื้อเรื่องบนพื้นผ้าใบ มองลึกลงไปสู่รูปแบบเห็นนัยยะ อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการเขียนภาพนั้น

เมื่อมีงานศิลปะอยู่ตรงหน้า ผู้ชมที่ไม่สามารถมีประสบการณ์ชื่นชมกับรูปแบบอันบริสุทธิ์ได้ จะพบว่าตัวเองไม่เข้าใจ ไม่รู้ว่าจะดูอะไรในภาพนั้น ไม่รู้ว่าภาพนั้นคืออะไร และมีความหมายอะไรหรือไม่) ผู้ชมเหล่านี้เปรียบได้กับคนหูหนวกที่เข้าไปฟังเพลงคอนเสิร์ต พวกเขารู้ว่าพวกเขากำลังอยู่ท่ามกลางการแสดงที่ยิ่งใหญ่ แต่พวกเขาก็ขาดพลังที่จะเข้าใจท่วงทำนองดนตรีอันไพเราะที่ยิ่งใหญ่นั้น พวกเขารู้ว่า พวกเขาน่าจะมีความสุขอันสูงส่ง แต่มันเป็นการยากสำหรับพวกเขาหรืออาจเป็นไปได้เลยที่พวกเขาจะเข้าถึงความรู้สึกอันยิ่งใหญ่นี้ ดังนั้น จากรูปแบบอันบริสุทธิ์ของงานศิลปะ (ภาพ Abstract) พวกเขาพยายามที่จะค้นเอาข้อเท็จจริงหรือความคิดเกี่ยวกับงานศิลปะนั้น เพื่อว่าพวกเขาจะสามารถมีประสบการณ์ชื่นชมได้ แต่ความรู้สึกชื่นชมเช่นที่ว่านี้ เป็นความรู้สึกธรรมดาสามัญที่พบอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ความรู้สึกสุนทรียะอันสูงส่งแต่ประการใด

นั่นคือถ้าเราสามารถชื่นชมศิลปะนามธรรม (abstract art) ได้อย่างถูกต้องเต็มซาบซึ่งจริงๆ Bell คิดว่า เราสามารถที่จะขึ้นไปพ้นจากชีวิตอันวุ่นวาย พ้นจากกระแสของกิเลสไปชั่วขณะ เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง ทำให้เราเข้าถึงความสงบสุขและความปิติอันบริสุทธิ์ของจิตใจ อันทำให้จิตใจของเราอยู่เหนือกองทุกข์ของชีวิตทั้งปวงไปชั่วครา

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศิลปะนามธรรม (abstract art) เป็นรูปแบบของศิลปะสมัยใหม่ซึ่งคนธรรมดาทั่วไปอาจไม่เข้าใจหรือเข้าถึงสุนทรียะของงานศิลปะได้ยาก ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของนราพงษ์ จรัสศรี มีความคิดในการสร้างสรรค์สอดคล้องกับความคิดของ ศิลปะนามธรรม (abstract art)

2.4.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวนิยาย (postmodern art) และโพสต์โมเดิร์น ด้านซ์ (postmodern dance)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปรัชญาของ ยุคโพสต์โมเดิร์น สอดคล้องกับแนวคิดและผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราภพพงษ์ จรัสศรี จึงนำเสนอปรัชญาของยุคโพสต์โมเดิร์นนี้เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจงานนาฏศิลป์ดังกล่าวนี้มากขึ้น โดยมีข้อมูลดังนี้

ยุคหลังนวนิยาย หรือ โปสโมเดิร์น คือ ชื่อของยุคสมัยแห่งศิลปะ มีความคิดแบบวิพากษ์และการตั้งคำถามต่อโลกแบบโมเดิร์นตะวันตก ซึ่งมองว่าการสร้างสังคมสมัยใหม่ของโลกตะวันตกนั้นไม่ได้พัฒนาความสุข การหลุดพ้น หรือชีวิตที่เป็นเห็นเป็นผลอย่างทีกล่าวอ้างกันในสังคม เป็นเพียงการสร้างวาทกรรมผ่านภาษา เพื่อครอบงำสังคมอื่น เพื่อชิงความได้เปรียบในหลายปัจจัย¹⁶

ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวนิยาย หรือ โปสโมเดิร์น มีปรัชญาว่า ไม่เชื่อว่ามีความจริงเพียงหนึ่งเดียวอยู่แล้ว แต่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หลายมอง และความผสมผสานมุมมองที่หลายหลายต่างๆ เข้าด้วยกัน ปฏิเสธอำนาจของกรอบ ระเบียบ โครงสร้าง รูปแบบจารีตเดิม และมุมมองแสวงหาการคิดนอกกรอบ¹⁷

จิรายุทธ พนมรักษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของโพสต์โมเดิร์น ด้านซ์ (postmodern dance) ว่า “โพสต์โมเดิร์น ด้านซ์ คือ การหยิบโน้มน้านี้อาจเป็นสิ่งที่พบเจอในชีวิตประจำ มาจัดให้อยู่รวมกันได้อย่างงดงาม ต้องอาศัยประสบการณ์และแนวคิดในการสร้างสรรค์ ซึ่งน้อยคนนักจะสามารถทำได้ ศิลปินให้ความหมายและเหตุผลได้ แต่บางครั้งก็ตั้งใจจะทำอย่างไม่มีเหตุผล ซึ่งต้องบอกคุณภาพของงานได้เช่น การทำละครย้อนยุค 1 เรื่อง ถือว่าเป็นโพสต์โมเดิร์น เพราะละครไม่ได้อยู่ในยุคของอดีตจริงๆ ใช้วัสดุต่างๆ ในปัจจุบันมาทำให้ดูเหมือนในอดีต บางที่เป็นวัสดุที่ดีกว่าอดีตด้วยซ้ำ บางอย่างอยู่ที่การเน้นว่าจะให้จุดไหนเด่น เช่น เน้นการเคลื่อนย้าย เน้นเทคนิค เป็นต้น¹⁸

¹⁶จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, โลกศิลปะศตวรรษที่ 20 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545). หน้า 345.

¹⁷เรื่องเดียวกัน.

¹⁸สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 1 กันยายน 2558.

จากความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปรัชญาและแนวคิดของยุคหลังนวนิยายและโพสต์โมเดิร์นด้านซ์ มีความคิดที่ไม่ยึดติดในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคิดนอกกรอบ จึงมีอิสระทางความและสร้างงานศิลปะอย่างไม่มีขีดจำกัดในความคิด กล้านำสิ่งต่างๆที่อาจไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันมารวมอยู่ในศิลปะชิ้นหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดและแรงบันดาลใจของศิลปินผู้สร้างงานนั่นเอง และมีความสอดคล้องกับงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ นี้ ที่มีการผสมผสานสิ่งต่างๆที่มีความแตกต่างกันและสามารถให้ความหมายหรือเป็นสัญลักษณ์ของบางสิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อสารออกมา เช่น รมของภาคเหนือประเทศไทย นำมาใช้ในการแสดงเพื่อเพิ่มกลิ่นอายความเป็นวัฒนธรรมภาคเหนือ ใช้หุ่นสายจากประเทศพม่า เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของบุคคลที่สามที่เรื่องกำลังกล่าวถึง อาจหมายถึงพระลอ หรือปู่เจ้า เป็นต้น

2.4.4 การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance)¹⁹

การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ คือการแสดงนาฏศิลป์บนสถานที่ใดสถานที่หนึ่งนอกโรงละคร อาจเป็น สวนต้นไม้ หน้าอาคาร ในอาคาร หรือที่ใดก็ได้ที่ไม่ใช่โรงละคร ซึ่งเมื่อไปทำการแสดงที่ใดจะต้องคำนึงถึงหลายสิ่ง อาทิ สภาพแวดล้อม ประวัติของสถานที่ ลักษณะสถาปัตยกรรมหรือสังคมมนุษย์ในสถานที่นั้น เป็นต้น การคำนึงถึงด้านต่างๆนี้จะทำให้ศิลปินรู้จักภูมิศาสตร์และสามารถพัฒนางานศิลปะให้สอดคล้องกับสถานที่ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถพัฒนาและส่งเสริมคุณค่าของสถานที่นั้นๆได้อีกด้วย

การแสดงนอกโรงละครนี้ จะเป็นการท้าทายความสามารถของศิลปินในการคิดสร้างสรรค์และการออกแบบ เพื่อที่จะทำให้การแสดงสอดคล้องกับสถานที่ได้อย่างเป็นเอกภาพเป็นการสื่อสารกับผู้ชมแบบความคิดศิลปะร่วมสมัยหรือนาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ (post modern dance) ซึ่งสถานที่เป็นส่วนหนึ่งที่เติมเต็มให้นาฏศิลป์สมบูรณ์ขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะบางคนอาจรู้สึกหรือไม่รู้สึกกว่าสถานที่กระทบต่อพวกเขา

¹⁹สุเมธ เทศขำ, “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินนี้มีความหลัง,”(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2554), หน้า 11-13.

ศิลปินผู้สร้างสรรค์ นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึงการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance) ไว้ดังนี้

การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่คือการแสดงนาฏศิลป์ที่ยึดติดกับสถานที่ ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับสถานที่นั้นๆ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เกิดความเข้าใจผิดโดยนำการแสดงนาฏศิลป์มาจัดแสดงร่วมกับสถานที่แต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงณสถานที่แห่งนั้น ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่มีจิตวิญญาณและไม่มีความเคารพต่อสถานที่นั้นๆ ทำให้ไม่เกิดเอกภาพระหว่างการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่กับสถานที่²⁰

จิรายุทธ พนมรักษ์ ได้กล่าวถึง การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ ว่าการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ เป็นการออกแบบนาฏศิลป์บนสถานที่ต่างๆ เพียงแค่แสดงนอกสถานที่หรือนอกโรงละคร เหมือนเป็นโรงละครขนาดยักษ์ที่กว้างใหญ่ไม่มีกรอบ ต้องอาศัยการจัดองค์โดยรวมให้สวยงาม”²¹

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ หมายถึง ศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกายหรือนาฏศิลป์ บนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่ไม่ใช่โรงละคร อาจเป็นสวนสาธารณะ ธรรมชาติ ใต้อาคาร เป็นต้น ด้วยการจัดองค์ประกอบการแสดงส่วนต่างๆ ให้งดงาม ทำการแสดงได้โดยที่ไม่สร้างความเสียหายให้แก่สถานที่ อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมคุณค่าของสถานที่นั้นๆ ให้มากขึ้น

2.4.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)²²

ศิลปะมินิมอล หรือมินิมอลลิสซึม เป็นลัทธิหนึ่งของโลกศิลปะตะวันตกเกิดขึ้นในช่วงกลางของทศวรรษที่ 1960 (พ.ศ.2503 – พ.ศ.252) เช่นเดียวกับลัทธิศิลปะอื่นๆ ศิลปินมีความปรารถนาที่

²⁰ ลักขณา แสงแดง, “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องวังลดาวัลย์อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 20-21.

²¹ สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 1 กันยายน 2558.

²² จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, โลกศิลปะศตวรรษที่ 20, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545), หน้า 346 - 348.

ต้องการเผชิญหน้ากับผู้ชมอย่างตรงไปตรงมา เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดศิลปะมินิมอล กระแสความเคลื่อนไหวของศิลปินกลุ่มมินิมอลมุ่งที่จะแสดงออกถึงความเรียบง่ายของรูปทรง ชัดเจนในความคิด ในการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นวัตถุ สามารถเข้าใจได้ถึงคุณลักษณะทั้งหมดของมันได้ทันทีเพียงแค่มอง

แนวความคิดของ โดนัลด์ จัดด์ (Donald Judd) ศิลปินมินิมอลชาวอเมริกันที่ใช้รูปร่างเรขาคณิตพื้นฐานที่เรียบง่ายที่สุดในการสร้างงานประติมากรรมของเขา เหล็กปลอดสนิมเป็นวัสดุอุตสาหกรรมที่จัดให้นำมาใช้เพื่อกำหนดค่าสุนทรียศาสตร์แนวใหม่ การศึกษาประวัติศาสตร์และปรัชญาทำให้เขาพบว่าสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปะทุกสกุลทำให้งานนั้นมีคุณค่าคือความชัดเจน เขาแสวงหาสิ่งที่เรียกว่า คุณสมบัติพิเศษ ด้วยการจัดองค์ประกอบของงานประติมากรรมมีส่วนย่อยหลายชิ้นมารวมกันเป็นหนึ่งเดียว เขาเสนอความคิดว่า วัตถุโดยตัวของมันเองนั้นมีเอกลักษณ์ของมันเองและเอกลักษณ์นี้สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นงานศิลปะชิ้นหนึ่ง วัตถุนั้นจะต้องถูกทำให้แสดงตัวของมันออกมาเอง

การใช้ตรรกะทางคณิตศาสตร์สร้างงานศิลปะมินิมอล ของโซล เลอวิตต์ (Sol Lewitt) ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการทำงานศิลปะคือ ความคิด (Idea) ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่เกิดขึ้นก่อนกระบวนการอื่นๆ มักจะมีเรื่องของสัญชาตญาณเข้ามาแทรกแซงที่ใช้ความเห็นและเห็นผลนั้นๆด้วย

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ซึ่งแนวความคิดของศิลปินมินิมอลหลายท่านมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ นราพงษ์ จรัสศรี ในขณะที่สร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงความสอดคล้องดังกล่าวนี้ในบทที่ 4

2.4.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง (installation art)

ศิลปะจัดวาง ของ โซล เลอวิตต์ (Sol Lewitt) หนึ่งในศิลปินมินิมอลลิสซึม จึงเป็นงานที่สามารถประกอบขึ้นด้วยผู้ใดก็ได้ เพียงแต่ต้องทำตามคำสั่งของโซลที่ระบุไว้ วิธีการสร้างศิลปะนี้เป็นพื้นฐานของศิลปะเชิงแนวคิด โดยโซล เลอวิตต์ ได้ให้คำนิยามว่า

*การสร้างศิลปะเชิงแนวคิดหรือแนวคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการสร้างงาน
เมื่อศิลปินใช้รูปลักษณ์ของศิลปะเชิงแนวคิดก็จะหมายความว่า การวางแผนและ*

การตัดสินใจที่จะสร้างงานได้รับการทำไปแล้ว การสร้างงานจริงจึงเป็นการทำอย่าง
เป็นพิธีเท่านั้น ความคิดกลายมาเป็นเครื่องมือในการสร้างงานศิลปะ²³

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) คือศิลปะที่มีกรอบความคิดหรือมี
ความคิดเกี่ยวกับงานสำคัญกว่าความงามและวัสดุที่ใช้ ฉะนั้นงานหลายชิ้นที่สร้างขึ้นบางครั้งเรียกว่า
ศิลปะจัดวาง ศิลปินต้องอธิบายถึงแนวความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างศิลปะของตนเองอย่าง
ชัดเจนให้ถึงหัวใจของงานศิลปะชิ้นนั้นๆ

2.5 ชีวิตประวัติและผลงานของผู้สร้างสรรคการแสดง²⁴

ภาพที่ 1 ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้สร้างสรรคผลงาน
ที่มา :http://www.acacconference.com/keynote_th.html²⁵

²³ วิกิพีเดีย, ศิลปะเชิงแนวคิด [ออนไลน์], 8 ตุลาคม 2558. แหล่งที่มา
www.th.m.wikipedia.org/wiki/ศิลปะเชิงแนวคิด

²⁴ ลักษณ์า แสงแดง, “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่อง
วังลดาวัลย์อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 48 - 60

²⁵ The Asian Conference on Arts And Cultures 2013, ศูนย์บริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [ออนไลน์], 25 ตุลาคม 2558. แหล่งที่มา
http://www.acacconference.com/keynote_th.html

นราพงษ์ จรัสศรี ผู้สร้างสรรค์การแสดง เป็นชาวอยุธยาแต่กำเนิด เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2496 บิดาชื่อ นายเฉลียว จรัสศรี มารดาชื่อนางเฉลิม จรัสศรี

2.5.1 ประวัติการศึกษา

จากการรวบรวมประวัติทางการศึกษาของผู้สร้างสรรค์การแสดง ผู้วิจัยพบว่า มีรายละเอียด การศึกษามากมาย หลายระดับและหลายด้าน ผู้วิจัยจึงนำเสนอประวัติทางการศึกษาของผู้สร้างสรรค์ การแสดง โดยเรียงลำดับตามเวลา ดังต่อไปนี้

พ.ศ.2498 – พ.ศ.2499 ศึกษาในระดับอนุบาลศึกษาที่โรงเรียนวัดศาลาลานอำเภอผักไห่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

พ.ศ.2500 – พ.ศ.2503 ศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลปฐมวัยเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2504 – พ.ศ.2506 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนบูรณวิทย์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2507 – พ.ศ.2508 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล (Saint Gabriel's College) เขตสามเสน กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2509 – พ.ศ.2511 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยอำเภอ เมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ.2521 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (ออกแบบ อดุสาหกรรม) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2521 – พ.ศ. 2524 ศึกษาในระดับวิชาชีพนานาชาติที่เดอะรอยัลบัลเลต์สคูล (The Royal Ballet School) กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

พ.ศ.2531 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (ออกแบบ อดุสาหกรรม) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2544 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการ ทางวัฒนธรรมนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2547 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตหลักสูตรการ จัดการมรดกทางสถาปัตยกรรมและการท่องเที่ยว (หลักสูตรนานาชาติ) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรและได้รับรางวัลดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์พิเศษคนแรก ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

จากประวัติการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นราพงษ์ จรัสศรี ผู้สร้างสรรค์การแสดงได้รับการศึกษาตามมาตรฐานของประเทศไทย มีประสบการณ์ได้ศึกษาเกี่ยวสถาปัตยกรรมศาสตร์ การจัดการ และนาฏศิลป์ตะวันตก อันเป็นความรู้ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

2.5.2 ประวัติการทำงาน²⁶

จากการได้คลุกคลีกับ นราพงษ์ จรัสศรี ทำให้ได้ทราบถึงประวัติการทำงานของศิลปิน ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลในเรื่องการทำงานจากหลักฐานการสัมภาษณ์และวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถเรียบเรียงและนำเสนอได้ดังนี้

นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้ที่ชื่นชอบในศิลปะนาฏศิลป์มาตั้งแต่วัยเด็ก ได้มีโอกาสแสดงและคิดสร้างสรรค์นาฏศิลป์อยู่เสมอ เป็นการสะสมประสบการณ์ด้านนาฏศิลป์เรื่อยมาทำให้เริ่มก้าวเข้าสู่วงการนาฏศิลป์ระดับมืออาชีพในฐานะนักเต้นและผู้สร้างสรรค์ โดยมีผลงานจำนวนมาก ผู้วิจัยได้เรียบเรียงและนำเสนอประวัติการทำงานของท่านตามลำดับเวลาดังต่อไปนี้

พ.ศ.2523 – พ.ศ.2527 เริ่มเข้าทำงานในระดับมืออาชีพในฐานะนักเต้นและผู้ออกแบบท่าเต้น คณะนาฏศิลป์ร่วมสมัย สไปรัลล์แดนซ์ คอมพานี เมืองลิเวอร์พูล (Liverpool Spiral Dance Company) ประเทศอังกฤษ

พ.ศ.2545 –พ.ศ.2558 ได้รับตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และเป็นอาจารย์พิเศษที่ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

พ.ศ.2549 ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองศาสตราจารย์

พ.ศ.2552-พ.ศ.2556 ได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษ ให้กับวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ.2551– พ.ศ.2558 ได้รับการโปรดเกล้าให้รับตำแหน่งศาสตราจารย์

²⁶ลักขณา แสงแดง, “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องวังลดาวัลย์อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2557), หน้า 50–51.

พ.ศ.2551-พ.ศ.2557 ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าภาควิชานาฏยศิลป์ ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรดุष्ฎีบัณฑิต (นาฏยศิลป์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรรมการบริหารหลักสูตรศิลปศาสตรดุष्ฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) ผลงานวิชาการ

นราพงษ์ จรัสศรี มีผลงานทางด้านวิชาการมากมาย ดังนี้

- 1) ประวัตินาฏยศิลป์ตะวันตก
- 2) NARAI AVATARA : Performing the Thai Ramayana in the modern world
- 3) เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีนาฏยศิลป์ตะวันตก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 4) เอกสารประกอบการสอนรายวิชานาฏยประดิษฐ์ 2 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 5) วารสารเรื่อง คุณสมบัติและเทคนิคการปฏิบัติการของผู้ออกแบบลีลาท่าเต้น (choreographer) และผู้กำกับการแสดง (director) ในวารสารศิลปกรรมปีที่ 8 ฉบับที่ 13 พ.ศ.2543 หน้า 95-97
- 6) วารสารเรื่อง อิสตอรา ดันแคน (Isadora Duncan) สตริผู้บุกเบิกทางด้านโมเดิร์นแดนซ์ (modern dance) ในวารสารศิลปกรรมปีที่ 8 ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2543 หน้า 98 – 100
- 7) งานเขียนเรื่อง การศึกษาการออกแบบการแสดงชุดจิตวิญญาณบูรพาคีตภราดร และบูรพประทีปในงานพิธีเปิด – ปิดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 วันที่ 6 - 20 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 8) งานเขียนเรื่อง การศึกษาการออกแบบการแสดงชุดอันดามันสูญเสียแต่ไม่เสียศูนย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ
- 9) การศึกษาการออกแบบการแสดงชุดพื้บนกเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่โศกนาฏกรรมจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และความสูญเสียจากวิกฤตการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ

10) การศึกษาแนวคิดการสร้างสรรคงานและออกแบบลีลาของผู้อำนวยการฝ่ายศิลปะสำหรับการแสดงนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชก ได้แก่ มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชกและวิจิตรนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติพระมหาชก

11) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 1 ผลงานในช่วงแรก (Early Work)

12) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 2 ความเป็นตัวตน (Personal)

13) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 3 ผลงานระดับสากล (The International Work)

14) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 4 การเต้นพิสุทธิ์ (Pure dance)

15) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 5 ผู้หญิงกับสังคม (Women and Society)

16) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 6 การแสดงเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ (Dance for a sppecific purpose)

17) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 7 ผลงานที่แยกประเภท (Hors catagorie Pieces)

18) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 8 การตีความประเทศไทย (Interpreting Thailand)

19) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 9 การตีความแต่ละภูมิภาคประเพณี (Interpreting Regional Arts and Performing Arts Traditions)

20) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 10 ผลงานในภาพยนตร์ (Dance on Film)

21) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 11 ผลงานในอนาคต (Future Works)

22) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 12 สถานที่เฉพาะมรดกทางวัฒนธรรม (Site - specific heritage interpretation)

23) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 13 การแสดงขนาดใหญ่ในสนามกีฬา (Stadium - scale performances)

24) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 14 การดัดแปลงจากวรรณกรรม (Adapting from Literature)

25) เอกสารผลงานการแสดงเล่มที่ 15 การออกแบบการแสดงในพิธีเปิดและพิธีปิดในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 13 วันที่ 6 - 20 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การแสดงชุดจิตวิญญาณบูรพาคีตมราตรและบูรพประทีป

25) เอกสาร 100 ภาพประทับใจผลงานการแสดงของ นราพงษ์ จรัสศรี

26) เอกสาร 100 ภาพประทับใจผลงานการสร้างสรรค์การแสดงของ นราพงษ์ จรัสศรี

27) เอกสาร 100 ภาพประทับใจเบื้องหลังการสร้างสรรค์การแสดงของ นราพงษ์ จรัสศรี

2) ประสบการณ์การได้รับถ่ายทอดและร่วมงานกับศิลปินนานาชาติที่มีชื่อเสียง²⁷

เนื่อหาดังต่อไปนี้ เป็นการกล่าวถึงประสบการณ์ที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้รับการถ่ายทอดจาก ศิลปินที่มีชื่อเสียงหลายท่าน และประสบการณ์การร่วมงานกับศิลปินระดับโลกหลายท่านจากข้อมูล รูปแบบเอกสารและการสัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งจะเรียงตามลำดับเหตุการณ์ ดังต่อไปนี้

1) เดวิด กอร์ดอน (David Gordon) ผู้ออกแบบท่าเต้นและก่อตั้งคณะพิคอัพแดนซ์ คอมพานี (Pick Up Dance Company) กรุงนิวยอร์ก

2) สตีฟ แพคสตัน (Steve Paxton) บิดาแห่งการเต้นด้วยเทคนิคการสัมผัสบอดีคอนแทค (Body Contact Improvisation) กรุงนิวยอร์ก

3) ดัน วากเนอร์ (Dans Wagner) อดีตกำกับ คณะลอนดอนเทมโพรารีแดนซ์เธียเตอร์ (London Contemporary Dance Theatre) กรุงนิวยอร์ก

4) เคท แพลทท์ (Kate Flatt) นักออกแบบท่าเต้นในอุปรากร และละครฮิตจากเวสต์ เอ็น (West End) บรอดเวย์ (Broadway) เรื่อง เลมิ เซอราเบิล (Les Miserables) กรุงลอนดอน

5) ริชาร์ด อัลสตัน (Richard Alston) อดีตผู้กำกับรอมแบแดนซ์เธียเตอร์ (Rambert Dance Theatre) และริชาร์ด อัลสตัน ดานซ์คอมพานี (Richard Alston Dance Company) กรุงลอนดอน

6) ไมเคิล คลาก (Michael Clark) ศิลปิน “Punk” ชาวอังกฤษ กรุงลอนดอน

²⁷สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 ตุลาคม 2558.

- 7) ลอยด์ นิวสัน (Lloyd Newson) ผู้กำกับชาวออสเตรเลีย แห่งคณะดีวีเอท (DV 8) กรุงลอนดอน
- 8) คิม แบรินสทรอป (Kim Brandstrup) ผู้ออกแบบท่าเต้นชาวเดนมาร์ก ผู้ได้รับรางวัล โอลิเวียร์อวอร์ด (Olivier Award) ในปี 2533 (ค.ศ.1990) กรุงลอนดอน
- 10) โจนาทาน บอร์โรว์ (Jonathan Borrows) ผู้ออกแบบท่าเต้นและนักเต้นจากคณะเดอะรอยัลบัลเลตต์ (The Royal Ballet) กรุงลอนดอน
- 11) เคตตี ดัก (Katie Duck) นักออกแบบการแสดงแนว Dance Theatre ชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่ในอิตาลี
- 12) มูนา ชิง (Muna Tseng) นักออกแบบชาวจีนฮ่องกง ที่อาศัยอยู่ในกรุงนิวยอร์ก
- 13) เคโกะ ทาเกยา (Keiko Takeya) นักออกแบบและผู้อำนวยการคณะเคโกะ ทาเกยา ดานซ์คอมพานี (Keiko Takeya Dance Company) กรุงโตเกียว
- 14) ดาเนียล ลารู (Daniel Larrieu) นักออกแบบท่าเต้น ชาวฝรั่งเศสจากกรุงปารีส
- 15) เลบาเดฟ (Lebadev) นักออกแบบท่าเต้น ชาวรัสเซีย
- 16) พิป ซิมมอนส์ (Pip Simmons) ผู้กำกับละครแบบทดลอง กรุงลอนดอน

3) ผลงานที่เผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์สื่อสังคมออนไลน์และอื่นๆ²⁸

พ.ศ. 2521 โทรทัศน์ BBC 1 UK, Monkey of the Inkpot

พ.ศ. 2522 The Scotsman - Spiral at Edinburgh Festival หนังสือรายเดือน New Dance Magazine

²⁸ลักขณา แสงแดง, “นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องวังลดาวัลย์อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 53-55.

พ.ศ. 2523 หนังสือรายเดือน Dancing Times

พ.ศ. 2524 หนังสือรายเดือน Dance and Dancers

พ.ศ. 2525 Gael A Chael- Welsh Arts Journal

พ.ศ. 2526 หนังสือรายเดือน New Dance Magazine NO. 27 หนังสือรายเดือน Dance & Dancer Magazine, January พ.ศ. 2527 โทรทัศน์ BBC 2, UK. - Documentary about Dance Umbrella Festival 1984 Daily Post, Friday, Jan 20 หนังสือรายเดือน Dance & Dancers Magazine, April The Magazine of the Cheltenham Festivals, P. 6

พ.ศ. 2528 โทรทัศน์ BBC 2, UK. - Documentary about Dance Umbrella Festival 1985 The Daily Telegraph The Sunday Times, 6 October หนังสือรายเดือน Dance & Dancers Magazine, January หนังสือรายเดือน Dance & Dancers Magazine, March

พ.ศ. 2529 Financial Times, 29 Oct 1986 The Times, 24 April 1986 The Times, 29 Oct 1986 The Independent The Daily Telegraph, 30 Oct 1986 Informer, No. 4 Key Times, March / April

พ.ศ. 2530 London International Festival of Theatre Magazine City Limits The Guardian

พ.ศ. 2532 การถ่ายทอดสดการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องคนดีศรีอยุธยา ทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ครบ 60 พระชันษาโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9 The Nation-Tuesday June 20

พ.ศ. 2533 Bangkok Post-Saturday June 23 หนังสือพิมพ์รายวันผู้จัดการประจำวัน ที่ 3 - 9 กันยายน พ.ศ. 2533

พ.ศ. 2534 The Nation - Friday November 15

พ.ศ. 2535 การถ่ายทอดสดการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินนี้มีควมหลัง ทูลเกล้าฯถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9

พ.ศ. 2536 หนังสือพิมพ์รายวันจุดประกายประจำวันพุธที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2536

พ.ศ. 2537 ประกาศเกียรติคุณในหนังสือพิมพ์รายวันไทยรัฐ

พ.ศ. 2538 การถ่ายทอดสดการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องคนดีศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถครบ 60 พระชันษาโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9 การถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ในหลายสถานีวิทยุโทรทัศน์ทั่วโลกการแสดงในพิธีเปิดและพิธีปิดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 18 ณ สนาม 700 ปีจังหวัดเชียงใหม่รายการครั้งหนึ่งในชีวิตสถานีวิทยุโทรทัศน์ UBC หนังสือรายเดือน ARCH&IDEA Magazine ปีที่ 2 ฉบับที่ 20 หนังสือพิมพ์รายวันเดลินิวส์ประจำวันจันทร์ที่ 30 มกราคม

พ.ศ. 2538 หนังสือพิมพ์รายวันไทยรัฐ Bangkok Post, Mon 13 February หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐประจำวันจันทร์ที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538

พ.ศ. 2539 Bangkok Post, news paper- E- toorหนังสือพิมพ์รายวันสยามโพสต์ หนังสือพิมพ์รายวันสยามรัฐประจำวันอังคารที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2539

พ.ศ. 2540 หนังสือพิมพ์รายวันสยามโพสต์

พ.ศ. 2541 การถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ในหลายสถานีวิทยุโทรทัศน์ทั่วโลกการแสดงในพิธีเปิดและพิธีปิดการแข่งขันกีฬา Asian Games ครั้งที่ 13 ในการแสดงชุด Spirit Of Asia, Song of Friendships และ Light of Asia รายการจันทร์กระจิบโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7

พ.ศ. 2542 รายการ Face to Face โดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ UBC

พ.ศ. 2543 รายการเจ็ดกะรัตโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7

พ.ศ. 2546 ภาพยนตร์เรื่อง Beautiful Boxer The Nation - February 2003 ถ่ายแบบปกนิตยสารและชีวประวัติในหนังสือรายเดือน Dance Magazine ชิวประวัติในหนังสือรายเดือน Tropical, art culture & travel

พ.ศ. 2548 รายการสุริวิภาโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9

พ.ศ. 2549 ภาพยนตร์เรื่อง Me and Myself

พ.ศ. 2550 รายการสงครามเก้าไฟโดยสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9

พ.ศ. 2553 ถ่ายแบบปกนิตยสารและชีวประวัติในหนังสือรายเดือน Symphony Magazine for Classical music' Arts & Culture

พ.ศ. 2553 การถ่ายทอดสดการแสดงในพิธีปิดกีฬามหาวิทยาลัย “แม่โดมเกมส์” โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเจ้าภาพ

พ.ศ. 2554 การถ่ายทอดสดการแสดงในพิธีเปิดกีฬามหาวิทยาลัย “จามจุรีเกมส์” จัดโดย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4) รางวัลและเกียรติคุณที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับ

เนื่อหาดังต่อไปนี้ เป็นการกล่าวถึงรางวัลและเกียรติคุณที่ นราพงษ์ จรัสศรี ได้รับการถ่ายทอด
จากศิลปินที่มีชื่อเสียงหลายท่าน และประสบการณ์การร่วมงานกับศิลปินระดับโลกอีกหลายท่าน ซึ่ง
จะเรียงตามลำดับเหตุการณ์ จากข้อมูลรูปแบบเอกสารและการสัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรีดังนี้

พ.ศ. 2504 การประกวดรำเพลงช้าเพลงเร็วถ่ายทอดออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง
4 บางขุนพรหมและได้รับรางวัลสูงสุดในระดับประเทศ (หลักฐานสูญหายเนื่องจากเป็นระยะเวลาที่
ยาวนาน)

พ.ศ. 2518 ได้รับรางวัล Award Winning for an Outstanding Choreographer จากการ
ออกแบบการแสดงบัลเลต์ Perfume Air ณ The Royal Ballet School (รางวัลเป็นการประกาศ
เกียรติคุณ)

พ.ศ. 2519 ได้รับรางวัล Award Winning for an Outstanding Choreographer จากการ
ออกแบบการแสดง New Dance Moth ณ The Royal Ballet School (รางวัลเป็นการประกาศ
เกียรติคุณ)

พ.ศ. 2530 ได้รับรางวัลพิเศษให้เข้าเฝ้า สมเด็จพระเจ้าฟ้าชาลส์ เจ้าชายแห่งเวลส์ (HRH Prince
Charles) แห่งประเทศอังกฤษอย่างใกล้ชิดและรับบท Qu Yuan รวมทั้งการเป็นผู้ออกแบบลีลาในการ
แสดง Crossing thewater ซึ่งจัดแสดงในงาน London International Festival of Theatre ณ
กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

พ.ศ. 2533 ผู้ออกแบบลีลาในเพลงจริงไม่กลัวซึ่งเป็นวีดิทัศน์ที่ได้รับรางวัล People choice
award ของ M.TV. (บริษัท GMM Grammy ถือครองหลักฐานอยู่)

พ.ศ. 2534 ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการเต้นเดี่ยวให้กับนางสาวนุชวดี
บำรุงตระกูล ซึ่งได้รับรางวัล Award Winning for an Outstanding Female Solo ในงานประกวด
Dance นานาชาติ Susan Darell Dance Competition ณ กรุงTelaviv ประเทศอิสราเอล
(นางสาวนุชวดี บำรุงตระกูล ถือครองรางวัลอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา)

พ.ศ. 2534 รางวัลศิลปินรับเชิญตัวแทนของประเทศไทยให้เข้าร่วมในงาน American Dance Festival, North Carolina, USA.

พ.ศ. 2535 ร่วมงานกับศูนย์วัฒนธรรมในฐานะศิลปินรับเชิญตัวแทนของประเทศไทยให้เข้าร่วมในงาน 1st ASEAN Dance Festival ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

พ.ศ. 2536 ร่วมงานกับศูนย์วัฒนธรรมในฐานะศิลปินรับเชิญให้เป็นผู้ออกแบบนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย La Foule ให้แก่คณะบัลเลต์ Le Jeune Ballet de France จัดการแสดง ณ เมืองลาโบ ประเทศฝรั่งเศสและได้รับรางวัลจากการแสดง E-Tooในงาน The 16th Festival of Asian Arts, Hong Kong

พ.ศ. 2545 ได้รับการคัดเลือกจาก European Union ให้เป็นผู้บุกเบิกนาฏศิลป์สมัยใหม่ (Modern dance) ของประเทศไทยโดยมอบหมายให้ Jukka O. Miettinen ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะการแสดงระดับโลกจากประเทศฟินแลนด์ เขียนคำประกาศเกียรติคุณและจัดพิมพ์หนังสือประกาศเกียรติคุณ

พ.ศ. 2547 ปริญญาดุษฎีบัณฑิตคนแรกของมหาวิทยาลัยศิลปากร และได้รับรางวัลผลคะแนนยอดเยี่ยมปริญญาดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2549 รางวัลประกาศเกียรติคุณอาจารย์ดีเด่นระดับหน่วยงานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2550 ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์

พ.ศ. 2553 ได้รับรางวัลศิลปินผู้บุกเบิกนาฏศิลป์สมัยใหม่ (ในฐานะนักแสดง) ซึ่งเป็นรางวัลที่วัดตามเกณฑ์งานวิจัยทางวิชาการเรื่องเกณฑ์การยกย่องมาตรฐานศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ของอาจารย์ ดร. วิชชุดา วุธาติตย์ โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนจุฬาฯ 100 ปี

พ.ศ. 2554 ได้รับรางวัลศิลปินผู้บุกเบิกนาฏศิลป์สมัยใหม่ (ในฐานะผู้ออกแบบนาฏศิลป์) ซึ่งเป็นรางวัลที่วัดตามเกณฑ์งานวิจัยทางวิชาการเรื่องเกณฑ์การยกย่องมาตรฐานศิลปินทางด้านนาฏศิลป์ของอาจารย์ ดร. วิชชุดา วุธาติตย์ ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนจุฬาฯ 100 ปี

สรุป

ในบทนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วยนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai dance) รูปแบบการแสดงวรรณคดีจินตภาพลิลิตพระลอ ภูมิหลังวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอเนื้อหาและเรื่องย่อของวรรณคดี พัฒนาการทางวรรณกรรมและลักษณะการแสดง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic) ศิลปะนามธรรม (abstract art) ปรักฎษาและแนวคิดยุคหลังนวนิยม (postmodern dance) การแสดงนาฎยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance) ศิลปะมินิมอล (minimal art) ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวางชีวประวัติและผลงานของผู้สร้างสรรค์การแสดงได้แก่ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน และจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้วิเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ หารูปแบบการแสดงเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์สำหรับการสร้างสรรคนาฎยศิลป์เพื่อส่งเสริมวรรณกรรมต่อไป และหาบริบทของการแสดงที่มีต่อสังคม ประกอบด้วยบริบทด้านต่างๆ เพื่อเป็นองค์ความรู้สำหรับศิลปินที่ต้องการคิดต่อยอดการสร้างสรรคนาฎยศิลป์ ที่สามารถเพิ่มคุณค่าของงานศิลปะด้วยการสร้างสรรคนาฎยศิลป์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ ภายใต้การสร้างสรรคของ นราพงษ์ จรัสศรี มีวัตถุประสงค์ศึกษารูปแบบการแสดงและวิเคราะห์บริบททางสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้และกลวิธีการแสดงอันสามารถนำไปปรับใช้กับนาฏศิลป์ชุดอื่นๆ ได้ในอนาคต อีกทั้งเป็นตัวอย่างของงานนาฏศิลป์ที่มีคุณค่าและให้ประโยชน์แก่สังคม โดยงานวิจัยฉบับนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 รูปแบบงานวิจัย
- 3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 แผนการดำเนินการวิจัย
- 3.4 การออกแบบงานวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 การสรุปผลและนำเสนองานวิจัย

3.1 รูปแบบงานวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ ของ นราพงษ์ จรัสศรี นี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์และการวิจัยเชิงวิเคราะห์ อาศัยข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทั้งประเภทข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวมและน่าเชื่อถือ โดยการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์นี้หมายถึง การวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับเหตุการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่างๆ ในอดีต โดยเก็บข้อมูลจากหลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ทุกประเภท รวมทั้งข้อมูลด้านคติชนวิทยาด้วยซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ดังกล่าวที่ได้ทำการแสดงขึ้นในปี พ.ศ.2549 ทั้งชมวิดิทัศน์ (เทปบันทึกภาพ) การสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องส่วนการวิจัยเชิงวิเคราะห์ที่นำมาผสมผสานนั้น หมายถึง การวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นใช้ข้อมูลเชิงคุณสมบัติอย่างละเอียด ไม่มุ่งเก็บข้อมูลเป็นตัวเลขและข้อมูลที่ได้มาไม่สามารถทำให้เป็นตัวเลขได้ ส่วนใหญ่ต้องใช้

กระบวนการที่เรียกว่า พรรณนาวิเคราะห์²⁹ ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายการวิเคราะห์สำหรับคุณสมบัติของการแสดงอย่างลึกซึ้ง ไม่มีการเก็บข้อมูลเป็นสถิติตัวเลข

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมขึ้นใหม่จากแหล่งข้อมูลโดยตรง ไม่มีการเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนความหมาย ซึ่งการวิจัยถือว่าข้อมูลปฐมภูมิมีความสำคัญมาก เพราะผู้วิจัยได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้ร่วมงาน และสังเกตวิถีทัศน์ (เทปบันทึกการแสดง) ประเภทที่ 2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ ข้อมูลที่ได้มีการเก็บรวบรวมไม่อย่างเป็นระบบ จัดเป็นหมวดหมู่ หรือข้อมูลนั้นไม่สามารถเก็บรวบรวมจากแหล่งกำเนิดของข้อมูลได้โดยตรง แต่ได้จากแหล่งที่รวบรวมข้อมูลไว้แล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิหลายส่วน ได้แก่ ตำราลิลิตพระลอ บทความต่างๆ หนังสือที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อทำการวิเคราะห์ให้ได้มาซึ่งรูปแบบการแสดงและบริบททางสังคมของการแสดง ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การนำวิธีการวิจัยและข้อมูลต่างๆ มาใช้ร่วมกันนี้ จะทำให้กระบวนการวิจัยและผลการวิจัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากวิจัยฉบับนี้จะศึกษาหารูปแบบการแสดงในด้านต่างๆ และวิเคราะห์บริบทของการแสดงต่อสังคม ซึ่งเป็นนาฏยศิลป์ที่มีผู้ร่วมงานและเกี่ยวข้องจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงเลือกสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการแสดงในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างบุคคลที่ทำการสัมภาษณ์

1) บทการแสดง

ผู้สร้างสรรค์การแสดง

นราพงษ์ จรัสศรี

ผู้ให้เสียงหรือผู้อ่านลิลิตพระลอ

ธานีรัตน์ จัตตะศรี

2) ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์เพลง

จิรายุทธ พนมรักษ์

อานันท์ นาคคง

²⁹ชำนาญ รอดเหตุผล, การวิจัยทางภาษาไทย, (กรุงเทพฯ: บริษัท ส. เอเชียเพรส จำกัด, 2553), หน้า 30,34.

3) เครื่องแต่งกาย

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์
นักแสดง 2 ท่าน	เอกรัตน์ รุ่งสว่าง วรยุภา เหมือนประเสริฐ

4) สถานที่ทำการแสดง

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์

5) แสงประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
----------------------	-----------------

6) นักแสดง

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์
นักแสดง 2 ท่าน	เอกรัตน์ รุ่งสว่าง วรยุภา เหมือนประเสริฐ

สำหรับองค์ประกอบการแสดงในส่วนของผู้แสดงที่มีจำนวนประมาณ 40 คน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักแสดง 2 ท่าน ได้แก่ เอกรัตน์ รุ่งสว่าง³⁰ เป็นนักแสดงที่มีพื้นฐานในทักษะด้านนาฏยศิลป์ไทย และ วรยุภา เหมือนประเสริฐ³¹ เป็นนักแสดงที่มีพื้นฐานในทักษะด้านนาฏยศิลป์ไทยและสามารถเต้นคอนเทมโพรารี ดีนซ์ (contemporary dance) ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้เพียงพอหาลักษณะของลีลาท่าและการเคลื่อนไหวของผู้แสดงเพราะการแสดงนี้

³⁰เอกรัตน์ รุ่งสว่าง อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เจ้าพระยา ผู้แสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

³¹วรยุภา เหมือนประเสริฐ ศิลปินอิสระ สำเร็จการศึกษาจาก ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต และ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้แสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบประกอบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

ใช้ทักษะทางนาฏศิลป์ไทยและคอนเทมโพรารี ดานซ์ เป็นหลัก รวมไปถึงประเด็นอื่นๆ เช่น สัมภาษณ์ถึงการทำงานระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้แสดง สัมภาษณ์ถึงทัศนคติเรื่องบริบททางสังคมของการแสดง เป็นต้น

7) อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์
นักแสดง 2 ท่าน	เอกรัตน์ รุ่งสว่าง
	วรยุภา เหมือนประเสริฐ

8) ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์
นักแสดง 2 ท่าน	เอกรัตน์ รุ่งสว่าง
	วรยุภา เหมือนประเสริฐ

9) กระบวนการบริหาร

ผู้สร้างสรรค์การแสดง	นราพงษ์ จรัสศรี
ผู้ช่วยประสานงาน	จิรายุทธ พนมรักษ์
นักแสดง 2 ท่าน	เอกรัตน์ รุ่งสว่าง
	วรยุภา เหมือนประเสริฐ
ผู้ให้เสียงหรือผู้อ่านลิตพระลอ	ธานีรัตน์ จัตตะศรี
ผู้สร้างสรรค์เพลง	จิรายุทธ พนมรักษ์
	อานันท์ นาคคง

การแสดงรายชื่อของกลุ่มตัวอย่างผู้ที่ให้คำสัมภาษณ์ข้างต้น เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลต่างๆได้เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์หารูปแบบการแสดง ในส่วนของรูปแบบการแสดงด้านต่างๆ ได้มีรายละเอียดจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยจะแสดงเป็นภาพที่ได้จากวีดิทัศน์ (เทปบันทึกภาพ) มากตัวอย่างและทำการอธิบายประกอบเพิ่มเติม

3.3 แผนการดำเนินงานวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัยฉบับนี้สามารถแบ่งระยะเวลาการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้ รูปแบบงานวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่าง แผนการดำเนินการวิจัย การออกแบบงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลและนำเสนองานวิจัย โดยมีระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2558 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2558 ดังตารางแสดงการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงแผนการดำเนินงานวิจัย

เวลา ขั้นตอน	พุทธศักราช 2558				
	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
1.เลือกหัวข้อ	←→				
2.ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	←→				
3.ดำเนินการสัมภาษณ์	←→				
4.นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์	←→				
5.จัดทำบทที่ 1-2 และปรับแก้	←→				
5.จัดทำบทที่ 3 และปรับแก้			←→		
6.จัดทำบทที่ 4 และปรับแก้			←→		

เวลา ขั้นตอน	พุทธศักราช 2558				
	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
7.จัดทำบทที่ 5 และปรับแก้			←	→	
8.นำเสนอและ สอบวิทยานิพนธ์				←	→
9.ปรับแก้ไขและ จัดทำรูปเล่มส่ง บัณฑิตวิทยาลัย				←	→

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตารางแสดงแผนการดำเนินงานวิจัยมีคุณสมบัติช่วยให้ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนดำเนินงานและแสดงระยะเวลาการดำเนินงาน ทำให้ดำเนินงานวิจัยได้ภายในเวลาที่กำหนดและได้มาซึ่งผลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

3.4.1 คำถามงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ เพื่อศึกษารูปแบบและบริบททางสังคมของการแสดงดังกล่าว เพื่อนำกลวิธีที่ค้นพบไปบูรณาการใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ในอนาคต และสำแดงถึงประโยชน์ของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพที่มีต่อสังคมโดยมีการตั้งคำถามดังนี้

คำถามที่ 1 นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย หมายถึงอะไร

เพื่อให้ผู้วิจัยได้ทบทวนและวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับความหมายของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย รับทราบค่านิยมของบุคคลต่างๆเกี่ยวกับนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

คำถามที่ 2 รูปแบบวรรณคดีจินตภาพ หมายถึงอะไร

เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงคำว่า วรรณคดีจินตภาพ มากขึ้น ด้วยการสัมภาษณ์ศิลปินผู้สร้างสรรคงาน อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษาไทย บุคคลที่เกี่ยวข้อง และผู้ชม ซึ่งจะสามารถสรุปเป็น ความหมายและลักษณะการแสดงของรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ

คำถามที่ 3 ลิลิตพระลอมีความสำคัญอย่างไร

เพื่อเป็นการทบทวนและระลึกถึงความสำคัญของลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นวรรณคดีเรื่องสำคัญของไทย

คำถามที่ 4 นราพงษ์ จรัสศรี มีกระบวนการสร้างสรรค์อย่างไร

เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการสร้างสรรค์สำหรับการแสดงครั้งนี้ ให้ได้มาซึ่งกลวิธีการบริหารเพื่อเป็นข้อคิดและแนวทางในการบริหารการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยต่อไป

คำถามที่ 5 การแสดงมีบริบทต่อสังคมอย่างไร

ผู้วิจัยจะถามคำถามนี้กับผู้ให้คำสัมภาษณ์ความคิดเห็นส่วนตัว เกี่ยวกับเรื่องบริบททางสังคมของนาฏยศิลป์ชุดนี้

คำถามที่ 6 รูปแบบของการแสดงเป็นอย่างไร

จำเป็นต่อการวิเคราะห์รายละเอียดหรือองค์ประกอบต่างๆของการแสดงอย่างละเอียด ในแต่ละองค์ประกอบการแสดงมีกรรมวิธีสร้างอย่างไรและสอดคล้องกับการแสดงโดยรวมได้อย่างไรผู้วิจัยนำคำตอบมาจัดหมวดหมู่เป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ประเด็น บทการแสดง

ในส่วนของบทการแสดงได้ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตั๋วบทลิลิตพระลอ ดั้งเดิม หนังสือช่วยอ่านลิลิตพระลอ และวรรณคดีที่แตกแขนงมาจากลิลิตพระลอ เป็นต้น โดยอาศัยข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งเรื่องกระบวนการทำบทการแสดง จากการศึกษากรณี จิตุหะศรี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็น ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง

ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง เป็นองค์ประกอบเพลงที่มีผู้จัดทำ 2 ท่าน คือ จิรายุทธพนมรักษ์ และอนันท์ นาคคง ผู้วิจัยจึงค้นคว้าข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ถึงกระบวนการสร้างสรรค์เพลงเป็นหลัก รวมไปถึงการพูดคุยกับศิลปินเจ้าของผลงานว่ามีการถ่ายทอดงานกันอย่างไร ตลอดจนสาเหตุของการเลือกใช้เพลงแต่ละช่วง เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของเพลงตลอดจนความสอดคล้องของเพลงกับนักแสดง

ประเด็น การแต่งกาย

การแต่งกายของนักแสดง สืบค้นข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์การแสดง นราพงษ์ จรัสศรี เป็นหลัก และ จิรายุทธ พนมรัชช์ ผู้ช่วยจัดหาชุดการแสดง รวมไปถึงนักแสดงที่ได้สวมใส่จริง ตลอดจนผู้วิจัยสังเกตวีดิทัศน์การแสดงเพิ่มเติม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลของการเลือกใส่ชุดเหล่านี้และมีประสิทธิภาพอย่างไร ส่งผลต่อการแสดงอย่างไร

ประเด็น สถานที่ทำการแสดง

สถานที่ทำการแสดง คือ บริเวณหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นการแสดงนอกโรงละคร เป็นส่วนที่เริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์ศิลปินผู้สร้างรศ ทำให้ทราบว่า ท่านใช้แนวคิดที่เรียกว่าไซต์ สเปซิฟิค (site specific) ในการคิดการแสดงให้สอดคล้องและไม่รบกวนสถานที่ ผู้วิจัยจึงค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวกับไซต์ สเปซิฟิค เพิ่มเติม

ประเด็น แสงประกอบการแสดง

แสงประกอบการแสดง ผู้วิจัยค้นคว้าด้วยการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ ทำให้ทราบว่าคนที่ทำแสงให้กับการแสดงนี้ เป็นศิลปินหญิงชาวสวีเดน 2 ท่าน ผู้วิจัยไม่สามารถติดต่อกับศิลปิน 2 ท่านนี้ได้ แต่ค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อเทียบเคียงลักษณะของแสงกับการแสดงอื่น และสัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี เพิ่มเติม เพื่อวิเคราะห์ว่าการใช้แสงมีความสอดคล้องต่อนาฏยศิลป์

ประเด็น นักแสดง

นักแสดง เป็นส่วนสำคัญสำหรับการถ่ายทอดทำทางนาฏยศิลป์ อาศัยการสัมภาษณ์จากหลายท่าน ได้แก่ ศิลปินผู้สร้างสรรค์กระบวนการ คือ นราพงษ์ จรัสศรี ผู้ช่วย คือ จิรายุทธ พนมรัชช์ นักแสดง คือ เอกรัตน์ รุ่งสว่าง และ วรยุภา เหมือนประเสริฐ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการบริหารนักแสดงจำนวนมาก ให้แสดงร่วมกันอย่างกลมกลืน วิธีการและรายละเอียดการถ่ายทอดของผู้สร้างสรรค์ต่อนักแสดงให้ได้มาซึ่งกลวิธีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการแสดงอื่นๆ ได้

ประเด็น อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ในการแสดง ถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์และสื่อความหมายได้มากมาย ผู้วิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ด้วยการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์เป็นหลัก สังเกตจากวีดิทัศน์เพิ่มเติม เพื่อหากลวิธีในการใช้อุปกรณ์เสริมในการแสดงนาฏยศิลป์

ประเด็น ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว

ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากผู้สร้างสรรค์ให้วีดิทัศน์สำหรับสังเกตลีลาท่าต่างๆ และการเคลื่อนไหวที่แปรแถวในการแสดง ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ช่วยให้คำอธิบายการแสดงช่วงต่างๆ รวมถึงให้ความกระจ่างในส่วนของเหตุผลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเพิ่มเติม

ประเด็น กระบวนการสร้างสรรค์ของ นราพงษ์ จรัสศรี

ด้วยความหมายของศิลปิน จะต้องให้คุณประโยชน์ของสังคม มิใช่เพียงสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองศิลปินหรือให้โทษกับส่วนรวม ศิลปะควรมีบทบาทและสามารถสร้างประโยชน์ได้หลายด้าน โดยจะอธิบายถึงบริบทในด้านต่างๆในบทวิเคราะห์ต่อไป

3.4.2 เครื่องบันทึกภาพ

มีคุณสมบัติช่วยบันทึกภาพการแสดง และถ่ายรูปข้อมูลที่สำคัญไว้ เพื่อสะดวกต่อการค้นหา ข้อมูลประเภทหน้าสื่อ และเก็บภาพอุปกรณ์การแสดง โดยจะนำภาพเหล่านี้มาเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ เพราะกันข้อมูลหายอีกชั้นหนึ่ง

3.4.3 เครื่องบันทึกเสียง

เป็นเครื่องมือที่สำคัญมาก เพราะช่วยบันทึกเสียงสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ อันเป็นการเก็บข้อมูล แบบปฐมภูมิ เมื่อบันทึกเสียงเรียบร้อยแล้วจะนำมาจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์เพื่อป้องกันข้อมูลหายอีกชั้นหนึ่ง เช่นเดียวกับการเก็บภาพการแสดง

3.4.4 เครื่องคอมพิวเตอร์

เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญมากอีกชั้นหนึ่ง สำหรับการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นคลังเก็บ ข้อมูลประเภทต่างๆ เพื่อนำมาใช้ทำวิทยานิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ ทั้งจัดพิมพ์และแก้ไข ตลอดจนสั่งพิมพ์ ลงบนกระดาษ

3.4.5 เครื่องพิมพ์กระดาษ

เป็นอุปกรณ์และเป็นทรัพยากรขั้นตอนสุดท้ายก่อนเย็บเป็นรูปเล่ม โดยจะบันทึกการพิมพ์ ทั้งหมดจากคอมพิวเตอร์มาอยู่บนแผ่นกระดาษ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภทเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์และการสังเกตจาก วิดีทัศน์การแสดง

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารทางวิชาการ อาทิ หนังสือ งานวิจัย บทความ และวารสาร ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุดดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ โดยสามารถค้นหาได้จากหลายสถานที่ ดังนี้

- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ดังนี้

3.5.1.1 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่สามารถให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการวิจัยนี้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สัมภาษณ์นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้สร้างสรรค์และกำกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

การสัมภาษณ์ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2557 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ได้ข้อมูลดังนี้³²

การทำงานสร้างสรรค์ต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคม พระลอเป็นเรื่องเก่า ในการทำการสร้างสรรค์ครั้งนี้จะเน้นนำเสนอวรรณกรรม ครูต้องการอนุรักษ์วรรณคดีไว้ เหมือนกับวรรณกรรมที่ทุกคนไปอ่านจากเล่ม ไม่ใช่แค่วรรณกรรมมาใส่เพลงทำนองเสนาะธรรมดา เพราะถ้าใส่เพลงเข้าไปจะทำให้ฟังเพลงมากกว่า จึงใช้การอ่านคำ เหมือนกับอ่านจากเล่มนั้น คือการเข้าใกล้กับตัววรรณกรรมอย่างตรงไปตรงมา ต้องเอาไปโยงเกี่ยวกับเรื่องการเดินว่าคำจำกัดความของการเดินเปลี่ยนไปจากการที่ดูเพียงองค์ประกอบ กลายเป็นไม่ดูเพียงองค์ประกอบ แต่จะดูเพียงการเดินอย่างเดียวอย่างตรงไปตรงมา กลายเป็นเรื่องการดูเพียงลีลาของการเดินเท่านั้น เหมือนกับการดูวรรณกรรมพระลอมาร้องเป็นเพลงไทย มีทำนองมาร้องด้วยบทวรรณกรรมจะเป็นการฟังความไพเราะของเพลง

³²สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 มีนาคม 2558.

และทำนองที่ใส่มาแทน ทำให้ความสนใจที่ตัวเรื่องจะถูกเบนออกไปฟังเพลงมากกว่า ฉะนั้น จะกลายเป็นเพลงหนึ่งที่ไม่ได้ฟังตัวบทวรรณกรรมอย่างเดียว ความสนใจส่วนหนึ่งจะไปฟังความไพเราะของทำนองและเพลงแทน ส่วนตัวเนื้อหาวรรณกรรมอาจถูกความไพเราะของเพลงบดบังเนื้อหาของเรื่องไป แต่ครูต้องการอนุรักษ์ในตัวหนังสือไว้ แต่มีเพลงประกอบเข้ามาได้ไม่มีปัญหา

การสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2558 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การอนุรักษ์วรรณกรรม ได้ข้อมูลดังนี้³³

การอนุรักษ์วรรณกรรมเพื่อคงให้วรรณกรรม คือ งานวรรณกรรม จึงใช้บทลิลิตพระลอมาทำการพูด หรือ อ่านตามบทลิลิตซึ่งการแสดงเรื่องพระลอ แบบนาฏศิลป์ร่วมสมัยเพื่ออนุรักษ์วรรณกรรมของเดิมเอาไว้ซึ่งมีจุดประสงค์ที่ต้องการอนุรักษ์วรรณคดี การแสดงจึงมีความยากมาก

การสัมภาษณ์ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2558 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับ การบริหารและการดำเนินงานสร้างสรรค์ ได้ข้อมูลดังนี้

วรรณคดีจินตภาพ คือการสร้างภาพจากวรรณคดีขึ้นด้วยนาฏศิลป์ เนื่องจากหนังสือหรือภาษามันมีเนื้อเรื่องอยู่จึงทำให้จินตนาการอยู่แล้ว จึงสร้างนาฏศิลป์จากจินตนาการที่ได้มาจากเรื่องของวรรณคดีอีกระดับหนึ่ง

ในการสร้างสรรค์วรรณคดีจินตภาพ ชุด ลิลิตพระลอ นี้ เป็นการสร้างสรรค์ด้วยความเคารพต่อวรรณคดีด้วยการไม่เปลี่ยนแปลงวรรณคดีเลย คงไว้ซึ่งคุณค่าของคำ ของภาษา และกลวิธีการแต่งปริศญา นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบประเภทวรรณคดีจินตภาพนี้ เคยสร้างมาแล้วหลายเรื่อง คือนารายณ์อวตาร สาวเครือฟ้า และพระลอร่วมสมัย 2 ครั้ง ครั้งแรกใช้เด็กแสดง มีความเป็นละครเล่าเรื่องให้เห็นดูง่ายและชัดเจน และพระลอหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ เมื่อปีพ.ศ. 2549 จะดูยากและการตีความกว้างขึ้น แต่มีความลึกซึ้งและดูยากกว่า

ช่วงเริ่มแรกของพระลอ เป็นการเล่าเรื่องนิยาย จึงเปิดตัวด้วยการสร้างให้เหมือนคนฟังไปในตัว ในขณะที่เดียวกันคนแสดงเหมือนเป็นผู้ชมไปด้วย แล้วค่อยๆหลอมกลายเป็นนักแสดงไปด้วย บทมีการสรรเสริญ จึงใช้ทำไหว้ด้วยทั้งที่เป็นผู้ฟัง ยังไม่ได้เข้าเป็นนักแสดง ตอนนี้นำหุ่นมาเพื่อสร้างเป็น

³³สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 13 ตุลาคม 2558.

อีกมิติหนึ่ง ให้เอาหุ่นมาแขวนไว้โดยไม่ได้ใช้เทคนิคการเซตหุ่นจริงๆ เสียผู้หญิง กล่าวถึงเมืองสรอง เอาหุ่นมาสร้างมิติให้เป็นอีกเมืองที่เป็นเมืองเล็กกว่า

เน้นการจัดองค์ประกอบมาก การจัดองค์ประกอบของ นราพงษ์ จรัสศรี คือ เน้นเรื่องความสมมาตร และไม่สมมาตร ความสมมาตร เช่น การจัดให้ทั้งสองด้านเท่ากัน ความไม่สมมาตรสองข้างไม่เท่ากันเช่น อีกฝั่งหนึ่งมี 2 คน อีกฝั่งหนึ่งมี 4 คน ถ้าในนาฏศิลป์ไทยจะมีการจัดองค์ประกอบที่ชัดเจน เช่น การนั่งตั้งและเรียงลำดับ และการจัดคอมโพสที่ชัดที่สุดในฉากยกกระบ นอกจากนั้นไม่ค่อยเห็นเท่าไร

เน้นการเดินทางเคลื่อนที่จากฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่ง (pattern) มีวิธีเคลื่อนที่นักแสดงให้สามารถเปลี่ยนจากฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่งได้อย่างดีเยี่ยม เพราะมีความหลากหลาย เรียบง่าย รวดเร็วเหมาะสมและสวยงาม เป็นการแสดงที่มีรูปแบบแถว (pattern) จำนวนมาก

- 1) การจัดองค์ประกอบเช่น จัดองค์ประกอบลำดับ เพื่อสื่อถึงฐานันดรศักดิ์ เรียงลำดับจากสูงลงมาต่ำ ในช่วงบทแม่กับลูก จัดให้แม่อยู่สูงกว่าพระลอ เช่นเดียวกับที่มีปรากฏในนาฏศิลป์ไทย
- 2) ลีลา
- 3) มีช่วงที่ใช้ทักษะการแสดงแบบละคร

ระบบไม่แบ่งประเภทนักแสดง เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาเรื่องจัดจำนวนนักแสดงให้เหมาะสมกับเรื่อง เช่น ฉากรบ เราสามารถใช้ผู้หญิงและผู้ชายร่วมกันเพื่อเพิ่มจำนวนให้เป็นกองทัพ

อุปกรณ์หรือสัญลักษณ์ในการแสดง ได้แก่ ธนู เป็นสัญลักษณ์ของการรบ เพราะในสงครามจริงๆนั้นจะใช้ธนูทำการรบอย่างเดียวก็เป็นไปไม่ได้ แต่นำธนูมาใช้ในการแสดงอย่างเดียว เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของการรบ เป็นการเอาความคิดจากนาฏศิลป์ไทยมา คือ ในตอนพระรามตามกวาง พระรามใช้ศรยิงใส่กวางทองเพียงดอกเดียว ก็สามารถสังหารกวางทองได้ เพราะถ้าเป็นชีวิตจริงแล้วคนเราต้องใช้หลากหลายวิธีและทำการยิงศรหลายครั้งจึงจะสามารถยิงถูกตัวกวางทองได้ ดังนั้น ศรจึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้ยิงจับกวางเท่านั้น เช่นเดียวกับสัญลักษณ์ ธนู เป็นสัญลักษณ์ของสงครามหรือการรบนั่นเอง

องค์ประกอบการแสดงด้านต่างๆ ได้แก่

- 1) แสง ได้ศิลปินชาวสวีเดน เป็นผู้หญิง 2 ท่าน มาทำแสงการแสดงให้
- 2) ด้านนักแสดง เป็นนักแสดงสองกลุ่มจากบุคคลที่มีทักษะ 2 ด้าน คือ นาฏศิลป์ไทย กับนาฏศิลป์ตะวันตก
- 3) ด้านลีลาท่าทางและการเคลื่อนไหว แบ่งกลวิธีเป็น 4 วิธี คือ

1. ใช้การตีบทแบบบัลเล่ต์ ทำท่าตามคำในวรรณคดีไทย
 2. นักแสดงทักษะนาฏศิลป์ไทยก็ต้องทำท่าคอนเท็มโพรารี ด้านซ์ ได้
 3. บางครั้งใช้ทำนาฏศิลป์ไทยแท้ๆ
 4. บางช่วงต้องเต้นท่าคอนเท็มโพรารีด้านซ์ร่วมสมัย
- 4) ด้านดนตรี อานันท์ นาคคง ร่วมกับ จิรายุทธ พนมรักษ์ ทำเสียงประกอบการแสดงร่วมกัน มีการหาคนขับจ้อยและตีจ้อยมา อัดเสียงในห้องทำงานปกติหลายๆเพลงมาจากเพลงที่ผู้สร้างสรรค์ชอบใช้เพลงลาวจ้อย

การสอนนักแสดง สอนในช่วงโมงคอนเท็มโพรารีด้านซ์ สอนทำก่อนแล้วค่อยต่อกันให้ต่อเนื่อง **ชนิดของการแสดงของไทยที่ปรากฏอยู่** คือ 1.การละเล่นของไทย วิธีข่าวสาร ชี้นำส่งเมือง (ตอนสลาเหิน) และ 2.นาฏศิลป์ไทย

บูรณาการวิชา คอมเท็มโพรารีด้านซ์ ให้เกิดเป็นการแสดงจริง

เป็นช่วงที่มีแรงบันดาลใจ จึงจัดทำขึ้นมา อีกทั้งเป็นการบูรณาการความรู้ที่สอนในวิชา คอมเท็มโพรารีด้านซ์ ให้นิสิตได้เรียนรู้ ฝึกฝน และสามารถแสดงได้จริง

กลวิธีการสร้างสรรค์

- 1) เทคนิคโพสต์โมเดิร์น มีการใช้ซ้ำไปซ้ำมา ต้องใช้เวลาในการทำซ้ำ เป็นความเร็วที่มากขึ้น จะค่อยๆลดลง ตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ เช่น การเพิ่มและค่อยๆลดลงของอุณหภูมิ
- 2) เทคนิคการหยุดนิ่ง เป็นเทคนิคของตะวันตก ตาโบลว็อง
- 3) ทำให้ผู้เข้าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างลุ่มลึก ด้วยการไม่มีใครรับบทผู้เข้า เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ให้นักแสดงยกมือไหว้เพื่อสื่อถึงบางสิ่งที่นับถือ

สิ่งที่คำนึงถึง คือ การออกแบบการแสดงให้เหมาะกับสังคมไทย ระบบไม่จำกัดนักแสดง ได้ช่วยแก้ไขเรื่องเพศไม่ให้น่าเกลียด ด้วยการใช้นาฏศิลป์ให้ผู้ชมเข้าใจบทละครได้ดีด้วยการจัดองค์ประกอบเพื่อสื่อถึงได้โดยเหมาะสมกับสังคมไทย ในบทส่งท้าย เป็นเสียงขับจ้อย ใช้ดอกบัวเป็นอุปกรณ์เพื่อสื่อถึงคุณธรรม จากเรื่องที่ทำสงคราม

**การสัมภาษณ์ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2558 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ คุณค่าของการแสดง ได้ข้อมูลดังนี้³⁴**

การแสดงนี้เป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัย เรื่องพระลอ รูปแบบโศกโศกเตลิดด้าน มีระบบการแสดงที่ไม่กำหนดนักแสดงคนใดคนหนึ่งให้เป็นนางเอกพระเอก นักแสดงทุกคนสามารถแสดงเป็นตัวเอกได้ สมมุติว่าฉากหนึ่ง มีบทพระลอ ก็จะจัดให้ในฉากนั้นมีผู้แสดงเป็นพระลอหนึ่งคน เมื่อเปลี่ยนฉากก็จะกำหนดให้อีกคนมาแสดงเป็นพระลอแทน

สำหรับงานสมัยใหม่นี้ ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิ์กำหนดระบบการแสดงนี้อย่างไม่ผิด เพราะเป็นงานสร้างสรรค์สมัยใหม่ ที่แนวคิดนี้เป็นความคิดและแนวคิดของผู้สร้างสรรค์เอง และไม่เหมือนหรือซ้ำกับการแสดงพระลอของศิลปินอื่น การถอดความจากเสียงอ่านลิลิตพระลอ ซึ่งอ่านจากตัววรรณกรรมลิลิตพระลอนั้น ถือว่าเป็นของใหม่ตรงที่ดูรู้เรื่องจากภาพที่ตาเห็นเป็นฉากที่แต่ละฉาก ดังนั้นจะเห็นว่า มีผู้รับบทเป็นพระลอ พระเพื่อน พระแพง หรือตัวละครสำคัญต่างๆ หลายคน บางครั้งมี หุ่น ซึ่งเป็นหุ่นสายของพม่า มาใช้แขนคอของผู้แสดงเฉยๆ และให้ผู้แสดงทำท่าทางต่างๆ

**การสัมภาษณ์ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ณ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แสงที่ใช้ในการแสดง ได้ข้อมูลดังนี้³⁵**

วิธีการใช้แสงสำหรับนาฏศิลป์ชุดนี้ ไม่ใช่ไฟ effect (เออะเฟคท) เพื่อมิให้ใช้ความสามารถของแสงมากเกินไปจนจำเป็นสำหรับการแสดงนี้ สังเกตได้จากอุปกรณ์ไฟ ที่ใช้ไฟละครแบบพื้นฐาน เช่น ไฟพาร์ (par) เป็นต้น เนื่องจากการใช้ไฟที่มีเทคนิคสมัยใหม่จะทำให้มีอาการในการแสดง แข็งกระด้าง ขาดบรรยากาศสำหรับการสร้างอารมณ์ในการแสดง ทั้งนี้จุดประสงค์ของการใช้ไฟในการแสดง คือ สร้างบรรยากาศให้แตกต่างจากไฟที่พบทั่วไปใน เวทีคอนเสิร์ต (concert) หรือไฟดิสโก้ (disco) เพราะเป็นการจัดไฟเพื่อธุรกิจ

³⁴สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 ตุลาคม 2558.

³⁵สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 ธันวาคม 2558.

2. สัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จัตุหะศรี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้อ่านคำกลอนลิลิตพระลอ(เสียงผู้หญิง) ประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อ 2 กันยายน 2558 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ วิธีการดำเนินงานอ่านบทลิลิตพระลอ และ บริบทของการแสดงต่อวรรณคดี ได้ข้อมูลดังนี้³⁶

ผู้สร้างสรรค์ เตรียมบทลิลิตพระลอ มาปรึกษารองศาสตราจารย์อิงอร สุพันธุ์วิช อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาภาษาไทย ให้หาผู้ที่สามารถอ่านลิลิตพระลอได้ถูกต้อง โดยให้อ่านเป็นเสียงผู้หญิง 1 คน และผู้ชายอีก 1 คนจึงได้ อาจารย์ธานีรัตน์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จัตุหะศรี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ อาจารย์อภิรักษ์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ เกษมผลกุล คณบดี ปัจจุบันเป็นคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) เป็นผู้อ่านบทลิลิตลิลิตพระลอ ซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักและเคยอ่านลิลิตพระลอมาก่อน ในการอ่านนั้นกำหนดให้อ่านบทลิลิตธรรมดาไม่มีการร้องหรือเอื้อนทำนองใดๆ อ่านตามบทที่ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดมาให้ทราบว่าเป็นบทไหน อ่านเสียงผู้หญิงหรือบทไหนอ่านเสียงผู้ชาย โดยซ้อมอ่านบทเองแล้วนัดเพื่อทำการอัดเสียงจริงใช้เวลาในการอัดเสียงเป็นเวลาครึ่งวัน

ความรู้สึทึ่ของอาจารย์ธานีรัตน์ในฐานะคณบดีต่อการแสดงชุดนี้ การแสดงนี้ทำให้เข้าใจเนื้อหาของวรรณคดีเพิ่มมากขึ้น เพราะการอ่านวรรณคดีธรรมดาที่มีความยากสำหรับเยาวชน แต่การแสดงทำให้พระลอน่าสนใจมากขึ้นด้วยการทำให้ตัวภาษา มีเสียง มีดนตรี และนักแสดง ทำให้เรื่องพระลอคูมีชีวิตมากขึ้น

นักวรรณคดีแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของการแสดงต่อสังคม ในด้านภาษาศาสตร์นั้น ช่วยให้เยาวชนเข้าใจลิลิตพระลอมากขึ้น เพราะเป็นวรรณคดีที่ค่อนข้างอ่านยาก เป็นลิลิตที่มีโคลงมีร้อยต่างๆ สิ่งที่ดีคือ อาจารย์นราพงษ์ ต้องการถ่ายทอดตัววรรณคดีไว้ แทนที่จะทำเป็นละครเวที เป็นแบบที่ใช้ภาษาสมัยใหม่โดยนำแค่เนื้อหาเรื่องมาใช้ แต่การอ่านจากบทวรรณคดีเก่าอย่างนี้อาจารย์นราพงษ์ทำเป็นวิธีการที่ช่วยถ่ายทอดหรือเผยแพร่วรรณคดีได้ทุกวิธีหนึ่ง

ในฐานะครุวรรณคดีคิดว่า การแสดงนี้ช่วยให้วรรณคดียังสื่อสารหรือถ่ายทอดกับคนในสังคมได้อย่างล้ำสมัยหรือถ้าอยากรู้จักลิลิตพระลอต้องหาหนังสือมาอ่าน การอ่านลิลิตพระลอมีความยากพอสมควร การที่ได้ฟังตัวบทต่างๆอาจทำให้เข้าใจบ้างหรือไม่เข้าใจบ้าง เพราะตัวศัพท์มีความ

³⁶สัมภาษณ์ ธานีรัตน์ จัตุหะศรี, อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 กันยายน 2558.

เข้าใจยาก เมื่อได้ดูกับตาที่ได้ชมการแสดงของจริงจึงทำให้ส่งเสริมวรรณคดีและเพิ่มความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นสำหรับคนที่ยังไม่ค่อยรู้จักวรรณคดีลิลิตพระลอ

การแสดงช่วยให้ประชาชนสนใจนาฏศิลป์มากขึ้น จากปรากฏการณ์ที่นำนาฏศิลป์มาช่วยเสริมด้านภาษา (ประโยชน์ของนาฏศิลป์ในการที่จะช่วยส่งเสริมวรรณคดี) เพราะที่จริงวรรณคดีโบราณคู่กับการแสดงแทบจะทั้งนั้น วรรณคดีที่อ่านเรียกขานนั้นอ่านยาก เพราะอย่างเช่นพระลอเองก็มีแต่ขับแล้วอ่านประกอบการขับขอ เป็นเรื่องของการถ่ายทอดโดยใช้เสียงอยู่แล้ว และวรรณคดีเรื่องอื่นก็ถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นแทบแยกไม่ออกระหว่างวรรณคดีกับการแสดงหรือการขับร้อง อาจารย์นราพงษ์ นำมาทำให้เป็นมิติใหม่ ในรูปแบบการแสดงใหม่ร่วมสมัย มันทำให้เกิดแรงบันดาลใจให้กับคนที่สนใจเรื่องนาฏศิลป์ ไม่จำเป็นที่จะต้องสนใจแค่เรื่องตัวบทจะต้องคู่กับการแสดงประเภทใดประเภทหนึ่งหรือต้องเป็นแบบโบราณเท่านั้น แต่สามารถถ่ายทอดหรือแปลงในการแสดงแบบใหม่ได้ทุกอย่างที่ยังคงตัวบทเดิม

นิสิตนักศึกษาจะสนใจวรรณคดีเรื่องนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากเยาวชน จุดเริ่มต้นของเยาวชนนั้นอาจจะไม่เข้าใจและไม่ทราบถึงคุณค่าของวรรณคดี เด็กรู้สึกว่วรรณคดีเป็นเรื่องที่ไกลตัว เพราะเป็นของที่เก่ามาก อีกทั้งกลัวในความยากของวรรณคดี การแสดงนี้มีผลกับเยาวชนในการเข้าถึงวรรณคดีได้ อาจจะไม่ใช่ทั้งหมด แต่ก็จุดเริ่มต้นที่จะทำให้ศึกษาหรือค้นคว้าเกี่ยวกับลิลิตพระลอเพิ่มเติม

ศิลปินผู้สร้างสรรค์อาจารย์นราพงษ์ มีความกล้าที่นำตัวบทเก่าของวรรณคดีจริงๆ มาถ่ายทอดเป็นการแสดงแตกต่างจากการแสดงอื่นที่เอาแต่เรื่องมา แล้วแต่งบทใหม่ให้ร่วมสมัยหรือใช้ภาษาสมัยใหม่ กล่าวคือ อยากรู้วรรณคดีเก่าแท้ๆ เป็นหลักของการแสดง เป็นความคิดใหม่ที่นำเสนอใจดี ไม่ค่อยมีศิลปินท่านใดกล้าทำ หรือบทร้องการแสดงอื่นๆ ที่นำมาเพื่อแสดง เช่น บทรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ที่ใช้แสดงละครใน เป็นต้น

4. สัมภาษณ์อาจารย์อานันท์ นาคคง อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รัับหน้าที่เป็นผู้กำกับดนตรีการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2557 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การทำเสียงและดนตรีการแสดง ได้ข้อมูลดังนี้³⁷

พระลอเป็นเรื่องเกี่ยวกับแม่น้ำกาหลง การเสียงทนายแม่น้ำกาหลง เรื่องความรักโรมแมนติก แพนตาซีปูเจ้าไก่แก้ว คุณค่าของความรักกับเมียเดิมก็น่าจะติดอยู่แล้ว แต่กับคุณค่าของความรักใหม่ พระลอจะจัดการอย่างไร โศกนาฏกรรมในชีวิตของพระลอและพระเพื่อนพระแพง ก็เป็นเรื่องที่น่าคิดที่ว่าทำไมเรื่องนี้ถึงยังคงอยู่กับสังคมมาได้ยาวนานหลายร้อยปี เป็นเรื่องที่ถูกนำมาสร้างเป็นการแสดง เยอะมากตั้งแต่ยุคโบราณ ในสมัยรัชกาลที่ 5 กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงสร้างพระลอขึ้นด้วยกลวิธีการแสดงละครร้อง ทำให้เกิดเพลงตับลาวเจริญศรีในดนตรีไทยที่นำมาตีความใหม่ ต่อมาพระลอถูกสร้างเป็นภาพยนตร์ ทำให้เกิดเพลงยอยศพระลอขึ้นจากการผลิตหรือนำเสนอพระลอมาหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นแสดงให้เห็นว่า คนไทยหาทางหรือวิธีการคุ้นเคยกับพระลอ กันมานาน

นราพงษ์ จรัสศรี สร้างนาฏศิลป์พระลอที่มีการใช้ทักษะนาฏศิลป์ตะวันตก ประกอบกับบทลิลิตพระลอและเพลงที่ตั้งเสียงหรือสร้างเสียงขึ้นโดยไม่มีการเขียนโน้ต มีการใส่ดนตรีดิบๆทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ซิมโฟนี ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นเสียงจำลองที่ใส่เข้ารวมกับเสียงดนตรีเทียมที่สร้างขึ้น ได้แทรกเข้าไปอยู่ในช่วงต่างๆของงาน และมีเสียงเพลงเหนือที่เล่นอย่างรวดเร็วอยู่ด้วย การทำเพลงให้อาจารย์นราพงษ์ครั้งนี้ เป็นโอกาสที่ได้ทดลองสิ่งใหม่ๆ

อาจารย์นราพงษ์ให้โจทย์มาว่า จะให้ทำเพลงไม่มีเงื่อนไขให้เป็นบรรเลงหรือแต่งเพลง มีอุปกรณ์หลักที่ใช้คือ คอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง ใช้โปรแกรมที่กำหนดระดับเสียงอย่างซับซ้อนได้ ทำงานด้วยการตัดต่อของระบบคอมพิวเตอร์ PC สามารถนำเหตุการณ์หรือเพลงสลับกันอย่างง่ายตายคิดโครงสร้างของเพลง จากนั้นจึงจัดวางและเติมเพลงตามความเหมาะสม

กระบวนการของ การออกแบบเสียง (sound design) ออกแบบจากโจทย์คือ ภาษาในรูปของจะต้องออกแบบตามเสียง อารมณ์ หรือเนื้อหาของคนอ่านโคลง ของผู้หญิงและผู้ชาย เป็นเสียงอ่านด้วยอารมณ์เนิบนาบไม่มีแม้กระทั่งทำนองเสนาะ เหมาะเป็นการอ่านหนังสือ เหมือนสะกดจิต จึงตั้งดนตรีลงเพื่อให้เสียงอ่านและเพลงไม่โดดเด่นต่างจากกันมากเกินไป จึงนำลิลิตมาเปิดอ่านเพื่อทำการคัดเลือกเพลงที่จะนำมาใส่ให้เหมาะกับบท เช่น จะใส่หัวเพลงหรือเสียงนำกลอนเสียงอ่าน

³⁷สัมภาษณ์ อานันท์ นาคคง, อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, กุมภาพันธ์ 2557.

กลอนจะขึ้น ทำซ้ำหลายครั้ง ดึงบางวรรคหรือประโยคมาทำเพลงใหม่ (ในบทกวีของทัพพี และพระลอต้องมนต์สลาเหิน จึงตัดออกมาตัดแปลงเสียงวนไปมา) ช่วงรบ (ทำเสียงให้อ่านซ้ำและปิดเสียงให้เกิดความวุ่นวาย)

เสียงที่ได้มานี้เป็นผลของความรู้และประสบการณ์ของโลกปัจจุบันที่มีเครื่องมือมาช่วยทำงาน ศิลปะด้านเสียง สามารถเป็นสื่อกลางของศิลปะแบบขนบธรรมเนียม อดีต ประเพณี หรืออื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือกับศิลปะประเพณี ซึ่งศิลปะประเพณีและศิลปะร่วมสมัยจะเกี่ยวข้องกันเสมอ เป็นผลงานที่คิดว่าสามารถสื่อสารใหม่ได้ เป็นการทำงานในจินตนาการของตนเอง

4. สัมภาษณ์อาจารย์จิรายุทธ พนมรักษ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา รัับหน้าที่เป็นผู้ช่วยกำกับดนตรี การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อ 1 กันยายน 2558 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การกำกับการแสดงของผู้สร้างสรรค์ การทำเสียงและดนตรีประกอบการแสดง และองค์ประกอบการแสดงและทฤษฎีต่างๆ ได้ข้อมูลดังนี้³⁸

โพสต์โมเดิร์น ด้าน คือ การหยิบยืมนี้อะไรก็ได้ อาจเป็นของในชีวิตประจำวันง่ายๆ มารวมกันอย่างสวยงาม อาศัยทักษะการจัดรูปแบบ ผสมประสบการณ์และแนวคิด ซึ่งน้อยคนจะ สามารถทำได้ ศิลปินต้องให้ความหมายและเหตุผลของสิ่งที่ทำได้ แต่บางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล เพียงแค่ นำบางสิ่งมาใช้เพื่อให้สวยงามและสมบูรณ์ ทุกอย่างเหล่านี้มีขั้นตอนและที่มาทำให้เป็นงาน ศิลปะประเภทหนึ่งที่มีคุณภาพ

ไทยร่วมสมัย คือ การรวมสมัยหรือยุคที่ต่างกันให้เป็นหนึ่งเดียว เช่น ถ้ารำนานาฏศิลป์ของสมัย ยุคยาในยุคปัจจุบันก็ถือว่าเป็นร่วมสมัยแล้ว อาจมีการเดินแจ๊ส หรือบัลเลต์รวมอยู่ ก็ยังถือว่าเป็นการ แสดงร่วมสมัย ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่นำมาใช้ในการแสดงเกิดขึ้นเมื่อไหร่และจะนำมาใช้เมื่อไหร่ แค่นั้นไทย คิดสร้างสรรค์ก็จะเป็นความเป็นไทยแล้ว

การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ เป็นการออกแบบนาฏศิลป์บนสถานที่ต่างๆ เพียงแค่แสดง นอกสถานที่หรือนอกโรงละคร เหมือนเป็นโรงละครขนาดยักษ์ที่กว้างใหญ่ไม่มีกรอบ ต้องอาศัยการจัด องค์ประกอบโดยรวมให้สวยงาม

³⁸สัมภาษณ์ จิรายุทธ พนมรักษ์, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 1 กันยายน 2558.

การทำงานของอาจารย์นราพงษ์ เบลนด์ สโตรม (Blend Strom) คือการผสมผสานประสบการณ์ต้องได้โจทย์หรือความคิดมาก่อนแล้วจึงจะคิดสร้างสรรค์ ราวกับเป็นผู้บุกเบิกวิธีการนี้ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสามารถทำได้แต่ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์มากๆ เท่านั้น

นราพงษ์ จรัสศรี มีประสบการณ์ในต่างประเทศเกี่ยวกับศิลปะและศิลปินต่างๆ เช่น สตีฟ แพคสตัน (Steve Paxton) บิดาแห่งการเต้นบอดี้คอนแทค เป็นต้น เก็บเกี่ยวประสบการณ์จนสามารถทำงานใหญ่ๆ ได้จำนวนมาก เอาความรู้ที่คิดค้นได้ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานในสถานที่ขนาดใหญ่ๆ เช่น เอาแถวที่คิดค้นได้จากงานวังลดาวัลย์ (นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องวังลดาวัลย์อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์) มาใช้ในงานมหานาฏกรรมพระมหาชนก (มหานาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ พระมหาชนก)

การค้นพบวิธีการหรือเทคนิค มักจะได้มาขณะที่ทำงาน เช่น อิมโพรไวส์ (improvise) การเต้นที่แสดงโดยไม่เตรียมมาก่อนแบบไม่มีว่ เพราะมีการกำหนดจุดและระดับที่ต้องการไว้ เช่น กำหนดระดับแขนและขา มีความช้าและเร็ว อารมณ์ของเต้น และจะทำให้เต้น improvise ตามที่กำหนดอย่างแม่นยำ อีกทั้งอาจารย์นราพงษ์ เป็นศิลปินให้ความสำคัญกับสัดส่วนในนาฏศิลป์เสมอในเรื่องของความสมมาตรและไม่สมมาตร อีกทั้งมีความเคารพต่อสถานที่ที่ทำการแสดง อาจเป็นเพราะมีความสถาปนิกจึงคำนึงถึงภูมิศาสตร์ของสถานที่เสมอ

ความเป็นมาของการแสดงชุดนี้ เป็นงานที่ได้แนวความคิดมาจากการสร้างสรรค์งานวรรณคดีจินตภาพ ชุดนารายณ์อวตาร (NARAI AVATARA : Performing the Thai Ramayana in the Modern World) ต่อมาทำเรื่องพระลอแต่ใช้นักแสดงเป็นเด็กนักเรียนของโรงเรียนแม่พระฟาติมา เป็นการแสดงที่มีความเป็นละคร มีการกำหนดทำให้เด็กๆ เสื้อผ้าเป็นแบบแฟชั่น มีความอลังการยาวลากพื้น เป็นการแสดงที่ใช้เทคนิคกำกับกับการแสดงและต้องใช้ความสามารถในการจัดองค์ประกอบเช่นเดียวกันทุกๆงานนาฏศิลป์ของนราพงษ์ จรัสศรี

กระบวนการของการแสดง พระลอมีกระบวนการที่นำคำกลอนจากลิลิตมาเป็นหลักของการแสดง เพราะอาจารย์นราพงษ์ ได้รับอิทธิพลมาจากการทำวรรณคดีจินตภาพ ชุดนารายณ์อวตาร ไม่ต้องการให้คำกลอนร้องเป็นเอียนแต่อย่างใด แต่ต้องการให้มีการอ่านกลอนเฉยๆ เพื่อให้เกิดความธรรมดา เพราะจะทำให้คนเข้าถึงวรรณคดีได้ ต้องการให้คนทุกเพศทุกวัยสามารถชมได้ กล่าวคือเหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้ทั้งคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า พิสูจน์ได้จากมีคนชอบ เช่น อาจารย์ สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ ชื่นชอบการแสดงนี้และมีเยาวชนสนใจไปค้นคว้าเรื่องลิลิตพระลอ

การทำดนตรีและเสียงประกอบการแสดงอาจารย์นราพงษ์ ให้อาจารย์จิรายุทธ และอาจารย์ อานันท์ ทำเพลงร่วมกัน โดยบอกความต้องการแก่อาจารย์จิรายุทธ จึงนำมาปรึกษาและร่วมกันทำดนตรีและเสียงประกอบการแสดงร่วมกันกับอาจารย์อานันท์

นราพงษ์ จรัสศรี เป็นคนชอบเพลงง่ายๆ เช่น เพลงลาวดวงเดือน นำมาใช้เปิดตัวเป็นองค์แรก ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ด้วยเหตุผลที่ว่า คนรุ่นใหม่คงไม่ตั้งใจฟังเพลงไทยยากๆที่มีการเอื้อนเออะ จึงใช้เพลงง่ายๆที่คนรุ่นใหม่รู้จักดีกว่า จะได้ไม่ฟังยากเกินไปสำหรับคนรุ่นใหม่ ถ้าสนใจก็จะไปค้นคว้าเพิ่มเติมเอง จะช่วยให้คนเข้าถึงพระลอมมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นการใช้เพลงยากเกินไปไม่เป็นผลดี เช่น ในบททรงช้างเป็นฉากที่มีความยิ่งใหญ่ จึงปรึกษากับอาจารย์อานันท์ด้วยการบอกทำนองเพลงที่อยากได้ เมื่ออาจารย์อานันท์ทราบแล้ว ก็นำซูริง เป็นขลุ่ยของอินโดนีเซียมาเป่า มีเสียงคล้ายขลุ่ยเพลงอชของไทย ถือว่าเป็นการทดลองทำอะไรใหม่ๆระหว่างทำงาน แต่ถ้าค้นพบว่ามันไม่ดีก็จะไม่ใช่ แต่ถ้าดีจะนำมาใช้ในงาน บางครั้ง นราพงษ์ จรัสศรี อยากรู้อยากเห็นเร็ว เช่น ในบทช่วงแรกที่ใช้เพลงฉ่อยเคล้า ไม่ได้ใช้จังหวะปกติ อีกทั้งยังใช้เสียงสูงและเสียงร้องนั้นก็คือเสียงของ จิรายุทธ พนมรักษ์ แต่ปรับให้เป็นเสียงสูงเช่นเดียวกัน ทำให้เออะมากและมีส่วนที่ตัดออกไปพอสมควรมีการปรับความคิดเห็นกับผู้สร้างสรรค์เป็นระยะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ด้วยการปรับแก้ไข ด้วยการอธิบายเหตุผลซึ่งกันและกัน

ใช้เทคโนโลยีเป็นตัวช่วยทำเพลง สามารถกำหนดเวลาได้และแก้ไขได้ ด้วยการวางแผนของผู้สร้างสรรค์ อาจารย์นราพงษ์มีประสบการณ์มากทำให้วางแผนการทำงานเก่งบางครั้งก็ทำให้เสียเพราะความเจียบก็คือเสียงหนึ่ง บางทีก็ทำให้ดนตรีบิดกลับไปตามจินตนาการ เพราะอาจารย์นราพงษ์สามารถปรับนาฏยศิลป์และองค์ประกอบอื่นให้ลงตัวและเข้ากับเพลงได้

ท่าทางและการเคลื่อนไหวในพระลอม อาจารย์นราพงษ์คิดมาและถ่ายทอดหรือสอนให้นักแสดงทำตาม ด้วยการฝึกให้นักแสดงทำซ้ำๆก่อน จนคล่องแคล่ว สวยงาม และคมชัดขึ้น ให้เหมาะกับจังหวะท่าที่จะสวยงาม เพลง และภาพรวมของงาน อีกทั้งยังมีการจัดสัดส่วนที่ย่อยลงไปรายละเอียดต่างๆ เช่น สัดส่วนของจังหวะท่าทาง ต้องมีความคมชัด และแถวหรือภาพรวมสวยงามด้วย

นราพงษ์ จรัสศรี มีมุมมองในเรื่องพระลอมเป็นของตัวเอง เช่น บทชมไพร เป็นช่วงเล่นคำ อาจารย์นราพงษ์ออกแบบได้อย่างสร้างสรรค์ ให้มีเสน่ห์แล้วไกวต้นไม้เล่น เพื่อบรรยายธรรมชาติเป็นงานที่มีการเคลื่อนไหวที่ตลอด เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มาก นับว่าเป็นความสามารถและหาได้ยากเนื่องจากการสร้างสรรค์คอนเท็มโพรารี ด้านซ์ ยากอยู่แล้ว แต่เป็นคอนเท็มโพรารีที่สามารถออกแบบทำให้กับคนจำนวนมากได้อย่างละเอียด เช่นเป็นกลุ่มๆสลับกัน เป็นต้น

บทพระลอมต้องมนต์ ตอนพระลอมต้องมนต์นั้นพระลอมไม่ได้คล้องอย่างเดียว แต่มีความต้องการทางเพศด้วย เมื่อได้ไปสมสู่กับเพื่อนแพงไบบอศรรย อาจารย์นราพงษ์จะต้องทำให้ฉากกามารมณ์ (erotic) ออกมาได้อย่างมีเทคนิคและศิลปะ กล่าวคือ ในฉากนี้ท่านใช้มุ้งเป็นอุปกรณ์ มีพระเพื่อนพระแพงและพระลอมอยู่ข้างในมุ้งให้ 1 นางนั่งคุกเข่า อีก 1 นางยืน และทำท่าทางเข้ามุ้งเพียงชั่วขณะ เป็นวิธีการที่ทำให้ฉากอีโรติก ดูไม่น่าจาร ช่วงนี้ถือว่ามีความเป็นโปสโตโมเดิร์น

การแต่งกาย เป็นเสื้อผ้าผลิตภัณฑ์จากภาคเหนือสี่ร้อยธรรมดาๆ ไม่รกไม่หนัก ผู้หญิงหรือผู้ชายก็สามารถใส่ได้ ไม่มีเครื่องประดับ เป็นส่วนที่คิดและคอยปรับ ค้นหาด้วยการวางแผน ภายในงบประมาณที่จำกัด

5. สัมภาษณ์อาจารย์เอกรัตน์ รุ่งสว่าง อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อ 27 สิงหาคม 2558 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่อง การฝึกซ้อม การแต่งกาย ของนักแสดง ได้ข้อมูลดังนี้³⁹

การแสดงนี้พระลอหน้าคณะ หรือ วรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ จัดแสดงขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2549 คือสมัยที่อาจารย์ศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เรียนวิชานาฏศิลป์ตะวันตกกับศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ดร.)อาจารย์ได้ทำการแสดงทั้งหมด 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 แสดงที่โรงละครใหญ่ ณ ไบเทคบางนา ร่วมงานกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ นักแสดงได้สวมเครื่องแต่งกายต่างจากครั้งที่สาม

ครั้งที่ 2 แสดงที่หน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการซ้อม

ครั้งที่ 3 แสดงที่หน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการทำการแสดงจริง สวมชุด ใช้อุปกรณ์ ประกอบกับใช้แสงจริง

การฝึกซ้อมของการแสดงนี้ อยู่ในการเรียนการสอนวิชาคอนเทมโพรารี ดีนซ์ (contemporary dance) ได้ฝึกซ้อมและปรับปรุงจนสมบูรณ์ในช่วง 1 ภาคเรียน โดยอาจารย์นราพงษ์คิดท่าและแถมมาก่อนและสอนนิสิตให้ปฏิบัติตาม ฝึกบ่อยๆจนคล่องแคล่ว มีการให้นิสิตแสดงความคิดเห็นและคิดสร้างสรรค์ท่าบ้าง เช่น บางช่วงสอบถามความเห็นให้นิสิตนาฏศิลป์ไทยรำตีบทตามแบบนาฏศิลป์ไทย

³⁹สัมภาษณ์ เอกรัตน์ รุ่งสว่าง, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา, 27 สิงหาคม 2558.

6.สัมภาษณ์นางสาววรุษา เหมือนประเสริฐ ศิลปินอิสระ สำเร็จการศึกษาจาก ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบประกอบ วรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อ 27 สิงหาคม 2558 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ การฝึกซ้อม ลักษณะของลีลา ท่า การแต่งกายของนักแสดง ได้ข้อมูลดังนี้⁴⁰

การแสดงชุดนี้ อาจารย์นราพงษ์ ได้ออกแบบชุดการแสดงด้วยตัวเองทั้งหมด โดยลีลาท่าทาง ส่วนใหญ่จะเป็นทางคอนเทมโพรารี ดานซ์ แล้วมีทำนาฏศิลป์ผสมบ้างเล็กน้อย ซึ่งท่าที่เป็นท่าของ นาฏศิลป์ไทย อาจารย์นราพงษ์ได้ปรึกษาร่วมกับนิสิตในชั่วโมงเรียนนาฏศิลป์ไทย เพื่อช่วยกันเสนอ ท่ารำและนำมาใช้ในการตีบทละครในการแสดงชุดนี้ซึ่งท่าทางในตีบทนี้จะแสดงควบคู่กับบทกลอน ตลอดทั้งเรื่อง

การแสดงจะแบ่งเป็นช่วง ตามช่วงเหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งท่าจะอิงตามเนื้อลิลิตท่าทางในการแสดงจะเน้นการเคลื่อนไหวหรือการเชื่อมต่อท่า (movement) และการใช้ทำนอง (compoes) เพื่อให้ สื่อถึงเนื้อเรื่องได้อย่างชัดเจน และเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อาจารย์นราพงษ์ได้จัดกลุ่มแบบของนักแสดง ให้เป็นการทำทำนอง ซึ่งในฉากแต่ละกลุ่มจะมีท่าทางที่ไม่เหมือนกัน มีการสลับสับเปลี่ยนกันรับบทเป็น ตัวละครต่างๆ และแบ่งนักแสดงหลักเพื่อเป็นตัวเองของแต่ละฉาก เช่น ในฉากมีตัวเอก 1 คน รับบท เป็นพระลอ ใช้ท่าทางเน้นการเคลื่อนไหว ค่อนข้างเยอะกว่าตัวแสดงอื่นๆ ส่วนนักแสดงคนอื่นๆจะเน้น ทำนอง เพื่อช่วยส่งให้ตัวเองเด่นและช่วยขยายความหมายของบทกลอนได้อีกด้วย

การแสดงชุดนี้ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 1 ชั่วโมง ตามลิลิตทั้งเรื่อง ดังนั้นเรื่องของการ แต่งกายจึงต้องสะดวกสำหรับนักแสดงที่ต้องเปลี่ยนชุดด้วยตัวเองได้อย่างง่ายและรวดเร็ว เพื่อที่ เตรียมตัวเข้าแสดงในแต่ละฉาก โดยอาจารย์นราพงษ์มีชุดหรือเสื้อผ้านักแสดงที่ออกแบบมาสำหรับ การแสดงชุดนี้ และการแสดงชุดนี้สามารถแสดงได้ทุกที่และทุกโอกาส

ในความคิดเห็นส่วนตัวของนักแสดงแล้ว คิดว่าการทำในลักษณะนี้ไม่ได้ทำออกมาชัดเจนว่า ภูเขา ผู้ชมต้องเห็นเป็นภูเขา แต่คนดูจะสามารถสัมผัสได้ถึงสิ่งที่ต้องการสื่อออกไป ซึ่งอาจเห็นภูเขา เป็นก้อนหินก็ได้ กรณีนี้ก็ถือว่าไม่ผิด เพราะจุดประสงค์หลักคืออยากให้คนดูเห็นเป็นภาพใดภาพหนึ่ง ในส่วนของดนตรีประกอบการแสดง ถือว่าเป็นตัวช่วยสำคัญมาก เพราะทำให้นักแสดงจำท่าได้ง่ายขึ้น หากนักแสดงจำแต่เนื้อบทละครอย่างเดียว อาจลืมท่าได้ เพราะเพลงค่อนข้างยาวมาก ดนตรีจึงช่วยให้นักแสดงได้นับจังหวะ เพื่อจดจำว่าต้องเคลื่อนไหวที่ไปตรงไหนได้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้การแสดงในชุดนี้ ลดความผิดพลาดต่างๆได้เป็นอย่างดี

⁴⁰สัมภาษณ์ วรุษา เหมือนประเสริฐ, ศิลปินอิสระ, 27 สิงหาคม 2558.

7. สัมภาษณ์อาจารย์สถาพร สนทอง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ระดับ 8 และข้าราชการบำนาญ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้ชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

สัมภาษณ์เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2558 โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ภาพรวมของการแสดงและวรรณคดีลิลิตพระลอ ได้ข้อมูลดังนี้⁴¹

เดิม ผู้สร้างสรรค์ผลงาน นราพงษ์ จรัสศรี มีความคิดสร้างสรรค์มากและเป็นคนที่เก่งจริง การนำเรื่องพระลอมาทำเป็นงานนาฏศิลป์เป็นการคิดสร้างสรรค์ที่ดี การทำงานร่วมสมัยเป็นการคิดหาวิธีนำเสนอใหม่ๆ แต่ไม่ได้ลบหลู่แนวคิดเดิม

ความน่าสนใจของเรื่องพระลอ เนื้อเรื่องเป็นแบบโบราณ เป็นเรื่องที่มีความเชื่อในการเล่นเสกหมากพลู ส่วนด้านอื่นๆก็มีเรื่องความรักเหมือนเรื่องอื่นๆ แสงวาทศิลป์ เรื่องสนุกเพราะตัวละครสำคัญใช้วิธีไสยศาสตร์ทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ อย่างตัวพระเพื่อนพระแพงเลือกใช้ไสยศาสตร์เพื่อให้ได้พระลอมาครอบครอง

3.5.1.2 สังเกตการณ์

การสังเกตการณ์ผู้วิจัยทำการสังเกตรายละเอียดต่างๆ จากวิดีโอทัศน์บันทึกที่บันทึกการแสดงและบันทึกภาพนิ่งนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลออันเป็นส่วนสำคัญที่ วิดีทัศน์ของผู้สร้างสรรค์ที่ได้เก็บบันทึกไว้เมื่อในปี พ.ศ. 2549 เพื่อวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับการแสดง รวมไปถึงวิเคราะห์บริบทของการแสดงที่มีต่อสังคม

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมเกี่ยวกับการแสดง นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ เพื่อพิสูจน์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาทั้งหมดนั้น สามารถเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ได้จริง โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) โดยมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จะพิจารณาจากแหล่งข้อมูลเพื่อทำการตรวจสอบได้แก่

⁴¹สัมภาษณ์ สถาพร สนทอง, ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ระดับ 8 และข้าราชการบำนาญ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร, 12 กุมภาพันธ์ 2558.

แหล่งของเวลาคือตรวจสอบความถูกต้องของเวลา หากข้อมูลที่ต่างเวลากันจะเป็นข้อมูลที่เหมือนกันหรือไม่

แหล่งของสถานที่คือตรวจสอบความถูกต้องของสถานที่ หากข้อมูลที่ต่างสถานที่กันจะเป็นข้อมูลที่เหมือนกันหรือไม่

แหล่งของบุคคลคือตรวจสอบความถูกต้องของบุคคล หากที่ผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลนั้นจะเหมือนเดิมหรือไม่หรือเปลี่ยนจากบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสังคมข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย (investigator triangulation) หมายถึงการตรวจสอบผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยหลายคนจะได้ข้อมูลหรือมีความคิดเห็นเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) หมายถึงการตรวจสอบผู้วิจัยใช้แนวคิดหรือทฤษฎีที่ต่างกัน จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลแตกต่างหรือหลากหลายกันอย่างไร

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) หมายถึงการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ ตลอดจนการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆผสมผสานกันด้วยจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการแสดง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการอธิบายการวิเคราะห์ซึ่งประกอบด้วยวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากหนังสือตำราเอกสารทางวิชาการและสื่อออนไลน์ต่อมาจึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภทและวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นต่างๆเพื่อตอบวัตถุประสงค์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ผสมกับการวิจัยเชิงวิเคราะห์ จากการลงภาคสนามการจดบันทึกภาคสนามและการสังเกตการณ์จากการชมวีดิทัศน์บันทึกการแสดงจากนั้นทำการจัดหมวดหมู่ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

3.8 การสรุปผล ออกแบบและนำเสนองานวิจัย

เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงสรุปผลและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการจัดทำงานวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์แก่การวิเคราะห์ของผู้วิจัยและนิสิต นักศึกษา เยาวชน หรือผู้ที่สนใจศึกษาต่อได้โดยมีรูปแบบของงานวิจัยดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนา

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 1.5 ตารางแสดงระยะเวลาการดำเนินการวิจัย
- 1.6 แหล่งข้อมูลในการค้นคว้า
- 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (contemporary Thai dance)
- 2.2 รูปแบบการแสดง
- 2.3 วรรณคดีจินตภาพ
 - 2.3.1 วรรณคดี
 - 2.3.2 จินตภาพ
- 2.4 ลิลิตพระลอ
 - 2.4.1 ภูมิหลังวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ
 - 2.4.2 เนื้อหาและเรื่องย่อของวรรณคดี
 - 2.4.2.1 เนื้อหา
 - 2.4.2.2 เรื่องย่อ
 - 2.4.3. พัฒนาการทางวรรณกรรมและลักษณะการแสดง
 - 1) บทละครเรื่องพระลอนรลักษณ์ พระบวรราชนิพนธ์ในสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศกดิพลเสพ
 - 2) ลิลิตพระภา สำนวนพระราชครูพิเชต (มหากลัด)
 - 3) บทละครเรื่องพระลอสำนวนของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร) กับหลวงมลิโยธานุโยค

- 4) บทละครภาพนิ่งเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
- 5) บทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
- 6) พระลอคำกลอน สำนวนนายร้อยเอก หลวงทวยหาญรักษา (เพิ่ม)

2.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.5.1 แนวคิดทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)
- 2.5.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art)
- 2.5.3 ปร๊ชญาและแนวคิดยุคหลังนวยิม (postmodern dance)
- 2.5.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance)
- 2.5.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)
- 2.5.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง

2.6 ชีวิตประวัติและผลงานของผู้สร้างสรรค์การแสดง

- 2.6.1 ประวัติการศึกษา
- 2.6.2 ประวัติการทำงาน
 - 2.6.2.1 ผลงานวิชาการ
 - 2.6.2.2 ประสบการณ์การได้รับถ่ายทอด และ ร่วมงานกับศิลปินนานาชาติที่มีชื่อเสียง
 - 2.6.2.3 ผลงานที่เผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์สื่อสังคมออนไลน์และอื่นๆ
 - 2.6.2.4 รางวัลและเกียรติคุณที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับ

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 รูปแบบงานวิจัย
- 3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 แผนการดำเนินการวิจัย
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.4.1 คำถามงานวิจัย
 - 3.4.2 เครื่องบันทึกภาพ
 - 3.4.3 เครื่องบันทึกเสียง
 - 3.4.4 เครื่องคอมพิวเตอร์
 - 3.4.5 เครื่องพิมพ์กระดาษ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.5.1.1 การสัมภาษณ์

3.5.1.2 สังเกตการณ์

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.8 การสรุปผลและนำเสนองานวิจัย

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

4.1 การวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีที่ปรากฏในการแสดง

4.1.1 ทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)

4.1.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art)

4.1.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวยิม (postmodern dance)

4.1.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance)

4.1.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)

4.1.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง (installation art)

4.2 การวิเคราะห์รูปแบบการแสดง

4.2.1. บทการแสดง

4.2.2. ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง

4.2.3. เครื่องแต่งกาย

4.2.4. สถานที่ทำการแสดง

4.2.5. แสงประกอบการแสดง

4.2.6. นักแสดง

4.2.7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

4.2.8. ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว

4.3 การวิเคราะห์กระบวนการบริหาร

4.4 การวิเคราะห์บริบททางสังคม

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

ในบทวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนวิเคราะห์รูปแบบการแสดง และส่วนวิเคราะห์บริบททางสังคมของ นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ

ผู้วิจัยขออธิบายถึงการแสดง นาฏศิลป์ศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ คือ นาฏศิลป์ชุดหนึ่งที่สร้างขึ้นจากจินตนาการหรือจินตภาพ อันเกิดขึ้นมาจากวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตพระลอ ปรากฏศิลปะประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย กล่าวคือเป็นการแสดงที่ใช้ นาฏศิลป์เป็นสื่อให้เกิดภาพตามจินตภาพของศิลปิน อันได้มาจากตัวเนื้อหาและคำที่อยู่ในหนังสือวรรณคดีลิลิตพระลอตนเอง

นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ จัดแสดงขึ้นเพื่ออนุรักษ์คุณค่าของวรรณคดีไทย เรื่องลิลิตพระลอ เป็นการแสดงนาฏศิลป์ประกอบเสียงอ่านลิลิตพระลอ เพื่อให้ผู้ชมได้ฟังเสียงอ่านลิลิตตลอดทั้งเรื่อง ที่ไม่มีการตัดแปลงหรือเพิ่มบทแต่อย่างใด เพื่อคงไว้ซึ่งความดั้งเดิมและเป็นการเคารพภาษาเดิมของวรรณคดี จัดแสดงขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2549⁴² บริเวณหน้าอาคารคณะศิลปกรรมศาสตร์ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดแสดงทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 แสดง ณ ไบเทคบางนา ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 แสดงหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีนิสิตภาควิชานาฏศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ทั้งหมด ในปีนั้นเป็นผู้แสดงรวมประมาณ 40 คน ฝึกซ้อมในการเรียนการสอนตลอดเวลา 4 เดือน สัปดาห์ละประมาณ 1 ครั้ง กับ ซึ่ง นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้สร้างสรรค์การแสดงนั่นเอง

⁴²สัมภาษณ์ เอกรัตน์ รุ่งสว่าง, อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ, 27 สิงหาคม 2558.

ผู้สร้างสรรค์การแสดง คือ นราพงษ์ จรัสศรี ศิลปินผู้บุกเบิกนาฏยศิลป์สมัยใหม่แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญของผู้วิจัยด้วยการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแสดงชุดนี้เป็นนาฏยศิลป์แบบโพสต์โมเดิร์น ดันซ์ (postmodern dance) มีแนวคิดตามแบบศิลปะยุคศิลปะหลังนวยิม (postmodern art) อีกทั้งแทรกแนวคิดและทฤษฎีอื่นๆ ไว้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

4.1 การวิเคราะห์ตามหลักแนวคิดและทฤษฎีที่ปรากฏในการแสดง

4.1.1 ทฤษฎีสุนทรียภาพ (aesthetic)

การแสดงชุดนี้ ต้องใช้ทฤษฎีสุนทรียภาพในการชม เพราะเป็นงานศิลปะที่ค่อนข้างต้องใช้จินตนาการหรือประสบการณ์ของผู้ชม คิดต่อยอดหรือคิดตีความเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง เพราะฉะนั้นความสุนทรีย์จะได้อาจจากการคิดต่อยอดหรือจินตนาการต่อยอดของผู้ชมเอง ซึ่งอาจตรงหรือไม่ตรงกับผู้สร้างสรรค์ก็ไม่ใช่การผิดแต่อย่างใด⁴³

เมื่อเปรียบเทียบกับชมนาฏยศิลป์ไทยประเภทละครต่างๆ จะมีวิธีการเสพหรือรับรู้ทางสุนทรียศาสตร์ไม่เหมือนกัน ตรงที่นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอนี้ ไม่นั้นให้ผู้ชมเข้าใจได้อย่างชัดเจนแต่มีช่องว่างให้ผู้ชมได้คิดต่อยอด นั่นคือสุนทรีย์ของการชมนาฏยศิลป์ดังกล่าวนี้

4.1.2 ศิลปะนามธรรม (abstract art)

แนวคิดของ ศิลปะนามธรรม (abstract Art) ได้ปรากฏอยู่ในงานนาฏยศิลป์นี้ ส่วนที่เห็นได้ชัดคือ ความคิดสร้างสรรค์หรือไอเดีย (idea) ของผู้สร้างสรรค์ ที่สร้างขึ้นจากวรรณคดีเรื่อง ลิลิตพระลอ แล้วพัฒนาเข้าไปสู่โลกแห่งความงามอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผู้ชมจะเสพความงามแห่งนามธรรมนี้ เพื่อเข้าถึงโลกความงามของศิลปิน ทั้งนี้ผู้ชมแต่ละท่านจะเข้าถึงความงามได้แตกต่างกันตามประสบการณ์ชีวิตของแต่ละท่านนั่นเอง

⁴³สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 13 ตุลาคม 2558.

ความสามารถชื่นชมศิลปะนามธรรม ได้อย่างดูดีมีซาบซึ้งจริงๆ Clive Bell คิดว่า คนเราสามารถที่จะขึ้นไปพ้นจากชีวิตอันวุ่นวาย พ้นจากกระแสของกิเลสไปชั่วขณะ เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง ทำให้เราเข้าถึงความสงบสุขและความปิติอันบริสุทธิ์ของจิตใจอันทำให้จิตใจของเราอยู่เหนือกองทุกข์ของชีวิตทั้งปวงไปชั่วคราว⁴⁴

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความนามธรรม ที่ปรากฏอยู่ในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ จะต้องใช้เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง โดยการตีความหรือการแสดงดังกล่าวนี้แล้วต้องคิดต่อยอด ตามประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคน นั่นคือสุนทรียะในการชมนาฏศิลป์ชุดนี้

4.1.3 ปรัชญาและแนวคิดยุคหลังนวนิยม (postmodern art) และโพสต์โมเดิร์น ดานซ์ (postmodern dance)

ปรัชญาและแนวคิดของยุคศิลปะหลังนวนิยม มีความสอดคล้องกับนาฏศิลป์โพสต์โมเดิร์น ดานซ์ เนื่องจากมีการผสมผสานสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นท่าเต้นของนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ตะวันตก อุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการแสดงมีที่มาแตกต่างกัน แต่สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์และสื่อถึงวัฒนธรรมภาคเหนือของประเทศไทย เช่น ร่ม เล็บ และเสื้อผ้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากภาคเหนือของประเทศไทย เป็นต้น

ปรัชญาและแนวคิดของศิลปะยุคหลังนวนิยม หรือ โพสต์โมเดิร์น ไม่เชื่อว่ามีความจริงเพียงหนึ่งเดียวอยู่แล้ว แต่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หลายมุมมอง และความผสมผสานมุมมองที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ปฏิเสธอำนาจของกรอบ ระเบียบ โครงสร้าง รูปแบบจารีตเดิม และมุมมองแสวงหาการคิดนอกกรอบ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปรัชญาและแนวคิดของศิลปะยุคโพสต์โมเดิร์น สอดคล้องกับแนวคิดของผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราภพพงษ์ จรัสศรี ที่มีความเป็น โพสต์โมเดิร์น ดานซ์ คือ เป็นนาฏศิลป์ที่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หลายมุมมอง ในผลงานจึงได้ผสมผสานศิลปะไว้อย่างมากมาย ไม่อยู่ในกรอบหรือรูปแบบจารีตเดิม

⁴⁴ม.ล.นิพาดา เทวกุล, “ความคิดปรัชญาเบื้องหลังภาพเขียน Abstract”, วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ รายงานผลงานทางวิชาการประจำปี 2537, (2537): 7-11.

มีความคิดที่แสวงหาวิธีการแสดงใหม่ๆ จนเกิดเป็นนาฏยศิลป์ที่ผู้สร้างสรรค์ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาผสมผสานรวมกับสิ่งใหม่ๆ ที่คิดขึ้น จึงปรากฏสิ่งต่างๆ ขึ้นในการแสดงอันมีที่มาแตกต่างกัน ได้แก่ ท่าทางการเคลื่อนไหวของนักแสดง ที่ผสมระหว่างนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์ตะวันตก เสียงที่ใช้ประกอบการแสดง ที่ใช้เสียงอ่านลิลิตพระลอเป็นเสียงหลักของการแสดงและใช้เสียงเพลงหรือเสียงต่างๆ เข้าประกอบเสียงอ่าน อันเป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่งเสียงที่ใช้ประกอบการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย เป็นต้น ความหลากหลายเหล่านี้ได้นำมาประกอบกันจนเกิดเป็นการแสดงชุด นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ

4.1.4 การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (Site Specific Dance)

ศิลปินผู้สร้างสรรค์ นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึงการแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance performance) ไว้ดังนี้

การแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ คือ การแสดงนาฏยศิลป์ที่ยึดติดกับสถานที่ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับสถานที่นั้นๆ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เกิดความเข้าใจผิดโดยนำการแสดงนาฏยศิลป์มาจัดแสดงร่วมกับสถานที่แต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ณ สถานที่แห่งนั้นศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่มีจิตวิญญาณและไม่มีความเคารพต่อสถานที่นั้นๆ ทำให้ไม่เกิดเอกภาพระหว่างการแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่กับสถานที่⁴⁵

⁴⁵ลักษณะ แสงแดง, “นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพเรื่องวังสดาว์ลัยอดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557). หน้า 20-21.

ภาพที่ 2 สถานที่ทำการแสดง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

การใช้ทฤษฎีนาฏศิลป์เฉพาะที่ ของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ นี้ ได้ทำการแสดงบริเวณหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคาร 1 ซึ่งเป็นพื้นที่กว้างที่มีต้นไม้ด้านข้าง ตรงกลางเป็นบันไดยาวน้อยขั้นยื่นออกมาจากตัวอาคาร ผู้แสดงสามารถเดินบริเวณนี้ได้ มีการใช้บันไดเป็นตัวช่วยเล่นระดับ เพื่อสื่อถึงเหตุการณ์ในเรื่อง เมื่อทำการแสดงได้ย่อมบ่งบอกถึงประโยชน์ของสถานที่นี้ เพิ่มคุณค่าให้กับสถานที่ในฐานะที่เป็นพื้นที่ทำการแสดงได้

ทฤษฎีนาฏศิลป์เฉพาะที่นี้ ได้ปรากฏอยู่ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาช้านาน ตัวอย่างเช่นการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2) อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้การร่วมมือของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (มูลนิธิ ร.2) ร่วมกับจังหวัดสมุทรสงคราม กรมศิลปากร และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันจัดงาน ซึ่งมีการแสดงโขนกลางแปลงเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเพื่อเทิดพระเกียรติ รัชกาลที่ 2 และส่งเสริมการท่องเที่ยว

4.1.5 ศิลปะมินิมอล (minimal art)

การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดดังกล่าวนี้ ได้ปรากฏความเป็นศิลปะตามลัทธิมินิมอล เช่น ปรากฏในเรื่องของการต่างการนักแสดง แต่งกายอย่างเรียบง่าย นักแสดงทุกคนจะสวมเสื้อหรือเกาะอก 1 ตัว และกางเกง 1 ตัว บางคนอาจโพกศีรษะบ้าง ไม่มีการสวมเครื่องประดับ หรืออะไรที่จะเป็นอุปสรรคในการเต้น เสื้อผ้าทั้งหมดเป็นผลิตภัณฑ์จากภาคเหนือของประเทศไทย ภาพรวมของนักแสดงที่แต่งกายน้อยชิ้น แต่มีความจำเป็นและสามารถสื่อถึงวัฒนธรรมภาคเหนือได้อีกด้วย

ศิลปะมินิมอล หรือ มินิมอลลิซึม เป็นลัทธิหนึ่งของโลกศิลปะตะวันตก ซึ่งแสดงออกถึงความเรียบง่ายของรูปทรง ชัดเจนในความคิดของการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นวัตถุ สามารถเข้าใจถึงลักษณะทั้งหมดของงานศิลปะได้ทันทีเพียงแค่เหลือบตามอง ศิลปินมินิมอลลิซึม โด널ด์ จัดด์ ได้แสวงหาสิ่งทีเรียกว่าคุณสมบัติพิเศษ ด้วยการจัดองค์ประกอบของงานประติมากรรม ซึ่งมีส่วนย่อยหลายชิ้นมารวมกันเป็นหนึ่งเดียว⁴⁶

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศิลปะมินิมอล หรือ มินิมอลลิซึม ได้มีปรากฏอยู่ในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ในเรื่องของการแต่งกายของนักแสดง ซึ่งผู้สร้างสรรค์ออกแบบให้ผู้แสดงสวมเครื่องแต่งกาย คือผ้าที่มาจากภาคเหนือของประเทศไทย เป็นเสื้อผ้าประเภทเดียวกันแต่ต่างรูปแบบกัน เช่น เสื้อที่มีหลายรูปแบบทั้งเกาะอกและเสื้อ แต่เป็นเสื้อผ้าและมีแหล่งผลิตมาจากภาคเหนือเหมือนกัน เพื่อต้องการให้ผู้แสดงทั้งหมดมีความเท่าเทียม ไม่มีใครโดดเด่นกว่าใครและไม่มีการสวมเครื่องประดับใดๆ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ผู้แสดงเคลื่อนไหวร่างกายได้สะดวก

4.1.6 ศิลปะเชิงแนวคิด (conceptual art) และศิลปะการจัดวาง (installation art)

การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ นี้ มีกรอบหรือความคิดสำคัญกว่าความงามและวัสดุที่ใช้ เนื่องจากศิลปินใช้ทักษะการจัดวางให้เหมาะสม ทั้งคำนึงถึงความสมมาตรและไม่สมมาตร แต่มีความหมายและสามารถอธิบายได้ถึงแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะของตนเองอย่างชัดเจน

แนวคิดของผู้สร้างสรรค์การแสดงนั้น ตรงกับคำนิยามของศิลปินลัทธิมินิมอลลิซึม โซล เลอวิตต์ (Sol Lewitt) ที่ให้คำนิยามเกี่ยวกับศิลปะการจัดวางของเขาว่า

⁴⁶จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, โลกศิลปะศตวรรษที่ 20, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545), หน้า 346-348.

การสร้างศิลปะเชิงแนวคิดหรือแนวคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการสร้างงาน เมื่อศิลปินใช้รูปลักษณ์ของศิลปะเชิงแนวคิดก็จะหมายความว่า การวางแผนและการตัดสินใจที่จะสร้างงานได้รับการทำไปแล้ว การสร้างงานจริงจึงเป็นการทำอย่างเป็นพิธีเท่านั้น ความคิดกลายมาเป็นเครื่องมือในการสร้างงานศิลปะ⁴⁷

แนวคิดของผู้สร้างสรรค์การแสดง กับ โซล เลอวิตต์ ตรงกันในเรื่องของการใช้ แนวคิดในการสร้างงานศิลปะ ซึ่ง นราพงษ์ จรัสศรี เป็นนักสร้างงานนาฏศิลป์ ได้ใช้รูปลักษณ์หรือแสดงให้เห็นภาพจากเนื้อเรื่องลิลิตพระลอ ก็หมายความว่าได้วางแผนและตัดสินใจสร้างงานเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่ได้นำมาสอนให้นักแสดงหรือนักแสดงทำตามแนวคิดหรือจินตภาพที่ได้คิดไว้ให้ออกมาเป็นการแสดงนั่นเอง

4.2 วิเคราะห์รูปแบบการแสดง

ผลการศึกษา รูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุด ลิลิตพระลอของ นราพงษ์ จรัสศรี ประกอบด้วย 8 ประเด็นดังต่อไปนี้

4.2.1. บทการแสดง

บทการแสดง คือ บทวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอฉบับดั้งเดิมทั้งเรื่อง ไม่มีการเพิ่มหรือตัดบทใดๆ เพื่ออนุรักษ์หรือทำนุบำรุงวรรณคดีดั้งเดิมให้โดดเด่น เป็นการสร้างสรรค์ด้วยความเคารพต่อวรรณคดีด้วยการไม่เปลี่ยนแปลงวรรณคดี คงไว้ซึ่งคุณค่าของคำ ของภาษาและกลวิธีการแต่ง ประโยค โดยนำมาถ่ายทอดและอ่านด้วยเสียงผู้ชายและผู้หญิงสลับกันในโทนเสียงปกติตลอดทั้งเรื่อง ไม่แสดงอารมณ์หรือร้องเป็นเพลงใดๆ โดยผู้สร้างสรรค์เตรียมการแบ่งบทเป็นหลายช่วงเพื่อทำความเข้าใจและให้ผู้แสดงจำลำดับการแสดงได้ กวีเล่าเรื่องชีวิตและความรักของพระลอตามลำดับเวลา ไม่มีการเล่าเรื่องย้อนหลังแต่อย่างใด ปรากฏจากคำอธิบายในการเชื่อมโยงเหตุการณ์หนึ่งไปสู่เหตุการณ์หนึ่ง ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว กวีแต่งเรื่องแบบให้อิสระภาพแก่ผู้อ่านในการตีความหมายของเรื่องเอง

⁴⁷วิกิพีเดีย, ศิลปะเชิงแนวคิด [ออนไลน์], 8 ตุลาคม 2558.แหล่งที่มา

ซึ่งสอดคล้องกับผู้สร้างสรรค์ที่ให้อิสระแก่ผู้ชมในการตีความหมายทางนาฏศิลป์เองเช่นเดียวกัน บทวรรณกรรมลิลิตพระลอ มีลักษณะการเล่าเรื่องแบบเรียงลำดับตามเวลา ทำให้ลำดับการแสดงมีการเรียงลำดับตามเวลาเช่นเดียวกันและโครงเรื่องมีความน่าสนใจและแตกต่างจากวรรณคดีในยุคเดียวกัน

สถาพร สนทอง ได้กล่าวถึงความน่าสนใจของ วรรณคดีลิลิตพระลอ ว่า “ความน่าสนใจของ เรื่องพระลอ เนื้อเรื่องเป็นแบบโบราณ เป็นเรื่องที่มีความเชื่อในการเล่นเสกหมากพลู ส่วนด้านอื่นๆก็มี เรื่องความรักเหมือนเรื่องอื่นๆ แสงहारสลอกีย์ เรื่องสนุกเพราะตัวละครสำคัญใช้วิธีไสยศาสตร์ทำให้ ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ อย่างตัวพระเพื่อนพระแพงเลือกใช้ไสยศาสตร์เพื่อให้ได้พระลอมารอบครอง”

สำหรับเนื้อเรื่องวรรณคดีลิลิตพระลอผู้วิจัยขอนำเสนอการสรุปลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง เพื่อให้เข้าใจถึงลำดับเหตุการณ์ที่นำมาใช้ทำการแสดง โดยอ้างอิงข้อมูลจากหนังสือ อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ โดย ชลดา เรื่องรักซ์ลิขิต ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

กวีเริ่มเรื่องด้วยการเล่าว่าพระบิดาของพระลอต้องการแผ่เดชานุภาพไปยัง เมืองสรอง จึงยกทัพไปตีเมืองสรอง เมื่อสวามีของเจ้าย่าซึ่งก็คือพระอัยกาของ พระเพื่อนพระแพงออกรับทัพถึงขั้นชนช้างกันและถูกพระอัยกาของพระลอ สังหาร สงครามก็ยุติโดยที่ฝ่ายเมืองสรองยังคงสามารถรักษาอิสรภาพเอาไว้ได้ หลังจากนั้นก็เล่าว่าพระลอมิมทะเลี คือ พระลักษณวดี และมีข้อความกล่าวชม ความงามของพระลออย่างละเอียด เมื่อพระธิดาเพื่อนแพงแห่งเมืองสรองได้ข่าว ความงามของพระลอก็เป็นทุกข์เพราะปรารถนาที่จะได้พระลอมารับเป็นคู่ครอง นาง รื่นนางโรยผู้เป็นที่เลื่อมของพระเพื่อนพระแพงจึง รับอาสาดำเนินการเองเพื่อ รักษาชีวิตของพระธิดาทั้งสอง จนกระทั่งทำให้พระธิดาทั้งสองสมหวังในความรัก ได้สำเร็จ แม้ว่าพระพิไชยพิษณุกรผู้เป็นพระบิดาของพระเพื่อนและพระแพงจะ กริ้วที่พระลอลอบมาสวมกับพระธิดาทั้งสองถึงเมืองสรองอันเป็นการดูหมิ่น พระเกียรติยศ แต่ด้วยความงามเลิศและบารมีของพระลอ ทำให้พระพิไชยพิษณุ กรยอมรับพระลอและรับสั่งแก่พระลอว่าพระองค์จะจัดพิธีอภิเษกระหว่าง พระธิดาทั้งสองกับพระลอ หลังจากนั้นเจ้าย่าของพระเพื่อนและพระแพงแอบอ้าง รับสั่งของพระพิไชยพิษณุกร สั่งทหารให้สังหารพระลอผู้เป็นโอรสของศัตรูที่เคย สังหารพระบิดาของพระพิไชยพิษณุกรในอดีต เมื่อพระเพื่อนและพระแพงช่วย

พระลอต่อสู้กับทหารของเมืองสรองก็พลอยถูกสังหารพร้อมกับพระลอไปด้วย หลังจากนั้นทั้ง 2 เมืองต่างก็จัดพิธีพระศพของกษัตริย์ ทั้ง 3 พระองค์ และ กลับมามีไมตรีต่อกัน⁴⁸

สำหรับลำดับการเล่าเรื่องของกวีข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การนำเสนอเรื่องของวรรณคดี ลิลิตพระลอมาสร้างสรรค์เป็นนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบการแสดงวรรณคดีจินตภาพ โดย เรียงลำดับเวลาที่ปรากฏตามวรรณคดี ทำให้ผู้ชมเข้าใจในเนื้อหาของวรรณคดีกระจ่างมากยิ่งขึ้น

4.2.2. ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์ให้ทำการบันทึกเสียงอ่านตามบทวรรณคดีลิลิตพระลอ โดยใช้เสียงผู้หญิงและเสียงผู้ชายอ่านสลับกัน ด้วยน้ำเสียงปกติและไม่สื่ออารมณ์ใดๆ ซึ่งผู้กำกับได้ใช้เสียงอ่านบทการแสดงเป็นหลัก โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีบรรจเพลงและเสียงต่างๆ เข้ามาเสริม กล่าวคือ ผู้สร้างสรรค์ได้ ให้ อาจารย์อานันท์ นาคคง ร่วมกับ จิรายุทธ พนมรักษ์

การบรรจดนตรีและเสียงต่างๆ ตามจินตนาการของทั้ง 2 ท่าน เข้ามาประกอบและจัดวาง เพื่อให้เหมาะสมกับเสียงอ่านบทวรรณคดี ซึ่งมีทั้งเพลงไทยเดิมเพลงต่างประเทศและเสียงต่างๆ จัดวางด้วยการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นตัวช่วยจัดวาง เช่น เพิ่มความดัง-เบา ความช้า-เร็ว เปลี่ยนเสียงนึ่งให้วุ่นวาย ผสมเพลง หรือนำเพลงทับซ้อนกันเพื่อให้น่าสนใจและช่วยสร้างอารมณ์ในการแสดง นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้แสดงจดจำเรื่องราวและจำลำดับการแสดงได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น⁴⁹

4.3.3. เครื่องแต่งกาย

มีเอกลักษณ์และลักษณะคล้ายชุดพื้นเมืองของชาวเหนือ สวมใส่ง่ายสะดวกต่อการเคลื่อนไหวร่างกาย มีการแต่งกายที่หลากหลายในโทนสีใกล้เคียงกัน เช่น การใส่เกาเขอก การใส่เสื้อ สวมกระโปรง หรือสวมกางเกง เป็นต้น ซึ่งผู้แสดงสามารถออกแบบการแต่งกายในแบบต่างๆ ด้วย

⁴⁸ชลดดา เรื่องรักษ์ลิลิต, อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ (กรุงเทพฯ: บริษัทธนนา เพรสจำกัด, 2554), หน้า 478-479.

⁴⁹สัมภาษณ์ อานันท์ นาคคง, อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, กุมภาพันธ์ 2557.

ตัวเอง โดยเป็นการแต่งกายในลักษณะเป็นกลางและเท่าเทียม ไม่มีการระบุเพศหรือยศตำแหน่งที่ชัดเจนและสามารถแสดงเป็นบทใดก็ได้ อีกทั้งเพิ่มเวลาการเตรียมตัวสำหรับแสดงในฉากต่อไป ตามศิลปะแนวความคิดเรียบง่าย (minimalism)⁵⁰

เอกลักษณ์นาฏศิลป์ของ นราพงษ์ จรัสศรี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้สิ่งต่างๆ นำมาสร้างเป็นงานที่ส่องทางให้แก่กันระหว่างศิลปะสาขาต่างๆ ศิลปะยุคต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดเป็นงานนาฏศิลป์รูปแบบใหม่ คือ เป็นผลมาจากการยอมรับหรือปฏิเสธงานรูปแบบเก่านั้นเอง ระบบการแต่งกายดังกล่าวนี้ นั่นเอง ศิลปินผู้ซึ่งนำอดีตมาปรับใช้ในปัจจุบัน เป็นแนวคิดใหม่ที่ต้องการให้นักแสดงแต่งกายไปในแนวทางเดียวกัน เท่าเทียมกัน ไม่มีใครโดดเด่นกว่าใคร อีกทั้งยังสร้างกลิ่นอายของภาคเหนือได้อยู่ ทั้งนี้ไม่ว่าการแต่งกายจะเป็นการสืบทอดหรือทำขึ้นใหม่โดยมีหลักฐานจากความเข้าใจต่อสิ่งที่เป็นอดีต ย่อมจะมีโอกาสค้นพบสิ่งที่แสวงหาหรือสิ่งใหม่ๆ ในขณะการทำงานได้

4.2.4. สถานที่ทำการแสดง

การแสดงนาฏศิลป์บนสถานที่ที่เป็นบริเวณนอกโรงละคร อาจเป็น สวนต้นไม้ หน้าอาคาร ในอาคาร นั่นเรียกได้ว่าเป็นการแสดงแบบนาฏศิลป์เฉพาะที่ (site specific dance performance) โดยจะต้องคำนึงถึงหลายสิ่ง อาทิ สภาพแวดล้อม ประวัติของสถานที่ ลักษณะสถาปัตยกรรมหรือสังคมมนุษย์ในสถานที่นั้น ทำให้ศิลปินรู้จักภูมิศาสตร์และสามารถพัฒนางานศิลปะได้สอดคล้องกับสถานที่ อีกทั้งสามารถพัฒนาและส่งเสริมคุณค่าของสถานที่นั้นๆ ได้ดีอีกด้วย

การแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ หมายถึง ศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกายหรือนาฏศิลป์บนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่ไม่ใช่โรงละคร อาจเป็นสวนสาธารณะ ธรรมชาติ ใต้อาคาร เป็นต้น ด้วยการจัดองค์ประกอบการแสดงส่วนต่างๆ ให้งดงาม ทำการแสดงได้โดยที่ไม่สร้างความเสียหายให้แก่สถานที่ อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมคุณค่าของสถานที่นั้นๆ ให้มากขึ้น⁵¹

⁵⁰จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, โลกศิลปะศตวรรษที่ 20, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545), หน้า 346-348.

⁵¹สุเมธ เทศขำ, “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทยในการแสดง แสง เสียง ประกอบจินตภาพเรื่องแผ่นดินนี้มีความหลัง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 11-13.

จัดทำการแสดงที่ลานหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2549 ตามทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์เฉพาะที่ กล่าวคือ การแสดงที่สามารถประยุกต์เพื่อให้เข้ากับ ภูมิศาสตร์เดิมที่มีอยู่ เช่น อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้หรือธรรมชาติที่มีอยู่เดิม โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อ การแสดงและไม่ทำลายสถานที่ดังกล่าว

4.2.5. แสงประกอบการแสดง

แสง เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้กับการแสดงได้เป็นอย่างดี เพราะแสง ทำให้ผู้ชมสามารถมองเห็นองค์ประกอบต่างๆของการแสดง แสงจึงมีความสำคัญยิ่งในการแสดง นาฏศิลป์ร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ดังนี้

นราพงษ์ จรัสศรี ได้กล่าวถึงแสงประกอบการแสดง ว่า “วิธีการใช้แสงสำหรับนาฏศิลป์ชุดนี้ ไม่ใส่ไฟ เออะเฟคท (effect) เพื่อมิให้ใช้ความสามารถของแสงมากเกินไปจนจำเป็นสำหรับการแสดง นี้ สังเกตได้จากอุปกรณ์ไฟ ที่ใช้ไฟละครแบบพื้นฐาน เช่น ไฟพาร์ (par) เป็นต้น เนื่องจากการใช้ไฟที่มี เทคนิคสมัยใหม่จะทำให้อารมณ์ในการแสดงแข็งกระด้าง ขาดบรรยากาศสำหรับการสร้างอารมณ์ในการแสดง ทั้งนี้จุดประสงค์ของการใช้ไฟในการแสดง คือ สร้างบรรยากาศ ให้แตกต่างจากไฟที่พบทั่วไปใน เวทีคอนเสิร์ต (concert) หรือฟิสิกส์ (disco) เพราะเป็นการจัดไฟเพื่อธุรกิจ”⁵²

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการใช้แสงของการแสดงนาฏศิลป์ชุดนี้ มีจุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศ ของเรื่อง โดยจัดไฟแบบพื้นฐานและไม่จัดแสงเพื่อส่งเสริมด้านธุรกิจ ได้สร้างประโยชน์ให้กับการแสดง หลายประการ ในส่วนของ นักแสดง แสงได้ช่วยให้เกิดมิติและมองเห็นท่าทางการเคลื่อนไหวของ นักแสดงที่กำลังเคลื่อนไหว ฉาก แสงได้สร้างสรรสรรค์ให้กับสถานที่ที่กำลังทำการแสดง อาทิ ต้นไม้ ภูมิศาสตร์ของพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ อีกทั้งเสื้อผ้าของนักแสดงที่มีสีเรียบง่าย เช่น ดำ น้ำตาล แดง เป็นต้น การเปลี่ยนสีแสดงหรือผสมสีของแสงเมื่อสะท้อนกับองค์ประกอบอื่นๆ ข้างต้น จะ ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่เข้ากับกับเนื้อเรื่องที่กำลังดำเนินอยู่ ทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมกับการแสดง ได้มากขึ้นและอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น ร่ม พุ่มพม่า เล็บ เป็นต้น สามารถให้มองเห็นอุปกรณ์นั้น อย่างเด่นชัด แสงยังช่วยปิดบังสิ่งที่ไม่ต้องการให้ปรากฏต่อสายตาผู้ชม ด้วยการทำให้มืดในบริเวณ

⁵²สัมภาษณ์ นราพงษ์ จรัสศรี, อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 ธันวาคม 2558.

ที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้นักแสดงวิ่งเข้าออกได้อย่างไม่เป็นจุดเด่น แสงยังสามารถสร้างมิติและทำให้เกิดรูปทรงของเงาที่สะท้อนต่างกันไป เช่น รูปทรงท่าทางการเคลื่อนไหวของนักแสดง อุปกรณ์ความปลอดภัยของเสื้อผ้านักแสดงและเงาของสิ่งแวดล้อมจากสถานที่ทำการแสดง

4.2.6. นักแสดง

นักแสดง คือนิสิตภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2549 เป็นนิสิตชายและหญิง ที่มีความสามารถและพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยครึ่งหนึ่ง และนาฏศิลป์สากลอีกครึ่งหนึ่ง แสดงลีลาด้วยท่านาฏศิลป์ที่ผ่านการจัดองค์ประกอบแบบกลุ่มร่วมกันโดยไม่แบ่งเพศและทุกคนแสดงเป็นตัวใดก็ได้ หรือไม่กำหนดให้แสดงบทบาทหนึ่งโดยเฉพาะนั่นเอง

4.2.7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือ การใช้สัญลักษณ์ช่วยสื่อความหมาย คือ เล็บ ร่ม หุ่นสายจากพม่า ได้สร้างบรรยากาศของวัฒนธรรมภาคเหนือของประเทศไทย ได้ปรากฏปรัชญาและแนวคิดของศิลปะยุค โปสโมเดิร์น สอดคล้องกับแนวคิดของผลงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ของ นราภพษ์ จรัสศรี เป็นนาฏศิลป์ที่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หลายมุมมอง ในผลงานจึงได้ผสมผสานศิลปะไว้อย่างมากมาย จนเกิดเป็นนาฏศิลป์ที่ผู้สร้างสรรค์ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาผสมผสานรวมกับสิ่งใหม่ๆ ดังนี้

ภาพที่ 3 หุ่นสายพม่าสัญลักษณ์แห่งการเล่าถึง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

หุ่นสายจากพม่า ได้ใช้เป็นสัญลักษณ์ของบุคคลที่สาม ซึ่งขณะนั้นเนื้อเรื่องกำลังเล่าถึง เช่น ใช้หุ่นเป็นตัวแทนของพระลอผู้เลอโฉม หรือ เป็นตัวแทนของปู่เจ้าผู้เป็นเทวดาที่พระเพื่อนพระแพง เคารพนับถือ

ภาพที่ 4 ฟ้อนเล็บสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมภาคเหนือ

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

เล็บ นำมาใช้ให้นักแสดงสวมเพื่อรำฟ้อนเล็บแทรกอยู่ในการแสดง โดยเป็นท่ารำฟ้อนเล็บแบบพื้นเมือง เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศของวัฒนธรรมภาคเหนือ

ภาพที่ 5 ร่มสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมภาคเหนือ

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ร่ม นำมาสร้างฉากป่า ในฉากที่พระลอเดินหนทางระหว่างเดินเข้าไปในป่า เพื่อไปพบพระเพื่อนพระแพงที่เมืองสรอง เป็นการสร้างบรรยากาศของวัฒนธรรมภาคเหนือ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีการใช้อุปกรณ์ข้างต้นเพื่อสื่อสารถึงสิ่งต่างๆ อันมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมมาจัดองค์ประกอบให้มาแสดงร่วมกันได้ ได้เป็นอัตลักษณ์หนึ่งของผู้สร้างสรรค์การแสดง หรือ นราพงษ์ จรัสศรี การนำอุปกรณ์มาเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงนี้ได้สะท้อนแนวคิดของศิลปินที่เหมือนกับแนวคิดของ ศิลปะยุคโพสโมเดิร์น หรือ ศิลปะยุคหลังนวยอม ในความคิดที่ว่าไม่เชื่อเรื่องความจริงเพียงหนึ่งเดียวอยู่แล้ว แต่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้หลายมุมมอง และความผสมผสานมุมมองที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ปฏิเสธอำนาจของกรอบ ระเบียบ โครงสร้าง รูปแบบจารีตเดิม และมุมมองแสวงหาการคิดนอกกรอบ โดยจะแสดงภาพของการใช้อุปกรณ์ในการแสดง

4.2.8. ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว

ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว ส่วนใหญ่จะเป็นท่าทางรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย มีท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทยผสมกับนาฏศิลป์ตะวันตกเล็กน้อยเพื่อสื่อความหมายตามบทวรรณคดี กล่าวคือมีการใช้ท่าทางและการเคลื่อนไหวในหลายรูปแบบมาผสมผสานกันโดยแสดงควบคู่กับบทกลอนตลอดทั้งเรื่อง เน้นการเคลื่อนไหว การเชื่อมท่า และ การใช้ทำนอง (pose) เพื่อให้สื่อถึงเนื้อเรื่องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และนักแสดงจะสลับสับเปลี่ยนกันรับบทเป็นตัวละครต่างๆ ได้ราบรื่น ผู้วิจัยค้นพบกลวิธีเกี่ยวกับการใช้ลีลาท่าและการเคลื่อนไหวที่ช่วยตัวเองของการแสดงในแต่ละฉาก สามารถทำให้ตัวเองมีความโดดเด่นและทำให้ดึงดูดสายตาผู้ชมไปอยู่ที่จุดสำคัญได้หลายประการ ดังนี้

1. การทำให้ตัวเองโดดเด่นโดยให้ท่าทำนอง ส่วนตัวแสดงอื่นท่าท่าเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนที่
2. การทำให้ตัวเองโดดเด่นโดยการท่าท่าและเคลื่อนไหวมากกว่าตัวแสดงอื่น
3. การทำให้ตัวเองโดดเด่นโดยให้เคลื่อนที่ไปอยู่ในตำแหน่งที่ชัดเจนและไม่ถูกบดบัง
4. การเคลื่อนที่ด้วยการเดินหรือวิ่งจากที่หนึ่งไปสู่แห่งหนึ่ง เป็นวิธีที่ช่วยแก้ปัญหาการเปลี่ยนฉากหนึ่งไปอีกฉากหนึ่ง
5. ใช้สัญลักษณ์ช่วยสื่อความหมาย เช่น เล็บ ฟันสายจากพม่า รม การโพกผ้าที่ศีรษะ การตีบทแบบนาฏศิลป์ไทย

ทั้งนี้เพื่อให้ตัวเองดูโดดเด่นเป็นจุดสำคัญในการแสดงและช่วยขยายความหมายของบทกลอนได้ดียิ่งขึ้น การแสดงชุดนี้ใช้เวลาทำการแสดงประมาณ 1 ชั่วโมงวิธีการเหล่านี้ช่วยเพิ่มอรรถรสในการรับชมการแสดงและสื่อความหมายได้ใกล้เคียงบทวรรณกรรมกล่าวคือการสร้างพื้นที่ให้ผู้ชมได้มีจินตนาการจากการชมการแสดงในมุมมองของตนเอง ซึ่งผู้ชมจะสามารถเข้าใจและเข้าถึงความหมายในบทวรรณกรรม โดยจะยกตัวอย่างการแสดงและเรียงลำดับตามเนื้อเรื่อง ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 ฉากเปิดการแสดง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ช่วงเริ่มแรกของลิลิตพระลอ ในบท “สรรเสริญอุยธยา”⁵³ เป็นการเล่าเรื่องนิยาย จึงเปิดตัวด้วยการสร้างให้เหมือนคนฟังไปในตัว ในขณะที่เดียวกัน คนแสดงเหมือนเป็นผู้ชมไปด้วย กล่าวคือ ให้นักแสดงนั่งหันหลัง หันหน้ากลับมาพร้อมกับค่อยๆ หลอมตัวเองให้เป็นนักแสดง

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎี ความสามารถชื่นชมศิลปะนามธรรม (abstract art) ได้อย่างดูดีมีซาบซึ้งจริงๆ เป็นวิธีการให้ผู้ชมได้เข้าถึงบทลิลิตตั้งแต่แรก ด้วยการให้นักแสดงหันหลังและนักฟังเรื่องเล่าจากเสียงอ่านวรรณคดี จากนั้นจึงค่อยๆ หลอมตัวเองออกมาเป็นนักแสดงในบทต่อไป

⁵³กรมศิลปากร, ลิลิตพระลอ, (พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2506), หน้า 1-2.

ภาพที่ 7 เล่าถึงเมืองสรอง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ผู้แสดงใช้หุ่นสายแขวนด้านหน้า ให้เป็นสัญลักษณ์ของ การกำลังเล่าถึงบุคคลสูงศักดิ์ เป็นการปรากฏว่ามีการใช้หุ่นอีกครั้ง ในบทเล่าถึงเมืองสรองก่อนที่จะกล่าวถึงการทำสงครามระหว่างเมืองแมนสรวงกับเมืองสรอง

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ เนื่องจากใช้หุ่นสายพม่ามาเป็นสัญลักษณ์ของผู้สูงศักดิ์ ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบของประเพณีใด เพียงนำมารูปลักษณ์หรือแสดงให้เห็นภาพจากเนื้อเรื่องลิลิตพระลอ และใช้ ศิลปะการจัดวางของค์ประกอบ เนื่องจากให้ผู้แสดงหนึ่งคนที่แขวนหุ่นสายพม่าไว้ที่คอ เป็นสัญลักษณ์ของการกล่าวถึงครอบครัวของเมืองสำคัญในเรื่องลิลิตพระลอทั้ง 2 เมือง โดยให้ผู้ที่แขวนหุ่นทำท่าผายมือไปที่ด้านซ้ายของเวที 1 ครั้ง และผายมือไปที่ด้านขวาของเวทีอีก 1 ครั้ง หมายถึง เมืองแมนสรวงและเมืองสรอง มีนักแสดงอีกคนหนึ่งนั่งลงคุกเข่าข้างหน้าหุ่นและขยับขาของหุ่นเล็กน้อย หมายถึง ความเคารพของประชาชนที่มีต่อกษัตริย์ของทั้ง 2 เมือง เป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่องตามบทวรรณกรรมว่าเมืองสรองถูกเมืองแมนสรวงเข้าทำสงคราม จนท้าวพิมพิสาครราชแห่งเมืองสรองขาดคอข้าง มีนักแสดงอีกคนหนึ่งนั่งตั้งเข่าใกล้ๆช่วยขยับเท้าของหุ่น เป็นการแสดงถึงยศฐาบรรดาศักดิ์และการให้ความเคารพ

ภาพที่ 8 เล่าถึงเมืองสรองและเมืองแมนสรอง
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ในบทเล่าถึงเมืองสรองก่อนที่จะกล่าวถึงการทำสงครามระหว่างเมืองแมนสรองกับเมืองสรอง นักแสดงค่อยๆ ออกมาหลอมกันเป็นกลุ่ม ด้วยท่าจิบง่ายของนาฏยศิลป์ไทยแล้วจัดองค์ประกอบทำนั่งแบบหมู่

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏว่ามีการใช้ทฤษฎีของศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ เนื่องจากใช้ยังปรากฏว่าใช้หุ่นสายพม่าเป็นสัญลักษณ์ของท้าวพิมพิสาครราชกษัตริย์แห่งเมืองสรอง ปรากฏท่าจีบ ในกลุ่มนักแสดงแล้วจัดองค์ประกอบของทำนอง เพื่อค่อยๆ เล่าเรื่องของครอบครัว ท้าวพิมพิสาครราช

ภาพที่ 9 ท้าวแมนสรองยกทัพไปรบเมืองสรอง
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ภาพที่ 10 ท้าวแมนสรองยกทัพไปรบเมืองสรอง ใช้ธนูเป็นสัญลักษณ์ของสงคราม
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ภาพที่ 11 ท้าวแมนสรวงยกทัพไปรบเมืองสรอง ใช้ธนูเป็นสัญลักษณ์และแบบแถวหลากหลาย
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ในภาพที่ 8-10 เป็นการเล่าถึงเมืองสรอง ในบทท้าวแมนสรวงยกทัพไปรบเมืองสรอง นักแสดงค่อยๆ ออกมาหลอมกันเป็นกลุ่มต่อจากฉากที่แล้ว นักแสดงทำท่าขัดฉากอย่างทหาร เป็นการยกแขนขวาวางทาบกับแขนซ้ายระดับอกขนานกับพื้น อันเป็นท่าที่ทหารใช้ฝึกวินัยก่อนรับประทานอาหาร ท่าขัดฉากนี้จึงสื่อถึงการแต่งทัพหรือการเตรียมกองทัพทหารของท้าวแมนสรวงเพื่อไปรบกับเมืองสรองแสดงถึงความเข้มแข็งของกองทัพ โดยยังใช้หุ่นเป็นตัวนำเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของท้าวแมนสรวงนั่นเอง

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของ ศิลปะยุคโพสโมเดิร์น ดันซ์ เนื่องจากใช้ยังปรากฏว่าใช้หุ่นสายพม่าเป็นสัญลักษณ์ของท้าวแมนสรวงที่สั่งให้ทหารแต่งทัพ

ภาพที่ 12 ความสนิทของเจ้าหญิงและพระพี่เลี้ยง
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ในฉาก นางรีนนางโรยรับอาสาและพี่เลี้ยงแต่งคนสรรเสริญโฉมพระเพื่อนพระแพง มีการให้แสดงคู่อย่างใกล้ชิดระหว่างพี่เลี้ยงและเจ้านาย เพื่อแสดงความใกล้ชิดและไว้วางใจกันเป็นอย่างมาก ด้วยการให้เจ้านายอยู่ข้างหน้า อันเป็นการใช้การจัดองค์ประกอบด้านระดับของเจ้านายและผู้ใต้บังคับบัญชา

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของ ศิลปะยุคโพสโมเดิร์นด้านซ์ เนื่องจากใช้ท่ารำไทยและเพลงพื้นบ้านของภาคเหนือ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ เห็นได้ชัดจากการจัดตำแหน่งของเจ้าหญิงและพี่เลี้ยง อีกทั้งมีหมูนางก้านั่งนั่งดูอยู่อีกระดับหนึ่ง เป็นการสื่อให้เห็นว่าพระพี่เลี้ยงมีความใกล้ชิดกับเจ้าหญิงเป็นอย่างมาก เพราะนางก้านั่งอีกกลุ่มหนึ่งจะต้องนั่งอยู่ไกลออกไปอีกมิติหนึ่งไม่สามารถเข้าใกล้เจ้าหญิงเท่ากับพระพี่เลี้ยง

ภาพที่ 13 พี่เลี้ยงแต่งคนสรรเสริญโฉมพระเพื่อนพระแพง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

พี่เลี้ยงแต่งคนสรรเสริญโฉมพระเพื่อนพระแพง⁵⁴ โดยให้ผู้แสดง 2 คน แขนวหุ้เนาไว้เป็นสัญลักษณ์ของพระเพื่อนและพระแพงที่เป็นผู้ถูกสรรเสริญความงามให้ไปถึงหูพระลอ เหล่าบรรดาคนสรรเสริญจัดขบวนเป็นกลุ่มเพื่อแยกออกจากพระเพื่อนพระแพงอีกมิติหนึ่ง สอดแทรกการตีบทแบบนาฏศิลป์ไทย คือท่าที่มีความหมายว่า “สวย” ด้วยการจีบสอดสูง ด้านหนึ่งใส่เล็บร่ำท่าพ็อน เพื่อสร้างบรรยากาศของวัฒนธรรมภาคเหนือ เป็นการแทรกสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความพื้นเมืองเข้ากับการแสดงอีกครั้งหนึ่ง

⁵⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของ ศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ เนื่องจากใช้ท่ารำไทยและเพลงพื้นบ้านของภาคเหนือ มีการจัดองค์ประกอบศิลป์ เห็นได้ชัดจากการ จัดตำแหน่งของเจ้าหญิงและพี่เลี้ยง

ภาพที่ 14 การใช้หุ่นพม่าเพื่อสร้างมิติในการแสดง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทมีการสรรเสริญ “ยกเกียรติพระลอ” นักแสดงทำท่าไหว้ ทั้งนักแสดงที่เป็นผู้ฟังและที่ยังไม่ได้เข้าเป็นนักแสดง ให้เอาหุ่นมาแขวนไว้โดยไม่ได้ใช้เทคนิคการเชิดหุ่นจริงๆ ตอนนี้ใช้หุ่นพม่าเพื่อสร้างเป็นอีกมิติหนึ่ง

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของ ศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ อีกทั้งใช้หุ่นสายพม่าเป็นสัญลักษณ์ของพระลอผู้มีความงามล้ำเลิศ

ภาพที่ 15 พี่เลี้ยงหาคณสรสรเสริญโถมพระเพื่อนพระแพง เพื่อเข้าเมืองแมนสรวง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

เมื่อพระลอได้ฟังข่าว นางรีนนางโรยรับอาสา พี่เลี้ยงหาคณสรสรเสริญโถมพระเพื่อนพระแพง ให้ผู้แสดงจับเป็นกลุ่มและทำท่าฟังกณสรสรเสริญ ช่วยแสดงให้เห็นถึงการฟังที่เลื่องลือในรูปโถม

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ เพราะมีการใช้การละครใช้ในการทำท่าฟัง เพื่อเป็นช่วงที่สื่อให้เข้าใจได้ง่าย

ภาพที่ 16 พี่เลี้ยงหาหมอทำเสน่ห์
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ฉากพีเลียงหาหมอทำเสน่ห์ นางรีนนางโรยไปหาปู่เจ้า ปู่เจ้าสมิงพรายรับช่วย⁵⁵ จากภาพพระพีเลียงนั่งลงและเจรจากับเจ้าหญิงพระเพื่อนพระแพงว่าจะไปหาปู่เจ้าให้ช่วยทำเสน่ห์ โดยการพูดถึงปู่เจ้านี้ได้ให้นักแสดง 1 คนแขวนหุ่นแล้วยืนห่างออกไปเพื่อสร้างมิติแห่งการพูดถึงปู่เจ้า

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎี ศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งการใช้หุ่นสายพม่า เป็นการผสมผสานอุปกรณ์ที่อยู่นอกกรอบของประเพณีภาคเหนือ หรือไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องการแสดง แต่นำหุ่นสายนี้มาใช้มาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของปู่เจ้าเท่านั้น

ภาพที่ 17 พระเพื่อนพระแพงกลัวมนต์ไม่ได้ผล

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎี การจัดองค์ประกอบศิลป์ กล่าวคือ เมื่อนางรีนนางโรยอาสาทำเสน่ห์ให้แล้ว แต่พระเพื่อนพระแพงยังร้อนใจกลัวว่ามนต์ของปู่เจ้าจะไม่ได้ผล จึงกระวนกระวายด้วยกันทั้งสองพี่น้อง จัดให้กลุ่มของเหล่านางกำนัลนั่งดูอยู่อีก

⁵⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

มิติหนึ่ง เพื่อแสดงถึงความเป็นส่วนตัวของเจ้าหญิงที่อยู่ในที่รโหฐานของเจ้าหญิงเอง แต่เหล่านางกำนัลไม่สามารถเข้าใกล้ได้เหมือนพระพี่เลี้ยง

ภาพที่ 18 หุ่นสายพม่าที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของปู่เจ้า

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ฉากพระเพื่อนพระแพงไปพบปู่เจ้าเพราะร้อนใจกลัวมนต์ปู่เจ้าไม่ได้ผล ให้เอาหุ่นมาแขวนไว้เพื่อสมมุติว่าเป็นปู่เจ้า โดยไม่ได้ใช้เทคนิคการเซตหุ่นจริงๆ ตอนนี้นำหุ่นพม่าเพื่อสร้างเป็นอีกมิติหนึ่ง และแสดงความลึกซึ้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของศิลปะยุคหลังสมัยใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อใช้หุ่นเป็นสัญลักษณ์ของพระลอผู้มีความงามล้ำเลิศ

ภาพที่ 19 ปู่เจ้าแต่งทัพผี

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ภาพที่ 20 พระลอกคลั่ง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ภาพที่ 18-19 ฉากปุเจ้าแต่งทัพฝึจนถึงพระลอคลั้ง⁵⁶ เมื่อปุเจ้าใช้สลาเหินหรือหมากที่เสกมนต์เสน่ห์ ไปหลอกให้พระลอกิน เป็นเหตุให้พระลอคลั้ง โดยมีความรู้สึกต่างๆ ปะปนอยู่ ทั้งต้องการพบพระเพื่อนพระแพง ต้องการทางเพศ คลั่งจนแทบไม่มีสติ ผู้สร้างสรรค์ให้นักแสดงคนหนึ่งทำท่าคลั่งอยู่คนเดียว จัดให้มีนักแสดงคนอื่นๆ เป็นตัวแทนของความรู้สึกต่างๆ ของพระลออยู่ด้านหลัง

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของ ศิลปะนามธรรม โดยผู้ชมจะต้องใช้เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง โดยการตีความหรือดูการแสดงดังกล่าวนี้แล้วต้องคิดต่อยอด ตามประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคน นั่นคือสุนทรียะในการชมนาฏศิลป์ฉากนี้

ภาพที่ 21 พระลอลาแม่ออกจากเมือง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

⁵⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

ฉากพระลอลาแม่ออกจากเมืองถึงโอราพของแม่ เป็นฉากที่ปรากฏกฏทฤษฎีการใช้ ศิลปะการจัดวางอย่างชัดเจน โดยจัดผู้เป็นแม่อยู่ตำแหน่งที่สูงกว่า โดยมีพระลอนั่งลงกอดขาแม่อย่างเคารพและเสียใจ ผู้สร้างสรรค์ได้เพิ่มมิติของการแสดงด้วยการค่อยๆ เสริมผู้แสดงให้ทำท่าเดียวกับพระลอลา เพื่อการเพิ่มความรู้สึกเสียใจและเคารพฟังในคำโอราพของแม่หรือพระนางบุญเหลือที่ยืนอยู่นั่นเอง

ภาพที่ 22 พระลอลาเสด็จประพาสไพร ถึง แม่น้ำกาหลง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ฉากพระลอเสด็จประพาสไพรถึงพระลอเสีียงน้ำ เป็นฉากที่ได้สร้างสรรค์เส้นทางขึ้นมา กล่าวคือ ได้สร้างสรรค์สัญลักษณ์ของเส้นทาง ในขณะเดียวกันให้ผู้แสดงถือร่มเพื่อสร้างบรรยากาศ วัฒนธรรมทางเหนือ อีกทั้งยังสื่อถึงหนทางหรือต้นไม้ระหว่างเดินทางในป่า

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ ทฤษฎีของ ศิลปะยุคโพสโมเดิร์น ดันซ์ ศิลปะการจัดวาง และศิลปะนามธรรม อีกครั้งหนึ่ง เห็นได้จากการใช้สัญลักษณ์แก่วัฒนธรรม คือร่ม ซึ่งต่างยุคสมัยกันมาใช้สื่อถึงต้นไม้ พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมทางเหนือไปด้วย ด้วยการจัดวางที่สวยงามอันหมายถึง เส้นทางที่มีสิ่งต่างๆระหว่างการเดินทาง

ภาพที่ 23 พระลอเสด็จประพาสไพร

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ในฉากพระลอเสด็จประพาสไพร มีการแสดงธรรมชาติในลิลิตพระลอออกมาปรากฏอยู่ในงาน นาฏศิลป์ด้วยการให้นักแสดงเด่นเป็นสัตว์ต่างๆที่อยู่ในป่าที่พระลอได้พบ เป็นบทที่แสดง ประกอบการบรรยายถึงธรรมชาติอย่างละเอียด

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ทฤษฎีของศิลปะนามธรรม โดยผู้ชมจะต้องใช้เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง โดยการตีความหรือดูการแสดงดังกล่าวนี้แล้วต้องคิดต่อยอด ตามประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคน คือสุนทรีย์ในการชมนาฏศิลป์ชุดนี้

ภาพที่ 24 เจ้าคิดฆ่าพระลอ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

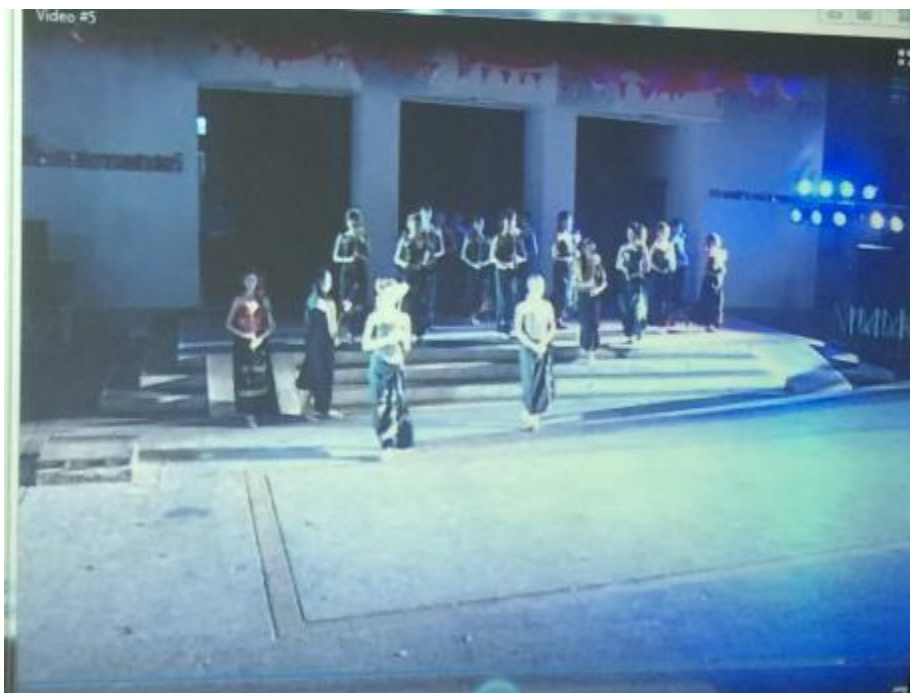
ภาพที่ 25 หุ่นสายพม่าที่ใช้เป็นสัญลักษณ์

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

เมื่อพระลอเข้าเมืองถึงตำหนักตำหนักสวน พระลอได้พระเพื่อนพระแพง เมื่อพระบิดาของพระเพื่อนพระแพงทราบจึงทรงกริ้วมากแต่ก็ทรงยอมรับพระลอ และจะจัดพิธีอภิเษกให้เพราะเหตุผลทางการเมืองที่ทำให้เห็นดังนั้นจึงเข้าไปช่วยพระลอ แต่ฝ่ายพระลอพาแพ้ว จึงทำให้ฝ่ายพระลอพระเพื่อนพระแพง และพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 เสียชีวิต จึงกลายเป็นโศกนาฏกรรม

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการใช้ศิลปะนามธรรม โดยผู้ชมจะต้องใช้เข้าถึงโลกของศิลปะหรือโลกของความงามที่แท้จริง โดยการตีความหรือดูการแสดงดังกล่าวนี้แล้วต้องคิดต่อยอด ตามประสบการณ์ของผู้ชมแต่ละคน เป็นสุนทรีย์ในการชมนาฏศิลป์ชุดนี้ อีกทั้งยังปรากฏหุ่น เป็นสัญลักษณ์ของการรบ เพราะในสงครามจริง ๆ นั้นจะใช้ธนูทำการรบอย่างเดียวก็เกินไปไม่ได้ แต่การนำธนูมาใช้ในการแสดงอย่างเดียว เพื่อจะให้มันเป็นสัญลักษณ์ของการรบ เป็นการเอาความคิดจากนาฏศิลป์ไทยมา ในตอนพระรามตามกวาง พระรามใช้ศรยิงใส่กวางทองเพียงดอกเดียว ก็สามารถสังหารกวางทองได้ เพราะในชีวิตจริง คนเราไม่สามารถล่ากวางได้ด้วยวิธีเดียว อาจใช้วิธีอื่นเข้าช่วย เช่น ตามล่ากวางด้วยคนหลายคน หรือต้องทำการยิงธนูหลายครั้งจึงจะสามารถยิง

ถูกตัวกว้างทองได้ ดังนั้น ศรหรือธนู จึงเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้ยิงจับวางเท่านั้น เช่นเดียวกับสัญลักษณ์ ธนู เป็นสัญลักษณ์ของสงครามหรือการรบนั่นเอง

ภาพที่ 26 ทำศพระลอ พระเพื่อน พระแพง

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 27 ดอกบัวสัญลักษณ์จักรธรรม

ที่มา : นราพงษ์ จรัสศรี

ภาพที่ 25-26 เมื่อส่งข่าวไปถึงแม่ของพระลอ จึงมีพิธีทำศพพระลอ พระเพื่อน พระแพง ชาวเมืองทั้งสองรำลึกกันถึงโศกนาฏกรรมนี้ ต่อมาจึงเจริญสัมพันธไมตรีอันดีซึ่งกันและกัน

ผู้สร้างสรรค์ใช้ดอกบัวเป็นตัวสื่อถึงจักรธรรมทางพระพุทธศาสนาและคำสอนที่พระพุทธเจ้าเปรียบมนุษย์ไว้สี่เหล่าเช่นเดียวกับดอกบัว ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์แห่งการยกย่องบูชาสูงสุด เปรียบคนดีที่ได้พัฒนาสู่จุดสูงสุดของการบรรลุนิพพาน กล่าวคือ เรื่องลิลิตพระลอมีปมเรื่องเกิดมาจากการทำสงครามเพื่อแย่งชิงอำนาจ จนทำให้ความรักกลายเป็นโศกนาฏกรรม เมื่อเรื่องจบด้วยการให้อภัยซึ่งกันและกัน เป็นพัฒนาสู่จุดสูงสุดของการบรรลุนิพพาน ซึ่งหมายถึงการให้อภัย

จากภาพและคำสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ได้ปรากฏการทฤษฎีของศิลปะนามธรรม ศิลปะการจัดวาง ใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ตามทฤษฎีนาฏศิลป์เฉพาะที่

4.3. การวิเคราะห์กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร ของ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี ผู้กำกับการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ผู้สร้างงานเกิดแรงบันดาลใจและต้องการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ (พ.ศ.2549) เพื่ออนุรักษ์และทำนุบำรุงวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับหลาย จึงวางแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างการแสดงชุดนี้ขึ้น

2) ค้นหาผู้ที่สามารถอ่านบทวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอได้อย่างถูกต้องเพื่อนำเสียงอ่านนี้มาใช้เป็นหลักของการแสดงประกอบด้วยเสียงผู้หญิงและเสียงผู้ชายอ่านสลับกัน ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่องด้วยน้ำเสียงที่ปกติที่เรียบง่าย

3) ทำดนตรีประกอบการแสดง โดยใช้เสียงอ่านลิลิตเป็นหลักแล้วเพิ่มดนตรีทำนองหรือประเภทต่างๆ เข้ามาเสริมกับบทกวีตามจินตนาการของผู้บรรจุเพลง

4) ออกแบบอุปกรณ์และเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง

5) อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ เพื่อให้มีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และถ่ายทอดลีลาทางด้านนาฏยศิลป์ให้กับผู้แสดงได้ปฏิบัติตาม โดยใช้เวลาประมาณ 4 เดือนหรือ 1 ภาคการศึกษาในการฝึกซ้อมและพัฒนาการแสดงก่อนทำการแสดงจริง

6) ทำการแสดงจริง อันเป็นขั้นตอนที่ผู้ชมได้ประจักษ์เป็นภาพจริง ด้วยการนำองค์ประกอบการแสดงต่างๆมาประกอบกัน และหลังจากที่ทำการฝึกซ้อมการแสดงจนสมบูรณ์แล้ว

7) รับฟังความคิดเห็นจากผู้ชมเพื่อเป็นแนวทางต่อการสร้างสรรค์ครั้งต่อไป

จากขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น เป็นตัวอย่างที่ดีและมีประสิทธิภาพในการบริหารการสร้างสรรคการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ กล่าวคือการบริหารงานข้างต้นจะทำให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบต่างๆที่มีประสิทธิภาพ เพราะให้อิสระกับศิลปินผู้ร่วมงานได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ยังสามารถกำหนดเวลาและดำเนินตามแผนการดำเนินงานได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการ ของ นราพงษ์ จรัสศรี ในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ มีการตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ อาจค้นพบได้ในขณะที่ทำการซ้อมหรือทดลองทำให้เหมือนกับจินตภาพที่เกิดขึ้นของผู้สร้างสรรค์ ต่อมาจึงร้อยเรียงความคิดสร้างสรรค์จากจินตภาพต่างๆ เข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นนาฏศิลป์ ชุดนี้ขึ้น ผสมผสานทฤษฎีและแนวของจากศิลปะสาขาต่างๆ และศิลปะยุคต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดเป็นการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดนี้ไม่เหมือนใคร เพราะไม่ได้คัดลอกผู้อื่นแต่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์จากประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์นั่นเอง

4.4 การวิเคราะห์บริบททางสังคม

จากขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น เป็นตัวอย่างที่ดีและมีประสิทธิภาพในการบริหารการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ กล่าวคือ การบริหารงานข้างต้นจะทำให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ เพราะให้อิสระกับศิลปิน ผู้ร่วมงานได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งยังสามารถกำหนดเวลาและดำเนินตามแผนการดำเนินงานได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาระบบทางสังคมที่ได้จากการวิเคราะห์การแสดงของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอได้มีบริบท สะท้อนและให้ประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

- 1) ด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยได้ปรากฏขึ้นในสังคมไทย มาแล้วระยะหนึ่ง อันเป็นรูปแบบหนึ่งของนาฏศิลป์ที่สามารถสื่อสารออกมาผ่านการแสดงเพื่อสะท้อนถึงปัญหาของสังคม ทำให้ผู้ชมสามารถนำข้อคิดต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี คิดสร้างสรรค์การแสดงที่เรียกว่า “นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย รูปแบบการแสดงวรรณคดีจินตภาพ” ขึ้นโดยเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดวรรณคดีให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น ความรู้สึกกลัวของพระลอเมื่อทราบว่าจะเกิดเหตุร้ายกับตนเองหลังจากเสียงน้ำที่แม่น้ำกาหลง ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้นักแสดงจำนวนหนึ่งแสดงถึงความรู้สึกกลัวซึ่งเป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมในเวลานั้น ด้วยกิริยาท่าทางที่วุ่นวาย สับสน และมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เป็นต้น

2. ด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือการทำผู้กำกับการแสดง นราพงษ์ จรัสศรี ได้แบ่งหน้าที่และให้อิสระทางความคิดต่อผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานได้ใช้ทักษะและความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เช่น สามารถบรรจเพลงได้ตามจินตนาการของตนเอง เปิดโอกาสให้นักแสดงได้เสนอท่าทางต่างๆ ของตนเอง เป็นต้น จะทำให้ได้ผลงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ร่วมงานได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่และมีอิสระทางความคิดสร้างสรรค์ เป็นการท้าทายความสามารถของผู้สร้างสรรค์การแสดงในการออกแบบและบริหารนาฏยศิลป์ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้

การแสดงชุดนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ เริ่มจากการนำบทวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอมาบันทึกเสียงอ่านในรูปแบบเสียงปกติ จากนั้นนำไปบรรจดนตรีและทำนองเพลงประเภทต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องตามจินตนาการของผู้บรรจเพลง แล้วใช้ทักษะและความสามารถของผู้สร้างสรรค์ทางนาฏยศิลป์มาบูรณาการ เพื่อให้สอดคล้องกับองค์ประกอบและภูมิศาสตร์ของสถานที่ที่ทำการแสดง จนกลายเป็นการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ได้อย่างสมบูรณ์

3. ด้านภาษาศาสตร์และการศึกษาวรรณคดี ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงเรื่องการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ สามารถเป็นสื่อภาพที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจวรรณคดีลิลิตพระลอได้มากยิ่งขึ้น ทั้งผู้ที่รู้จักพระลอมาก่อนหรือผู้ที่ไม่เคยรู้จักพระลอเมื่อได้ชมการแสดงก็ย่อมจะเข้าใจหรือซึมซับวรรณคดีอันทรงคุณค่านี้ได้ไม่มากนักน้อย อาทิ เข้าใจปรัชญาที่แฝงไว้ในวรรณคดี ตีมูลค่ากับวรรณศิลป์อันยอดเยี่ยมที่มีอยู่ในวรรณคดี สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนในสมัยอยุธยาในด้านต่างๆ ในด้านความเชื่อ ความบันเทิงจากการฟังขับขาน ความชื่นชอบในเรื่องของความรักในชนชั้นกษัตริย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณคดี ในฐานะเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยให้หนังสือติวและผู้ที่สนใจวรรณคดีโบราณเข้าใจเนื้อหาของวรรณคดีได้กระจ่างยิ่งขึ้น โดยสามารถทำให้เนื้อหาในรูปแบบธรรมที่มีอยู่ในวรรณคดีออกมาถ่ายทอดปรากฏเป็นรูปธรรมจากการแสดงนาฏยศิลป์ อันตรงกับปณิธานของ

ผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และเผยแพร่วรรณคดีโบราณให้แก่คนในสังคมไทย อีกทั้งยังปลูกฝังให้เยาวชนไทยสนใจและรักวรรณคดีไทยมากยิ่งขึ้น⁵⁷

4. บริบทด้านความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม⁵⁸ ในเรื่องลิลิตพระลอได้สะท้อนความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบริบทของสังคมในสมัยนั้นโดยสอดแทรกอยู่ในบทวรรณคดี วรรณคดีเรื่องพระลอนั้นได้สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและไสยศาสตร์ ซึ่งระบบความเชื่อทั้งสองประการนี้มีเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในสังคมมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้วิจัยได้แนวความคิดมาจากหนังสือ อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ ดังนี้

1. เชื่อเรื่องเทวดาที่อยู่กับธรรมชาติ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา ในวรรณคดีเรื่องพระลอนี้ มีปรากฏให้เห็นคือ ปู่เจ้าสมิงพราย สามารถช่วยเหลือมนุษย์ให้สมหวังในความรักได้ กวีเล่าเหตุการณ์การทำเสน่ห์ของปู่เจ้าสมิงพรายถึง 3 ครั้ง เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความยากลำบากและความพยายามในการทำเสน่ห์ของฝ่ายพระเพื่อนและพระแพงเพื่อชักนำให้พระลอให้เดินทางมาหาที่เมืองสรองให้จงได้

2. เชื่อเรื่องผีบ้านผีเมือง ที่ช่วยคุ้มครองให้บ้านเมืองปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย ดังที่ปรากฏว่าปู่เจ้าสมิงพรายได้ส่งกองทัพผีเพื่อปราบผีที่รักษาบ้านเมืองของเมืองสรองก่อนที่จะส่งสลาเหินมาให้พระลอ

3. นับถือเทพเจ้าในศาสนาฮินดูในวรรณคดีปรากฏตอนหนึ่ง ศรีพรหมรักษย์กษัตริย์กุมารที่มีอำนาจสามารถบันดาลให้เกิดเหตุเภทภัยแก่ใครก็ได้

4. เชื่อเรื่องนรกสวรรค์บุญกรรม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อดังกล่าวได้ปรากฏในวรรณคดีโบราณหลายๆเรื่อง

5. เชื่อเรื่องการเสียดาย เช่น ตอนพระลอเสียดายน้ำที่แม่น้ำกาหลง ปรากฏว่าแม่น้ำกาหลงเป็นสีเลือดและสายน้ำแปรปรวน

6. เชื่อว่าพระมหากษัตริย์มีบุญบารมีกว่าคนทั่วไป

7. เชื่อเรื่อง ขวัญ เป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำอยู่ในตัวของมนุษย์

⁵⁷ สัมภาษณ์ ธานีรัตน์ จิตุหะศรี, อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2 กันยายน 2558

⁵⁸ ชลดา เรื่องรักษลิลิต, อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ(กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรสจำกัด, 2554).

8. มีความเชื่อเรื่องความฝัน ว่าเป็นกลางบอกเหตุการณ์ในอนาคต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณคดีลิลิตพระลอ นั้น เป็นความเชื่อที่คล้ายกับวรรณคดีเรื่องอื่นในยุคสมัยเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เชื่อเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติ จินตนาการและเชื่อถือสิ่งที่มองไม่เห็น กวีอาจมีประสบการณ์หรือความเชื่อถือสิ่งเหล่านี้ ทำให้เป็นแรงบันดาลใจและสอดแทรกพฤติกรรมด้านความเชื่อมายังตัวละคร ซึ่งในปัจจุบัน ความคิดเรื่องความเชื่อในสิ่งต่างๆ อย่างไม่มีเหตุผลได้ลดลง เพราะสังคมเริ่มเปิดกว้างและยอมรับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น กล่าวคือประชาชนไทยในปัจจุบันใช้วิจารณญาณในการดำเนินชีวิต มีเหตุผลในการเลือกที่จะเชื่อสิ่งต่างๆ บนโลกอย่างไม่มกมายมากขึ้น

ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์ / อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นนาฏยศิลป์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยปณิธานของผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการส่งเสริมและอนุรักษ์คุณค่าของวรรณคดี ลิลิตพระลอ อันเป็นวรรณคดีโบราณของไทยที่ทรงคุณค่าอย่างมากในวงการภาษาไทย อีกทั้งผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดี จินตภาพชุดลิลิตพระลอ นี้ สามารถเป็นข้อมูลที่น่าสนใจและควรศึกษาสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ต่อไปในอนาคต

จากการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีบริหารจัดการและกระบวนการสร้างสรรค์ของ นราพงษ์ จรัสศรี สำหรับผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยชิ้นนี้ เป็นการบริหารอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ผู้ที่สนใจ นิสิต และนักศึกษา สามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้เป็นแนวทางเพื่อปฏิบัติได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอธิบายถึงการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาจนเสร็จจุลแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปผลและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาและการจัดทำวิจัยในอนาคต ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่อง นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ (Thai contemporary dance in the imaginary literature 'Lilit Phra Lo' dance series) ของ นราพงษ์ จรัสศรี เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงและวิเคราะห์บริบททางสังคมที่เกี่ยวกับการแสดงนี้ ให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่จะเป็นแนวทางการศึกษาและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยต่อไป โดยการรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีขอบเขตของการวิจัยว่าจะทำการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ” การแสดงนี้ที่จัดแสดงขึ้นใน พ.ศ.2549 ณ บริเวณหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น โดยจะศึกษาและจัดทำในเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2558

พระลอเป็นวรรณกรรมราชสำนัก เป็นเรื่องวรรณกรรมจากชาวบ้านแต่เกี่ยวกับราชสำนัก เรื่องที่เกิดขึ้นตั้งแต่ไทยยังไม่ได้รวมเป็นราชอาณาจักร เป็นเรื่องที่อยู่กับคนไทยมาช้านาน คนไทยมีการนำเรื่องพระลอมาสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ทั้งวรรณกรรม ขับกลอน นาฏยศิลป์ การละครและภาพยนตร์ อาทิ สมเด็จพระราชวังบรมมหาศักดิพลเสพ ได้จัดเป็นละครนอกแบบหลวงก่อนพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มาจัดเป็นละครพันทาง เป็นต้น

นราพงษ์ จรัสศรี ก็เป็นศิลปินนาฏยศิลป์ไทยท่านหนึ่งที่ได้ถ่ายทอดเรื่องพระลอ ในรูปแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ภายใต้เจตนารมณ์ที่ต้องการอนุรักษ์วรรณคดีไทยเรื่องลิลิตพระลอไว้ด้วยการนำจินตภาพที่เกิดจากคำหรือเนื้อความของวรรณคดีมาถ่ายทอดให้ออกมาเป็นรูปธรรมด้วย

นาฏยศิลป์ จึงเกิดเป็นการแสดงชุด นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการแสดงประกอบด้วยบทการแสดง ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง การแต่งกาย สถานที่ทำการแสดง แสงประกอบการแสดง นักแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว ตลอดจนกระบวนการสร้างสรรค์ของนราพงษ์ จรัสศรี ในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ อันทำให้การแสดงสำเร็จจุลวงด้วยดี การแสดงดังกล่าวนี้ได้มีบทบาทต่อสังคมหลายด้านโดยสอดคล้องกันที่สำคัญคือด้านนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยและด้านการศึกษาวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ โดยสะท้อนให้เห็นว่านาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพสามารถทำประโยชน์ให้กับการศึกษาที่เกี่ยวกับลิลิตพระลอโดยถ่ายทอดวรรณคดีที่เป็นตัวอักษรให้ปรากฏเป็นรูปธรรมจุดประกายให้เยาวชน นักเรียน หรือนักศึกษาเกิดความสนใจและเข้าใจในเนื้อหาของวรรณคดีลิลิตพระลอกระจ่างมากยิ่งขึ้น

บทการแสดง คือบทวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอฉบับดั้งเดิมทั้งเรื่อง ไม่มีการเพิ่มหรือตัดบทใดๆ เพื่ออนุรักษ์บทลิลิตพระลอให้ได้มากที่สุด อ่านด้วยเสียงผู้หญิงและผู้ชายสลับกันในโทนเสียงปกติตลอดทั้งเรื่อง ไม่แสดงอารมณ์หรือร้องเป็นเพลงใดๆ

ดนตรีและเสียงประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ให้ทำการบันทึกเสียงอ่านตามบทวรรณคดีลิลิตพระลอ ผู้สร้างสรรค์ได้ให้ อาจารย์อานันท์ นาคคง ร่วมกับและอาจารย์จิรายุทธ พนมรักษ์ บรรจุดนตรีและเสียงต่างๆตามจินตนาการของท่าน เข้ามาประกอบและจัดวางเพื่อให้เหมาะสมกับเสียงอ่านบทวรรณคดีซึ่งมีทั้งเพลงไทยเดิมเพลงต่างประเทศ และเสียงต่างๆ จัดวางด้วยการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นตัวช่วยจัดวาง เช่น เพิ่มความดัง-เบา ความช้า-เร็ว ช่วยให้ผู้แสดงจดจำเรื่องราวและจำลำดับการแสดงได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น

เครื่องแต่งกาย มีเอกลักษณ์ของชุดพื้นเมืองชาวเหนือ สวมใส่ง่ายสะดวกต่อการเคลื่อนไหวร่างกาย มีการแต่งกายที่หลากหลายในโทนสีใกล้เคียงกัน เช่น การใส่เกาเขอก การใส่เสื้อสวมกระโปรง หรือสวมกางเกง เป็นต้น ซึ่งผู้แสดงสามารถออกแบบการแต่งกายในแบบต่างๆ ด้วยตัวเอง โดยการแต่งกายในลักษณะเป็นกลางและเท่าเทียม ตามศิลปะแนวคิดเรียบง่าย (minimalism)

สถานที่ทำการแสดง จัดทำการแสดงที่ลานหน้าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2549 ตามทฤษฎีการแสดงนาฏยศิลป์เฉพาะที่ (site apacific dance performance) กล่าวคือ การแสดงที่สามารถประยุกต์เพื่อให้เข้ากับภูมิศาสตร์เดิมที่มี

แสงประกอบการแสดง เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มบรรยากาศของเรื่อง เพิ่มอารมณ์ต่างๆ เช่น รัก โกรธ กลัว เป็นต้น ผู้สร้างสรรค์ได้เชิญให้คณะจัดทำแสงสัญญาณสวีเดนเป็นผู้ออกแบบ โดยใช้ไฟละครแบบพื้นฐานและไม่ใช้เทคนิคในการใช้แสงมากจนเกินไป

นักแสดง คือ นิสิตชายและหญิง ที่มีความสามารถและพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยครึ่งหนึ่ง และนาฏศิลป์สากลอีกครึ่งหนึ่ง (บัลเลต์) แสดงลีลาด้วยท่านาฏศิลป์ที่ผ่านการจัดองค์ประกอบแบบกลุ่มร่วมกันโดยไม่แบ่งเพศและทุกคนแสดงเป็นตัวใดก็ได้หรือไม่กำหนดให้แสดงบทบาทหนึ่งโดยเฉพาะ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือการใช้สัญลักษณ์ช่วยสื่อความหมาย คือ เล็บ ฟันสายจากพม่า รม การโปกผ้าที่ศีรษะ รมภาคเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมมาจัดองค์ประกอบให้มาแสดงร่วมกันได้ อันเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของ นราพงษ์ จรัสศรี หรือผู้สร้างสรรค์

ลีลาท่าและการเคลื่อนไหว ส่วนใหญ่จะเป็นท่าทางรูปแบบคอนเทมโพรารี ดีานซ์ (contemporary dance) มีท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทยผสมเล็กน้อยเพื่อสื่อความหมายตามบทวรรณคดี กล่าวคือมีการใช้ท่าทางและการเคลื่อนไหวในหลายรูปแบบมาผสมผสานกันโดยแสดงควบคู่กับบทกลอนตลอดทั้งเรื่อง เน้นการเคลื่อนไหวหรือการเชื่อมท่า (movement) และ การใช้ท่างิ่ง (pose) เพื่อให้สื่อถึงเนื้อเรื่องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และนักแสดงจะสลับสับเปลี่ยนกันรับบทเป็นตัวละครต่างๆ

ผลการศึกษาริบททางสังคมที่ได้จากการวิเคราะห์การแสดงของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอได้มีบริบท สะท้อนและให้ประโยชน์ต่อสังคมในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1) ด้านนาฏศิลป์ ผู้ชมสามารถนำข้อคิดต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้นักแสดงจำนวนหนึ่งแสดงถึงความรู้สึกกลัวซึ่งเป็นนามธรรมออกให้เห็นเป็นรูปธรรมในเวลานั้น ด้วยกิริยาท่าทางที่วุ่นวาย สับสน และมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา เป็นต้น อันเป็นระบบการจัดการนักแสดงแบบใหม่ที่น่าสนใจและสามารถนำมาใช้สำหรับนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพราะทำให้นักแสดงทุกคนมีความเท่าเทียมและสามารถแสดงเป็นตัวละครใดก็ได้โดยไม่จำกัดเพศ ผู้หญิงสามารถแสดงบทผู้ชายและผู้ชายสามารถแสดงบทผู้หญิง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีการนี้สามารถนำวิธีการนี้ไปประยุกต์ใช้กับนาฏศิลป์ไทยได้เช่นเดียวกัน

2) ด้านกระบวนการทำงาน ผู้กำกับการแสดงได้แบ่งหน้าที่และให้อิสระทางความคิดต่อผู้ร่วมงาน ทำให้ศิลปินผู้ร่วมงานได้ใช้ทักษะและความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ เป็นต้น จะทำให้ได้ผลงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ ช่วยประหยัดเวลาในการทำงาน อีกทั้งเป็นการท้าทายความสามารถของผู้สร้างสรรค์ในการออกแบบและบริหารนาฏศิลป์ให้สอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่แตกต่าง

3) ด้านภาษาศาสตร์และการศึกษาวรรณคดี การแสดงชุดนี้สามารถเป็นสื่อภาพที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจวรรณคดีลิลิตพระลอได้มากยิ่งขึ้น ทั้งผู้ที่รู้จักพระลอมาก่อนหรือผู้ที่ไม่เคยรู้จักพระลอมือได้ชมการแสดงก็ย่อมจะเข้าใจหรือซึมซับวรรณคดี เข้าใจปรัชญาที่แฝงไว้ ตีมูลค่าบรรณาธิปไตยอันยอดเยี่ยม นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในฐานะเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยให้นักศึกษาและผู้สนใจวรรณคดีโบราณเข้าใจเนื้อหาของวรรณคดีได้กระจ่างยิ่งขึ้น เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนไทยสนใจและรักวรรณคดีไทยมากยิ่งขึ้น

4) บริบทด้านความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ในเรื่องลิลิตพระลอได้สะท้อนความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบริบทของสังคมในสมัยนั้นโดยสอดแทรกอยู่ในบทวรรณคดี ผู้วิจัยมีความแบ่งความเชื่อเป็นหลายประเด็นดังนี้

1. เชื่อเรื่องเทวดาที่อยู่กับธรรมชาติ
2. เชื่อเรื่องผีบ้านผีเมือง
3. นับถือเทพเจ้าในศาสนาฮินดูในวรรณคดี
4. เชื่อเรื่องนรกสวรรค์บุญกรรม
5. เชื่อเรื่องการเสี่ยงทาย
6. เชื่อว่าพระมหากษัตริย์มีบุญบารมีกว่าคนทั่วไป
7. เชื่อเรื่อง ขวัญ เป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำอยู่ในตัวของมนุษย์
8. มีความเชื่อเรื่องความฝัน ว่าเป็นลางบอกเหตุการณ์ในอนาคต

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณคดีลิลิตพระลอนั้น เป็นความเชื่อที่คล้ายกับวรรณคดีเรื่องอื่นในยุคสมัยเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เชื่อเกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติ จินตนาการและเชื่อถือสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งในปัจจุบันความคิดเรื่องความเชื่อในสิ่งต่างๆ ได้ลดลง เพราะในปัจจุบันคนไทยมีเหตุผลในการเลือกที่จะเชื่อสิ่งต่างๆ บนโลกอย่างไม่มกมายมากขึ้น

นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยรูปแบบวรรณคดีจินตภาพ ชุดลิลิตพระลอ ได้ช่วยให้วรรณกรรมลิลิตพระลอมีชีวิตชีวาในมิติของการแสดงนาฏศิลป์ แฝงไว้ซึ่งความหมายที่ลึกซึ้ง เพื่อมุ่งสู่แนวคิดของ

เรื่องได้อย่างราบรื่นและกลมกลืน ดังนั้นการสร้างจินตภาพจึงเป็นกลวิธีสำคัญของการสื่อวรรณคดี ออกมาเป็นภาพนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ชุดนี้มักเสนอทฤษฎีและแนวคิดทางศิลปะต่างๆ จินตภาพเหล่านี้ได้เชื่อมโยงกับนาฏศิลป์ ใช้ความคิดสำคัญของเรื่องและเพิ่มรายละเอียดให้มากที่สุด อันเป็นการสร้างเอกภาพระหว่างวรรณกรรมกับนาฏศิลป์ ตัวอย่างของการใช้ท่าบอกอารมณ์ รู้จักและเข้าใจ เหตุการณ์มากขึ้น อันเป็นการนำไปสู่การเข้าใจแนวคิดของเรื่องมากขึ้น

การสร้างจินตนาการโดยใช้นาฏศิลป์ นราพงษ์ จรัสศรี สามารถเลือกใช้สิ่งต่างๆ มาสร้างนาฏศิลป์ให้เห็นเป็นจินตภาพ ประกอบกับแสง เสียง และอุปกรณ์ต่างๆ ทำให้จินตภาพของศิลปินชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ชมจะได้เห็นภาพเหล่านี้และมีความรู้สึกหรือสัมผัสจินตภาพได้เช่นเดียวกัน ส่วนหนึ่งมาจากผู้สร้างสรรค์เป็นศิลปินย่อมมีจินตนาการสูง มีความละเอียดอ่อนพิถีพิถันในการเลือกกลวิธีการสื่อสาร ภาพที่ผู้ชมได้เห็นคือนาฏศิลป์อันประณีตและสร้างสรรค์ขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้ชมมีจินตนาการต่อยอดไปได้อีก

การนำพระลอมาทำเป็นงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยได้ประสบความสำเร็จ เพราะได้ช่วยให้ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับวรรณคดีได้มีส่วนร่วมกับการงานนาฏศิลป์นี้ อีกทั้งคนไทยหรือชาวต่างชาติที่ไม่เคยรู้จักกับวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอมาก่อน จะได้มีโอกาสสัมผัสกับวรรณคดีเรื่องนี้และได้ทำความรู้จักกับวรรณคดีเรื่องนี้ได้อีกระดับหนึ่ง นับว่าเป็นการอนุรักษ์วรรณคดีที่ประสบความสำเร็จ

นาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน สืบเกิดได้จากนาฏศิลป์ชั้นนี้เป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัยงานหนึ่ง ซึ่งแสดงไว้เมื่อปี พ.ศ.2549 และในปัจจุบันเราพบเห็นงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน เช่น การแสดงเพื่อจบการศึกษาจากสถาบันต่างๆ เป็นการแสดงแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัยมากขึ้น การแสดงในรายการโทรทัศน์ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่านาฏศิลป์ร่วมสมัยยังคงได้รับความนิยมอยู่และมีแนวโน้มว่านาฏศิลป์ร่วมสมัยจะได้รับความนิยมต่อเนื่องไปอีกในอนาคตไปเรื่อย เพราะนาฏศิลป์ร่วมสมัยสามารถผสมผสานสิ่งต่างๆไว้ด้วยกันมันจึงมีความเป็นปัจจุบันอยู่แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จากการทำวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเกี่ยวกับ การแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย การแสดงวรรณคดีจินตภาพ และพระลอ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดวิจัยในอนาคต ดังต่อไปนี้

1) ควรจะมีศึกษาในลักษณะเดียวกันกับวิจัยฉบับนี้ แต่ศึกษาศิลปินท่านอื่นและวรรณคดีเรื่องอื่น เนื่องจากมีความน่าสนใจ จนสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ในอนาคตได้เป็นอย่างดี

2) ผู้ที่สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้สามารถทำวิจัยต่อไปได้ ด้วยการไปศึกษางานนาฏศิลป์เรื่อง ลิลิตพระลอของศิลปินท่านอื่น หรืองานของ นราพงษ์ จรัสศรี แต่เกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องอื่น หรือนาฏศิลป์ร่วมสมัยของศิลปินท่านอื่นที่เกี่ยวกับวรรณคดี เพื่อให้งานนาฏศิลป์สามารถทำประโยชน์กับวรรณคดีได้เป็นอย่างดี

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. ชุมนุมพระลอ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด จงเจริญการพิมพ์, 2547.
- จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. โลกศิลปะศตวรรษที่20. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2545.
- จิรายุทธ พนมรักษ์. อาจารย์ประจำวิชาานาฏยศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สัมภาษณ์, 1 กันยายน2558.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. อ่านลิลิตพระลอ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาเพรช จำกัด, 2553.
- ธานีรัตน์ จัตูหะศรี. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (ผู้สร้างสรรค์). นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ [เทปบันทึกการแสดง].2549.
- นราพงษ์ จรัสศรี. อาจารย์ประจำวิชาานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2558, 3 มีนาคม พ.ศ. 2558, 13 ตุลาคม พ.ศ.2558, 14 ตุลาคม พ.ศ.2558.
- นิพาดา เทวกุล, หม่อมหลวง. ความคิดปรัชญาเบื้องหลังภาพเขียน Abstract. วารสารมนุษยศาสตร์ วิชาการ รายงานผลงานทางวิชาการประจำปี 2537, (2537): 7-11.
- ปิยะฤกษ์ บุญโกศล วรรณกรรมและวรรณคดี [ออนไลน์].แหล่งที่มา: www.krapiyarkerk.wordpress.com/ [10 ตุลาคม 2558]
- มนัส โกมลทา, ทฤษฎีเกี่ยวกับจินตภาพ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org> [10 พฤศจิกายน 2558]
- ลักขณา แสงแดง. นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยในการแสดงแสงเสียงประกอบจินตภาพ เรื่อง ว่างดาวัลย์ อดีตอันรุ่งเรืองสู่ปัจจุบันอันรุ่งโรจน์, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- วรายุภา เหมือนประเสริฐ. ศิลปศาสตรบัณฑิตและศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรมบัณฑิตวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2558.
- สถาพร สันทอง. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏยศิลป์ไทยและอาจารย์พิเศษภาควิชาานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2558.
- สุเมธ เทศขา, นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยสื่อสารประวัติศาสตร์ไทย ในการแสดงแสงเสียงประกอบ จินตภาพเรื่อง แผ่นดินนี้มีความหลัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชาานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- อานันท์ นาคคง. อาจารย์ประจำคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์, กุมภาพันธ์ 2557.

อารี สุทธิพันธุ์, ประสบการณ์สุนทรียะ, กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน แกรมมี่ จำกัด, 2547.

เอกรัตน์ รุ่งสว่าง. อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์. ผู้แสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในรูปแบบวรรณคดีจินตภาพชุดลิลิตพระลอ. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2558.

3100 52 27

ลิสิตพระยศ

สำนักพิมพ์ ดลวิทย์

เลขที่ ๗๒๔ วิทยุวัฒนา พระนคร โทร. ๒๔๕๕๖

พิมพ์จำหน่าย

ราคา ๓๕ บาท

พิมพ์ที่ ร.พ. อักษรบรรณการ เสาชิงช้า ถนนบำรุงเมือง พระนคร
ขายที่กรุงเทพฯ ทัศนาคะ ผู้พิมพ์และผู้จัดการ พ.ศ. ๒๕๐๖

คำนำ

ด้านพิมพ์คังวิทยา ได้แจ้งแก่กรมศึกษาธิการ ๑๐
อนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง จิตพระตอ ออกจำหน่ายเผยแพร่
กรมศึกษาธิการอนุญาตให้จัดพิมพ์จำหน่ายได้

เรื่อง "จิตพระตอ" นี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชฯ-
นุกาภ ได้ประทานอธิบายไว้ในหนังสือ "บันทึกถ้อยคำกรมธรรมคดี"
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ วันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ว่าดังนี้
"หนังสือจิตมีมากเรื่องจริง แต่ที่นับถือกันว่าเป็นศา
มาแต่โบราณกาลฉบับนี้ มี ๓ เรื่องเท่านั้น คือ

๑. เรื่องอนพาย แต่งในสมัยอยุธยา เดิมพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง
๒. เรื่องพระตอ แต่งในสมัยอยุธยาเหมือนกัน เป็น
นิทานเรื่องทางอาณาจักรสุโขทัย (คือมณฑลพายัพ) ดูเหมือน
พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ทรงพระราชนิพนธ์ แต่
ในเวลาดังกล่าวพระองค์เป็นพระราชโอรส
๓. เรื่องแดงพ่าย สมเด็จพระบรมพรพรมานุชิตชิโนรส
(เมื่อยังเสด็จดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นนุชิตชิโนรส) ทรงพระนิพนธ์

เลขหมู่ 895.911
 พ.ศ. 2511 ม.๕
 ร.๑๐๖/๒.1
 เลขทะเบียน 57906
 ฝน เดือน ปี 6 ก.ค. ๐7

1-15518330

ในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ เสด็จพระเกียรติตั้งเศียรพระ
นครอวมหาราช

หนังสือสัตต ๓ เรื่องนี้ ที่จะตัดสินว่าจำนวนเรื่องไหน
แต่งดีกว่าหรือดีกว่ากันนั้นไม่ได้ เพราะแต่งต่างสมัยกัน และ
กระบวนกลอนที่แต่งก็ต่างกัน เพราะแต่งตามนิยมในสมัยที่แต่ง
นั้น ควรเคยยกอย่างแต่งอย่างอื่นด้วย ๓ เรื่อง ถ้าหาก
ดูจากความสูงส่งของรางวัลถึงเพียง และขอให้เราเลือกเรื่องใด
เรื่องหนึ่งใน ๓ เรื่องนั้นบ้างก็ดี ก็จะต้องหาเกณฑ์อย่างอื่นมา
ประกอบกับจำนวนที่แต่งไว้เป็นหลักด้วย ๒ อย่าง คือจำนวนที่แต่งอย่าง ๓
หนังสือเล่มหนึ่ง ๓ เรื่องหรืออย่าง ๓ ขอนจะยกอุทาหรณ์เช่นหนังสือกลอน
นิราศภูเขาทองกับบทเสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร รุ่นท้าวแก้ว
ทั้ง ๒ เรื่อง แต่ใครอ่านบทของสุนทรภู่หรือบทของกวีเก่าเสภา
เรื่องพระราชพงศาวดาร เพราะนิราศภูเขาทองของสุนทรภู่แต่ง
สุนทรภู่จะว่าอย่างไรก็ได้ แต่บทเสภานั้น เรื่องพระราชพงศาว
ดารกับฉบับอื่นๆ จะแต่งให้หรูหราออกไปนอกเรื่องไม่ได้ ตัวอย่าง
ที่ยกมาแต่ครั้งนั้นได้ หนังสือที่แต่งไม่ยาวประเภทใด หรือใคร
แต่งก็ไม่น่าจะยกกัน ในอดีต ๓ เรื่องที่กล่าวมา เรื่องอมพ่าย

ค

อมพ่าย คบเรื่องเป็นพงศาวดาร การแต่งมโหรี
สมัยร้อยเรื่องพระศอซึ่งเป็นตำนาน ผู้แต่งมีชื่อจะกล่าว
ความให้จบได้ ได้กว้างขวางกว่ากัน เพราะฉะนั้นจึงยกมา
ตำราเรื่องพระศอวิเศษกว่าเรื่องอื่น ถึงยกย่องเป็นตำรามาแต่
โบราณ แม้หนังสือเรื่องอื่นตามหนังสือพระโหราฯ แต่งเป็นตำรา
เขียนภาษาไทย เมื่อรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็คิด
โคลงในเรื่องพระศอมาใช้เป็นแบบในหนังสืออื่น ครั้นถึงสมัย
กรุงรัตนโกสินทร์ ก็มีตำรากรมพระบรมวงศานุรักษ์ แต่ง
นิพนธ์เรื่องพระศอมา ๓ เรื่อง และบทกลอนที่แต่งมาแต่ครั้ง
อย่างอื่นอีกเรื่อง ๓ เรื่องให้คัดความพิมพ์ออกมาเอง
พระศอแต่งกว่าแต่ก่อน อากศย์ที่แต่งต่างต่างมา ถ้าจะคัด
ก็เห็นเอาเรื่องใดเป็นเอกในอดีต ๓ เรื่องนั้นไว้ ข้าพเจ้าเห็นว่า
ควรจะเอาเรื่องพระศอ และเรื่องอากศย์พิมพ์ออกกับข้าพเจ้า
ไม่พอ

ใครพิมพ์แต่อดีตที่เรื่องพระศอแต่แต่งเมื่อไร บัญหา
คู่มือหนังสือไม่เคยมีให้ดูกัน เห็นว่า ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่อง
พระศอออกทรงหนังสือจะแต่งคำวิเศษอื่น ขอแสดงความเห็นแก่
ท่านที่ทายด้วย คือ ข้าพเจ้าคิดว่ามีโคลงบทออกซึ่งแต่งอยู่ ๒ บท

๓

บทหนึ่งว่า "มหาราชเจ้าในพนมขี" หมายความว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ แต่คือบทหนึ่งว่า "เยาวราชเจ้าบรมจ" หมายความว่าพระราชบุตรของพระเจ้าแผ่นดินทรงแต่ ที่บอกแย้งกันดังนี้ คือให้เห็นว่าผู้ที่แต่งโคลง ๒ บทนั้น เป็น ๒ คน และมีใช้คำที่แต่งดิถีพระองค์ ๒ บทเป็นของแต่งเพิ่มขึ้นมาอีกภายหลัง ส่วนผู้แต่งดิถีเองได้กล่าวไว้ในโคลงบานแนกข้างต้นเรื่องว่า

"เกดกาดอนกถาดกถาร กถดถอม โฉนา
ถวยบารอทิวให้ ริราชผู้มบุญ"

หมายความว่าผู้แต่งถวายพระเจ้าแผ่นดิน มีใช้พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่เอง เหตุใดผู้แต่งโคลง ๒ บทข้างท้ายดิถี จึงอ้างว่าพระเจ้าแผ่นดินและพระเยาวราชทรงแต่ จะดงเหนือเห็นว่าอย่างไร ไม่มีผู้ถกกระไรอยู่ พิจารณาดูจำนวนที่แต่งก็เห็นได้ผู้แต่งดิถีพระองค์เป็นผู้รัฐราชประเพณีและถาวรเมือง ต้องเป็นบุคคลชนดั่งอยู่ในราชสำนัก ประกอบทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญอักษรศาสตร์ ผู้ทรงความรู้ความสามารถถึงปานนั้นกับเจ้านาย จะยกตัวอย่างเช่น เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร และสมเด็จพระบรมพรพรมานูชิตฯ เป็นต้น จึงเห็นมีฐานว่า ผู้แต่งดิถีพระองค์นั้น เมื่อแต่งยังเป็นพระราชโอรส และต่อมาได้รับราชการเป็นพระเจ้าแผ่นดิน โคลงข้าง

๑

ดิถีบทที่ว่า "เยาวราชเจ้า บรมจ" แต่งก่อน โคลงบทที่ว่า "มหาราชเจ้า ในพนมขี" แต่งเมื่อภายหลัง เดิมก็เห็นจะแต่งเขียนลงในหนังสือพระอภิมอบของพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นเมื่อรวบรวมฉบับชำระหนังสือเรื่องพระอภิมอบในภาคตรงใต้ครึ่งหนึ่ง (ภาคจะเป็นแต่แรกคงกรุงรัตนโกสินทร์) พบโคลง ๒ บทนั้น จึงรวมเขียนลงไว้ในฉบับชำระใหม่ด้วยก็เลยติดอยู่

ปัญหาข้อที่ว่าหนังสือดิถีพระองค์แต่งเมื่อไร ข้อนี้ดิถีนั้นบทที่ว่า แต่งก่อนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะหนังสือตามต้นที่พระโหราฯ แต่งในรัชกาลนั้น ได้คัดเอาโคลงดิถีพระองค์ คือบทที่ว่า

๑๑. เสด็จเฝ้าเสด็จอ้าง ธานีโต พี่เอย
เสด็จเยี่ยมเยยคีโคร ทิวหตา
ดั่งเชื้อพี่หอบไหทด ดั่งต้น ฤาพี
ดั่งพิศเคืองเจ้า อญาใต้ถวมแล้ว ฯ"

หมายเหตุ ภายหลังต่อมา ปรากฏว่ามีผู้สนใจค้นคว้าวินิจฉัยกันไว้หลายท่าน.

ฉ

มาใช้เป็นแบบโคลง ๔ เพราะ เอก โท ครองตามตำราหมบทก
 แห่ง นอกรากหนังสือจินตมณีนัยมีเค้าเงื่อนอย่างอื่นเป็นที่ตั้งเกด
 อีก คือหนังสือบทกลอนแต่งครั้งกรุงศรีอยุธยา (ว่าตามตัวอย่าง
 ที่ยังมีอยู่) ต่างกันเป็น ๓ ตอน ตอนต้นนับแต่รัชกาลสมเด็จพระ
 พระบรมไตรโลกนาถมา ขอบแต่จดดิศกัมเป็นพัน มีดิศกโองการ
 แห่งมาพระพิพัฒน์ศยา ดิศกเรื่องยงพ่าย และดิศกเรื่องพระ
 ดอนเป็นตัวอย่าง ถ้ารวมทั้งหมดกันทั้ง ๓ เรื่อง พังเห็นได้ว่าใน
 สมัยนั้นยังไม่รู้ถึงว่าคณะและเอกโทเป็นสำคัญเท่าที่คำ มาตอน
 กลางนับแต่รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมา ขอบแต่
 โคลงและฉันทกันเป็นพัน มีโคลงพระศรีมหาโพธิ์และโคลงกำสรวล
 กับทางโคลงเบ็ดเตล็ดเป็นตัวอย่าง ส่วนฉันทก็มีเรื่องสมุทรโฆษ
 และเรื่องอนิรุทธเป็นตัวอย่าง ถึงตอนปลายนับแต่รัชกาลพระ
 เจ้าบรมโกศ ขอบแต่กลอนเพลงยาวกันเป็นพัน ซึ่งตัวอย่าง
 ยังมีอยู่มาก ในกรุงศรีอยุธยามีตอนกลางและตอนปลาย หา
 ปรากฏว่าแต่งดิศกเรื่องใดไม่

จึงเห็นว่าควรถือเป็นผู้ที่ได้ ว่าดิศกเรื่องพระตอนแต่ง
 ในกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ราวในระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๓ จน พ.ศ.
 ๒๐๒๐ ส่วนผู้แต่งนั้นจะว่าแต่ต้นต้นพระองค์โดยยกอยู่ ด้วย

ช

จะเป็นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ หรือสมเด็จพระรามาธิบดี
 ที่ ๒ หรือสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร พระองค์ใดพระ
 องค์หนึ่งก็ได้ทั้งนั้น เป็นอนุฎไม่ได้แน่
 ดิศกพระรอนัน ได้เคยจดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ ครั้งหนึ่ง
 และ พ.ศ. ๒๔๘๒ อีกครั้งหนึ่ง โดยได้พิมพ์ตามฉบับโรงพิมพ์
 ของกรุงรัตนโกสินทร์ ๕ อีกต่อหนึ่ง

ในฉบับพิมพ์ทั้งสองที่กล่าวนี้ เขียนชื่อเมืองของพระเพท
 พระเพงเป็น ๒ อย่าง คือตอนแรกเรียกว่า "เมืองสรอง" (ซ้ำ
 กับชื่อเมืองของพระระตอ) ดังนี้ "มีพระยาคณหนึ่งใหญ่ไชยราชวง
 ษานกร พิมพ์ตำราพระราช พระบาทเจ้าเมืองสรอง สมเด็จพระ
 ต่อราชา มหาเจ้าเมือง" แต่ในตอนหลังๆ เรียกว่า "เมือง
 สอง หรือ สรวง" ตลอด ในคราวพิมพ์คราวนี้ ได้ถอดตรง
 ดูในฉบับเขียนเดิมดูคำอื่นมีอยู่ในหนังสือตัวอักษรยาก ปรากฏว่า
 คณาคณฉบับพิมพ์ที่ ๒ เรียกว่า "เมืองสรอง" นั้น ในเล่มสุดท้าย
 ได้กรอคำถึง ๑ ฉบับเรียกว่า "เมืองสรอง" ดังนี้ "มีพระยาคณ
 หนึ่งใหญ่ ชไชยราชวงษานกร พิมพ์ตำราพระราช พระบาทเจ้าเมือง
 สอง สมเด็จพระราชา มหาเจ้าเมือง" และต่อๆ ไปก็
 เรียกว่า "เมืองสรอง" ทุกแห่ง อนึ่ง โคลงบทสุดท้ายในเรื่อง

ข

พระตอน ที่ความผู้แต่งเพิ่มเติมภายหลัง โดงบทที่ ๓ ใน
 ฉบับพิมพ์พงศวดังเดิมเรียกว่า “ฉบับเจ้าพระยาเจ้าบรมวงษ์
 แดฉบับเขียนในสมุดคำที่โตกวรจตุ ๗ ฉบับ เขียนว่า “ฉบับเจ้า
 มหาราชเจ้าบรมวงษ์” เหมือนกันทุกฉบับ ห้ามฉบับใดเขียนว่า
 “.....เจ้าพระยา.....” ไม่เคยได้ฉบับแต่ใด ^{๕๕}
 จึงมีบัญชีใหม่ ที่บันทึกวิชาการครั้งนี้ลงชื่อต่อไป
 แต่อย่างไรก็ดี กรมศิลปากรได้พิมพ์ข้อความดังกล่าว
 ไปตามฉบับเดิมก่อน เมื่อมีโอกาสดังนี้จะชำระหรือทำเชิงอรรถ
 ตลอดจนเล่มต่อไป.

กรมศิลปากร
 ๕ ตุลาคม ๒๕๐๖

สารบัญ

พระเวียงชัย...	หน้า
ตัวแม่ตรงยกทัพไปรบเมืองตรง	๓
ตัวพิมพ์ตำราราช อาคตอช้าง	๔
พระเพื่อนพระแพงไปยดงยา	๕
เอกเกียรติพระอ...	๕
นางนพวงไวยรับอาศั	๗
พลอยแดงคนดงวรีวิญ โดมพระเพื่อน พระแพง	๘
พระต่อได้ฟังข่าว	๓๐
พลอยหาหมอกาเดิ่นเห	๓๒
นางนพวงไวย ไปหาพระบุญเจ้า	๓๖
พระบุญเจ้าสั่งพราภัยรับช่วย	๔๐
พระบุญเจ้าใช้ยาทำให้พระอทอง	๔๗
พระอทองถึงนาง	๕๗
พลอยท้อไชยแก้ภัย	๖๓
พระบุญเจ้าแต่งทัพผู้	๖๕
เมืองแพะป่า	๖๗
พระบุญเจ้าจัดดาเทิน	๖๘

[๒]

พระดอดดั่ง	หน้า
พระดอดดาแม่เอกจากเมือง	๓๘
โอรสของแม่	๔๐
พระดอดเด็คประพาสไพร	๔๘
พระดอดเด็ยนา	๕๘
พระมีเจ้าใช้โกไปด้อมพระดอด	๗๒
พระดอดตามไป	๗๖
พระดอดเจ้าด้อมพระเพื่อน พระแพง	๗๗
พระดอดน้องถึงพระเพื่อน พระแพง	๗๘
พระเพื่อน พระแพงฝัน	๗๙
พระดอดพี่ค้าหนัดด้อม	๘๐
พระดอดได้พระเพื่อน พระแพง	๘๑
พี่เลี้ยงกำบายนำพระดอดเข้าเมือง	๘๒
พ่อพระเพื่อน พระแพงรุ่งเรือง	๘๓
ยากิค้าพระดอด	๘๓
นายแก้ว นายขวัญ นางวิน นางโรยตาย	๘๔
พระดอด พระเพื่อน พระแพงตาย	๘๕
ส่งข่าวไปถึงแม่พระดอด	๘๖
ทำศพพระดอด พระเพื่อน พระแพง	๘๗

ดิถีพระดอด

๖๒ ครุฑดิถีฤทธิชัย ไกรภรณ์ของเค่งฟ้า หัตถ์ระวี
 ๖๓ ธรรมนิรมิตา ระอาณภาพ ปรามทุกทิศ ฤทธิกรวาม เสดาณ
 ๖๔ รอนตวงดาวคตหัว คิวถงตกลดาควาควอน ฝ่าย
 ๖๕ ราชชนนเพ็ญ ฝ่ายข้างตวงประโดย ฝ่ายข้างไทยไชยศรี คิม
 ๖๖ ธิประเทภพิศาด ดำวราชฐ์วิธิมฤทธิ พิพิธราชด้อมบตี
 ๖๗ ธิพิณมังกด ตรีพดัดดิมมา ประชากรเกษมสุข คุ้มทิวธรณ
 ๖๘ ธรรมภกรัถโยธยา มหาคิดถภาพ นพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์
 ๖๙ ธรรมะภโยคองหัตถ์ ฟ้าพหุมภุณ ๖
 ๗๐ โดลง ๔ บัญเจ้าคตมโตกเถย โดกา
 ๗๑ ธรรมโยเกษมสุขพุม ไช้หม้อย
 ๗๒ ธรรมโยเกษมสุขพุม ฎำรำ ถึงเถย
 ๗๓ ธรรมโยเกษมสุขพุม กถาวอ้างเถย ๖
 ๗๔ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๗๕ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๗๖ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๗๗ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๗๘ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๗๙ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม
 ๘๐ ธรรมโยเกษมสุขพุม ธรรมโยเกษมสุขพุม

ลิลิตพระลอ

๑๑ ๕๕๕
๑๒ ๕๕๕
๑๓ ๕๕๕
๑๔ ๕๕๕
๑๕ ๕๕๕
๑๖ ๕๕๕
๑๗ ๕๕๕
๑๘ ๕๕๕
๑๙ ๕๕๕
๒๐ ๕๕๕

๒๑ ๕๕๕
๒๒ ๕๕๕
๒๓ ๕๕๕
๒๔ ๕๕๕
๒๕ ๕๕๕
๒๖ ๕๕๕
๒๗ ๕๕๕
๒๘ ๕๕๕
๒๙ ๕๕๕
๓๐ ๕๕๕

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑๑ ๕๕๕
๑๒ ๕๕๕
๑๓ ๕๕๕
๑๔ ๕๕๕
๑๕ ๕๕๕
๑๖ ๕๕๕
๑๗ ๕๕๕
๑๘ ๕๕๕
๑๙ ๕๕๕
๒๐ ๕๕๕

๒๑ ๕๕๕
๒๒ ๕๕๕
๒๓ ๕๕๕
๒๔ ๕๕๕
๒๕ ๕๕๕
๒๖ ๕๕๕
๒๗ ๕๕๕
๒๘ ๕๕๕
๒๙ ๕๕๕
๓๐ ๕๕๕

๓๑ ๕๕๕
๓๒ ๕๕๕
๓๓ ๕๕๕
๓๔ ๕๕๕
๓๕ ๕๕๕
๓๖ ๕๕๕
๓๗ ๕๕๕
๓๘ ๕๕๕
๓๙ ๕๕๕
๔๐ ๕๕๕

อุบายหอสมมุติแห่งชาติ

ข้างข้าง ช้างพระช้างชนกัน มีางกลืนคอกุเกล้า เข้ากรวงทวน
แพง รแรงเร่งมาหนา ถึงพิงพิงสาครราช พระบาทชากอกอช้าง
ทูนพดค่างของงรบ กับพระศัพทษัตริย์ หน้เมืองเม่งท่านไท
ครันพระศัพทเข้าได้ ดั้เขื่อนให้ทับทวาร ทำหนา ๑

๑ รำ งานรักษาพระนคร ทำวพิชัยพิชณุกรกนเมืองได้ ให้
แมนตรงเด็สดักคน ทำวพิชัยนครของพิภพ ปลงศัพพระราชบิดา
แต่ได้ สกให้ต้องพงหาหน่อเหินา ไปอยู่ด้วยยาเจ้าวงเคียด กับ
ต้องนางเคียดยอดถาด พิเศยงราชธิดา โดยศทราชอินชน ซึ่งนาง
วันแตนางไว โดยรักษาต้องอ่อนท้าว ต้องตั้งเตลเด็สดักตัว
ผู้ห้องเรือหนดวง ทำหนา ๑

๑ รำ เมื่อหนีไปแมนตรง พระยาหดวงผู้มศักดิ์ ให้ไปถ่าว
นางตักษณวดดี นางมิ่งศักดิ์ดีดัดตอ ให้แก่พระจอดิดถก ยกเป็น
อัครมहिดี มีบริพารพระธนม ถ้วนทุกกรมกานิต ประกอบสรจพ
ตั้งมบูรณึ จึงเรนทรรฐราชธิดา ด้วยราคาดีเด็สดัก พระจอด
เด็สดักด้วยราชย์ โคมอกิดถาดังระดม ดินฟ้าขมมบูรณึเด็ว โคม
พระจอดิดดีแก้ว ก่อท้าวแตนดิน แตหนา ๑

อุบายหอสมมุติแห่งชาติ

อุบายหอสมมุติแห่งชาติ

- ๑ รำ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๒ ๒ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๓ ๓ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๔ ๔ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๕ ๕ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๖ ๖ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๗ ๗ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๘ ๘ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๙ ๙ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า
- ๑ รำ ๑๐ ๑๐ รอยรูปอินทราทศฟ้า มาอ่องคิเนหัด้า

ลิลิตพระลอ

ไปเยี่ยม
ตั้งไซ
งามขึ้น ได้มา

บอกข้าขอพึ่งหญิงงา ๆ

ยาหาย งามมา
ช่วยได้
ดีกว่า ได้มา
แต่ถ้าเผาเสีย ๆ

ต้องต้มเตจพระน้อง

ต้องต้มเตจพระเจ้า

หากกระบิตในแห่งหง่า
ความอวยโรยชวยได้
แห่งตั้งตายดีกว่า นะพื
โอเอ็นตุ๊ก

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

นางวิชัยนางนพมาศ
พระอภัยมณี

๗

ในชื่อพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

ลิลิตพระลอ...
พระอภัยมณี

๖

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

รับ ข้าราชการช่วยคิด เมื่อข้าราชช่วยคิด เมื่อตั้งฎาเหตุใด
 ๑ ขมิ่วใจเท่าเจ้า ต้องแม่ ณ หัวเจ้า มิได้เอ็นดู เมื่อฎา ๑
 โดลง ๔ แฉียงฎาเลี้ยงเต่างัง อันใด พี่เอย
 ๑ แฉียงยอเมยยอศึโคร ทัวหงัว พี่เอย
 ต้องเชื่อพหุทมิให้ด ต้มต้ม ฎาพี่
 ต้องพิศคิดเองอ่า ออย่าได้ถามเบื้อ ๑

๑ ตั้งหมองแกว้ออย่า
 เมื่อจกขอออาดำ โศกา ณ แม่
 คุ่งไค่
 ต้มต้ม ต้องนา
 หากฎาเบมกต ๑

๑ ความคิดผิดคิดได้
 หึงตั้งตอชกชวอนราย ความเอาย พี่เอย
 เจบเมอว่าแหงนตาย สู้หย้า
 เมื่อหากกรักท้าวท้าว คักว่า ได้มา
 ไม่รู้จักเมื่อ ๑

๑ ไปหมองแก้คิดข้า
 คิดตั้งเบมกตชิต ขอมแท้
 มตหมอแห่งใดลิทชี่ จักสู้ ชแม่
 ให้ตอบตงท้าวแต่ อยู่ไคณใด ๑

ลิลิตพระลอ

๑ ภายเ็นต้องนางชอม ความชอมภายเมยชอ ดอกทักมว่า
 ๑ เวชคิตไคความดี มัฐุนากตวิ เตยควิเล็ดตุให้
 ๑ จะไว้มะหงัดหัว จะไว้น้ำแห่งหนใด ข้าตาใจต้องตบ
 ๑ โคนษครยมีเตยชอม เราจะประกอบเบงควร
 ๑ ไคความร้ายแก่เราหา ข้ากว่าต้องพวงพวย
 ๑ ไคเลื่อผู้อาสา ครานพิบเมติ ความคิต
 ๑ ต้องพิศกรักไว้ ต้องพิศแยงเยไค ๑

๑ ข้าจะไว้ธาวินมุสติท สิตชอมบชิตมาลัย ไปชอฉาย
 ๑ แล้วให้ทงเทยวติณ สวงเดริชอุต้องโมมทรี ทัวเบ
 ๑ ขบชอยยอศึอ้าง ฎาฎุกษครยเจ้าข้าง ชนแท้ใคร
 ๑ ยอมา ๑

๑ ทุกเมองมัฐูกท้าว นมมี มากนา
 ๑ ขอมบชิตกรยคกรย พี่เอย
 ๑ ขอมบชิตกรย คักสู้
 ๑ โคนษครยชอยยอชอง ส่วงดีชยี่ คณนา
 ๑ อยู่เพียงตงเดือน ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ลิขิตพระลอ

๑ โฉมส่งต่อหม่อมหมื่นหาญพัฯ ตั้งนิน
งามเงอชอชรัธอินทร์ คู่หุด้า
ชยาคิดชยาครวรฉวิต ถึงยาก เตหนา
ชมยเยมหัวหน้า หน่อทักว่มญู ๑

๑ หมั้นชุนถ้วนหน้าด้้า หัวมอ กัด
ชยาคีกรอยคิดเคอชง สวาทใหม่
ส่งมารชงส่งเจอง ต่อกรุง มานา
ชองราชครทวาทไท ธิราชผู้มีญู ๑

๑ ยอยชส่งอชอนท้าว ภาทวิทุกแทนท้าว
ตอวางได้ฟังตว ๑ ำให้เร่งเบิกเขาเข้า

๑ ฟังครทวอยอยู่กัด้า จอมราชครครคิดอ้า
มาสู่วรชาร ท่านแต่ ๑

๑ ฟังตารชงท่มุมนหน้า ๑
ชครว้าวหัวใจ ท่านมา ๑
๑ มถักนักในชเคดตัว
พิเพียงไปดัม เจ้านา ๑

ชมชวอส่งตงพหนอง คอชทพชยจอมรชราช พระมทาทให้
บนสเก้อชอชอมชอบ ขอบใจชูเออชวอ มากถถั่วคองคคีใจ

๑ ท้าวชชำนชองโคจชอชง โคจชงพิชชเวจชวชง
คณิโคกุสคักได้ คณิโคกุสคักได้
๑ ก้าวชชำนชองโคจชอชง โคจชงพิชชเวจชวชง

๑ เวียงฟังตารอชานอชง อิมชอง กัดชอชนา
๑ เวียงพร้อมเทมอชงค อชเคอ
๑ ชวชชอชมรณมชง กชมทัก กุชย
๑ ชวชชอชมรณมชง ชวชชอชมรณมชง ๑

๑ พระกรทชยชชทาทไท ๑
๑ ให้ชชชให้เขาเห็น ๑

๑ เป็นปรีทหน้าชอชได้ ๑
๑ หน่อทักว่มญู ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑
๑ ชงอชอชมรณมชง ๑

ลิลิตพระลอ

หมอกดำวกถายมด ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 หนึ่งแรงมด เจ้าดำก่นหน้า ^{หน้าผู้ใดจะดองดู}
 ว่าชื่อนดูรัก ^{ผู้รักคนซึ่ง}ผู้รักชื่อนอำนาจ
 มาได้ ^{ดูจะ}ให้ลาจากคนกอง ^{ดูจะ}ให้ทองงคงโมกษ
 ได้จะว่า ^{ดูจะ}ให้บอกพดน้อยว่า ^{จงดู}รักหน้า
 ใจหนึ่งว่า ๑

หมอกดำวกถายมด ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 หนึ่งแรงมด เจ้าดำก่นหน้า ^{หน้าผู้ใดจะดองดู}
 ว่าชื่อนดูรัก ^{ผู้รักคนซึ่ง}ผู้รักชื่อนอำนาจ
 มาได้ ^{ดูจะ}ให้ลาจากคนกอง ^{ดูจะ}ให้ทองงคงโมกษ
 ได้จะว่า ^{ดูจะ}ให้บอกพดน้อยว่า ^{จงดู}รักหน้า
 ใจหนึ่งว่า ๑

ดองหัวเจ้าวาทายใต้ พังสาร
 จักดำ ^{หน้าผู้ใดจะดองดู}
 หัวข้อ กั้นหา ^{หน้าผู้ใดจะดองดู}
 หัวข้อ ๑

ลิลิตพระลอ

๑๖๒๕ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๒๖ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๒๗ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ

๑๖๒๘ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๒๙ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ

๑๖๓๐ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๓๑ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ

๑๖๓๒ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๓๓ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ

๑๖๓๔ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ
 ๑๖๓๕ ^{ดูนัย}คองดำ ^{ดอง}แต่ดำ

ฉบบิหอศีลตแห่งชาติ

๐ ต้องกรรกดก่เกิดก่อว
แกงได้กตปกับิ
ความซ่าซ่อนชอนมมิด
เอาชอบตอปบให้
๐ พี่เลี้ยงเห็นเด้ดแด้
ดองได้กตเห็นออก
ให้พระชายชยด
ดองอยู่ดองเส้าส์ร้อย

๐ หมอตุหมดองว่าให้
ขวัญอ่อนเจจรจรัถ
ขวัญเทียบทั่วเดนมบรร-
ให้รับขวัญย่ยวธา
๐ ย่าเจ้ฟ่งข่างอิน
เจือเร่งเร็วไปทุด
พระภูมิบททรูรี่
ซาฟเดี่ยวไปให้ว

ลิลิตพระลอ

๐ ศรีสังวราราชอิน
๐ สิงขัยศรีขุโยโน
๐ สิงขัยศรีภักดี
๐ สิงขัยอุปกคเค้ดด้
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยสิงหนภ
๐ สิงขัยพรหม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม

รณใจ อยู่มา
เร่งให้ พระเอย
ชอบชางคัวว็ว
๐ เวือมา
อยู่เกด้า
ขมสน ใจนา
ชวดยน่องจงพถน ๑
๐ เคียงตม จพี
ชอเท
เฝียง ม่นนา
เดิศด้วยเตินพถน ๑
มาทชยบทงดองชาง

๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม

พระแต่งจงจรัฟไว้
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม
๐ สิงขัยวิกรม

อุบายหอสุมคนหงษ์ชาติ

ว่า ชนข้างป๋นฝ่าย มากคล้ายโดยทาง ก็มาถึงทางจรด
ป๋น หมอเหล่าอยู่แต่เห็น แต่รับเป็นโมฆะตก เป็นปากกา
บ้างมม ต้องถึงตามหาป๋น ป๋นห้อยแยม ร้อยว่าต้องแต่
มาแต่คิดแค้นใด ๆ

โคลง ๒ ต้องกระมังในใคร
อุกหาตามป๋นอยู่
ก็คิดแต่จักฆ่าข้าง

ท่านได้จักเป็น บ่อยหา ๆ
ว่า บนานเห็นหม่มป๋น รูปเล่าอยู่ดูหลาก ต้องประจักษ์
ใจ ใครจักป๋นได้ ป๋นช่วยต้องตกไต่ แคนฎไป อื่นเคย ๆ

โคลง ๒ เดี่ยวเฟไปห้อย หยั่งป๋นห้อย
แต่ไปป๋นเดยหอ ๆ
ว่า เติญุหม่อมชนชี่ ชนข้างป๋นบริงตาม ทั้งด่ามไปว่า
บ่ายหน้าผู้เจ้าชยอ เหยียดแต่ทางจรดิว เห็นอดแต่ถึงเห็น
ฝ่าแฉกแฉมแฉมเตา ดงประเดาประดู หมูไม่ยงไม่
ตะเคียนตั้งสุดหลอมอก พยอมดอกมุงเมฆ อเนกไม่ทตายพร

ฉลิตพระลอ

ไม่แม่มกมิงโงะมัตติ งามพานพิระลอก
กระพุ่มห่อเกสร งดอนมยุรบาน กระจก
ขึ้นชฎากฎกให้ต้องดอน ใบอ่อนคนหน้าอ่อน
สัจจากเป็นของสารภณ

ตามกันไปบหนึ่ง ถึงต้นเขาเต่างอ แดงคางบางชนะ
หัวฟูของอยู่คว้าม เดือดังตามตอมทาง
หม่มไปคล้าย นางวังฝ้ายคดดำ บรุต้าตามดว
งูเหลือมคว่ำรดควาย เยี่ยงผางยบมีนบาย
สัตว์พินึกพันตาย หม่อมกิดักกราย
เจ้าป่าไปคล้ายกตาย ค่อนคนโดยทาง ๆ

เอเห็นดูต้องนางตักใจถิว รวีหรือถัก ถัก
ธราดคามหม่อมเมภา เห็นแนวบางบึง ชนทั้งชาว
จรเข้เองแสงเงิ่ง สรงพั้งหัวชวักใจ ไช้งหน้า
เงือกเอาคนไต่หน้า กัดคาถากระเหลิค กระจกลือค
ผมกระหวัดจำตาย ฝ่ายหมไปดยไม่เมก พัง
ซึ่งทับนพพพเพียง เกตุเคยดูร้อง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

กิ่งตงตุงครหวาด ผาดพิงตกใจกลดว หนอเถ่าหัวไปพดาง
โถมตองหนอย่าตกใจ บบมีโคคอกนมะแม่ กระแหม่นมะเจ้า
พระปฐเราหากทำเอง หมอมกถดวกรงตั้งถึง ธิบข้างจ้องชนเขา
คว่ากันไปบั้ง ถัดแต่คนเขา หมอเถ่าถดจากข้าง ได้ตอง
นางอยู่แต่ไกล หมอจ้งเข้าไปผู้ ไปเจ้าผู้ตั้งพราย ถึงถววยกร
กราบให้หัว บอกว่าพระหุดานให้ เพื่อนท้าวแพงทอง ๆ

โคลง ๒ ทำงานต้องเท่าฟ้า มาบมายให้ข้า

นำพิเศียงตองมา ๆ

ไปเรียกมาให้ถือ

พระปู่ให้ตองเจ้า

ความถดวักกรมกรานเจ้า

ไปดูแต่เว็ญเชื้อ ๆ

ตองเห็นแต่กราบเข้า

ไปกราบให้หัวตอง เห็นแต่ถดถบเป็นแนว แดงจาค์

คู่ถดถบเห็น มดักเห็นโคมปู่เจ้า แปรรูปเถ่าถดถดถด ถัด

ฉิลิตพระลอ

กตบคระตือตบเป็นบ่าว พงมตาด โคมกตองแดง
ทรงตงเจดงตือตวต ตรีวญครวญวงนกันต
คระแห่นบถษณต มีมารยาตเยี่ยมตว
อนคังมาทกถึง คิงทตตวตตองให้ ตองวราช
พระบาราเพเจ้ากมา ๆ

เห็นแต่พระเจ้าข้า

ตองให้เวญพระเจ้า

ท่านเทอญ ๆ

เงินแดงตองกตองแก้ว

พระช่วยพระชกให้

งานกรทหายใหม่

อยู่บ่ไปบ่ตอยบต้อย

รู้ทั้งตองทุกอัน

ตองมดจิงมิงใหญ่

แต่พรจางตอง

ทำบุญบตองได้

๑๕

๑๕

๑๕

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

นางสาว

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ขอได้ฟังบุญบุญ บู๋ดูเสร็จจึงว่า ต้องนางยอกดำอย่าง ถึงถึงวัง
สิ้นมน คนบุญก็ไปผู้ ถึงที่อยู่ต้องเจ้า เชื้อเข้าไปก่อนหน้า
ข้าวดงนให้ฟัง กุระไปภายหลังบงข้า สมบหน้า พึ่งหนักถึง
ร่วม ต้องฟังใจคำไป ให้รับบุญมีดวง (ต้องนางส่งองค์คำ

ตอบ ขอบคำพระบูเจ้า (เสมอมฤทธิยเจ้า มาใส่ใจให้
ต่างสบาย ๆ) - ป. ๒๖๗

๑ พระเฮยเชื้อข้ามา จักตายช้ำตายมอด เนื้อหมก
หลุดหนทาง ต่างแต่กุดคุศเจ้า ขอพึ่งบุญพระเจ้า จงพัน
ความกตัญญู ๑

โคลง ๒ บู๋หรือชู่เย่แย้ม ข้อยก่าต้องแแต่มี อย่าร้อนใจเจ็ด ๑
โคลง ๓ ต้องนางเมอเขมวณ จงทนมออกปากบ่า ไปว่า
พาดานแก้ตัว ถ้าทำนทนต์ดำ ๑

ร่วม มีนามนางโรยนางริน ให้อู่ชื่นชมดา กับหม่อมมา
สนช้าง เต็มเต็มตื่นซังคิมเขา คั้นเค้เค้คัมทาง เหลืออหลัง
พาดจได้ รวมไม่ให้อัด้อขาด เหม่อมปราสาทพิศาด คือ

หอสมุดกลาง
สถิติพิธีอภิเษกหม่อมทิพชาติ

พิธีหมั้นทึยร อาเถียรนแกมคอกแดง แลตั้งคัมทมาราค
กาศไปเรื่อยจรต ค้อมกรกวงรุ่งเรือง คอกก่แดงเพียงทองด้ก
ระดมูกคาศาษา โยกาสรวิมลพิจิตร พิพิชฎมีดโกนา งาม
เจ้าใจเรน้อย คัดยดงถึงคืนคำ เต็งดัมดำพฤกษา งามพอ
ประคุด เพราะพอยุ่หู่หู่ หมกประนงมวเรือง เพราะไพรักอง
ประคุด เพี้ยกพหมงพิ ๑

๑๑ เต็งไม้ธำธิดา ตั๋วว่าสู่ดูเหว่า แหกเค้าเค้าคุดัง
๑๒ หมกเอียง โยงคุดเค็ง เต็งแยงแซงแซวกูโรด โดกม่า
๑๓ ระดมูกคาศาษา กะธำธิดากระสันคี่ กางเขนซิมแแม่แพน แอน
๑๔ ระดมูกคาศาษา ขุนยงชดขมพื่นน กระหย่อนหางพ่าย นาง
๑๕ ระดมูกคาศาษา ทวายทองเคดาคู่เคียง ธรรมังเมียงมายคุด
๑๖ ระดมูกคาศาษา บุกสักถ้ำถาวร เห็นครระการกรรหมก
๑๗ ระดมูกคาศาษา บุกสักพรวนบุปดา หมกหักคาศาษาอยู่

๑๘ ระดมูกคาศาษา เบื้องหน้าดงดอยดอย หงทองทองจรวัด
๑๙ ระดมูกคาศาษา รับแคครองคุดุ้วย คอกกัว้วยจับ
๒๐ ระดมูกคาศาษา อามบะของเกดง สดอมบุษบาบาน
๒๑ ระดมูกคาศาษา แสงบวิวิธาาคคุดคยอม สร้อยดัมบรวิน
๒๒ ระดมูกคาศาษา น้โดกบดโกเมท ออมบะบว

๒๐
๒๑
๒๒

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

แผ่นฉบับ ปากดงอกกับถายสำเนา คำจารึกสู่ขบประมัย
ข้างเววัดวัดคง ถึงองค์กตปราชิต รัชชัญญราชชิตา ขวัญ
ต้องมาส่งผู้ อยู่กับของคือนที ไฟแตกอยู่ใหม่ รัชชัญญ
แม่เตย ๑

โคลง ๒ คำนี้โดยยาแก้ว ดุจดกโดยใจแก้ว อยู่ค้ำ
ฤกดา หิ่งเตย ๑ (๑๗๒๕-๑๗๓๐)

ราช ส่วนชิตาทงต้อง / คึงเคียงทองของราชชาดอัน พิศาน
คาตติบม เทียบชมนเขมยพระรังค มาหมักแก้วเพชรพรณ
สุวรรณของหอมหาได้ สรรพคอกไม้หาคอน ด้วยแก้วค่า
ข้าวคอก ข้อคอกไม้เงินทอง ของกินสรรพอาหาร กระจาย
แกตมให้สาขาว แคนงไว้รับเจ้า ว่าแคนงไว้รับขวัญ ๑

โคลง ๒ ไปทันว่าจแก้ว พระปู่จ้ามแก้ว ก่อนแต่ตั้งเรือน ๑
ราช เห็นหัวเหมือนจรกตุม ขรขุมบเวหา ต้องตั้งกา
๑ ได้ ต้องประนมมือไหว้ ขอยปู่เจ้ารามมา ๑

โคลง ๒ แตนหาต้องพิตยง เห็นแคเกลตมาเพียง
เมือง ๑ ๑๗๒๖

ลิลิตพระลอ

ประหนึ่งหงษ์เงา ข้างจางเข้า มากกราบไหว้
๑

ต้องเตพงดงส่องไหว้
๑

เราว่าคือนกเท
๑

มาจะฮอวราชปู่เจ้า
๑

ปราชยขาวคอกคอกไม้
๑

พระมัยคียงฟ้า
๑

ต้องจางอาราชนไหว้
๑

ต้องตั้งจิตศักดิ์
๑

นิตยแต่ เลื่อนนา
๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ บัดเดียวพระปู่ให้ เห็นองค์ ท่านนา
 ขเคือ
 บหม่ม งานนา
 ปากควตาคู ๆ
 ส่งหม ซันนา
 เคี่ยมให้
 สบสิ่ง เตมนา
 ปู่เจ้าคงเอา ๆ
 ภัคดี อยู่มา
 หม่อมหน้า
 ผงแดง ถวยนา
 พี่ของยี่นตี ๆ
 บรองดวง ท่านนา
 ถัดถอย
 ทักษะทอช ได้พอ
 ทำได้โดยจง ๆ

ลิขิตพระลล

๑ ขยายแก้เจ้าโกฏิ เงินทอง
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ตกให้
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ หงส์ท่าน หมุนนา
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ปู่เจ้าแทนคุณ ๆ
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ขอดู บารมี
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ เกยต้าง
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ คยี้ ดินา
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ขยารอนใจเรือ ๆ
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ณะเมอมา ขยากนา
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ เศษทอง
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ คำท่าน บหนา
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ว่างร้ายฤทธาย ๆ
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ คอมมา ได้มา
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ปู่เจ้า
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ พนมเพิ่ม แดแม่
 ขยายแก้เจ้าโกฏิ ขยัพพาดมกมปี ๆ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ สัทธิตธิเรื่องเศรษฐี

สร้างกุศตเป็นทุน

สมบัติตั้งมังกุศ

สรรพพิภพข้าชอน

๑ บุษเ็นตั้งเจ้าบุ

จักช่วยต่อกงษศรัย

จักเชิญพระรอด

ต้องแม่อย่าใช้ชอน

๑ ต้องให้ต้องกราบแก้

ยังเท่าใดขุนงวม

บุ้เคยใช้คนทวาม

ขุนชเ็นเจ้าหน่อเจ้า

๑ หมอเอาหมขอแก้

จักกำหนัดโดยถาม

หลตามเคยค้อยพยายาม

บร่างน่านนเก้ไท

ลิลิตพระลอ

๑ ต้องนงเยาว์กว่าท่า

แม่อาเห็นพระช่า

๑ บ่ก่อนต้องสระเกล้าแก้

๑ มงคามิงตบู่สาย

๑ ย่อยอิงถึงที่อยู่

๑ ให้นมข้าวชกชวณมา

๑ บุษบณมนศเคเม็ดไม่

๑ ยวงมีขอบตเดียวตาย

๑ ธรรมายนิศบู่

๑ บ่ช้วยถึงมังกุ

๑ ยอตคตังคิติน

๑ ใจพระดอชบู่มังกม

๑ ปรตายไม่เกยชยนิ

๑ วมมีขอบตเดียวตาย

๑ วมมีขอบตเดียวตาย

๑ วมมีขอบตเดียวตาย

๑ วมมีขอบตเดียวตาย

๑ วมมีขอบตเดียวตาย

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ คดีถูกตั้งฎีกแก้
 คุกคู่ม่าเยียเย
 ดินท่งแผ่นดินนา
 ดินเค็ดินจงเจ้า
 ๑ ขอนขวายถึงขนาดพร้อม
 หมอว่าโตทำธรวพ
 บนานพระตอดพัน
 ถอนหม่อมมาท
 ๑ ออกท้าวชิราโศได้
 นางพระยาพระสันม
 มนตรีโพธิ์เมืองธม
 ดอบพิศวเจ้าหัต
 โดลง ๒ ต้องบัวบะปยุธำ
 ๑ ให้ไปเค็ดอมบุเจ้า
 มากนา ๑

ฎีกา
 ท้องเห็น
 แม่ตุ๊ก กัด
 แม่โตเรงกัน ๑
 เพ็ญกัน
 ตั้งหม
 ตั้งวาง เต้บายนา ๑
 ทานให้หัดเพื่อ ๑
 แวงรมย์
 ชินหน้า
 ตั้งหม เต้บายนา
 ตั้งวางคุดมหายมวิ ๑
 พังช่วงพระธธำ อกร
 บัวม่มหมเฒ่า แก่แก่คุดม
 แม่เฒ่า

ลิลิตพระลอ

๑ เจ้าเอาง้างสามชาย รายนคนมากกว่าเก่า เขียนพระรอด
 เขียนสองนางแม่สองข้าง กอดเจ้าข้างครึ่ง
 แดงบุปผาเคียนใหญ่ เก้าอ้อมใส่เข้ามา
 บูเอาง้างกึ่งตง บูเอาง้างกึ่งตง คนไม่พ้น
 ตัดคุนชยศร ตมตั้งสงทก พัดธงทรงทาว
 บิดวงระพิทยาหยุก อุทพระองค์ทานไ
 ๑ ฎีกให้แเตเห็น อองคณา ๑
 ๑ คุ้มเป็นทนต์เล็กกว่าก่อน คึงเห็นต้องอ่อนแก่คา
 มาเชิญท้าวสุธื่อน ใจท้าวเพื่อนพิน
 นางพระคยนิ ฝนพระพิทศวิศร ไปยัง
 เจ้าคังบอกนาบุญเหตุ อรับเมี่ยงตุ๊ก
 ตั้งคฤทัยพระองค์ ทวุดึงแดงพระพิศร
 ทาบคอกอองให้ มือท่งทรวงใจโต
 แม่เฒ่า ๑

อุบายทดสอบแต่แห่งชาติ

๒๒๑

๓๒๑

เจ้าเดอดอนทุกขบางเบา
 มาเห็นพี่น้องยบเหงา
 ทุกขเร่งช้อนเหล็ดช้อน

๓ เห็นชวยเหล็ดแห่งหง้า
 เห็นแต่เราต้องกน
 ฉนั้นได้พอกกับคน
 แม่พี่คอยคายนควย *เรื่องนี้คือชื่อ ฉะชอน*

๓ นายชวัญนิยายแก้วเร่ง
 หามหูนทอหงหงาย
 มาเร่งเร่งยาถ่าย—
 เดินดองอย่าได้ช้า

๓ หาดินจับดำก้น
 หงแม่นดินฤาหอด
 มาแก่พระเจื่องดอ
 พระแม่ไท่เห็นไท่

ภูษา ถูกเอ๋ย
 ด้วางงอน
 หนักกว่า ก้อนนา
 ยิงฟ้าทบแต่ ๑

ฤายด ยกนา
 คุ้มวย
 เบ็นต่ง นนา
 พ่อแต่จคอมใจ แม่เอะ

ชวณชววย หงหงา
 หัวหน้า
 ดมรแม่ เหวงา
 ชวยควยหัวใจ ๑

มดหมอ
 อยู่ใต้
 ฤาเค็ดอน คดายเดะ
 ถูกทำพิคอง ๑

๓ ท่านเทศมณฑลเมือง
 มณฑลอุดร
 มณฑลยโสธร
 มณฑลร้อยเอ็ด
 มณฑลมหาสารคาม
 มณฑลกาฬสินธุ์
 มณฑลสกลนคร
 มณฑลนครราชสีมา
 มณฑลบุรีรัมย์
 มณฑลสุรินทร์
 มณฑลศรีสะเกษ
 มณฑลอุบลราชธานี
 มณฑลขอนแก่น
 มณฑลชัยภูมิ
 มณฑลมหาสารคาม
 มณฑลร้อยเอ็ด
 มณฑลยโสธร
 มณฑลอุดร
 มณฑลกาฬสินธุ์
 มณฑลสกลนคร
 มณฑลนครราชสีมา
 มณฑลบุรีรัมย์
 มณฑลสุรินทร์
 มณฑลศรีสะเกษ
 มณฑลอุบลราชธานี
 มณฑลขอนแก่น
 มณฑลชัยภูมิ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

อุษุภทุกแห่ง แดงแดงขาวเอกริก เมกสมโรทพิชี่ เป็น
บายศรีทำขวัญราช พระบาทให้รางวัล ด้รพอบโลกพิธิ
แก่หม่อตชีไชย หม่อตไปโดยดำคบ ให้สำรับเตอผ้า ไร่
แก่หม่อถ้วหน้า ด้อยู่แ่ร้างษา ท่านหา ๑

โคลง ๔ เอนดูสงวราชให้

ท่านบเห็นโทษหา ชิดา ท่านหา
พระดอราชคักมา ออกใหม่
สงวราชชะห้อยให้ ฎาไป มาเมย
แต่ถักฎบอด ๑

๑ จงใช้ตองพเจยง

ถามเป็นอนได ไปพตั้น
ข้าไปบงคมคัต ดงน
พระบุไชยงก พระบู่ แดนา
เมอท่าวจกมา ๑

๑ บู่ตั้งเห็นทัวแต่

บอกร่าวเขาแก่น ทุกอิน นามแม่
มดหม่อจกทัยมทณ แดงเผ่า
ไว้บู่จกตอยเถา เขายก นึกนา
คอตอวยเขาเอง ๑

ลิลิตพระลอ

๒๒๒ ๒ เชื้ออโยกราเกิดอกธา ต้องคกพตั้นเห็นหน้า
๒๒๒ ๓ บู่รำพึงถึงเทพดา หากนมาแต่บ่า มาแต่ทำแต่หน้า

๒๒๒ ๔ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ
๒๒๒ ๕ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ

๒๒๒ ๖ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ
๒๒๒ ๗ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ

๒๒๒ ๘ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ
๒๒๒ ๙ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ

๒๒๒ ๑๐ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ
๒๒๒ ๑๑ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ

๒๒๒ ๑๒ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ
๒๒๒ ๑๓ ด้รพอบโลกพิธิ ด้รพอบโลกพิธิ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

สดาเห็น เดินหาไปสู้ เขียวพระภูธรท้าว มีกมาผู้ต้องหยัว
อยาคดำคำกู่ ดังนี้ ฯ

โคลง ๔ หน้าตุงพดบุรีเจ้า

ผู้ต้องขอมพรกตดา จอมผา
ผู้ฉวยญตคณา คตดาเต้า
ผู้โคตถ์พดตคตาเต้า นบโกฏิ เกอียงเส
คตวนโคตโดยโพยม ฯ

๑ พิศเพยมนผู้พดกพอง

เดมบัวพฤกษไพโรธฉณศา
บนานกมกาคต แคนราช
ผู้ฉ่ายแดนชุกรัฐ เร่งเร่งวัยยกกัน ฯ

ร่าง มากตาดกตาคันแดน ผู้แขกกันเขนชุก ผู้แดนรุกรบคัง
๑ แด่นผู้เง็งโถดเคัน บ้างหงบข้างหงัดกเร้น บได้คอบคี่ ฯ

โคลง ๔ ผู้ขอมพดบุรีด้วย

ผู้ทุ่มผู้ได้แต่ง ผู้แขวง แคนผา
ผู้ฉนแสงแสงตราบแรง ผาดฝ้าย
ผู้แขกกรุกกราญราย ร้องเร่ง พดนา
รบเจ้ารอนหงดาญ ฯ

ลิลิตพระลอ

ผู้ขอมพดบุรีกับ ครวชิตทศทิวา ผู้ทุ่มผู้ได้แต่ง รบแรง รบแรง
ผู้เจ้าแจศจายค่าย ร้องเร่งพดคตดาญ ผาดฝ้าย ผาดฝ้าย

ผู้ฉนคตดาโคตคตุม ให้คตวนกตุมเวหา ด้วยแรงยาแรง

ผู้ฉนคตนาทนายาก จงฝากชาวแกตม กักกององพรมผู้

ผู้ฉนคตบุรีรงมา บอกแก่เทพตาเดือเมือง พ้าหตาเดืออง

ผู้ฉนคตอกาคคตุมเป็นคตวน พ้าคตวงครวชิตมา ใจเมืองบัว

ผู้ฉนคตหวอองผู้คตุงคตุงพั้ง เทพทวาพั้งพั้ง คกใจเด้นระวี

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ผู้ฉนคตผู้คตุงพั้ง ผู้ฉนคตเกรียงไกร หมอติตรีไชยเดงเทิน ทน

ออก

กอนได้

เขียวยช่วย

คตวา

กตงเดือเมืองหงตอง ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ บุตรเจ้าฟ้า
เทพดาศิริศักดิ์
เจ้าต่างสุวรรณภูมิ
ยกท่านเดิมมาให้
๑ ทูลเชิญ
ทุกเทพเจ้าต่างสุวรรณภูมิ
ยังยาหยาทุกอัน
มนต์แต่ยาจักแก้

๑ ปรานีออกท้าววราช
ฟังเร่งแสนไศกา
หน้าตาบ่เคยตา
ให้รับรู้ให้

ร่าง ผู้ภายในเด่นออก แดงมา ผู้ภายในเด่นเข้า แดงมา
เทพดาเจ้าสั่ง แดงมา มากำตั้งไปเดือน แดงมา ให้ออกหย่อน
ทุกตั้ง แดงมา จึงให้สารไปถ่วง แดงมา จึงให้ขาวไปถึง แดงมา
ตั้งมิ่งพรายผู้แม่ แดงมา ผู้เจ้าฟังแล้วได้ แดงมา ผู้จึงใช้ธิดา
เห็น แดงมา เติมนอกให้ แดงมา ตกงอยู่ระคน แดงมา
ปนหมากแดงท่านให้ แดงมา ครนท่านได้หยิบด้วย แดงมา

ลิลิตพระลอ

๑ ออกท้าวฟุ้งดูให้
๑ ด้วงเขาส่งช้ำ
๑ ด้วงเขาส่งช้ำ
๑ ด้วงเขาส่งช้ำ

๑ พระลอบตาบได้
๑ พระลอบตาบได้
๑ พระลอบตาบได้

ฉบับที่หอสมุดแห่งชาติ

๑ นางเมืองแม่แม่มณี
จอมเกษศรีย
ได้เกิด
ไกลแกลง วนา
ดูบได้โงมชฎี ๗

๑ พระตอบสร้างแก้ว
ศรีหมอง อยุณา
หมู่หม่น
บองไม่ ฤตย
ใครกตณใจตาย ๗

๑ ดินขมอวนว่า
จักไป
ได้ห่าง
พลงได้ มฤคณา
เดือนก่าดระศรี ๗

๑ ออกท้าวพังตูกูไท
ปรกรมภ์ อยุณา
ช่อไม้
ดองหญ แตงนา
จักหักมอมนใจ ๗

ลิลิตพระลอ

๑ ทาโหรทักดวง
มนตร์
ตาศแก้ว
ทุกสิ่ง แตงนา
แม่หงษาฟ้า ๗

๑ อธิธิไชยเหตุแต่เจ้า
จอมเกษศรีย
บได้
ทุกสิ่ง แตงนา
ตั้งบ้องกตความ ๗

๑ ขอบคำความมนตร์
กตถาวรชอบแท้ แกื่อน
คงเห็นศร ๗
จึงเสด็จววยตราแก้ว กถ่าแก่พระลอเจ้า พ่อเสย

๑ แม่พี่คำพอง
ใครเถื่อนป่าชรมธา. แม่เตาใช้คำจริง
พระบอกจริงใจให้ แม่รู้เต็มใจ หนึ่งรา ๗
ข้าพ้องแท้
จะบอกความจริงแจ้ง
ดูหนา ๗

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๐ ตั้งใครพอใจแก้
ขจัดของใจขุน แม่มา ฯ

๐ เป็นตามความชอบแล้ว
ภาพราภิธาน อื่นอยู่ ฯ

๐ พระมอญหัวใจจ้า
เพื่อนให้แพงทอง ฯ ไร้คิดหัวใจจ้า

๐ ความบอบถูกบได้
วิชาขแดนะหัว ตุ๊กขอย ฯ

๐ ถาขวบบาทเจ้าหัตถ์
จึงช่วยคันทมา ฯ

๐ โดยคิดชอบบถัย
จักแต่งไปสู่ถัม
จักรับพงงาม
ได้งายฤษชิต้อง

ลิขิตพระลอ

๐ ศรีโดยราชัน
๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐

๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐

1. หินจารุวรรณอักษรเลข. ๐๑/๕๑๕๐

ลิลิตพระลอ

๑. ชื่นชอบอุ้มทองพระ
 ๒. ชื่นชอบเด็ก
 ๓. ชื่นชอบในไพร่จกักร
 ๔. ชื่นชอบอุ้มก้อย
 ๕. แสร้งถามคาบป้อน
 ๖. แสร้งถามคิด
 ๗. แสร้งถามผู้รัก
 ๘. แสร้งถามผู้รัก
 ๙. แสร้งถามชาวแดง
 ๑๐. แสร้งถาม
 ๑๑. แสร้งถามพระอุกเสย
 ๑๒. แสร้งถาม
 ๑๓. แสร้งถามแม่พรวาเตียง
 ๑๔. แสร้งถาม
 ๑๕. แสร้งถาม

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑. ถึงกรรมเจกอยู่ใต้
 ๒. ไปถึงแม่มีใคร
 ๓. ไปถึงส่งน้องไป
 ๔. ไปถึงจำคอกษา
 ๕. ไปถึงถึงตัวและ
 ๖. ไปถึงรักแต่สงสัย
 ๗. ไปถึงสุดใจได้เสวยสัตว์รัก
 ๘. ไปถึงเคยตาให้
 ๙. ทามคอกให้พ่าง
 ๑๐. คำแม่สอนสุดสุด
 ๑๑. รอยกรรมราชจักร์หอดอน
 ๑๒. ฐิเทภูเรือนใจ
 ๑๓. จำคอกบทยอด
 ๑๔. คดงคกัทานถนบ
 ๑๕. ขอมันดูใจกรรม
 ๑๖. แม่จึงได้เจ้าหัดดา

ในหอสมุดแห่งชาติ

๑. ไปถึง
 ๒. ไปถึง
 ๓. ไปถึง
 ๔. ไปถึง
 ๕. ไปถึง
 ๖. ไปถึง
 ๗. ไปถึง
 ๘. ไปถึง
 ๙. ไปถึง
 ๑๐. ไปถึง
 ๑๑. ไปถึง
 ๑๒. ไปถึง
 ๑๓. ไปถึง
 ๑๔. ไปถึง
 ๑๕. ไปถึง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ กงษ์ทองโตพัง
 มวยษ์พงษ์ฝักฝัก
 ตงญาพ้อจกต์
 สุ่มเตยคึกไต้
 ๑ สุกใจสุ่มแม่ห้าม
 ดอนมั้งแม่เด่น
 หมักใจหมักอรณ
 แม่ยตุตแต่ไต้
 ๑ ตุกเฮยจากแม่ไต้
 ตงแต่คึกไต้ไป
 แม่เตยออยู่อาตัย
 มาแม่เจสมห้อย
 ๑ สมปรางสมผกแก้ว
 เขยปากคากูไต้
 สมพิศคังไต้
 บพิตรพ่องวามถึงคัง

ลิลิตพระลอ

๑ ๓ นุมนาคแก้วแม่
 นุมนาคแก้วใจ
 นุมนาคแก้วใจ
 นุมนาคแก้วใจ
 ๑ ๓ จักเขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด
 ๑ ตุกกรแก้วแม่เฮย
 เขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด
 ๑ พระรักพระวาไ้
 เขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด
 เขยพระลอร์ด

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

วอยกรรมจ้กจากเจ้า จอมกษัตริย์
ออกท้าว
ใจตั้ง นมา
ฎีกาให้เฝ้าหลวง ฯ
๑) หมายนอมงคลเทพ ชนหนวยราชรัตนกต สัตตพร
ตั้งจะหว่า ท้าวชกัวเจ้าอดิตกษณิน ฎีกากเจ้าแม่หา รัตน
ตายงตัว วิทยงหวยงทัพ แต่จนจอมทอม่แม่จะจาก พรา
พรากพระบฏี ศรีกษัตริย์มเด็จพระมิ่งแม่จเจ้า ยักก
อย่าคดา รัตท้าวพระยอยาคดาด อย่าประมาทตั้งตน
ระคนคนเทจ วรอมตั้งจ้กเจ้า คิตทกค้ำจ้งออกปาก อย
ยากแก่ใจไพร่ ใต้ความเมืองจงตรง ดำรงพิทพิไทยม ค
นอกเขยไโน ด้องใจตุทกกรม อย่างมชมความเทจ วิ
เกิดทางธรรม ที่ละกนกันจนหมน ที่ละคนคนจนบ่เกิด
หนคนไซ้ เด็ดอกหาใจอันตั้งย คัดมแนศรีโดยยักดี ป
ให้หาญ ฝดาญเพรงไพร่เพรยงเมือง อยาญาเรองเร
กนนิกรจากเกิดไพร่ คมกตั้งอย่าให้ดูก อยางชิงสุก
ตามมาต้องปาก อย่าดากพิชคามหงตั้ง อย่าให้คนชง

ลิลิตพระลอ

ชกชวณคนผู้ฟ้า เบองหน้าทพยยศ จง
อย่าได้แควงว้าพั้ง ค่านงอยกรูมดาญ จงอย่า
ค่อม้วยฟ้าหตาธวรก กิตบประยอยกรูมดาญ
ตามค้ำแม่โอรก พื่อสุดสวาทแก่แม่เยย จง
จงเจริญศรีสวัสดิ์เรื่อง
เพราชน
อย่าพ้อง
พาดพ่าย ฤทธิพอ
ขุ่นแค้นอาภรณ์ ฯ
๑) อดสงแม่บวร้อย
เด็นหมน
ค้ำแม่ ต่อมนา
ขอบแคว่นโกรกรุง ฯ
ภูมินทร์
ปากอวง
พรหมเกศ กิต
อย่าให้มกีย ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ได้ค้นศัพท์เจ้า จอมเกษศรัย
 ๒ คำแต่งจริงขจรวิจิตร เพียรที่แพรว
 ๓ เห็นทองระย้ารัตน นงสน ตาแป
 ๔ เบ็ดไถบายศรีแก้ว แดงแก่งสดัดถ่าน ๑

โคลง ๒ ท้าวพังด่างทานไท่
 ๑ บึงกมกมกรวาทให้

๑ วัลพร ได้เคียวไฉ
 ๒ ทานท้าวสมัน ทานนา ๑

๑ ถรชาติเหนือเกล้า
 ๒ ตาสมเด็จท้าวเจ้า

ผู้ทองโง่งนาร ๑
 ๑ ราช โองการสั่งมนตรี ผู้กักคางใจ อยู่ระไควต่าง
 ๒ ดำรงรงรักษา พาราเราคงบำรุง ผดุงราชธุระอย่าให้เคือง คดี
 ๓ เมืองเวงบาศิ ทนังจอมเกษศรัยแทนไท่ ถนอมบาศิบทบงกร
 ๔ เหมอมแม่เฒษรญิง ๑

๑ ราช แดงครัดตั้งขุนพด พอกพหัตเทียมหาญ เร่งเครื่อง
 ๒ การพยุหบาทร จักรงคราฐเรื่องรบ กรมทบทหมู่ทหมอด ครอบ
 ๓ ให้สรรพโดยเจบค จัตให้เสด็จโดยขบวม กุกัยวยรายครบค
 ๔ ในอนพจน์เข้า แดงคงเศรมพदन ๑

ลิลิตพระลอ

๑ ได้เจิญนายสมณผู้ห้อง เวื่อนหลวงพ่อโตมตามาง อยู่เจ้า
 ๒ มเษา ๑

๑ เรียมจะตัดตาตัดใจ อยู่แม่อยู่เยาแก้ว ไปเข้าคนงม

๑ ดักษณวงศ์กรมทรงสร้อย ทฤษเมบเล็ดตคายอย

๑ นบหวทูลเจ้าหน้า พระองค์จากตระธา บากาใจผู้เดียว

๑ ทางไปเกิดเบ็ญยวงศ์ถวาย ฝัคนองหอดอนคล้าย ทำแต่

๑ กัดคี่ศรีผู้ชายหน้า หลงพระเศียรใจฉ่า ตุจตบแก้ว

๑ ขอห้ามทงเจ้าหน้า อยู่ไปเกิดเกิดฉ่า พระมาท้าว

๑ อนิจจ ^{มรณ 180 ใน มรณ 180}
 ๒ ติงโคโมโตถัดอัน ^{มรณ 180 ใน มรณ 180}

๑ ติงโคโมโตถัดอัน
 ๒ ติงโคโมโตถัดอัน
 ๓ ติงโคโมโตถัดอัน
 ๔ ติงโคโมโตถัดอัน

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ จากหนังสือพิมพ์
จากที่พิมพ์ไป
มีคำอยู่ออกมา
คำที่มาจากแก้ว

๑ พระไปแม่พระได้
ใหม่จะคืนคงครอง
อยากรักอย่างจงบอง
ต้องจากต้องโตมเต้า

๑ จำจากใช้จากด้วย
จากแม่รักฎารอญ
เต็ดบวแม่เต็ดอ
ไปบตมห้องให้

๑ ผู้ดูตามผู้ดูที่ทั่ว
ทรงได้กพิภพบุตรขุน
เห็นอบาทยุคตขุน
ด้ายเกศเศ็ดบาทไท

ลิลิตพระลอ

เห็นโศกเพิ่มโศกทั่ว
ระระโถมเซ็ดพดาง
โศกโศกเป็นดวง
ยี่สิบกับเทวดาของ

๑ เดรัจฉาโถมเส็ดเจ้า
ดงอยู่ยากกรวยกรม
ดงนางรับคำคม
ดงยี่สิบเส็ดให้

๑ เดียงโหยเส็ดใหม่
ดงมณครีปอง
ดงนายอุร่าคำทรง
ดงยี่สิบเป็นนา

๑ เห็นให้ทุกหมู่ถ้วน
ดงยี่สิบตกกาย
ดงยี่สิบกรรหาย
ดงยี่สิบเกิดไ้

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ จักไปใครแค้ว เทพี พี่เอ๋ย
จักใครคิดคิดศรี ฝ่ายหน้า
ไปด้อย่าไปได้ ไคตั้ง หน้า
คิดเร่งอังก้องงัว ท้องหน้าคิดหลัง ๑

๑ หนักตั้งเง่างายจวน ความรัก
ยาหยุดเขาขงหนัก ฝ่ายหน้า
จักคนพระอดอกษณ ฤๅใคร่ คั้นเคย
คิดสายคนเจ้าหล้า แดทงจักไป ๑

รำบ ๑ คดีใดทพดก้วยค้าย แดหนา เร่งฝ่ายเร่งคดาคค
แดนา ต้องแดหนาแดนไว้ แดนา ได้ทวงทอดทวงหาย แดนา
กรายถิ่นฐานบ้านนอก แดนา ต้นหมบอกคักบด แดนา โข
หยุดพดเอกาทพี แดนา ไพ่พริบจับการจวน แดนา แด่งคต
ชบวนเขมบัค แดนา ท้าวชเสด็จพดากอง แดนา เสนาณะ
นั่งเส้า ดอมพิศพระพระเจ้า ท่านท้าวอมทิวมา ๑

รำบ ๑ พี่แดงช้ำทอมบาท ชาวมหาดเป็นกันต์ เสด็จค
โดยกำหนด พระสุริยุดดงคำ จะไถดคำรเวือย งาม
เฉื่อยคูนนงมร พระภูริค่านัง ถึงพระราชาเทพ ด้กษณณค

ลิลิตพระลอ

โคมส่องม อยู่แต่ ๑ มีธูปอกไอ้อ้า คิ้วมร้อง
โคมส่องม อยู่แต่ ๑ มีธูปอกไอ้อ้า คิ้วมร้อง

๑ เห็นเคียมคุดคั้งหน้า เพาะงา พี่เอ๋ย
๑ เห็นเคียมคุดคั้งหน้า เพาะงา พี่เอ๋ย
๑ เห็นเคียมคุดคั้งหน้า เพาะงา พี่เอ๋ย

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า
๑ เห็นดาวเตียรดาขี้ห้อง ไร่กล้า

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ลิลิตพระลอ

บปากดักคำเพียง

ไปมา

๑ ฐนุได้ส่งพี่แดง

ตั้งไม้ฤๅศวร นะพี ๑

จอกน้อย

๑ งามช่วยส่งรอดแก้หน้า

ชาวออกฉนมชธา

พี่เขยวานดู หงวรา ๑

เมื่อเงา พี่เขย

โคลง ๔ เห็นบ้านมดจบ้าน

เรือนโรงรุกขยา

รูปร้าย

บเห็นที่จักเขา

ดักหยาด เดยพี

เห็นดงน้สูงหม้าย

อยู่แต่ฤๅแด ๑

๑ พระเขยอบานว่าตุ้ม

เขายืน

ปลดออกหมกเขม่นยาม

อยกเคียว

รุกขราคจำเป็น

ปางเมื่อ แคนหนา

อดอยู่ยงดงดงดง

อยู่ใดคนใด ๑

๑ ยามไร่เด็ดดอกหญ้า

แถมสม พระเขย

หอมบหอมบตัดม

ตั้งบ้า

ศุกรมดำดงหม

เซยกถึน พระเขย ๑

หอมกถึนเริ่มไอ้อ

กถึนแก้วิตใจ ๑

๑ ครนฐุระทระทักแก้

ดอราชมแม่แก้ว

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ร้อย ๓๑ หวดหึ่งหาคแหนหัน คิมทั้นจวงจิมทั้นเจงจิก บรงบฏิกปฐบราว คุยแคงคองค้อคัก หนูไม่เพดัดไม่พดอง
ไม่พองไม่ไฟ ไม่ไต่ไฟไม่ไฟ ไม่คะโถคระกู ไม้ดำพูดำแพง
ไม่แดงไม้คิน ไม่ต่มพินธาร์ภัก ไม่นพทริทรมุน คุมกำกุนกำกุน
ไม่พินามชด้อชชตาย ไม่กำจายกจบก ไม่กักกรกักกักกั้น คอย
มีหนุ่มไม่ กต้าวแต่พ้อจ่าได้ กวามนยงเหลือ เตหนา ๑

โคลง ๒ ๗ ไม่ควรวไม่กุ่มกอม ค่อมเกยอถดล้ายอ่อม

ยอค้มอวโมงาม บารัน ๑

๑ ดอกดวงซามช้อย หอมตบอบบด้อย

เร่งน้อยใจถึง แม่ย่า ๑

๑ คำนึ่งหงตงหงหน้า

เพื่อวางแถมส้ม

ร้อย ๓๒ พระพนเงินพุด ใต้ถอยคำหยดวน ด้งแต่นอนคิน
กำทมนตพระราชธิดา ด้งพณฑาทพทอง ด้งบงปอป่าดาคะ
งามถึงธนาตควรม ด้วงทุกกรมมนตรี ด้งกุ่มด้งบรคะ
พระอทธราชเจ้าช้าง ด้งเดือนโองการช้าง ด้งด้งเตหนา ๑

๖๔

ลิลิตพระลอ

ร้อย ๒ ๑ กักต่าไปช้ำ
๑ มานามจรทาดำแด
๑ มนตร์ต่างเนตรให้
๑ นามนิกกว่าชั้นแด
๑ นามกกรพอด
๑ งามพระราชานี
๑ ชอกรทาจ่าจ่า
๑ ชอกรนอบบวทไท
๑ ชอกรนอบต่าง
๑ ชอกรนอบกรร
๑ ชอกรนอบเอไ

๑ ด้งแคน
๑ ด้งหย่า
๑ ครอบยูก ฝอยนา
๑ เพอนไม้แพงทอง ๑
๑ บทมวถัย
๑ ใต้เกตุ
๑ ใจกอน พระเสย
๑ ด้งให้พตเมือ ๑
๑ มนตรี
๑ อยักษ์
๑ เราเบดโยว อยุนา
๑ ชาวถ้ำพังด้ง
๑ บุญชจร
๑ ดอกไม้
๑ ชรบถุก ใต้พ้อ
๑ ก่อเกอทุกอน ๑

๖๕

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ขอโดยเสด็จราชทัณฑ์
 คั้นขอบเสวยไอศวรรย์
 ฝีมือแต่งกรรม
 ยากสิ่งใดได้เข้า
 ๑ ไปหน้าคิดใคร่ผู้
 เกรงแผ่นดินเกรงทั้ง
 ผู้เคยเมื่อยยัง
 ครองแผ่นดินทุกตัว
 ๑ ฝากเงินของข้างมาไพร่
 ฝากนอกในทั้งปวง
 ย้ายตามพินัยใครดวง
 ฝากออกทั่วเจ้าฟ้า
 ๑ ตั้งมนตรีถัดม
 รัฐบาล โองการดม
 หน้าตั่งฮารมณ
 ขอบพิศพรพระเจ้า

ลิลิตพระลอ

๑ ผู้ถึงพระบาทไท
 ขอบคอมกษัตริย์
 พระองค์ดำราญมี
 ๑ แล้วสู้ไปไหว้แจ่ม
 ขอบกษัตริย์ผู้ดี
 ขอบผู้สั่งมรดก
 ขอบจะห้อยให้ให้
 ๑ ขกให้ศรัยแม่แก่
 ๑ โดยเสด็จเทษิต
 ข้างมาคิดคนแม่
 ผู้รักกระโดดขาดคอย
 ครั้นเข้าตีแม่ศรี
 เสอใจจักเข้ามา
 ว่าบพิตรประสาธ
 ขอบยี่สิบภกดวง
 ขอบท่านแม่หมั้นแหวง

ขมนี่ หานา
 ถูกไท
 ผู้ชอย ได้นา
 พระบาทเจ้ากุมมา ๑
 คอมกษัตริย์ พี่เอย
 ห่อนไซ
 ทรายศ ได้หา
 อยู่ถาวรบเรียน ๑
 แบ่งปันคนผู้สนิท
 ๑ โอมนชิตินูบาด
 ๑ ขกตั้งมนตรี
 ๑ คัดที่เราจะไป
 ๑ หว่านควมรัก
 ๑ ให้ถึงทอง
 ๑ เป็นภายใน
 ๑ เงินทอง
 ๑ บอกยุบตีให้เห็น
 ๑ นายแหวงเป็นหัวพัน

ฉบบพอสุมแต่หงษาดี

* ๓๐๓๔ เจ็บรักเจ็บจากธา
 เจ็บใครคนหงตั้งเหยยว
 เจ็บเพราะถูกมากเดยว
 เจ็บแรงเจ็บองท้าว
 ๓๐๓๕ เจ็บถึงบิตุราชแล้ว
 เจ็บอยู่คนเดียว
 เจ็บแยวรวราชศัตรู
 เจ็บแรงเจ็บคอยคย
 ๓๐๓๖ วัชชฎาเภาเหอ
 เมยแต่พันฤทต
 ทรงครรรกคอดคนคน
 เยยงากนท้าวไท
 ๓๐๓๗ ยอไปพันจัก
 หาดมแต่คนเญเหต
 ครทกครเทญเข
 บายตั้งโตจาให้

ลลิตพระถลล

๓๐๓๘ บดินเจงตองนาย ถววยกรทขประนม บงคตทุตบ
 ๓๐๓๙ วาธาบพตรวมชัพ เจคคองทอไปองการ พระภูมวด
 ๓๐๔๐ เขยงเมองมิงคน ช้าบพยนยตตอม ยอเยยวตตอม
 ๓๐๔๑ คอวเสยงยงตคกรองค้ว ดวยงมเตคนองท้าว ทานให้
 ๓๐๔๒ ทานเทอญ ๑
 ๓๐๔๓ ๓๐๔๔ ๓๐๔๕ ๓๐๔๖ ๓๐๔๗ ๓๐๔๘ ๓๐๔๙ ๓๐๕๐
 ๓๐๕๑ ๓๐๕๒ ๓๐๕๓ ๓๐๕๔ ๓๐๕๕ ๓๐๕๖ ๓๐๕๗ ๓๐๕๘ ๓๐๕๙ ๓๐๖๐
 ๓๐๖๑ ๓๐๖๒ ๓๐๖๓ ๓๐๖๔ ๓๐๖๕ ๓๐๖๖ ๓๐๖๗ ๓๐๖๘ ๓๐๖๙ ๓๐๗๐
 ๓๐๗๑ ๓๐๗๒ ๓๐๗๓ ๓๐๗๔ ๓๐๗๕ ๓๐๗๖ ๓๐๗๗ ๓๐๗๘ ๓๐๗๙ ๓๐๘๐

๐๖๖๖๖๖๖๖๖๖๖๖

ฉบบทสมมุตกัมขชาติ

๐ มากุจะเตียงนา น้องไป บรีนา
 ๐ นาสอกาทงไท เชยอแก่
 ๐ ศรนิวางพระโอรสรู้นา บรอด คีนา
 ๐ เห็นแก่ตาแดงกอด รอดได้ดังไท ๖
 ๐ หฤทัยระทดทณ เวียงนอน อยู่นา
 ๐ ถันคั้งไม้ร้อยอ้อม เด็กย้อม
 ๐ บีให้คนรู้เรื่อง ทุกขใหญ่ หนองนา
 ๐ พระคายนจตุกได เทาท้าวทบทรวง ๖
 ๐ ผู้ตูกายภษษริย สีนใจ อยู่นา
 ๐ เสาศพตูกอยาม อาดังไ้
 ๐ ฎาบร้างเสาว์ไท ไตตั้ง หนา
ออกท้าวบุญเหนือ ตูกอย ๖
เห็นผี ท่านนา
แม่ไต
อุจาด ราแม่
บร้างได้เด่าผี ตูกอย ๖

ลิลิตพระลอ

๐ ตูกคายนกายแจ้ว เจ็บบคายเห็นหน้าแก้ว
 ๐ นาตาไทหงจัดให้ เบมเง็ดตกอกใหม่
 ๐ ตงเจยเห็นแห่งงนา ออกตูกเพียงงงนา
 ๐ เป็นชุนยศึกิงฟ้า ฎาบาจำหัวยหน้า
 ๐ จะเจलयงเห็ดยบไ้ เหยยเบมเนคินเสดได้
 ๐ เคยเบมจนมโตกเจ้า ไอศกักรย
 ๐ เครื่องเอ็ดเมือองราชกิด คังเส่า
 ๐ จะกัถังกลางอรรว จนแพแต่ เคียวนา
 ๐ ท้าวข่มทนทุกขเทา ตูกแถมเห็น ตูกเดย ๖
 ๐ บิดบให้คนเห็น คิดหยงหนาย่างหง ๖
 ๐ เวียงทาดคานะบรม เบมทนทุกขดจเวียง ๖
แข่งก่าชน
สั่งนำส่งพียง
เพียงทุกขย

ฉบับพสมุทแห่งนาคี

ไปดู ที่ควรจะหยุดยั้ง ที่จะจับได้ ให้จงดีจงงาม
ที่จะยอมจะเด็ด จงเมตตาเมตตา ที่สถิตมารภคกรณ
ท้องทางคดจ้งซื่อ ที่องทั้งซื่อค้ำบด ที่จะสมุทพธสังฆมา
ขงหนาทงหงง ระวงทงเกิดทงไกล คาไปใจต้องแต่ ๑๖๕

พิศจแท้ ถัดวันเขมบการ ๑
โกลง ๒ วัธสารภษศรยสังแล้ว ให้รบาทบงภชแกว

๑ จงฝ่ายด้า ๑

๑ มิกดาค้างทำว ดูที่ทงทุกถักว

๑ ถัดวันใจจำ ๑ ทำเบมพันธ์ง

๑ นำตของนายผู้ตั้งร้อง

๑ ด้วยหมู่บ้านเทียมทว ๑

๑ เอาถิ่นส่งทางสอดค้าง

๑ ออมได้โดยใจ ๑

๑ เป็นฝ่ายในสนิทแล้ว

๑ กถาวเกลยงค้ำหวาม ๑

๑ มอกฮการถถอย

๑ หนึ่งใจงานดู ๑

ลิลิตพระลอ

๑ ข้ากเขาไปดูดูทวน หมพวยบาดศมไท ให้ดินจ้าง
๑ เงินทองบิตปากไว้ ใช้ได้ทุกประการ ข้ากไปดู
๑ ดูทงเรือหงอหงศรย ที่ซัดซาเห็นถอง ๑
๑ ทุกทงซาเห็นถอง ม้วนหงมถงซาใจได้ หอนให้
๑ ซอมนงอแงงไว้ เกยจกยเบมกถ ๑

๑ แล้วได้หมทงเสร์จ เครวบ้านทงซอชร่อง ส่องนวย

๑ ง่ายไปตยศตย จรผวยไปบงทง ๑

๑ ถึงตมเตจเจ้าคน ให้อูทงถกถระแหน ๑

๑ ซูดยถยถจแต่ถัดวัน เขยนซัดซอชอถวถัดวัน ๑

๑ ถัดปรการ ๑

๑ พระภูเบตตรัดตรอง ไรชางถองนาคี ให้อูทงทวยถ่าน

๑ อากเด็กอกคนถ่มถิมที่ อากถ่ามวระถยเดัดจ คนเคตตีบ

๑ อูทวยถัดซาถ่มมา เจ้าถ่าถยถ่าถ่าถวย ๑

๑ ฝ่ายถองทรีพีเจยง พังราชโองการถถถย ๑

๑ ถักถุดถนอง ถ่านนา ๑

ฉบับที่หอสมุดแห่งชาติ

โกลง ๔ ๕
 ๑) เมื่อนั่งต้องราชทั
 ต้องอยู่คอยทมหา
 ฟนางรณโรยรา
 รักเร่งวานไปให้
 ๑) ข้าไปเคื่อนมู่เจ้า
 มู่เจ้าพระตอมา
 กาทหงแผยแด่นรา—
 มากจะให้ไปข้า

ร้อย มู่พระต้นถึงโกไพรพฤกษ
 ๑) มู่เจ้าตักไปไกลมา
 คนกัทมู่ มู่เจ้าออกใจความ
 แฉงแดงพราย ขนเขียวตายยิบ
 หงตั้งบบาท ขอบตาชาตพวง
 ขนชานเสียงเอใจ เตยงอนได้ตั้งรอง
 นพมาศ เพ็งฉลุตาททาง มู่กุ
 บมกัตว ขุดสกหัวองอาจ ผาคฝนค้มบปอง
 ฉาดฉาน เตยงขนชานแฉงแฉง
 มีนหันผาคีเณยอง งดโดยคตองมิ่ง

ลิลิตพระลอ

๕๕ ๕๕๗
 ๕๕๖ ๕๕๘
 ๕๕๗ ๕๕๙
 ๕๕๘ ๕๖๐
 ๕๕๙ ๕๖๑
 ๕๖๐ ๕๖๒
 ๕๖๑ ๕๖๓
 ๕๖๒ ๕๖๔
 ๕๖๓ ๕๖๕
 ๕๖๔ ๕๖๖
 ๕๖๕ ๕๖๗
 ๕๖๖ ๕๖๘
 ๕๖๗ ๕๖๙
 ๕๖๘ ๕๗๐
 ๕๖๙ ๕๗๑
 ๕๗๐ ๕๗๒
 ๕๗๑ ๕๗๓
 ๕๗๒ ๕๗๔
 ๕๗๓ ๕๗๕
 ๕๗๔ ๕๗๖
 ๕๗๕ ๕๗๗
 ๕๗๖ ๕๗๘
 ๕๗๗ ๕๗๙
 ๕๗๘ ๕๘๐
 ๕๗๙ ๕๘๑
 ๕๘๐ ๕๘๒
 ๕๘๑ ๕๘๓
 ๕๘๒ ๕๘๔
 ๕๘๓ ๕๘๕
 ๕๘๔ ๕๘๖
 ๕๘๕ ๕๘๗
 ๕๘๖ ๕๘๘
 ๕๘๗ ๕๘๙
 ๕๘๘ ๕๙๐
 ๕๘๙ ๕๙๑
 ๕๙๐ ๕๙๒
 ๕๙๑ ๕๙๓
 ๕๙๒ ๕๙๔
 ๕๙๓ ๕๙๕
 ๕๙๔ ๕๙๖
 ๕๙๕ ๕๙๗
 ๕๙๖ ๕๙๘
 ๕๙๗ ๕๙๙
 ๕๙๘ ๖๐๐
 ๖๐๐ ๖๐๒
 ๖๐๑ ๖๐๓
 ๖๐๒ ๖๐๔
 ๖๐๓ ๖๐๕
 ๖๐๔ ๖๐๖
 ๖๐๕ ๖๐๗
 ๖๐๖ ๖๐๘
 ๖๐๗ ๖๐๙
 ๖๐๘ ๖๑๐
 ๖๐๙ ๖๑๒
 ๖๑๐ ๖๑๔
 ๖๑๑ ๖๑๘
 ๖๑๒ ๖๑๖
 ๖๑๓ ๖๑๗
 ๖๑๔ ๖๑๘
 ๖๑๕ ๖๑๙
 ๖๑๖ ๖๒๐
 ๖๑๗ ๖๒๐
 ๖๑๘ ๖๒๐
 ๖๑๙ ๖๒๐
 ๖๒๐ ๖๒๐

อุบายหลอกลวงแห่งชาติ

นับถือนได้จับทำ หน้าไหนได้จับคน ถึงตำบลหนึ่ง
แต่ช่วงเบตาบมีคน พกษาสันตำเลียม มีเรือรบดำงัดที่
เชือกขลิบคิรียอ้าย บมีโกดงวอนเท เขาประหม่มมี
นั่งเส้าเรียงวัน ๆ

บ้าง เขาถวาคำตักมี สำรับโรชนาหาร หน้าบร
ตรงด้วย ฟูกเสวเขยชะออก ผ่าโหมตาบครอง ถาม
นายทุกปรกรว เครื่องภูบาดเค็งเจ็จ ส่วงส้มเตจกบ
ท่านแปรเพ็คเป็นพรากหมณ์ ทรงงามเจ้าศรีเกศ โกร
ประเทศมีงาม มากแต่ด้อมภูวนาก ส่องนายชาติก
ชื่อนายรัตนายราม ปรามกันทั่วทุกน ออย่าถ่มตม
เพื่อเสกผู้ปกครองรัก เราชกเชยส่องนายเงไฟ
ยังเหย้าเรือน เลื่อนอาหารเจ้าตัว เจ้าชยช
พหนองมาเอา ๆ

บ้าง เราเจยงตุทุกน โดยตำบลทุกแห่ง
ยามเย็น ทำวชใครเห็นเงงหมอง พระบาทเด็
เจ้าหน้าเจ้าหัด ทำนท้าวเต็จไป ๆ

โคลง ๒ ข้ากระโตยเส้า บอกร่าวพระดอเจ้า
ผู้สร้อยส่วนขวัญ ๆ

ลิลิตพระลอ

๑ ขวณกันเป่งให้ เจริญพิศพรทงานให้
ระพาดเหงนุชยวน ๆ
๑ ภูบาดบานหน้าไท
ชไมพ้อใจ บารัน ๆ

๑ เด็ดจตุโนแห่งหล้า
สมนาใจสุ บารัน ๆ
๑ สดมโครหนอโครว
สมแดงพระทอง ๆ

๑ ลิงจันองโคงงอ้ง
สมมุบอญ แดงนา ๆ

โคลง ๔ ข้าไหวพระบาทผู้
วิบุพิศเรตติศรม
สมานสำราญรมย์
ระงนุกไม่เท็ด

๑ พระสมการเกดแก้ว
สมทกถก่า
สมรมมุตตา
สมอกไม่เกยถก่า

อุคม
ชอไม
ส่องราช แดพอ
แห่งเหงนดงศรี ๆ
หอมหา ยากนา
รวดเจ้า
ตานดงาท
เพือนไทแพงทอง ๆ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ นางแย้มเหมือนแม่แย้ม ยวนสมร
 ไบไบกตถกถกกร เจียกไท่
 ช้องนางคดด้งร้ายจจร ไบเบเวียก พระญา
 เชิญราชชมไม่ไห้ให้ ถึงกมถวายกร ๑
 ๑ นกหกจับแมงไม่ เจริญ
 รัชกรวิชัยชัยวิญ รื่นรื่น
 กระดำกระด้งวัดศัดย ทำนท้าว
 คบมั่งสั่งแข่งนาว ถึงราช
 ๑ แรกเคาเคาเคาเคาแรก ๑
 เรยกพระสุคตมจักร ๑
 ดัดคว่าสั่งสั่งขัก ๑
 คดาคู้คู้คู้คู้คู้คู้คู้คู้ ค่อยเคตาคุดคุดคุดคุด ๑
 ๑ เชิญให้ราชท้าว ๑
 ชมตอกบิวนากระตะ ๑
 ไปไปเคาเคาจากระ ๑
 แมงตอกู้คู้คู้คู้คู้คู้คู้คู้ ค่อยคดข้อยเคาเคาคคคค ๑

ลิลิตพระลอ

๑ ๒ พระเสด็จคตมั่งแก้ว พระค่านั่งมองแก้ว
 ๑ ๓ ดองนางยเชิญขบรทม ค้าเจ้าตมตคตไม่
 ๑ ๔ ดองกรรพรเพงงงงง ค่อยพรอ้งโคตงกรวญ ๑
 ๑ ๕ ดองจากบรฤทธิช สัพพิ พ็เอย
 ๑ ๖ ดองพวงวิสิ ๑ ไร่เท้า
 ๑ ๗ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ใจพี่ พระเอย
 ๑ ๘ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ คว้าเคาเคาเคาเคาเคา ๑
 ๑ ๙ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๐ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๑ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๒ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๓ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๔ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๕ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๖ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๗ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๘ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๑๙ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง
 ๑ ๒๐ ไร่ค่านั่งมองหน้า ๑ ๑ ไร่ค่านั่ง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ลิลิตพระลอ

๑ ห่มหอมรดงช่วยเป่า

๑ ภูระโตกุดหัวร้อง

แต่พิทหดเหลือทนาย

แดดาย

นกอเย่งงัดวาทนาย

ถึงนวย พระนา

ให้พระนุชน้องไท

แม่ฐราชวเรียม ฯ

๑ ถัดถิกวาม่งช่วย

๑ นกหกบิหร้อง

แดงแต่ต้องพฐู

สาวฤทษา

ทรหมอยู่ทรหุ

หาออน ออรนา

เห็นแต่คนกัทร้อง

ว่าร้องรณตมร ฯ

๑ ถัดควากนช่วยร้อง

๑ ภูระโตกุดหัวร้อง

บอกข่าวพระอโกต

เว้งไป หั่งรา

แต่จมาอยู่อาศัย

กิดนฐู

ให้คงต้องท้าววู

สงวนราช นนา

๑ ไน้ไว้วางสาย

๑ ภูระโตกุดหัวร้อง

ไปดุ่มนเที่ยวทอง

ณผยอง หั่งรา

ทุดตำราชขยิขยิตอง

อออนไท

มาระเมียรไม้ให้

กษคัยแม่ มานา

แห่งตงเทศนอิกรมย์ ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ว่า พระองค์ใหญ่ รไม่ยกราิมยี่ สั้นขมค้ำพเจียง
พกดกอดอนเจียง กอดมทักนทรา ๑
ว่า ซักซบหัดกับพระบาท พระธอราชกัณ
ขวัญนายแก้ว หัดบเสวสนค่างต่าง พางพระบาทยุค
ชกนศระบัต คัดพิเจียงเจ้าห้า บอดกัณพดมบข่า
ความฝัน ๑

โกลง ๔ พิชญพิแกวพิ
๑ เชือกอดมกฤษณ
ผันทรงสังวาดวจณ
ต้องอุระเกษก

๑ น้องฝันเห็นกอดแก้ว
ฝันว่าออดเตจใน
มะเมอดนหงงโหด
ฝันว่าน้องคองแก้ว

๑ ผันทรงภูษิตเจ้า
พระเกศกัศราบรมป
ไปพิศุญชุตติ
ฝันว่าออดมเงิน

ลิลิตพระลอ

๑ ทัดขวามันคณคอก โกลง
คอกคอกกอด ฉายชาย
คณเพยนหวนไหวชด ชมชอน ได้นา
คณโคตพรอนทองห้วย หวางตั้งชยสรศรี ๑
ว่า สอนนายชายฝันไท ทำวระไดคังจินดา พระราชาชยา
๑ ฟ้า พุงจกัณน้องหน้า หน่อทักมบูญ เตมา ๑

โกลง ๔ นายแก้วทุดกตัวแก ความฝัน
๑ ธีราชชุนคณทว แจมฟ้า
แระต้องตอแสงพรวน หงคู้ งามนา
พระคณน้องหน้า หน่มหน้าบัวส้ม ๑

๑ นายชวญฝันไตจ
ดาวเทพตบทจร คีศรี
ฉนพระชนสมอร กงเกต้า
พระคณน้องหน้า ดุดาภ แดพอ
หน่อทากนใจ ๑

ว่า ใม่เมื่อเข้าต้องนาย ถวยซึ่งคักินมิติ บพิศรหยอน
๑ อวรมณ ชมฝันต้องพิเจียง คุดคังต้องเนอเจียง มากดอเมท้าว
ส่งวางมัย ๑

ฉบบัหอสมุตแห่งชาติ

ร่ำ ๑ เห็นคุณคุณคงดอกไม้ ส่งเพื่อนให้แบ่งกษัตริย์
ในรัตนบรรทม ปรารภรักใจอ้วง กรรกดอกให้ต่าง
น่านถึง ๑

ร่ำ ๑ คิดคำนึงบุญ ทุเขาแกมสร้อยเกศ ส่งเป็นบทพระ
หลังหวางงได้ ให้รู้รักคาบ อาบนิยนามพุทรา
พิตยา ปล่อยกระซิบคำถ้อย แยกเพียงส่งส่ง ความ
ศตาดแคล้ว แม่บ่มชื้อแก้ว ปรุงนเสียดาย ๑

ร่ำ ๑ ส่งนางกวางบังคม ประนมยุคนางหวา โด
ราชธิดา ว่าส่งพงพระพี่ ไซ่พันกาทนต เทียบ
มีร่าหน้าจกซ้ำ ฐักวอดม แม่แต่ ๑

โคลง ๓ ส่งอยู่ปรารภกระเด็น แม่มีอินพู่เจ้า
ตอราชจกได้เจ้า ผู้ร้อยส่งขวัญ ๑

ร่ำ ๑ ฝันได้พู่จิง ผู้ใดใครมกถั่ว ชาวพิศ
เร็วพิบออกยั่วซ้ำ ทำนทักอแต่คมา แม่หนัก ๑

ลิลิตพระลอ

ร่ำ ๑ ส่งร่ำประหม่มเมื่อส่งของ ว่าพระทองแม่ ณ เกด้า
เทมาศศักดิ์สิทธิ์ ให้รู้มีศักดิ์คุณ อับเป็นคุณเป็นโทษ
เกษมศรี จักมีพถนบซ้ำ ใจเสื่อชราธรรม คุจพระคณกตมเจ้า
ร้าง มาอิงอ่อนอ้อมข้าง ส่งอยู่เกด้าแก้ว พน ๑

ร่ำ ๑ ส่งชายนิชอม ขอบคำส่งพม้าง คอวไว้ถถาง
กระหม่อม ส่งพยอมมีคุณ แก่เขื่อนบุเป็รียบฟ้า
นถา แดคงจะส่งของ คุณเชื่อ ๑

โคลง ๔ แด่น้อยส่งพเจียง ส่งเสื่อ

คุณพงส่งเจียง ทอ้าง

ควรรช่วย เื่อมา

เด็ดแต่คุณเชอ ๑

โคลง ๒ กถ่าตเจ้าใจแด้ว ส่งพระพิเจียงแก้ว

กถ่าถ่าใจมส่ง อรนา ๑

โคลง ๓ พระทองอย่าปรารภ เทียบบรรทมให้สำราญ
มีมาเดยแม่ ณ เกด้า ตอราชจกพถนบซ้ำ แยกทักอถงส่ง ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

รัช ๑ ขะข่าหมองใจหนุ่มหน้า บรรทมท่าพระดอ เมื่อจะ
ก่ด้อมแก้ว ก่ถ่วงแต่ดั่งต้องนางนอน พะเจียงกรอกอดบาท
ก่ด้อมหวดแม่ ณ เกด้า นอนแม่เมอนเทอญะเจ้า พะเยียงกร
อ้อนนา ๑

โคลง ๔ แทนทองถ่เอ็กแก้ว

แพรฟักบักหมอนรัตน
ขนมเขยพิคานคัต
มุงมานแสงก่งแก้ว

ครุญจรัส
เพร็คแพรว

ดาวตาส เขตานา
แก่นไทพงส์อง ๑

๑ เจริญส่องพระพ้อง

ขวัญอ่อนหย่างปรารมภ์

พระดอระพจน์ส้ม
ดั่งแม่อย่าไรชอน

๑ ตมพัตริย์ขุนท้าว

ดมแดนมเวหาหา

พฤกษเทพบิดา—

ดาวตาสเคียดค่างได้

ลิลิตพระลอ

๑ ดั่งพ้งดั่งพเจียง

ดั่งว่าพระเดื่องดอ

ใ้ระแก่หุพ

ดั่งเดชะดั่งเจ้า

โคลง ๒ ดั่งธิดาทดบแต่

ดั่งด้อมท้าวถอยหลับ เจ้านา ๑

ราช คับมนต์ห่างเณ เห็นอศักรยนิมิต คิดใจจำขมขม

๑ คบกระบัตถอนไ้ พระเพอนคิดคำไ้ ก่ถ่วงแก้ความสน ๑

โคลง ๔ ส่นว่าไตดอกฟ้า

ด้อมยงหอมงามตา

นาคกิดก้อ

๑ คับนิพิพยทไ้

โคลง ๒ ยินดีให้ดั่งที่อ้าง

ด้อมแก้ความสน ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

โคลง ๔

๕ ฝันว่าสุริเยศ์ทำว
เบมีนกับเกศา
พระจันทร์ส่องพักคปรา
ดาวดาษทายทเกิดเกล้า

ร้อย
๑๑ ส่องพิชมสนไท ทำวจะไดตั้งใจจง ความกำ
อาบสหัสสธธาา เป็นนางพระยา นางเมือง แก่พระดอเดื่องคิด
เวียงศโยศยชม พระคนกณเจ้าช้าง ดอราชมา
ต้องอ่อนทิวส่มดมร แม่เนา ๑

โคลง ๒

๑๑ จงดูโดยพรพี่เอง
พี่ให้เสวยสรวรค์ พี่เยย ๑

ร้อย
๑๑ นางโรยทรชช่มช่น นางรยยกยกร ให้บบ
หน้อยไท ส่องพี่เองส่องให้ ส่องแม่แต่ทูตแดง ๑

โคลง ๔

๑๑ พี่เองพรนเก
ฝันอ่อนเอาคาราย
ฝันงกระหิวคล้าย
ดอราชจักพจนเกล้า

ลิลิตพระลอ

๑๑ นางโรยเสนองนาอุชชา กอดยเม่น
ฝันอ่อนเสวยไอศวรรย์ ฟากฟ้า
ส่องเสวยอมฤตบญ์ดี รสร่วม กัณหา
ขอบพิศรเจ้าให้ดำ พรุงนกกิ่ง แม่แดง ๑

ร้อย
๑๑ ฝันพิงใจเกิดแล้ว วาตรแล้วพระขาม ยามอรุณเดอว่าม
เรือฟ้า พระพิพพระน้องถ่า รุ่งเพียงพหนี ๑

ร้อย
๑๑ เสียดบักษคู่เหว้า เกราะระทาเหล่าภูโศก โศกม้าม่าย
เมียงถน สุโนภชนแจ้วแจ้ว ไก่แก้วชนใจใจ ครนรุงรังจกไต
ไม่เยยนราษค้ำดวงนอญ ๑

ร้อย
๑๑ พระจันทร์ส่องแสงเงาเจ้า พระสุริยเสด็จจุทัย นกกระโ
นกกตาง เฉ้ยหนอดวงจับจอมไม้ แด่ดงข้าวไทเสด็จคตดา ฟังเสียง
กการระกอก บอกร่าท้าวเสด็จคต คนพิณเสียงส่องนาง ชมต่างค
เจ้า ให้ต้องกษศรียบพิตร ทูตว่าได้นิมิตส่งถรณ์ ประจักษ์ค
แก่คาวชา รอยจะพบเจ้าให้ดำ ชिरราชแต่ ณ หิว พี่เยย ๑

โคลง ๒

๑๑ ส่องซึ่งชมชมนแท้
อย่าช้าวิ่งไป หนึ่งวา ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ว่า ข้าราชการไหน แต่งแม่คนทำ ต้องพระ
จอมราช ขนช้างกลดาคโคกลดา ส่วนพระราชกรณเข้า
เฝ้าส่วนหัว แม่มีผู้มาถามหาว่าใคร มาอาศัยผู้จงบอก
ชาวออกดอกคน พรากหมื่นคนหนึ่งเป็นสาม ตามกันมา
มาขอหออยู่รุ่ง มุ่งมิ่งต้อนไม้ให้ ถอนใจใหญ่โทษหา
เข้าดาคดาโคด ฟังออกไปเมือก ครนตั้งแต่ดั่งนี้ ทำ
เสร็จไป ๑

ว่า ๑) ต้องนายระโระวัง เพี้ยอหังเห็นต้องนาง ไกร
คามกันมา บดงคชาสู่ททาน มีนทานแม่เฝ้า มีผู้เข้า
เขาบอกไปคือตั้ง ต้องนางซึ่งใจดู เห็นสูงากด่า และ
บ่าวบุญใด โธมปานใครสุดว่า เขาว่าอย่าเทียมเทียบ ซึ่ง
ดีเปรียบไปปาน หม่อมตกรวยงามนถึ นว่าใครรักแห่งพราหม
ผู้มาตามทงต้อง โอ้ออย่าบองบงมปุม ต้องพั้งดูใจเคียด
เกลียดใจรา มาแต่งให้หัว ลีว่าแฉ่นเรืออ้า บ้างได้กิน
หนึ่งเคย ๑

๑) ต้องใจตะห้อย เอะฮากมมาช้ำหั้นช
หนึ่งให้เสียใจ บารนี้ ๑

ลิลิตพระลอ

๑) เขียนโตจุ๊กโต เห็นเดานาให้
๑) บุญมมาอย่าข้า ไร้อนเดยเจ้าหล้า
๑) มอญหงตอง ๑

๑) มองหนหาตาหัง เห็นแต่เกดตองแกง
๑) มาพดณแถตุณ ๑

๑) เขาเห็นชาวเข้า เห็นนายมาพูนแท้
๑) ต้องนางงามแฉ่นใจ ชายเข้าไปใกล้แล้ว

๑) ทนเบียงายแท้ ดุดากต้องเราแท้
๑) ต้องตงในสระเร็น ๑

๑) ต้องนายมาบมมีช้ำ ครนชั่งจะโก้อ้า
๑) ต้องนายไชยธาย ๑

๑) ต้องตงในสระเร็น ๑

๑) ต้องนายมาบมมีช้ำ ๑

๑) ต้องนายไชยธาย ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑) ทอดกรกรายยางเยอง เจ้าผู้คุมขามเบอง
ฝ่ายร้อยสวนขวัญ ๑
๑) เห็นคนจรวัดเมื่อน
บให้เห็นคว ๑
๑) นำใครหัวตากแก่
เป่งแก้วนกทุกพวย ๑

๑) รองนายงในสระ ดองนายพระสองนาง คอยหัว
นิยม คอยเมื่อดองมามีม คอกแดั่งธำมธา ๑

๑) รอง นายมาแต่ตัว

มาแบกรงกตวิใจ
ตั้งฤังงใน
เว้งรงชนพดนมเ

๑) พจะชนเจ้าอย่า

มาแต่เมื่องโถงด-
เห็นสระสูงกุ่ม
เว้งรบใครเจ้า

ลิตพระลอ

๑) เวียมมาสวนนได้
เห็นเด็กคน
๑) พระสงฆชด
จะมามเเจ้า

๑) เวียมตาตองแม่แต่
พระยายนิก
ชายแต่หญิงเด็ก
จะบเห็นแก้วก

๑) พจนไปคองขง
บแบคยวพนครา
ชราชขยหลงมา
บอบเห็นนอ

๑) เยอเวเห็นแต่เคยได้
เห็นญาพน

๑) พจนจะอบมา
บในสระสูง

๑) พจนจะอบมา
บในสระสูง

๑) พจนจะอบมา
บในสระสูง

หมุด ฝอย
หนึ่งเส้า
๑) กอบ ตหนา
วาไ้เวียมอาย ๑

๑) พระมงก ฝอย
กวาง
หนึ่งหน่วย ตหนา
๑) จะตมาตง ๑

๑) นกหนา เตานา
ควนพ้อ
๑) แดว่า ได้พอ
โทษซ้ำขอมมา ๑

๑) ใจบุญ ฝอย
เทาเจ้า

๑) ใจชื่น ชมนา
๑) จงเจ้าคอดอม ๑

๑) เจริญ อามรา
๑) ดวงริชม

๑) สระเพอ โคนา
๑) เบตอกดินกินพตาง ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑) ดั่งง้วนหน้าแดงถับ
 ดั่งร่วมใจกันยก
 ขนพดางกอดอกบอก
 ดั่งกตัญญูพัน
 ๑) ดั่งนางหน้าแขกชน
 บัดพุทธบูชาถนอม
 ดั่งดั่งพาดดั่งดั่งรอด
 ดั่งฤทธิวิเศษ
 ๑) ดั่งดั่งดั่งพาดดั่ง
 ดั่งอ่อนดั่งโหนดงาม
 ดั่งมาแต่ไถนาม
 ให้แก่ดั่งเสอ
 ๑) ดั่งนางยั้งดั่งนาง
 นชอเจ้าวามรัตน นัตถินมาจะคำ
 ประดับเจ้าพราหมณ์ ทรงนามเจ้าศักดิ์
 มาด้วย พอประสูติหน้าด้วย พี่แต่ดั่งดั่ง
 ๑) ดั่งอยู่ในกรมยศว
 แจ้ง จะอยู่ด้วยกตัญญู แต่ถนอไป จากเอย ๑

ลิลิตพระลอ

โคลง ๒ ดั่งดั่งดั่งดั่ง
 ๑) คอวชชนใด ๑
 ๑) ขมาใหม่เมือง
 ดั่งชวาชอถา ๑
 โคลง ๓ ขุนงามอยู่เกิด
 ดั่งเม่งกามได้ใจ
 โคลง ๒ บอกรวดราครื่องคำ
 ใครให้รำหัว
 ๑) พรางดั่งดั่งดั่ง
 มาไซ่งอ้อยเอว ๑
 ๑) ร่าย เครื่องคำหัดดั่ง
 บอกรัจบอกรพราง ดั่งดั่ง
 รวงงใช้รำ โขมใช้โหมคนคำ หน้าใช้หน้ากรีกกริว ๑
 โคลง ๒ มาจะหัวให้หายทิวอยากขาว
 เก่งอย่างอำ ทิ้งวา ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ไม่ส่งตำแย่งแก้ว

เจ้าพี่เอ๋ยวัยมกดา
เมื่อไปแต่ควหา
ใจอยู่ชงชงแก้ว

๑ เมื่อช้านอยู่ได้

อยู่แต่ควใจตาม
ไปมาชานานทราบ
เชิญเร่งเร็วพดนมั

โคลง ๒ ส่งนายไปมมีธา

กราบเกล้าทูลดวาร ๑

๑ ทุดอาการทุกช้อ

มากถ้วนความใน ๑

โคลง ๔ เมื่อข้าพบพี่เพียง

ใจอดจอกอมเกษศรัย
ขอเชิญนี้หนูมี—
จงบพิตรพระเจ้า

ลิลิตพระลอ

๑ พระอดตตกคตอย

งามศุขดีหัดดา
ต้องนางอยู่คอยหา
ถูกแค้นรับแค้น

๑ ต้องถึงต้องกราบให้

เชิญบพิตรภูบาล
ยังรมยพินาศถาน
เรือนถ้ำราญนองเห็น

โคลง ๒ พระอดตมองพี่เพียง

๑ ส่งจอมใจอ่อนไพ

๑ ส่งจอมใจอ่อนไพ
ดะห้อยไหยหา ทำนมา ๑

๑ พระราชดำดาศ

หน้าหอม ฝนมดังพระบาทยุคต
ฝ่าดาเคได้เจตต บนมบรยงกไยจาศน์
องค์ พระบาทบงกชพิทัก ทักปราชัยตั้งนาง

โคกกดา

จากถ่า
เห็นราช มานา
หยาดฟ้าจกดิน ๑

บทมาถย

อยู่เกล้า
ประพาส พระเอย
ทำนไททงสอง ๑

๑ ส่งพระหุชเหอเกิดยง

๑ ส่งพระหุชเหอเกิดยง
องกับใจใจไซ

๑ พระบาทชมนเรือนสอง

กุนท์ทอง
พินตพิศตริศตบาท เหยียบ
เด็ดเหออาสน์อิง
ต้องให้พลง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ห้ามทำรับราช ฝ่าจดแจ้งเกิดออกทอง รองพระบาทราชารัม
ช่อนเรียบ ดั่งฎาษาห้อยดินเคินเพียงไฟร์ ใต้ทางบ่าท่าคณ
อกเสชาดั่งคราก ข้าดำบากพระองค์ ชบเคียรดงกราบไว้
พระบาทฎาษาได้ ยากพันประมาณ ดั่งนี้ ๗

โคลง ๒ ภูบาลส่งของเพียง
๑๑) พระญาผู้พึงใจ ๗

๑) ยากนักใดสุดด้วย
ต้องอนท้าวแดงมา ๗
๑) ปรานีรายข้า
หนอท้าวทองตอง ๗

โคลง ๔ พระทองเสด็จเยี่ยม
๑) ต้องพุ่มรักษา
เมื่อข้าชดดา
หีบกุญแจเรือนเจ้า
๑) หวอจกครากแดง
นับอยู่ในใจเป็น
ต้องเชื้อพวยงาม
เอาชาวถึงหน้า

อย่าตา
อยู่เกล้า
พระบาท แดพอ
แผนหดตบอง ๗
เชือเห็น
ดั่งบ้า
ใจเร่ง ไปรา
หนุ่มเจ้าจอมสง ๗

ลิลิตพระลอ

๑) แม่ต้องเจ้าคังโคว
เจริญพระนุชมาพดิน เห็นกม นภาพ
แม่หันอนอนฎาทัน อยข้า
ฝากแต่พระศัพธา เห็นชีพ เวียมเดย
๑) ต้องให้พระบาทแดง ออม ไทเฝ้า ๗

ต้องสั่งต้องนายตา
คาต้องตบแต่ทา คอยเคต่า
จนจนบคาทักเจ้า เมียงมาย กัณา
๑) ต้องนางจรงจากห้อง ตอบตองตาเขา ๗

๑) ต้องนางจรงจากห้อง
เมียงแต่หางคางสัตว์ ไหยหวม สวาทนา
ต้องนายธูออกกรวย สั้งฐู
เคียรจากคังนผู้ ครางแต่ ใจนา
๑) ข้าจดถึงนอก ครนออกแฉวตอง กุญแจทอง
ได้ทวาร เอาตุกตาดไปตวย อิมออกยงเคตตดา ตตาชน

ร้างฝ่าย คตบคตยเขทวารเรียง คัดจ่อเมียงตองเจ้า
งข้างข้างงว ทอดคางมปราสาท เห็นตองราชภษศรีย
ในชองสี่หีบยิวร คุดอบใส่รสุทธา เยี่ยมหน้าคุดคองเดอน

ฉบับมหสมุคแห่งชาติ

เหมือนแวงพาคู่ ค่างคาตอยู่คอยทาง เห็นส่องนางพ...
หน้าขึ้นสติได้เพียง ฟ่างท้าวเดด็จมา ฯ

โคลง ๒ มาสองวาระร้อง
จุงใต้แรงใจ หนึ่งรา ฯ
๑ คิฉันก็ไปขอบพรออง
พระยารัฐฤๅติ ฯ
๑ มาครัดคนตายจุงเดว
ยกย่งช้ำยโยค ดิ่งนี้ ฯ
๑ ทวารรังโนภาโกธ
ชยออกกรอชอุไถด บารนี้ ฯ

ร้อ ถึงบนได้สองชน แดนา ถึงฟ่างพนปราสาท
๑ เข้าโกธบาทยุคค แดนา ให้ใจคตมชุตชวอ แดนา บอกล...
ถวนทุกอน แดนา วิวชอญมอให้ บดินชอญมอให้
แล้ว ณ หัว พี่เขย ฯ

โคลง ๔ จอมชอญพระพี่เขย
โอมรางงนค็อยของ
ค็อยทพดาเมยง
โน โฉกนศัดแต่
บุญส่ง
แท่งแท
มาตุ้ พระมา
แต่ท้าวองคเค็ย ฯ

ลิลิตพระลอ

๑ พระลอมพระสังขำ พระศรี พี่เขย
ฉิแดพตหนพขี- เบศรี เท
แม่หนานเคพมส์ จอมราช แดแม่
ฝากแแต่พระศรีพี่ได้ เกิดให้เรานา ฯ

๑ พี่เขยแแต่พหายาด มามือ นาว
รักยงพิตฤา ใครแแต่
ควนคือนนทักกฏา ความแแต่ แดพี่
ถายาเบินเจ้าแแต่ ค่อนได้ โดยใจ ฯ

๑ ต้องท้าวยงโยไท ทูตทรง
พระบาทสิงคังรังเจง ได้เกตุ
ต้องเสด็จแบบนมบองค อิงแทม
ตะเลงต้องเพยเมเส้า ย่าค็อยค็อยใจ ฯ

๑ ย่างมทดานแก้อยอด. เยวมาดัย
ต้องตุงบงกชบาน ใหม่หน้า
ต้องศรีจ้เจ้าภาพาด เพ็ญภาค ญุเขย
หนวยาได้เวงฮา ออนรัฐอถนอม ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ขูหน้าห้องหม่มหน้า
 ห้องของนางเสระดม
 ใจคือหออุทุม
 ห้องนวดพันศอยก้อย
 ๑ อัยภาคใจพญา
 อุตุส่าหยังสอดธองภักดี
 ห้องนางรินโรยรัก—
 เคื่องออ่อนสอดธองเสวยได้
 ๑ เลื่อข้าแสงบาทให้
 สุดถึง โคมุ่หมาน
 พิกพิศครคุดบอบาน
 เต็มจอมฤคไต้
 ๑ ส่องเคำกรยาให้
 ข้าอภังเสงได้
 ส่องครักถาดเสนาะโค
 เต็มจอมฤคคอง

ลิขิตพระลอ

๑ ยารักมิใครให้
 เยษยาเคื่องนพระภักดี
 ยาสงวณงสงหวทว—
 เทษยาเคื่องนโคใจ
 ๑ อิริยาบถได้
 นอนหงยนเคื่อง
 ส่องครักสมบุรณบง—
 นอนหงยนเคื่อง
 ๑ เลื่อข้ามิใครเฝ้า
 คิวจากใจอาถัย
 ขอดาบพิศทวไป
 ส่องสนทงเด้นให้
 ๑ เข็ญสอดพระพิน้อง
 ส่องธระพธางชมไฟพร
 ยามเยนจิงคงดาโคด
 ส่องราชพั้งแฉ้วให้
 โกลง ๒ ยินดีเสงคอง
 ๑ ราชแต่เคื่องใจ บารมี ๑

อุบายพอสุมดแห่งชาติ

ร้าย คือ เข้าในปราสาท เสร็จต้องราชเสด็จตั้ง แล้ว
 ทรงพระปรัต ผักกอกครูดวงเดือน เกตุกำเนิดเหมือน
 ด้วงรัก นุ่งแพรพรรณนิตยเดชะ พรายพร่งเพรศกับประ
 ด้ไปดนมบริบวรจ ทรงเครื่องเสด็จยุยาทร ดัด
 อังกร ทวยทอกรนวยนาค ถึงเกษมเกษบรียง ต้อง
 ทรงกนิ มัจฉาดองดำหลังถาย รูปด้กักรายช้อยชด อด
 ภูมแก้ว ช้างซึ่งงามแพรวแพรว เครื่องซึ่งงามยง ยิงนา ๑

ร้าย ยัยบรมมยุรชิตรของ รักรของกนิซึ่งรัตน พศโบ
 จามร ดาวสดอนโดยเสด็จคธาช พี่เตยราชตามเกษ
 ไปประดับทั้ง ถึงประศูตชาน คานหมทของรับราช ตั้ง
 เทียบมณฑลยร พี่เตยเจยใจแก้วน แต่ก่อนไป
 ส่วนพระภูริบวรจ ทรงมกุฎญา พัดตราภรณ์
 งามเจอนอินทรหยาตฟ้า เวณอยู่เรือนรทหน้า แหม
 ต้องดีนอง ๑

ร้าย ต้องหมายช่อนข้างแทน นางร่มแถมบุราณ ให้
 ราชเสด็จออก นอกให้ข้าไทเส้า ส่วนชาวเจ้ากนิต เค
 ด้โดยระบอบ นางโรยหมอบบว่า ส่วนพระยารังได้

ลิลิตพระลอ

เมื่อข้าหมันคิก เคอนต้องถักขนิไต่ยงัน ต้องนางนงไต่ยง
 งามโดยอดทพิญจะนอน นางรักรบระนมให้ ทูตว่า
 ระยาให้ริราช พระบาทซึ่งทุกอน ชาวกันดเป็นพยาน มีนา
 งามถึงคำ จะจำตอซึ่งโทษ โขย นางโรยรักร่มาน เขย
 ของท่านเสด็จเจ้า ส่วนชาวเจ้ากนิต ครนจะอยู่ท้าวจะ
 มีหัดบ ขนิมถึงเดบให้ด ชมคอกเมวถยเควอ แต่ต้อง
 อดจะเส้า ต้องพิพเจ้าจอมราช ครนผู้นางกลดคดกลดงแดง
 ของพระพี่เตยแก้ว หนีถัดทุกทวาร ๑

โคลง ๒ มีนมนต้องพี่เตย ให้บัวบาทภภขเกิดยง
 รัญช่อนท้าวเสด็จใน ๑ พี่เตยซึ่งเขยช่า
 ๑ ต้องอ่อนใจแจ่มฟ้า พี่เตยซึ่งเขยช่า
 ของช่าอ้ายใจ ๑

โคลง ๔ พี่เตยแต่อยเกิด ตนมมา
 ๑ พี่เตยคยงดำ ดักน้อย
 ๑ พี่เตยคยงดำ งามช่วย วิรา
 ๑ พี่เตยคยงคย หนึ่งได้เมอถัว ๑

ลิลิตพระลอ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ มีดอกหญ้า
มีเอ็นดูอกัน
เห็นเดือนตะวัน
ถามว่าบุรุษ

๑ พระเอยเคบอได้
พระจักเคยงนทีโน
มีนาหย่าอาตย
น้อยหนึ่งพระจักได้

๑ พระจอตบได้
ดองนาฏทกใจถัด
พระพิทศรุดคตงบัว
แย่มานแพพรพรณจุง

๑ ดองเห็นโถมเจ้าแสม
งามงอนพิททภถ
ดองอายอนันตมต
พิศบพิรบอ้อ

มาหยัน อัครา
คิง
คิงก่อน เดือน
วาทฎาถาม ๑

ฉนิไต
สทไท
เดยราช
เดเห็นมเบมเอง ๑

ฉิกหัว
ดะตุง
บามรือ กัณหา
ออกให้ททองค ๑

ภูวดต
แวงฟ้า
ตาคือ พระมา
เทพเสैयाไฉน ๑

๑ ณ หัวเจ้าไช
แม่แม่เคคำเคย
พระพองแก่เรียนเอย
ฎาเบเอ็นดูไท

๑ พระดอแ่งมาเข้า
ฟังอำภอตองยง
พระเสตจันแหมบหตง
ดองไปรูงงเก

๑ พ็เอยรักทวอยง
เคบเคยฉนิไต
เสตคแรงเตยโม
วานพทงตองช

๑ ดองฟังตองกอยม
ใครห่อนดอนพระวร
วันตองแวกรักกรวญ
ใครตั้งตองตองให้

เด็กเคย
จุงไต
อย่าเหนยอ งาม
สิราชแต่ ณ หัว

มาฟัง
ท่มุแม่
ดองอยู่ ได้
พเดยงไปมา ๑

หัวใจ นว
คิงน
ใจยาก จิงมา
เดให้เอื่อเห็น ๑

ฉินตวง
อ่นไต
กิงราช นนมา
ดะห้อยโยทยา ๑

พระพรหม
พระวิเชียร
พระอินทร์
พระนาค

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ดำรงใจได้อ่อน
 ต้องบังคับเดาพ
 โฉมต่งขันคาตบ
 พิศพิศนอ้งไ้
 ๑ บวงของเตตแตหน้า
 แดว่าตวงตวงา
 ฤัจฉนทร์จากงหา
 เรียงเร้งคตคหน้าหน้า

ชายขบ อยุ่นา
 กราบให้
 ใจวาง แดนา
 ทั่นท้าวตมต่น ๑
 เอกมา แดนา
 พยาพิธา
 ทัฬ พระเอย
 หนุมหน้าติดใจ ๑

๑ ตอ้งนวยพิศราชวอ
 จอมราชพิศพิศตรา
 บวงเนตรเดยนา
 ตอ้งนวยให้แด้วให้
 ๑ นางโรยมางวันให้
 พิศอ่นตอ้งศรัตว
 แดนางกตมตู่
 แดราชตมตู่เจ้า

วงศา
 อ่อนไ้
 บานว้อ ตอ้งรา
 เต่าโหวตมาตย ๑
 พิศัญ เบศร์เอย
 เตรีบเฝ้า
 จอมราช
 ทั่น ๑
 พ็องตงตอ้ง ๑

ลิลิตพระลอ

พิศพิศโต้วาให้
 พิศอ่นคตคศักร
 พิศอ่นคตคศักร
 พิศอ่นคตคศักร
 ๑ เพอมนโรยมางตวยตง
 เรากาพระเราศตว
 โฉมพระพิ่มช
 ทุทเทพอนรวอรว

ทิงกร
 แจ่มฟ้า
 ใตตั้ง หนนา
 ออกรอฉนเค ๑
 คาตู่ หนึ่งรา
 ติ่ง
 ยิงตู่
 งามเร้ง งามมา
 แดงท้าวตงต้าม ๑

๑ พิศตู่ไปเต
 ต้ามแ่งนภพฤทา
 บูนุญเรากานา
 เร่าจ้งเห็นต้ามไ้
 ๑ ตอ้งนวยเจ้านอ้งอญ
 มาชวยพิศพิศตรา
 สู้ใจบ้านนา
 ต้ามบพิศพรพระเจ้า

วงศา
 ตู่ไ้
 นางรณ ภูเอย
 ธิราชตมตู่บูนุญ ๑
 ใ้หนมา ตูรา
 อญแถต้า
 เเดตมโตก แดเอย
 ทั่น พ็องตงต้าม ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑๒ ต้องนางชมมิมิวยาย ส่วนต้องนายไชยโยวัญ ก่อชัย
กรานเจ้าไป นิ่งแต่โกธกรบาท ทิศราชสามกษัตริย์ ธรรม
นึ่งพระนม บังคมเควพรราช ชมโอมนาคทั้งสาม งานเคว
คิโคใจ ในแผ่นดินได้ฟ้า เห็นแต่พระเจ้าห้า ฟนองกษัตริย์
บารมี ฯ

โคลง ๔ งามยงงามยิ่งแม่
โอมระทอยทอดา
ด้นกับบ้านนา
สดกว่าสดโอ้อ่า

๑ พะตงพงดีให้
เวญบาทบงกษัตริย์
เสด็จยงชมสวัสดิ์
เยี่ยมเวทนายพระองคเจ้า

๑ พระอดัดดำฟ้า
ต้องนาย โดยเสด็จไทร
สามกษัตริย์ทอดกรโก
โอมคุจเคอหกวรชม

ลิลิตพระลอ

๑ นางโวยนางรณรัง
รศบาททางสามกษัตริย์
เวญเสด็จวิกรมสวัสดิ์
ต้องออมนอกเคอเจ้า

๑ พะตงบึงตม่านแดง
รฤญเคอชมนอช่าโกถกน
ระญุดองแม่เคอวดย
รฤญราชคองเคอไม่

๑ ต้องนางดาวาษาให้
ด้นนอกต้องหีบทวาร
หีบแดงบัทนนา
นึ่งแต่โกธกรบาทใหม่

โคลง ๒ ฤญจอนสงมทรนเกตน
๑ ๒ ใจจง ฯ
๑ ฐูญของคยอกแก่
น่ายพนมประมาณ ฯ

๑ เรือนลำราญอยู่เหตุ
โถวร้ายฤยาชย ฯ

บทรช
ได้เกล้า
ได้ยศ
อยู่เพียงต่างสุวรรณิก ฯ

รับชวญ ทานนา
กับไท่
เวญนรอม พระนา
มาคเคยวตยกรรอง ฯ

บทมาตย
ทานโว
ยงพี นายนา
สวาทเพียงไฟพอน ฯ

เพราะเพออกกัทมม
นิบฐูอายแด่
เวงว่าบายแรงเคน

ลิลิตพระลอ

๐ กริเยยการกอดกอด
 อ่อนเนื้อเอาใจ ๑

๐ พักคราได้ใหม่หมา
 พนมหน้าสร้งม ๑

๐ หมงเหมหมงหมง
 ซอนทอองทรวงสร้งม ๑

๐ ส้มเต้ห่อรีใหม่หมง
 กัดดัดดัดงสร้งม ๑

๐ บุษบาบาคดัดดัด
 ซัยดสร้งสร้งสร้ง ๑

๐ ภูมรีคังคังเจ้า
 สร้อยของซางกัน ๑

๐ สร้งสร้งสร้งสร้ง
 บายโฮเอาใจ ๑

๐ แต้นตมูกในสร้ง
 ออกไม่บอวาน ๑

๐ ตระการม้งสร้ง
 ก้าวฟ้าฎาปุม ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๐ หงหงายกาทัน
 ฝ่ายร้ายฤาแดง ๑

โกลง ๔
 ๐ แแรงรักแรงรัก
 ยงยังปดวไฟฟอม
 มนเทยวิมณูธร
 ซันวมใจใดได้

๐ เวานเวานผู้
 ผิดทำทุ่ตักตัว
 ผิดคั้งเกก
 ตักว่าบนคนให้

โกลง ๒
 ๐ ตักนคิตตบถ้อย
 สว่างร้อนไฟกาม ๑

๐ สอนจ่านกษัตริย์
 แบนนอเรียรมย์ ๑

๐ เสยชมชู้ปากบอ
 งวาทเคตาคั้งสร้งม ๑

ทำกรูกรัน

รณสร
 หมงใหม่
 เบ้นท์ ยานา
 เพอคงรักกต ๑

รักดี

เกยตโกด

แหมงกว่า คายมา

ทานชหังตง

สอนตั้งกันค้อยค้อย

กวโอบองค์ใหม่หัว

แค้นอมฤตสร้ง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ บุญมีมาจุติ
 พี่เขยอาชนม หันงวาว ๑
 ๑ พระเทพมณเฑียรเสนาบดี
 แกนไทแพทอง เต่านา ๑
 ๑ ตะบองบรพตาทกแหงหัน
 เข็มชูสัมถัมพร ๑
 ๑ ศุภศีลธรรมรักษา
 เร่งเร่งญายกาว ๑
 ๑ ศุภศีลธรรมรักษา
 อยู่เคียดักถักเอา ๑
 ๑ ประเด็โก้มออินท
 ยากด้วยเยวมาตย์ ๑
 ๑ เฮนดูวานอพยาพร้อง
 อดพิโวเอาบุญ ก่อเนเทอญ ๑
 โฉง ๔ พระคุณพระพูน
 พระเอินบุญชรา
 เสือเข้าไปแต่ยงดา
 พระค้อยคณอมห้องไว้

๑๒๐

ลิลิตพระลอ

๑ บรมนไต่เจ้าพี่
 รักแม่ผู้ติดดินแดน
 เรียมส่งหวนพระนุชเสี้ยน
 ยามหนึ่งบังเห็นหน้า
 ๑ บรมนไต่เจ้าพี่
 ดั่งอ้อนนระหวายองค์
 ความรักศุภศิกพิชย์สร้าง
 บดขยี้บดเคี้ยวเจ้าสร้อย
 ๑ ตะบองพูนฟ้าพันต้น
 พนมแนมดินแดน
 ตำครกคณอมอรร—
 แงทวิชที่ไม่ให้
 ๑ ขุนตั้งคณอมอรร
 ดำรายของบงกกรี—
 กระค้ายกระแคะแค้น

๑๒๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

- ๑ ทินกรกรภายเกษอ
บัวบานหุบกงัว
ภานุภามมว
ซอนนอกเอนกบงดา
- ๑ บคดาไคดน้อยหนึ่ง
ยงใครบองประคยทร
ปราชคอกบวบษ
หุบอยบานด้วย
- โกลง ๒
๑ ควณแลยจรมฟ้า
จระกาแต้วพระเอย ๑
- ๑ พระทองแย่ม่านแจ้ว
ตั้งเจ้าไป ๑
- ๑ วิสุติใจจง
อย่าให้หนัก ๑
- ๑ ให้บคคตทานไท
กึ่งกต่าทุตทวง ๑

ลิลิตพระลอ

- ๑ เชิญพระสงฆ์ต่างว้
อาบด้วยสังข์ ๑
- ๑ มุขบับเสยสร้อย
หนึ่งได้แรงองศ์ ๑
- ๑ จากสงฆ์เสยสแกมแก้ว
แหมเนอชิงอร ๑
- ๑ พี่เตยกรบุญเกด่า
แต่งตงเตรียมถกาย ๑
- ๑ ส่องสายตมรอนให้
วิราจเจ้ากูด้วย ๑
- ๑ ชูกางเขยหน้าสร้อย
พี่ราชตอง ๑
- ๑ ซองเสยสวรวรคไปเพียง
แหมเนอริยมเสย ๑
- ๑ ทรามรักเออปากบอม
ตวาทของสงดาว ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ เดิมเจ้าวิชาญเจ้าแก้ว
นมท้าวทนต์เคยน ๑

๑ ครัวนี้จะเดิ่นดับฟ้า
อ่อนเอี้ยยามคอร ๑

๑ ใตลง ๔ พระอรรมไกรแก้ว
เรียมราชพิศส่องเี่ยม
สามภษศรยต์อดเคี่ยม—
หน้าแนมหน้าก้อยก้อย

๑ เอ็นดูต้องอ่อนท้าว
กักราบลงกับศก
หน้าตาได้จรจงพิทศวี
ให้บริกให้

๑ อ้าพระมีเมธธาแสน
แต่แรกเรียมพงษ์
จักนิมเบนิทิน
นอนเบนิมอมนไซ

ลิลิตพระลอ

๑ บุญมทุกเทพยเจ้า
ทงเทพยพฤษาถึง

ขอพระช่วยราชา
ดูดาญ์แก้วจกให้

๑ เงินทองกองโกฏิแก้ว
ตำรตอคงทอคงควาย
บุญมหน้าร้องขอควาย
แม่มตั่งท้าวฐู

๑ จึงพระเสด็จเค้าแขก
รักไม่ทนถึงวัน
ตั้งฤจาจจากฉิน
กรกอกของค้เจ้าข้าง

๑ รัตคตัญญูหนึ่ง
ชรอนพระพิทศวีชบตง
เหนือหงตั้งตมบุรณมง—
มิไกรเญยหน้าสน

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ เริ่มดูขลุ่ยเพียง

ควนหมวกเริ่มฟัง

มีนตุพิศกนิ

มาบได้ชายชอง

๑ เมืองกว้างข่างม้งผู้

เดี่ยวแม่เดี่ยวเมีย

เดี่ยวต้นมุดคุดองพะเยา

มาแต่ควัวเจ้าของ

๑ พืพบหนองเพียงแค้น

คือเชือกสอดส่งสามเกิดยด

ตั้งฤจะพदनเหยียด

เจ้าจากรเริ่มจกกดน

๑ มิวักแค้นเจ้า

แม่ว่ารักฤโก

เอโกเตดเดี่ยวโก

เจ้าจะระเริ่มไว้

๑๒๖

๑ พังค้ำจอมราชธิดา

มาละคันทาย

พระโอรสว่าราชธิดา

ฤาใครก็กลพระแก้ว

๑ ดองกษัตริย์ดงนากถ้อย

ดูริยเรอเรียงเวหา

เขาคือนมราชธิดา

จนกว่าได้คองถ้อย

โคลง ๒ ให้ดูสามกษัตริย์ไชยา

คำได้กินส้ม เต้ามา ๆ

๑ พระตะกนถมเป็นเกล้า

ท่านท้าวเสด็จไป หนึ่งรา ๆ

๑ ไชยาถ้อยค้อยพร้อม

อ่อนน้ายถ้อย ก่อนเทอญ ๆ

๑ ดองจิดากกราบไหว้

จูบท้าวทองถ้อย ส้มมา ๆ

๑๒๗

ฤกาย

จุ่งแก้ว

ใจจาก พระนา

กึ่งเห็นเกล้า ๆ

ไปมา

คตาคคถ้อย

จักคำ พระเอย

ใหญ่แต่เป็นความ ๆ

จากแต่กับค้อยด้วย

ช่วยว่าให้ห้องหน้า

เชิญพระนุชฉิมห้อง

ฐพระพักศรฉิมห้อง

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

- ๑ พักการหมองส่วทใหม่ ให้ความทระห้อยให้ คอยฝ่ายดำดา ๑
- ๑ เหลียดหงงมากระค้อย นำเอิ้นคูน้องน้อย ตั้งท้าวส่นองส่วาร ๑
- ๑ อยานานนักษอยู่เกตุกั เรียบพิตรพระเจ้า เริงส่ายหาเสื่อ ๑
- ๑ เรียมเคบเหลือทพร้อง จักใครไปด้องน้อง จากน้องส่นองคตาย ๑

บ้าง พี่เตยถวายบังคม ประนมเรณูส่นองเดีจ เดีจ
 เกยทงส่นอง คานทามทงรับบราช ทุมเนางคางบรพาร
 ซาญซิงแก ซอนแงงางอณมิต บิดบระตุไวเดีจ โดยเดีจ
 ถึงทวารใหญ่ ได้ถวถวถมเครีอง เบองเนรมิตนได้ยา แม้อย
 มาละไปดู จงเบีตบระตุไวกา ไปบซำบหัง ถึงเรือมรมยคระ
 ไซทวารออกได้ ให้นางโรยอยู่เส้า นางรับบราช
 นายนาทมาตาม ยามคักตุมเบเห็นหน้า ทอบพิตรเจ้าทดำ
 พี่เตยบดอมไป ๑

ลิลิตพระลอ

- โอง ๓ ถึงทวารในเรือนหลวง คด้ายคดั่งคดงส่นองท้าว อยู่เวรมเรื้อนโรย ๑
- โอง ๒ ส่นองนางโดยเสด็จไท่ ส่นองซ่นองส่นองนายไว่ บให้เห็นคัว ๑
- ๑ ราตรีมัวมืดฟ้า เรียบพิตรเจ้าทดำ ส่นองซ่นองส่นองคัว ๑
- ๑ ภักคระคดั่งคดอกไม่ เส็จคอกกมารบไท่ ชีราชเจ้าไปเน ๑

๑ เยียได้พระอยู่ส่วา พระจระเฐให้ช่า ฟนองทระอมคตาย ๑
 ๑ ถวถบทรจุงเจ้าทดำ ชนบเนแทนทพยธา
 ๑ ออมได้เวรมย ๑ เห็นพุกเจ้าเขมยแก้ว
 ๑ พระคณถมเสด็จเดีว พระพ้องส่นองคตาย ๑
 ๑ ม่านแพพรพายเดีจถ่ม ทุมากทฐองพ่น พิศพนคตายทง ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ดอกไม้กรวยร้อย หอมกระหัดบอบห้อย
แห่งห้องโถง ๑

๑ พิกานดาษาแก้ว
เพร็ดกษัตริย์ ๑

โคลง ๔ ฟ้าดินคำดอม
ถวญกระแจะจรงดาญ

สถาปนามกรวญ
พระกระยาเสวยไท

๑ เสวยแด่ด้ามท้าวไท
หับประตูทองงทม

ดองนางฟิ่งงม
ตรวจด้นกได้

๑ ด้องท้าวชอนชอนไท
วู่แตงดองกน

ประมาณถึงเดือนต
ตรวจด้นกเดือนเพง

ลิลิตพระลอ

รัช
๑ ตวงคานแต่ดงดูไซ ตวงคานให้ระล้าญ ตวงคาน
บานไฉน ตวงคานเริ่มชอนองก ชูบชิวทรงเงนเง แต่พดอง
เข้าใน ใครใครบให้เข้า ผู้ชากเจ้าพระกานต์ ดะกิดกน
ดอมจระจา มตหน้าตาดกแก่ ต้องอยู่แก่เราแต่ กบพดอง
เป็นกต ๑

โคลง ๒ ครอบคความงวรู
หนึ่งให้แต่ดู ๑

โคลง ๓ ดอกชวยให้ชวยดา
ชวยชวยถึงท้าวผู้

โคลง ๒ ดอมมามองดูไท
แสงฟิ่งไฟเชย ๑

๑ ดอมแต่ให้เจ้าท้าว
อาคให้หายฟน ๑

๑ รอยบุญเจ้าสั่งให้
ยิงไกลด้องจระจา ๑

๑ ถกชมชวยญุศรอย
ยงมมบจระ ๑

ผู้หนึ่งเห็นรักดี

ดอกบานาพาว
พอไททรงดอง ๑

เคียดคูไฟฟ้าใหม่

ดอชางมไอ้อ่า

ไกลกว่าไกลเบนนก

ดอชานแก้วร้อย

Handwritten notes: 130, 131, 132, 133

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ได้รัฐบรรพชิต
อยู่เองมือเขา ๑

๑ เขาเป็นเขยเขกแก้ว
เด็กพันประมาณ ๑

๑ ราช ภูบาลแด่รังแสงองค์ ต้องให้วังมณฑบาท พระ
ราชค้อยถาม ต้องบอกนามมีศุภราช พระบาทไท่เดชะ
ภักยกอรภกรประนม ถวายบังคมชมนั้น ยืนความชอบมอบ
ว่านเรสุริเจ้าห้า ราชวังราชสมบัติ สัตตเดย์เจ้าจักษ
ห้วยแต่ค้อมมาหา พระมีศุภราช ราชอโศกอกาตมประ
เป็นพระกุดเดียวด้วยได้ ได้เป็นเอกองค์ แห่งกัณฑ์ปางด้าน ภูบาล
ครันเตียม บานอรพิณทุกุ หฤทัย ประไพพิศพิตาศ ยิงกั
ราชผู้ใหญ่ ได้ท้าวได้สี่มฤทธิ มพิศพิศพิศพระราช มาเป็น
เอกเอกรัราช ด้วยนางมฤทธิองค์ศรี พอละให้ตุณเดอเทม
แต่จะประกอบกรกิจให้ ทักอชพจนาคณเสด็จ ราชเสด็จ
ยังมีทราดัย ราชจริงไปเงยา ยาไปเอาไปออน อ้ากรรับ
ถูกไฟโรโจภาจ ฆ่าพระราชบิดา แล้วยอดมมาตุถูก ประมา
ถูกทานเรา จะให้เอางได้ อยาไว้ชาติดีกร เราจะให้

ลิลิตพระลอ

ให้พัน เราจะให้พันให้แต่ ทุกกระเบาะจงหน้าใจ ออมเท่าใดก็
มีชราณินนามพิง ย่าไปยังอย่า ว่าแก่หมู่ทุกถ้ำทกร ชาติผู้
ชำนาญผู้ใหญ่ ได้ถดว่าท่านไท ธิให้ไว้เป็นงานตุ ติ
จะให้ผู้ทั้งหลายฆ่า ว่าผู้ชราตุเคตน แหมความเราจงมีติ
มีดีความเราจงทั่ว ใครให้ไว้ความเข้า จะทำขึ้นชั่งชานา
ตามปากคอกองม้วย ด้วยบยาคำเรา เขาก็มีพระราชฎีกา
จนเอาตัวอกรวด ท้าวชราชทำตุ เด็ดกตฤจะเอา เขาก็ดอบ
แค้นกัน / ครนราครักถึงดี เขาก็พิศตำมรอบ ล้อมเขต
นิเวศน์วัง ชงมิให้กินเข้าออก เขาก็บอกแก่นายแก้ว
นายชอญ ต้องฟังตึงเงงจอมภษศรัย ทุตรให้ตั้งทุกประการ
ภูบาลยอมแย้มหัว บมกิดตั้งเงงเอาจ ดูครราชไกรดี
ครว้ออาอุทศพต คนนายแก้วเวยชอญ จนเอาตัวเจ้าห้า
เมื่อเข้าแจ้งใจถวาย ขอตายก่อนพระองค์ ต้องอนงค์นุช
หม่อมศรีรามพุกกับบาท ให้ชราชห้าหัด ธิก็โตมบงกชกษศรัย
ต้องกัจะต่ออย่าก็ใจ บเป็นโต ณ ต้องศรี มีพระดำณ
ชมนตัว คอยมหัวเวเตนพตาง ต้องนางจิงชมนั้น ยืนใจจริง

หนังสือหอสมุดแห่งชาติ
๑๓๓

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

บมิดำ เพื่อข้ากษัตริย์ชาติ ใจมีชตาตถกัตตาย บมิดำ
 ราชอนบ่นผู้ บมิดำให้โตสุว่า บมิดำให้ชาติแคตถน บมิดำ
 พระเมื่อแม่หม่มองฟ้า เลือข้าตายตามราช พระบมิดำ
 อาตย์ / ต้องเป็ดองตั้งบาช่าชอน ทรงผลออหมอนคาบ บมิดำ
 ตราบข้างจอมกษัตริย์ บัดนางโรยเงนงัน ชนมได้เรอ
 แม้ดักกษัตริย์ผู้พา เลือข้าจะเป็นข้าผู้ใด ใครเขาจะเกรงจระ
 ขอตายตามเจ้าตน อยู่เมื่อจบหนด้วยให้ ้วยคีให้กษนม ถว
 บังคมนฤบศรี ต้องแปรเพศดุชชาย ห่มเดือกรายดาบ่า ชน
 รันั้นว่าไปผู้ อยู่ด้วยนายแก้วผู้สายชวา นางโรยมากด้วยพล
 อยู่ด้วยนายชอญผู้ชายช่วย บมิดำยจากเจียนกน เห็นอัสกร
 จอมราช พระบาทเสด็จอยู่กลาง ต้องนางแนบตองช้าง ภาร
 จมุดองศรี ต้องกษัตริย์จับท้าว ต้องนายนำวตองนาง กอ
 พตางชมเซย มีนาชเยเขาเข้า เท่าถึงทวงปราสาท นายแก้ว
 พาดคาบพัน นายชอญแทงตูกทาว ดาวผู้ฆ่าพ่ายหนี คม
 บมิดำนคฤก ท้าวชกรูโรมพัน ตายกับกนถลกถกต หัว
 ตกเป็นกตุ่ม เขาเร่งทุ้มทิมสา ตากันเขารเร่ง ไม้
 ผาถตาย ส่วนตองนายเพียง ำว่าชนมรับอยู่เพียง ดังช้างมามัน

ลิลิตพระลอ

ราช ๑ ฝนเข้าคฤกรรบ หอบหัดกับบปให้คอก หอบหัด
 หอกบให้คอง เขาเร่งชองบมียุง ชองหอกพุ่งเย้าย ้าง
 ชายเร่งมาหา ้างชวาเร่งมาาก เข้าทุกปลถกรุกโรม
 ตองนายใจมพเพอง เครื่องพดตอหัวชวา เขากัดศีรย
 คึงนายแก้วระยะนี้ คองนายชอญท้าวทบ นางรกรบทุกพัน
 นางโรยนหน้าดแทน คอยปตยแองกุ่มบัก เขาบู้จักว่า
 ผู้หญิง เขากึงคองตองนาง วางมาผู้ผู้ตอ ทอดคอกทบ
 ตองนาย ตายตามกนหงดี ท้าวชเห็นพตองราช พระบาท
 ชนมหนัก นารีก็ใคร่ใจเขา เยียววามีเหมือนได้ ตอง
 ่อนให้จรงองหัว เขาตีมกตอความพินาศ ดังฤเมื่อกษตรย
 ชาติจะกตอตาย ได้ความอาบรูแล้ว ดันชอิตฤแล้ว
 อยู่เคตฤกถา พระเตย ๆ *พระเตย* *พระเตย* *พระเตย*
 โกลง ๔ พระแก้วพระอญผู้เกล้า ยยาไฉน
 ๑ เมื่อจักตายฤกใดคต คตาคไท
 พระเอชอญเอาตย เยียวอยู่ พระนา
 ตายเมื่อใดจักได้ ดั่งหนีถ้ามี ๆ
จชชิ่งคองได้ชชชิ่งคอง
โกลง (1) ๑๓๕

๑๗๖๕ ๑๗๖๗ และ ๑๗๖๘
พระที่นั่งสุทไธสวรรย์
ลิลิตพระลอ ๑๗๖๗

เขามาถึงเข้าวระอบ ดุจดอมทางทอศไฟ เขาอยู่แต่ไกล
บมีใกล้ ให้โทรมยิงธำมศรีย ธกเอกตามวคกรระจดี
กระจาย เขาเข้าหลายเห็ดอมอง จึงยื่นคองพระองค์ ต้อง
อมงกับมใกล้ เอากวออกบบบีน ยืนอยู่กับจอมงราช เขาก็
เร่งดำศรพิช คัดธำมศรียศระพรง เตอดคกหลงถึง
ธำพระองคอกิ่งกั้น ผืนหน้าค่อศครู พิศดูจอนกิมิต ด้ษพิศ
พรอมกั้น ยืนอยู่หมมมมมมมม ^{๒๖๖} เขาหลงกลวไกล ฆา
ขจรไปบมิมิด ถึงท้าวพิชณกร ภูธรคองเสด็จมา เห็นต้อง
ชิตาสุดสงวาท แดพระบาทอดิดก เตอดคกอบทงคน ยืน
อยู่ถบมิมิตาย ธกพ่ายหน้าศรจไฟ เวัยกฤไต้เตชย
ชวัญ เวัยกณไต้กบพิพรง คองณไต้กบมิดิง ยืนอิงกน
อยู่กระตัง เจ้าชวังจิงธุมัต ว่าธำมศรียศระพรง
ธกกณทบมิมิเกรช ว่าธำมถิโทษทงหลาย คายตามกนหน้าใจ
แต่ผู้ใดกล้าธำมารถ อากธำธำธำธำ ให้มาเอารางวัด
ผู้ใดอนเกิดหวาย จะบำนานญิงรู้หัดก เราจะให้ศกดีเป็นธุน
บูเป็นทสมเบสพัน เขาก็หากกนบมิมิด้า มำถ้นหน้าบหัดไต้
ธกให้เอาเชือกส้อมคอ มอธบมิมิดศอก แล้วให้เอาถอกว้อยธา

๑๗๖๗ - ๑๗๖๘ - ๑๗๖๙
พระที่นั่งสุทไธสวรรย์
ลิลิตพระลอ ๑๗๖๗

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

กับกัน
พักพัก
อยู่ พระเอย
อยู่เกล้าก่าแห่งงคาย
ยังคาย
จากที่
หนีให้ด พระเอย
อยู่ไต้ณไต้ ๑
พระหิวอยู่อคร้าว
แกดอภว่าแกดวใจกธ
กรกระดังคางเค้า
ร่ำ ๒ ไต้พอนพ่นพแทง แวงงวัดคัตหัวธา ฐุมห่มทงธ
๑ ไต้พอนคิงราชธิดหี ครว้ออวูของเอจ เอบอำนาจบมิมิด
ยมแย้มเด่นหัวพตาง กางกรรอนร่วบ หัวพิภพธำม

๑ ครนคายกเกิดชน
๑ เดอพิภพตรงงธรวรค
๑ เป็นคนแคณชยีน ๑๓๖๕
๑ เทจอยมเห็นหน้า
๑ บธมเจ้าได้
๑ เผอเง่ากษศรียฎาถาย
๑ รกควแตกถวอาย
๑ ภาวราชคยคยไต้
๑ โดลง ๒ พังจอมใจเออนทาว
๑ ยวยมยีนหี ร่อนมา ๑
๑ ต้องกษศรียเจ้าหัด้า
๑ กวาทกถกถวคย ๑
๑ มกถวคยเทาเผ้า
๑ คอชางดัดถว ๑ เตมนา ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

ตราช้อดอันทุกคน ก็ให้พินทงพินทอยก ตาบจกตงเง็ดออกคช
ส่วนหมูนายนนได้ ชกให้คมีให้คตอก แคคยาคอกได้ให้
ไว้แม่คยเจ้าหัด้า ชกให้สกาให้คตอก ตากเอาคยเคยเคย
ชกให้คยตูกโก ให้รู้ให้ โอ้ลูกแก้วกับคน พ่อเอย ๑

โกลง ๒ ต้องงวมกตแถมฟ้า
ทุกซเท่าใดเห็นหน้า

ตูกแก้วกตอยหาย ๑

๑ มาจะตายด้วยตูกแก้ว
เจ็บพ่อบรูแฉ้ว

อยู่ได้ฉนิได้ ๑

๑ หัวใจพองชวธา
ทุกชบรู กชธา

ต้องอนโทชิตา พ่อเอย ๑

๑ ราช ส่วนสมเด็จพระคาวตี่ พระชนนบุรีชวอ ทกทการวม
ดยบ ชรบชบรมตงพพัน ด้นหญยททาก ชวคค

ถนอมพระองค์ แฉฉกททรงคานหาม ให้คตมแต่คยเคยเคย

ถึงบราธาทช้องศรี ภคคต้อนนระจอย ระทวยคยคยทของทว

หน้าคาคค่างคองคหตาม ชุคานหามชชน ถึงพวงพนเรชชช

เห็นถ้ามกษศรยด้นชนม ชกทชคตคตอก ผกคคคคคค

ฉลิตพระลอ

ไปบงา แม่มาหาแก้วแม่ เคยคโตแกแม่หน้า เจ้ามิจรจา
คยแม่ มีคองเง ให้แม่ชม มีท้อมมีให้แม่ชย มิงยหน้า
ให้แม่จูบ มีตุนหาคอกไม่ให้พระองค์ มีทรงกระแจะคอง
ชระมค มีคยวชชวอปลา ต้องจคตคตคตคต ตะแม่บ่นก้าพว้า
เจ้าแม่เอยอรานี่ แม่ธา ๑

โกลง ๒ ยินดีโตคตม้วย
เยอนปากปราคัยด้วย

แม่ให้คตมใจ หงรงธา ๑

๑ ได้ฉคใจต้องเจ้า
คยเคยคยคยเจ้า

แซกพาทงต้อง ๑

๑ ทมองใจโตคตม้วย
ต้องอยาคคคคคค

แกแม่ธา ณ หัว แม่เอย ๑

๑ ชำชรมัวเมยเจ้า
คตคคคคคค ณ เจ้า

แม่เอยกับคน แม่ธา ๑

๑ งบคคคคคคคค
คคคคคคคคคคคค

เรยอ้อนทวคตองคอง เจอณา ๑

๑ ทรงบรคคคคคค
คคคคคคคคคคคค

ย่างเอยงมาหา แม่ธา ๑

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑ ต้องมาเรียบดอกไม้
พระบาทสร้อยสุวรรณเพชฌีย์ หิ้งงวาว ๑
๑ เด็ดเด็ดจมาทณเจา
แก้แม่ร้างสุดใจ แม่เอย ๑
รำ
๑ เคอนฉนโคกบมิพร้อง คองฉนโคกบมิคิง ยมฉนฉ
อยู่กระต้าง ดอบพิศครเจ้าสร้าง ห้ามบให้ต้องชาน แม่ถ่า ๑
โคลง ๒ พระภูบาตบั้นเกล้า
แขกท้าวฤฎาเด พอเอย ๑
๑ บแปรพพิศครค่อไ้
แก้แม่เฒ่สุดใจ แม่เอย ๑
โคลง ๔ เย้ยไ้ไ้แก้พิพ
นับว่าเบ้นค่อคน
บเห็นถูกกับตน
ตายสูงพด้นเห็นหน้า
๑ สบภาษศรียพระญาคีไ้
ตั้งดำดาวตมมทวด
ปองนางภักฉนสุด
คนหิ้งงวาวออกไ้

๑๔๐

ลิลิตพระลอ

๑ เดียงให้ทุกกราชญวรีไ้
อกแฉนคินคิมเอน
บเห็นชวณคเอน
แฉนแห่งไ้คเห็นหน้า
โคลง ๒ ดาวตมจณแก่นไ้
เล็ดคหน้าค้ำไ้หัด เดณา ๑
๑ บรีชวไ้เว่นแท
ลึงคิงใจคอง ๑
๑ ต้องพระองคตั้งร่างไ้
ลึงค้ำมทงหตาย ๑
๑ ครนวายตียงให้แก้
แกนไ้ทิงดำม ๑
๑ ยมคายงมเก็ดไ้
บไ้ไ้ไ้ไ้
๑ ทงตองชุนพตียง
เทพไ้ไ้ไ้ไ้
๑ ใจทญคยาถอนเจ้า
คู้หน้าวิกใจ บารณ ๑

๑๔๑

ทุกเรือน
จกชวา
ดาวมค มงมา
ยอมหน้าคาคน ๑
ให้จับให้แก้บให้
ใจแก่นกษศรียกถ่าไ้
ตองบพิศทวาทไ้
ตองราชสมใจแก้
รู้ว่าใจกษศรียแท
นางรณนางโรยเพียง
เบ้นเพอนคยคตังคต่า

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

โคลง ๔ แม่ตั้งอนุมาแต่ตั้ง

บบกษาศักถอิน

ถึงพระสนานโศกวรชัย

รักถูกรักได้ร้อย

๑ ไช้เป็นไทท้าวแต่

เป็นมุกอุกษศรัย

ท้าวร้อยเอ็ดเมืองมี

ทูตบาทบงกชเจ้า

๑ เดี่ยวคู่สมปราด้าทเพียง

เสด็จออกโรงกษศรัยคดี

หัวเมืองหมื่นขุนพัน

เส้าบาทบงกชเจ้า

๑ พิศข้างคอกู่ข้าง

มาคู่ศอกทิงกร

รพตเพียงบรณิน

เมืองบพิตรเจ้าห้า

มัครวิก ฤกษ์

หนึ่งร้อย

เด็ยราช แดพื่อ

ส่วนเจ้ารักคือ ๑

พอด ฤกษ์

ผ่านเส้า

มาศ้อย พระนา

แม่เทยรทุกุณ ๑

เมืองธวัช ฤกษ์

คังเส้า

นายไพร่ พटना

คู่ท้าวเมืองแม่

อมรินทร์ ฤกษ์

หยาดฟ้า

มั่งมั่ง เกษมนา

แม่เพียงเมืองธวัช ๑

ลิลิตพระลอ

๑ กรรมโหดตออกให้ ให้รักกราชเอกรด กำสดัน

ศรพวงค์ ออกนางพางพะพินาศ เอ็นคูราชเทพี ดักษณวิค

ครนพั้ง แล่นยงราชอยู่เถิด อักชวเจ้าพระสนม เพื่อนภิรมย

เจ้าห้า ถ้วนหน้าหามมีอยู่ ผู้ตั้งนักท่านไท เห็นชให้ตุตถา

ถอยความได้พิตถาป ครนพั้งทาบคอก ดักขมเสแถ็ดทำกรจ่าย

ทอดคนตายวายทวง ให้ระตองฤกั้น ดันหนักพ้องเอียง พั้งเสียง

ให้ดังจะหว่า โจ้เมืองมำดังจะแกล หัวอกมั่งองดังจะพั้ง พังเสเน

ดิ้นหัวให้ไว้รักเจ้าห้า พางเพียงตักตาย ๑

โคลง ๒ ให้มีอาลัยม้วย

ทานทั่วทุกคน ๑

๑ จึงมมศรัยแม่

อย่าให้คิดความ กอนวรา ๑

๑ แล่นดินพางมรุ

อย่าได้ดูเบา ๑

๑ เอากันมากราบไหว้

ชีราชเจ้าคพั้ง ๑

ประตุคักตายด้วย

ดีดีรางวัลเจ้า

คิดจทหนักกัญ

แถงถกถอยแต่ไท

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

กรมเนืองงานศพเดรัจฉาน ทำวธเสด็จถวายพระเพลิง เถลิงการวมหิมา
เป็นมหาราชพรธพ ทรงดบศุภวิญญานคณตรี คัมภีร์ของกตของกรมพระ
จะเวงคัมภีร์แต่ครั้งดั่งนี้ ประสงค์เสด็จถึงก้อง ท้องธรณินฤพานาศ ศุภ
ฟ้าพาศพศุภธา ศุภสาครครวริศต สวธิตไธติชวธาตา ดูเหนือครว
เหนือไตร พิศประไพไพโรจน์ สวยไสยศิขรินชวธาตา อนนณ
ประกรรงามด่อน ถ้วนทุกสิ่งไอพวาร ครั้นแต่ถืองการดำเร็จ ส้มเค็ด
บพิตรชให้ดำรับ ประดับเศวตฉัตรระบิชาตุ พระบาททรงให้
แบ่ง ชาตุตามเกษศรัยแห่งตะกั้ง ครึ่งโหวหอพระญาติ ชาตุคั้ง
ให้แขกกับ ชกให้ประดับมรรคา รัถยารวดของกต รจนมาไป
ถึงแดน ให้แห่แห่นส่งชาตุ ส่งนพระบาทบุญเห็จออกษศรัย ให้
ประดับบริถยามา รจนารับพระชาตุ ยังรัตนราชธานี บุรีจรวง
สระพิศาด ชกแต่งกุญศกรปราสาท แสงโหวชาตุตามเกษศรัย
ถัดส่งช้างซ้ายขวา รจนามนทร์เดื่อ สวาชุมแก้วแดงง้วน
ซ้ายห่มชวัญเตนงาโรย ทิวชแต่โดยใจรักดี มีพม่านกพัน
แพ่ง แต่งเอณณูประการ ถวายพระทานศอมเกษศรัย แต่พระ
รัตนศรัย ไชกตั้งทานหัวหน้า ถัดหน้าหัวบได้ไว้ ชกให้

๑๔๔

ลิลิตพระลอ

ประติษฐาน อังการสถูปเจดีย์ ตามเกษศรัยหิมา ชายชวา
สถูปเพียง เพียงจะบือแห่งหล้า ตูเมืองฟ้าเมืองม หน
สมเด็จพระพิชัยขนิษฐา ภูธรวิฑูญเดยว เทยวตั้งสารเด่นหา
ให้ไปมาบมิชชาติ บอภพระราชม่าหนด กุญหมายอนันมบรรจุ
ชาตุ ส่งกองศรัยราชแค้นการ ดูพิศาคตส่งตีมมา เป็นมโหฬารา
ติวาท อนนทานหัวหน้า ทุกทวชนถอนหน้า สระทมิเทอนทำบุญ
ส่งมา ฯ

โคลง ๔ ทุกขุนทุกไพรฟ้า

ทุกทวหญิงชายทั้ง
ทำบุญส่งบุญถวาย
ดวงนริกตังงหน้า
มุดนาย
ແຫ່ງหล้า
ถึงราช แดงา
รุ่งเรืองบุญ ฯ

๑ เป็นศรีแก้วปากผู้

คือคุณาถดรร
เป็นถนิมประติภกรวน
กตกระแจะท้อมน้อย
ดวงฉันท
เวียงบร้อย
ทุกเมื่อ มนสา
หนึ่งได้แรงใจ ฯ

เขียนโดย ศ.ดร. วิฑูญเดยว
๑๔๙

ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

๑. จมเด็จพระราชาเจ้า

ขอมย์พระยอดคน

พงษโยธาอาทณ

โม โถกนตุ้ดแต่

*ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร
เลขที่ ๕๖๖๖*

๒. จมเด็จพระราชาเจ้า

กตมถ่าวพระดอยง

ไกรพังยอมโหดหลง

ดิเรกแรกภักฐ์

นิพนธ์

หนึ่งแท้

คยาก่อน พระนา

เด็คดักงจรรค ๖

บรรจง

ยั้งผู้

ฤทธิม พังนา

เทิมแท้รักจริง ๖

*ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
กรมศิลปากร
เลขที่ ๕๖๖๖*

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ – สกุล: นางสาวกุลนาถ ชินโคตร
 วันเกิด: 20 พฤษภาคม 2535
 ภูมิลำเนา: จังหวัดนครนายก
 E-mail: aomchom_1@hotmail.com

ประวัติการศึกษา:

ประถมศึกษา โรงเรียนเพชรบูรณ์วิทยา ในพระอุปถัมภ์
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์(ศาลายา) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 ปริญญาตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ภาควิชานาฏศิลป์ สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย
 หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
 ปัจจุบัน กำลังศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชานาฏศิลป์
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

- ฝึกงานกับรายการสำแดงศิลป์ ช่องไทยพีบีเอส บริษัทซีออน สตูดิโอ
- โรงเรียนปิยะพงษ์วิทยา

ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ที่สำคัญ:

- ร่วมแสดงปีพาทย์ดึกดำบรรพ์ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2555
- จัดการแสดงในนาม ชมรมนาฏศิลป์และการละครไทย เข้าร่วมโครงการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม ครั้งที่ 13 ประจำปี 2555
- ร่วมจัดการแสดงคอนเสิร์ตงานมหาธีรราชเจ้า ประจำปี 2555
- จัดละครนอก เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ตอนละเลงขนมเบื้อง งานจุฬาวิชาการ ประจำปี 2555
- แสดงลิเก เรื่อง กาหลงผุง รับบทแม่กาเหว่า งานจุฬาวิชาการ ประจำปี 2555
- จัดการแสดงเข้าร่วมในงานลอยกระทง จุฬามมหาวิทยาลัย ประจำปี 2555

ผลงานการวิจัย

- ความสำคัญของการรำช้าปีในและไอ้ปีในต่อละครใน
- ละครร้องเรื่อง สาวเครือฟ้า ในแบบฉบับการกำกับ การแสดงของหม่อมหลวงจุลลา งอนรถ

